

พลวัตวัฒนธรรมโอรในหมู่บ้านศิลาปิน
กับอัตลักษณ์และวิถีชีวิต
ของชุมชนโคกยาง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

โดย

นางสาวอรุณ อุกฤษณ์

ทุนอุดหนุนการวิจัยวัฒนธรรม

จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2547

**Dynamic of Identity and the Way of Life
of Bandit Culture in the Artist Village
in Kok –Yang Community Krabi Thailand**

By

Miss Arporn ukrit

**This research financially supported
By office of the national culture commission
Ministry of education
The fiscal year 1993**

คำอุทิศ

**ความดีของงานวิจัยเล่มนี้
ขออุทิศให้**

นายเชาวน์ อุกฤษณ์

ผู้เป็นพ่อตลอดกาล

หัวข้อวิจัย พลวัตวัฒนธรรมโจรในหมู่บ้านศิลปินกับอัตลักษณ์และวิถีชีวิต
ของชุมชนโคกยาง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่
ชื่อผู้วิจัย นางสาวอาภรณ์ อุกฤษณ์

บทคัดย่อ

ชุมชนโคกยางในอดีต เป็นถิ่นทุรกันดารที่ผู้คนต่างถิ่นเข้าไปบุกเบิกป่าหาที่ทำกิน เป็นทางผ่าน และเป็นแหล่งซ่องสุมโจรผู้ร้ายจนเป็นที่เลื่องลือ ขณะเดียวกันชุมชนโคกยางยังได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้านศิลปินที่มีศิลปินหลากหลายประเภท โดยเฉพาะศิลปินพื้นบ้านประเภทการแสดง อาทิ ลิเกป่า มโนห์รา หนังตะลุง ศิลปินบางคนเป็นโจรด้วย

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะหาคำตอบว่า ในชุมชนเดียวกัน ในคนๆ เดียวกันเป็นทั้งโจรผู้ร้ายที่สร้างความทุกข์ให้กับผู้คนด้วย เป็นศิลปินที่ให้ความสุขความบันเทิงแก่ผู้คนด้วย เป็นได้อย่างไร มีเหตุปัจจัย หรือวิถีและพลังอะไรที่อยู่เบื้องหลังการขับเคลื่อนของชุมชนให้เป็นไปเช่นนั้น มีค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติ และวิถีชีวิตที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกันหรือไม่ อย่างไร และด้วยกาลเวลาที่เปลี่ยนผ่านชุมชนดังกล่าวมีพลวัตวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตไปในทิศทางใด

ผลการวิจัยพบว่า แม้ว่าวิถีและพลังแห่งโจรและศิลปินจะแตกต่างกันแต่สามารถดำรงอยู่ควบคู่กันไปได้อย่างกลมกลืน ด้วยเหตุปัจจัยที่ต่างสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานร่วมกันได้เป็นอย่างดี อีกทั้งทุนทางสังคมที่มีให้กัน ทั้งความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทรต่อกัน และการพึ่งพาอาศัยกันบนพื้นฐานของความเป็นเครือญาติกัน โดยมีค่านิยม ความเชื่อ และจรรยาโจร เป็นเครื่องควบคุมสังคม แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนผ่าน ความเจริญเข้ามา สภาพแวดล้อมทางสังคมเปลี่ยนไป ค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติของผู้คนก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วยอย่างเป็นพลวัตเป็นตัวบ่งชี้ได้ว่าในอนาคตแม้การขโมยยังคงมีอยู่ แต่อัตลักษณ์ของโจรเปลี่ยนไป โดยจะไม่มีพื้นที่และพลังอำนาจให้กับโจรเข็ญในอดีต ส่วนศิลปินด้านการแสดงพื้นบ้านในชุมชนโคกยางแม้ความนิยมจะลดน้อยลง แต่จะยังคงดำรงอยู่ต่อไปอีกระยะหนึ่ง トラบเท่าที่ยังคงมีการสืบทอดให้เยาวชนเช่นในปัจจุบันและยังคงมีผู้ให้คุณค่ามากกว่าการเป็นโจร

Abstract

The small community of Kok-yang of long ago was a rugged area opened up and ventured into by those seeking land for cultivation. It was also a route to be passed through and notoriously known as the rendez-vous and gathering place of bandits. Yet at the same time this community also gained its name as the village of various folk arts in particular folk performances such as Liga-pa Manohra and shadow plays. This meant that in very same community lived the artists who were also bandits.

This study was to determine whether in an old time the community like Kok-yang it was possible that the same group of bandits causing woes and troubles to people simultaneously could be folk artists giving fun and pleasure to those very people. If so, what were the justifications or driving forces for such phenomenon? And did their beliefs, values, attitudes, and lifestyles harmonize or clash with each others? Also did the passage of time bring about dynamic of culture and their identities and lifestyles later on?

The result of the study was that even though the driving forces and ways of life of the artists and the bandits did differ, surprisingly they co-existed harmoniously. This was due to the fact that their different factors actually responded to the common social needs, thus fostering love, unity, attachment, and inter-dependence, within the community so much based on kinship and controlled by the values, beliefs and ethics of the bandit groups. Over the years, changes were apparent including those in social beliefs and values and attitudes. There were indications that although theft continued to exist the identities of the bandit groups were changed without their former influential and powerful realm, whereas the folk artists have survived and continued to perform. The folk arts have been and will be carried on for a certain time to come provided that they are conserved as is the present situation and deemed as being more valuable and beneficial than the bandit's codes of conduct.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้ สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ของผู้มีพระคุณ และผู้มีอุปการะคุณหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอเอนามด้วยสำนึกในความกรุณาดังนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครูบาอาจารย์จากมหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาทางด้านมานุษยวิทยาให้แก่ผู้วิจัย โดยเฉพาะ คร.วรรณิ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน ซึ่งเป็นอาจารย์ ผู้ให้ทั้งความรู้ โอกาส และประสบการณ์ที่ดียิ่งแก่ผู้วิจัย ตลอดจนเป็นที่ปรึกษา และช่วยตรวจแก้งานวิจัย พร้อมคำแนะนำที่มีคุณค่ายิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์วรนุช ดันสกุล อาจารย์และพี่สาวอีกท่านหนึ่ง ที่ให้เกียรติเขียนนิยามภาคภาษาอังกฤษ ให้กับงานวิจัยทุกชิ้นของผู้วิจัย

ขอขอบคุณชาวชุมชนโคกยางทุกท่าน โดยเฉพาะลุงตริก ปลอดฤทธิ ผู้เป็นทั้งปราชญ์ชาวบ้าน หมอไสยศาสตร์ อดีตหัวหน้าโจร และศิลปินพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงโด่งดัง และผู้ซึ่งเปรียบเสมือนญาติสนิทของผู้วิจัย ที่ได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อป้อนข้อมูลและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา หากปราศจากท่านแล้วงานวิจัยชิ้นนี้อาจสำเร็จลุล่วงลงได้

ขอขอบคุณอาจารย์กลิ่น คงเหมือนเพชร อาจารย์รรรยง แก้วใหญ่ และ พี่วินัย อุกฤษณ์ ที่ปรึกษาส่วนตัว ซึ่งผู้วิจัยสามารถรบกวนปรึกษาได้ตลอดเวลาที่ต้องการ

และขอขอบคุณผู้มีอุปการคุณดังต่อไปนี้

อาจารย์ศรีบังอร สุวรรณพานิช และคุณสุมนา เพชรเครือ ผู้เป็นทั้งน้องสาวและเพื่อนผู้เป็นมิตรแท้ที่คอยให้กำลังใจ และให้ความช่วยเหลือทุกเรื่องที่ร้องขอ

ผู้ช่วยวิจัยซึ่งช่วยเก็บข้อมูลในช่วงแรกเริ่มงานวิจัย คุณสร้อยสน ปลอดฤทธิ ลูกสาวคนสวยของลุงตริก ปลอดฤทธิ และ ทีมงาน ได้แก่ คุณบุญมา ไชยพงษ์ คุณเรวดี ชัยชิต คุณอภิชัย ปัดคำ นักศึกษาฝึกงานจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

คุณธณิกานต์ เอ่งฉ้วน คุณนวลอนงค์ เทพเมือง คุณถนอมวงศ์ หมุกแก้ว สาวๆ ที่ช่วยอนุเคราะห์ด้านการบันทึกข้อมูล

และที่ขาดไม่ได้คือ นางสุชาดา อุกฤษณ์ แม่ผู้คอยห่วงใย และญาติพี่น้องทุกคนที่เป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยเขียนงานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จได้ด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ฉ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญเรื่อง	ฉ
สารบัญแผนที่ ตาราง และแผนภูมิ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาของปัญหาในการวิจัย	2
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	2
ระเบียบวิธีการวิจัย	2
สถานที่ทำการวิจัย	2
ขอบเขตการวิจัย	
ขอบเขตด้านเนื้อหา	2
ขอบเขตด้านเวลา	2
ขอบเขตด้านสถานที่	2
วิธีการดำเนินการวิจัย	3
ข้อจำกัดในการวิจัย	3
อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย	4
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
แผนการดำเนินงาน	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5

บทที่ 2		
	เอกสารงานวิจัยและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	7
บทที่ 3		
	ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	27
	ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดกระบี่	27
	ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชน โศกยางและชุมชนใกล้เคียง	35
	ประวัติและตำนานการสร้างวัดในชุมชน โศกยางและชุมชนใกล้เคียง	38
	ประวัติการสร้างวัดคลองเสียด	38
	ประวัติและตำนานการสร้างวัด โศกยาง	39
	ประวัติและตำนานการสร้างวัดควนเกาะจัน	40
	ระบบครอบครัว เครือญาติและการจัดระเบียบทางสังคมของชุมชน โศกยาง	41
	ระบบความเชื่อประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ	48
	ประวัติศิลปในพื้นที่บ้านและ โจรในชุมชน โศกยางและชุมชนใกล้เคียง	59
บทที่ 4		
	อัตลักษณ์ของชุมชน โศกยางในสถานะภาพโจรและศิลปิน	74
	อัตลักษณ์ของชุมชน โศกยางในสถานะภาพโจร	74
	สภาพสังคมในชุมชน โศกยาง ที่มาของวัฒนธรรมโจร	74
	การแบ่งประเภทโจร	75
	การสืบทอดวิชาโจร	76
	จรรยาโจร	76
	ค่านิยมในสังคมโจร	77
	คติความเชื่อและการใช้คาถาอาคม	78
	สำนวนและภาษาโจร	81
	ภูมิปัญญาในการขโมย	82
	อาณาเขตและ เส้นทางโจร	87
	ความสัมพันธ์ทางสังคมในหมู่โจร	87
	อัตลักษณ์ของชุมชน โศกยางในสถานะภาพศิลปิน	89
	ประเภทของศิลปินพื้นบ้าน	89

การสืบทอดวิชาของศิลปินพื้นบ้าน	104
ค่านิยมเกี่ยวกับศิลปินพื้นบ้าน	105
คติความเชื่อและการใช้คาถาอาคมของศิลปินพื้นบ้าน	105
สำนวนภาษา ของศิลปินพื้นบ้าน	110
อาณาเขตและ เส้นทางของศิลปินพื้นบ้าน	110
ความสัมพันธ์ทางสังคมของศิลปินพื้นบ้าน	110

บทที่ 5

บทวิเคราะห์	113
เหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นโจรในชุมชน โคกยาง	114
เหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นศิลปินพื้นบ้านในชุมชน โคกยาง	119
เหตุปัจจัยที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์ของความเป็นโจรและศิลปินพื้นบ้าน	121
เหตุปัจจัยที่มีผลต่อพลวัตวัฒนธรรมโจรและศิลปินพื้นบ้าน กับอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชน โคกยาง ในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต	123

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
บทสรุป	138
ข้อเสนอแนะ	140
บรรณานุกรม	141
นุคธานุกรม	146
ภาคผนวก	
ภาพประกอบ	147-163

สารบัญ
แผนที่ ตาราง และแผนภูมิ

	หน้า
แผนที่ที่ 1 - แผนที่ภาคใต้ แสดงตำแหน่งที่ตั้งจังหวัดกระบี่	23
แผนที่ที่ 2 - แผนที่จังหวัดกระบี่ แสดงตำแหน่งที่ตั้งอำเภอเหนือคลอง	24
แผนที่ที่ 3 - แผนที่อำเภอเหนือคลอง แสดงตำแหน่งที่ตั้งตำบลโคกยาง	25
แผนที่ที่ 2 - แผนที่ตำบลโคกยาง แสดงตำแหน่งที่ตั้งหมู่บ้านโคกยาง และชุมชนใกล้เคียง	26
- ตารางเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นโจรและศิลปิน ของชาวชุมชนโคกยาง	121
- แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์และพลวัต ของโจรและศิลปิน	137

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ชุมชนโคกยางในอดีตเคยเป็นชุมชนโจรมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ทั้งในจังหวัดกระบี่และจังหวัดใกล้เคียง มีทั้งการลักเล็กขโมยน้อยภายในหมู่บ้าน ย่องเบา ปล้นสะดมผู้คน พ่อค้าต่างถิ่นที่พลัดหลงเข้าไป หรือตามรายทางขณะที่เดินทางไปแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ทรัพย์สินที่ขโมยมีตั้งแต่ ผัก ผลไม้ ตามสวนชาวบ้าน ข้าวสาร กะปิ มีด พร้า จอบ เสียม รวดตากผ้า เบ็ด ไก่ หมู จนกระทั่งสัตว์ใหญ่ประเภทวัว ควาย และช้าง ฯลฯ ในยุคนั้นเป็นที่รู้กันว่า หากมีการปล้น การขโมยเกิดขึ้น และนำทรัพย์สินที่ปล้นได้เข้าไปในชุมชนโคกยางแล้ว แม้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองก็ไม่กล้าตามเข้าไปจับกุมดำเนินคดี

ในขณะที่เดียวกันชุมชนโคกยางยังเป็นหมู่บ้านที่เป็นศูนย์รวมศิลปินพื้นบ้าน และปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งมีความรู้ความสามารถด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านหลากหลายสาขา เช่น ศิลปการแสดงพื้นบ้าน ประเภท ลิเกป่า มโนห์รา หนังตะลุง กาหลอ ร้องเง็ง ฯลฯ และศิลปหัตถกรรมประเภท ปูนปั้น ดินเผือก แกะสลักไม้ แกะลายกนก ลายไทย ฯลฯ อีกทั้งยังมี หมอพื้นบ้าน หมอไสยศาสตร์ประจำชุมชนอีกด้วย

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในหัวข้อเรื่อง “พลวัตวัฒนธรรมโจรในหมู่บ้านศิลปินกับอัตลักษณ์และวิถีชีวิต” โดยเลือกชุมชนโคกยางดังกล่าวเป็นกรณีศึกษา เพื่อศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล และจัดบันทึกประวัติการตั้งถิ่นฐานและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนโคกยาง ในช่วงระยะเวลาหนึ่งในอดีต และหาคำตอบว่า ในชุมชนเดียวกัน ในคนๆเดียวกันเป็นโจรผู้ร้ายที่สร้างความทุกข์ให้กับผู้คนด้วย เป็นศิลปินที่ให้ความสุขความบันเทิงแก่ผู้คนด้วยเป็นได้อย่างไร มีวิถีและพลังอะไร ที่อยู่เบื้องหลังการขับเคลื่อนของชุมชนให้เป็นไปเช่นนั้น มีค่านิยม ทศนคติ และวิถีชีวิตที่สอดคล้องและขัดแย้งกันหรือไม่ อย่างไร และด้วยกาลเวลาที่เปลี่ยนผ่านชุมชนดังกล่าวมีพลวัตวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และ วิถีชีวิตไปในทิศทางใด

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชน โศกยางในอดีต
2. เพื่อศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลและจดบันทึกประวัติศาสตร์ชุมชน โศกยางในช่วงระยะเวลา

หนึ่งในอดีต

3. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ ของชุมชน โศกยางในสถานะภาพหมู่บ้าน โจร
4. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ ของชุมชน โศกยางในสถานะภาพหมู่บ้านศิลปิน
5. เพื่อศึกษาวิถีและพลังที่อยู่เบื้องหลังและเหตุปัจจัยที่เชื่อมโยงความเป็น โจรและศิลปิน
6. เพื่อศึกษาพลวัตวัฒนธรรม โจรและศิลปินกับอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชุมชน โศกยาง

ระเบียบวิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยา แบ่งการศึกษาเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร งานวิจัย และสื่อเทคโนโลยี ส่วนที่สอง ศึกษาข้อมูลภาคสนามด้วยการสังเกตขณะเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนการสัมภาษณ์บุคคลร่วมสมัยอย่างไม่เป็นทางการ และสัมภาษณ์ทัศนคติอย่างเป็นทางการเฉพาะบางกรณี

สถานที่ทำการวิจัย

ชุมชน โศกยาง และชุมชนใกล้เคียง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื่องจากข้อมูลภาคเอกสารเกี่ยวกับชุมชน โศกยางมีผู้ศึกษา และจดบันทึกไว้ น้อยมาก นอกเหนือจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแล้ว ข้อมูลส่วนใหญ่ที่ใช้ประกอบในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงได้จากการสังเกตขณะเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน และจากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในชุมชน โศกยาง และชุมชนใกล้เคียงในช่วงที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนาม

ขอบเขตด้านเวลา

ใช้เวลาในการศึกษา 1 ปี (หลังจากลงนามในสัญญา)

ขอบเขตด้านสถานที่

ชุมชน โศกยาง ในที่นี้หมายถึงหมู่บ้าน โศกยางและหมู่บ้านใกล้เคียง ที่มีประชากรกระจายตัวกันตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยในเขตตำบล โศกยางรวม 7 หมู่บ้าน ในที่นี้ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัย เชื่อมโยงไปถึงหมู่บ้านที่ขึ้นอยู่กับเขตตำบลอื่นๆ รอบนอกด้วย เช่น ตำบลปกาสัย ตำบลห้วยขุม เป็นต้น ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันในฐานะที่เป็น โจร เป็นศิลปิน และทั้งที่เป็นเครือญาติเพื่อนเกลอ และลูกศิษย์ผู้สืบทอดวิชา

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. จัดทำเค้าโครงการศึกษา
2. ค้นคว้ารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม
4. เรียบเรียงข้อมูลที่ได้มาเพื่อศึกษาวิเคราะห์
5. จัดทำรายงานผลการวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

ข้อจำกัดในการวิจัย

การศึกษาประวัติและเรื่องราวของชุมชนในอดีต โดยเฉพาะชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมโจร เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและมีข้อจำกัดในการศึกษารายละเอียดในแนวลึก เนื่องจากทั้งโจรและศิลปินในอดีตที่สามารถให้ข้อมูลได้มีไม่มากนัก ส่วนใหญ่เสียชีวิตไปแล้ว หรืออายุมากจนไม่สามารถจดจำและบอกเล่าเรื่องราวได้ ข้อมูลบางส่วนต้องสอบถามจากลูกหลานและผู้ใกล้ชิด

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับวิถีและพลัง ของชุมชน ซึ่งสัมพันธ์กับเหตุปัจจัยที่ผลักดันให้ชาวชุมชนโคกยาง และชุมชนใกล้เคียง ต้องใช้ภูมิปัญญาในการสร้าง อัตลักษณ์ของความเป็นโจรและศิลปินขึ้นในชุมชน ตลอดจนเหตุปัจจัยที่มีผลต่อพลวัตวัฒนธรรมโจรและศิลปินกับอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน ตลอดระยะเวลาต่อมา มากกว่าที่จะศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับการปราบปรามของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง และศึกษาในแง่ของการใช้ภูมิปัญญาในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ความอยู่ดี และความอยู่เด่น ของผู้คนในอดีต มากกว่ามองด้วยทัศนคติในเชิงลบ หรือมีเจตนา หลบหลู่ดูหมิ่น

ทั้งนี้เพื่อให้การบันทึกประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จากคำบอกเล่าของชุมชนโคกยางในช่วงระยะเวลาหนึ่งในอดีตสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างกลุ่มประชากรเพื่อสอบถามทัศนคติของสมาชิกในชุมชนจำนวนประมาณ 70 คน จากจำนวน 17 สายตระกูล เกี่ยวกับการใช้ชื่อและนามสกุลจริงของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ผลปรากฏว่าส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการใช้ชื่อ และนามสกุลจริง เพราะเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ รองลงมา รู้สึกเฉยๆ เพราะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในอดีต และมีผู้ไม่เห็นด้วย เพราะเรื่องจริงบางอย่างไม่ควรเปิดเผย ไม่ถึงร้อยละ 10 ของกลุ่มประชากรตัวอย่าง ในที่นี้ผู้วิจัยจึงขออนุญาตใช้ชื่อและนามสกุลจริงด้วยจุดประสงค์ดังกล่าวข้างต้น

อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย

1. เทปบันทึกเสียง
2. เครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมอุปกรณ์
3. กล้องถ่ายรูป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดกระบี่ และประวัติการตั้งถิ่นฐานตลอดจนที่มาของวัฒนธรรมโจร และศิลปะพื้นบ้านของชุมชนโคกยาง
2. เข้าใจถึงอัตลักษณ์ของบ้านโคกยาง ในสถานะภาพของชุมชนโจร และหมู่บ้านศิลปิน
3. ได้เข้าใจถึงวิถีและพลังซึ่งเป็นปัจจัยขับเคลื่อนให้เกิดขบวนการในอดีต และภูมิปัญญาเพื่อความอยู่รอดในชีวิตประจำวัน รวมไปถึงพลวัตการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตชุมชน อย่างต่อเนื่องจนถึง ปัจจุบัน

แผนการดำเนินงาน

กิจกรรม/ขั้นตอนการดำเนินงาน	เดือนที่ 1 ถึงเดือนที่ 12 (หลังจากลงนามในสัญญา)												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1. จัดทำเค้าโครงการศึกษา	*	*											
2. ค้นคว้ารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง		*	*	*	*								
3. ศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม เรียบเรียงข้อมูลที่ได้มา				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
5. วิเคราะห์จัดทำรายงาน ผลการวิจัยในรูปแบบความเรียงเชิงคุณภาพ							*	*	*	*	*	*	*

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้บันทึกข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติการตั้งถิ่นฐาน ตลอดจนที่มาของวัฒนธรรมโจรและศิลปะพื้นบ้าน ของชุมชนโคกยางในช่วงระยะเวลาหนึ่งในอดีตไว้ เพื่อให้เยาวชน ผู้ที่สนใจ และหน่วยงานต่างๆ ได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจชุมชน
2. เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้ที่สนใจจะทำการศึกษาวิจัยต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

วัฒนธรรม ในที่นี้เป็นวัฒนธรรมแบบเคลื่อนไหว หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์คิดขึ้น สร้างขึ้น หรือทำขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคม เมื่อคนในสังคมยอมรับ ก็จะเรียนรู้ และปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนเป็นอัตลักษณ์ หรือ เป็นตัวตนของเจ้าของวัฒนธรรมนั้นๆ แต่เมื่อไหร่ก็ตามที่สังคมเปลี่ยนไปสู่คนในสังคมไม่ยอมรับ วัฒนธรรมนั้นๆ ก็จะค่อยๆเปลี่ยนแปลงไป อย่างเป็นพลวัตและสูญสลายไปในที่สุด ขณะเดียวกันก็จะมีวัฒนธรรมใหม่เข้ามาแทนที่แล้วค่อยๆ เปลี่ยนแปลงและทยอยสูญสลายไปเหมือนลบลอกกลิ้ง

วัฒนธรรมโจร (Bandit culture) หมายถึง พฤติกรรมของคนที่เข้าไปครอบครอง หนีบฉวย ลักขโมยหรือปล้นสะดมทรัพย์สินของผู้อื่นเพื่อนำมาเป็นของตนเองหรือพรรคพวกของตนเอง นับเป็นรูปแบบวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของผู้คนในสังคม มีการเรียนรู้และปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา จากสังคมดั้งเดิม เพื่อความอยู่รอดในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะพฤติกรรมนั้นจะดีงามหรือถูกต้องหรือไม่ แต่สมาชิกในสังคมนั้นๆ ยอมรับ และยึดถือเป็นค่านิยมที่ปฏิบัติตามๆกันจนเป็นอัตลักษณ์ หรือตัวตน ของสังคมนั้น โดยมีระบบความเชื่อและจรรยาโจรเป็นเครื่องมือควบคุมและจัดระเบียบ ทั้งนี้มีการ แพร่กระจายและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสืบเนื่อง และสูญสลายไป เมื่อคนในสังคมไม่ต้องการ เช่นเดียวกับวัฒนธรรมอื่นๆ

หมู่บ้านศิลปิน (Artist Village)

หมู่บ้าน (Village) หมายถึง อาณาบริเวณที่รวมกลุ่มบ้านหลายบ้านให้อยู่ในความปกครอง เดียวกัน มีการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ และมีผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าปกครอง

ศิลปิน (Artist) หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านการผลิตงานศิลปะอย่างใด อย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง งานศิลปะมีหลากหลาย เช่น ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ได้แก่ การแสดงลิเกป่า มโนห์รา หนังตะลุง และร้องเงี้ยว เป็นต้น ส่วนงานศิลปะทัศนกรรม ได้แก่ การวาดภาพ แกะสลัก ปูนปั้น ตีเหล็ก ทอผ้า และงานจักสาน เป็นต้น

หมู่บ้านศิลปิน (Artist Village) หมายถึง ท้องที่ หรืออาณาบริเวณที่มีประชากร หรือ สมาชิกในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการผลิตงานด้านศิลปะประเภทต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จัก และได้รับการยอมรับในสังคม

ชุมชน (Community) หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่รวมกันเป็นสังคมเล็กๆโดย มีวัตถุประสงค์และอุดมคติ หรือความเชื่อบางอย่างร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน มีความรัก ความใกล้ชิด ความผูกพันกัน ทางอารมณ์ ความรู้สึกหรือทางสายเลือด

อัตลักษณ์ (Identity) มาจากคำว่า อัตต + เอกลักษณ์ หมายความว่า หมายถึง ตัวตน หรือ ลักษณะเฉพาะตัวที่ถูกสร้างขึ้นตามความปรารถนาของตัวเองหรือของสังคม ตามค่านิยมหรือความต้องการที่จะให้เป็นที่ยอมรับของสังคมนั้นๆ หรืออีกนัยหนึ่งเกิดจากบุคคลภายนอกสร้างขึ้นโดยอาศัยกระบวนการทัศน์ หรือวัฒนธรรมของตนเองไปให้ค่า หรือกำหนดวัฒนธรรมอื่น อัตลักษณ์หรือตัวตน อาจจะสะท้อนในลักษณะของปัจเจกชน กลุ่มบุคคล หรือสังคมโดยภาพรวมก็ได้

วัฒนธรรมชุมชน (Community Culture) หมายถึง วัฒนธรรมย่อยที่เป็นวิถีชีวิตของแต่ละชุมชน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากวัฒนธรรมอื่นและแสดงถึงความเป็นตัวตน หรืออัตลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ

พลวัต (Dynamic) หมายถึง ขบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยมีวิถีและพลังบางอย่างอยู่เบื้องหลังการขับเคลื่อนนั้นๆ ในที่นี้หมายถึง ขบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของวัฒนธรรมใจและศิลป์ กับอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชน โคกยางตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

บทที่ 2

เอกสาร งานวิจัย และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

นักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “วัฒนธรรม” ไว้หลากหลายความหมาย เช่น

เอ็ดเวิร์ด บี. ไทเลอร์ (Edward B. Tylor, อ้างในงามพิศ สัตย์สงวน, 2534 : 25)

ศาสตราจารย์ทางมานุษยวิทยาคนแรกของโลกได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งทั้งหมดที่มีลักษณะซับซ้อน ซึ่งรวมทั้งความรู้ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี และความสามารถอื่น ๆ รวมทั้งอุปนิสัยต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้มาโดยการเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกของสังคม

กรีน (Green อ้างใน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536 : 4) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน

ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม คือ กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมให้บุคคลเกิดความรู้ รู้จักวิธีปฏิบัติ มีความเชื่อ ตลอดจน เข้าใจผลิตผลทางศิลปะทั้งหลาย และดำรงรักษาสิ่งเหล่านั้นไว้ หรือเปลี่ยนแปลงไปในเวลาที่เหมาะสม

โรเจอร์ส (Rogers อ้างใน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536 : 4) นักสังคมวิทยาอเมริกัน

ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง แบบแผนที่เกิดจากการเรียนรู้ และเป็นที่ยอมรับปฏิบัติร่วมกันของสมาชิกในสังคม รวมทั้งมีการถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อ ๆ มา

คูน (Coon อ้างใน งามพิศ สัตย์สงวน, 2534 : 26) ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม คือ

ผลรวมทั้งหมดของวิธีต่างๆ ที่ทำให้มนุษย์มีชีวิตรอยู่ได้ และมีการถ่ายทอดจากชั่วชีวิตหนึ่งไปอีกชั่วชีวิตหนึ่งโดยการเรียนรู้

เฮอส์โกวิทส์ (Herskovits อ้างใน นิยพรธม วรรณศิริ, 2540 : 35) ให้ความหมายของ

วัฒนธรรมสั้น ๆ ว่า คือ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาปราชญ์ทางมานุษยวิทยา ให้คำจำกัดความของวัฒนธรรมไปในเชิงกว้างว่า วัฒนธรรม คือ พฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากการกลั่นกรองความคิดของมนุษย์ที่นำมาตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) ของมนุษย์เอง

พัทยา สายหู (อ้างในสุวณี สุวรรณวังน, 2536 : 22) ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม เป็น

เสมือนเครื่องหมาย หรือตราประจำกลุ่มที่คนอื่นเห็นแล้วรู้ได้ทันที เช่น มีภาษา มีเครื่องแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เหมือนกันสำหรับคนในกลุ่มนั้น วัฒนธรรม คือ กลุ่มยึดถือร่วมกัน ใน

การดำเนินชีวิตตราบเท่าที่ยังเป็นสมาชิกของกลุ่ม เช่น พูดภาษาสำเนียง เดียวกัน กินอยู่อย่างเดียวกัน ใช้ขนบธรรมเนียมประเพณีเดียวกัน ฯลฯ

พระยาอนุমানราชชน (2522 : 456) อานนท์ อาภาภิรม (2521 : 146) พ.ร.บ. วัฒนธรรมแห่งชาติ (2485 และ 2493) และนิพนธ์ สุขสวัสดิ์ (2520 : 317) (อ้างใน นิยพรรณ วรณศิริ, 2540 : 34) ให้คำจำกัดความของ วัฒนธรรม ไปในทางเดียวกัน โดยความหมายที่ให้ไว้มีรากฐานมาจากหลักทางภาษาศาสตร์ (Linguistics) กล่าวคือ ได้ให้คำจำกัดความของวัฒนธรรม ว่าเป็นการปลูกฝังความเจริญงอกงาม การอบรมเลี้ยงดู (ให้ด้งาม) ความด้งาม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของกลุ่มชนในสังคม การให้ความหมายในเชิงนี้ปราชญ์เหล่านี้อธิบายว่า คำว่า “วัฒนธรรม” แปลว่าเจริญงอกงาม ยั่งยืนถาวร “ธรรม” หมายถึง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มาจากรากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Culture” หรือรากศัพท์ ภาษาละตินว่า “Cultura” แปลว่าการเลี้ยงดู อบรมบ่ม (อะไรก็ตาม) ให้ด้งามคงทนถาวร

สุพัทธา สุภาพ (2531 : 35) ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใด สังคมหนึ่งที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลปกรรม กฎหมาย ประเพณี วิทยาการ และทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดและทำในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมจะเห็นว่ามีผู้ให้ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมไว้มากมาย ทั้งที่กล่าวไว้ในที่นี้และไม่ได้นำมากล่าว ซึ่งนิยพรรณ วรณศิริ (2540 : 42) มีความเห็นว่ามีนิยามใดผิดหรือถูกขึ้นอยู่กับว่าใครจะจับจุดใดของวัฒนธรรมขึ้นมาอธิบายให้ความหมายเท่านั้น

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2535 : 20-21) มองว่าการให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรม ยังวุ่นวาย เพราะมีคำอธิบาย หลายแบบ มีทั้งแบบที่ หยุคนิ่ง และแบบเคลื่อนไหว

วัฒนธรรมแบบหยุคนิ่ง หมายถึง สิ่งที่ดีที่งามและที่มีคุณค่าซึ่งคนในสังคมประพฤติปฏิบัติหรือแสดงออกมาช้านานในลักษณะที่เป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปกรรม อันมีทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

ความหมายนี้เป็นที่เชื่อถือกันมาตั้งแต่สมัยก่อตั้งกระทรวงวัฒนธรรมขึ้นในรัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม มักเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้คำนิยมไปตัดสินสิ่งนั้นสิ่งนี้ว่าดีหรือไม่ดีที่ศนะอย่างนี้ วัฒนธรรมกลายเป็นของหยุคนิ่งเพราะเมื่อเป็นของดีของงามเสียแล้วก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เมื่อไม่มีการเปลี่ยนแปลงก็ไม่มีวิวัฒนาการ เพราะวิวัฒนาการเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลง ในที่สุดก็เป็นสิ่งเลื่อนลอยที่แยกอยู่โดด ๆ โดยไม่ผูกพันกับสังคมมนุษย์ที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมนั้น ๆ ด้วย

วัฒนธรรมแบบเคลื่อนไหว หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์คิดขึ้น และสร้างขึ้นมาเพื่อดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันภายในสังคม ทั้งเป็นสิ่งที่มิระเบียบแบบแผนและมีรูปแบบเป็นที่ยอมรับกัน ภายใน

สังคมนั้น ๆ ในทัศนะของบุคคลภายนอก แล้วจะมีความเป็นเอกลักษณ์ซึ่งมิได้แยกออกจากสังคมแล้ว อยู่ลอย ๆ แต่เป็นวัฒนธรรมที่มีความหมายสัมพันธ์กับสังคมหรือกลุ่มคนนั่นเอง เพราะกลุ่มคนเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อการดำรงชีวิต ผู้คนกลุ่มนั้น ๆ พวกนั้น ๆ จึงเป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ๆ

ล้อม เฟิงแก้ว (2537:40-53) ได้เขียนบทความชื่อ ขุนโจรคอนทราย : รุ่งคอนทราย และ คำ หัวแพร กล่าวถึง ในสมัยแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในห้องที่ดาบคอนทราย อำเภอลาดบัวหลวง (คืออำเภอลาดบัวหลวงปัจจุบัน) เมืองพัทลุง ได้เกิดขุมโจรขนาดใหญ่ขึ้นคณะหนึ่ง มีรุ่งคอนทรายเป็นหัวหน้า คำหัวแพรเป็นรองหัวหน้า มีคนเกรและนักเลงหัวไม้จากท้องถิ่นใกล้เคียง และจากหัวเมืองตรง เมืองนครศรีธรรมราช มาเข้าด้วยเป็นอันมาก โจรกลุ่มนี้ได้ประกาศไม่ให้ชาวบ้านติดต่อกับเจ้าหน้าที่บ้านเมือง รวมทั้งห้ามเสียเงินรัชชูปการ รวมไปถึงภาษีอื่น ๆ อีกด้วย สร้างความหนักใจให้แก่เจ้าหน้าที่ปกครองเป็นอันมาก ในเนื้อหาที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติการตั้งขุมโจร เหตุการณ์สมัยรุ่งคอนทรายเป็นหัวหน้า และหลังจากรุ่งคอนทรายเสียชีวิตเป็นเหตุการณ์สมัยคำหัวแพรเป็นหัวหน้า และหลังจากนั้นเป็นเรื่องของการดำเนินการปราบปราม จนกระทั่งขุนโจรสงบลง

สมเจตนา มุณีโมนัย (2523 อ้างใน วีระ แสงเพชร, มปป : 24) กล่าวถึง กรณีค่านิยมโจรที่ปรากฏในจดหมายเหตุประพาสต้น ร.ศ. 128 ว่า “อันที่จริงการรำนโนห์ราก็คือการลักควายก็ดี ไม่สามารถยึดเป็นอาชีพได้ เพราะราคาค่าราคสมัยก่อนคิดเป็นเงินพอซื้อขนมให้เด็กกิน ซื้อเหล้ากินกินเอง ส่วนการลักควายนั่นเล่าก็เพียงเพื่อสร้างค่านิยมความเป็น “ไอ้เสือ” ให้เป็นที่วันเกรงเท่านั้น เป้าหมายหลักที่แท้จริง ของการรำนโนห์ราก็คือการได้ทองเที่ยวไปตามหมู่บ้านต่างถิ่น รู้จักคนมากที่ไหนมีนักเลงหัวไม้หรือที่เรียกว่า คนใหญ่-คนยาว ก็เป็น “เกลอ” กันไว้เพื่อได้ต่อยาวสาวยึดกัน การลักควายก็ทำนองเดียวกัน เป็นแค่ทางผ่านของชีวิตทางอื่นใด ที่แสวงหาการยอมรับจากชาวบ้านได้ สรุปว่า การรำนโนห์ร่า และการลักควาย เป็นไปเพื่อสร้างบารมีความเป็นคนใหญ่-คนยาว เอาไว้เพื่อแผ่คุ้มครองญาติมิตรในหมู่บ้าน” ยังพบว่าผู้นำท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่นล้วนเอาชนะใจผู้ที่อยู่ในอำนาจการปกครองและผู้ที่เป็นผู้นำด้วยกัน โดยต้องมีความเป็นนักเลงตามแบบวัฒนธรรมชาวภาคใต้

สมเจตนา มุณีโมนัย (2537 : 15-29) เขียนบทความเรื่อง วัฒนธรรมโจรที่ปรากฏในท้องถิ่นภาคใต้ เบื้องต้นกล่าวถึงวิสัยทัศน์ทางวัฒนธรรมของผู้เขียนบทความ การศึกษาวัฒนธรรมโจรที่ปรากฏในท้องถิ่น และวัฒนธรรมชุมชน ส่วนเนื้อหาแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ เรื่องราวในประวัติศาสตร์ เน้นกรณีจังหวัดตรัง วัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้ได้นำคติทางพุทธศาสนามาศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมของโจร 4 ประการ คือ ความเป็นโจรเปรียบเทียบกับ “ทุกข์” วินิจฉัยสาเหตุด้วย “สมุทัย” วัฒนธรรมที่พึงประสงค์ในบรรดาโจรทั้งหลายจัดเป็น “มรรคแห่งโจร” และเมื่อได้ปฏิบัติตามมรรคอันเป็นวัฒนธรรมแล้วย่อมจักเข้าถึงซึ่ง “นิโรธแห่งโจร” จากแนวคิดดังกล่าว สม

เจตนา มุณีโมไนย ได้นำหลักอริยสัจสี่มาอธิบายเหตุผลของการเกิดโง่ หรือความเป็นโง่โดยใช้หลัก ทฤษฏ์ และสมมุติดังนี้

1. เป็นโง่เพราะความโลภ มักแสดงออกโดยมุ่งประทุษร้ายต่อทรัพย์และไม่เสียดที่จะประทุษร้ายต่อเจ้าทรัพย์
2. ความเป็นโง่เพราะการจองเวร เกิดเพราะถูกโง่ประเภทแรกกระทำเอาจึงกระทำตอบเป็นการแก้แค้นจองเวรและก่อเวรกันไปไม่รู้สิ้นสุด
3. ความเป็นโง่เพราะจุดร่วมแห่งความรู้สึกได้แก่
  - 3.1 ภาวะแห่งความรู้สึกที่ว่า ชาวบ้านมักจะถูกข่มเหงรังแก และถูกเอาไรด์เอาเปรียบจากเจ้าพนักงานหรือกลไกอำนาจรัฐอยู่เสมอ
  - 3.2 เรื่องราวที่สะท้อนจิตใจที่นำศึกษาอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นวิสัยคติของคนใต้ที่เป็นคนที่มีวัฒนธรรมแบบรักษาหน้า เนื่องจากเป็นนักเลงแบบ “หน้าใหญ่ใจโต”

สมเด็จพระเจตนา มุณีโมไนย (2537 : 22) ได้กล่าวถึง ตำนานในพุทธศาสนา ที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมโง่ ดังนี้

ความในอนุเจตที่กล่าวนี้เป็นฉันใดวัฒนธรรมโง่ก็ฉันนั้นจะกล่าวไปโดยมี พระพุทธศาสนาฉบับประชาชน ยังมีผู้เฒ่าผู้แก่อธิบายว่า พระพุทธเจ้าสิทธัตถะ แอบขโมยดอกบัวประจำองค์พระศรีอาริย์ ในสวรรค์ชั้นดุสิตไป เพราะเล็งเห็นว่าดอกบัวประจำองค์พระศรีอาริย์ จะบานก่อน พระศรีอาริย์ก็จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าก่อน เมื่อดอกบัวนั้นถูกขโมยไป พระศรีอาริย์ก็ต้องคอยต่อไปอีกจนกว่าจะสิ้นภัทรกัลป์นี้ ให้พระพุทธเจ้าสิทธัตถะได้มาเป็นพระพุทธเจ้าก่อน และเพราะสาเหตุฉะนี้ ศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์นี้ จึงมีการลักขโมยกันไม่รู้สิ้นสุด

ในพระไตรปิฎกสูตรที่มกนิกาว่าด้วยความเป็นเลิศ “อัครัญญสูตร” กล่าวถึงพระพุทธดำรัสว่า มนุษย์ในยุคแรก ๆ ลักขโมยข้าวสาทิที่เป็นสัดส่วนของผู้อื่นเพราะขี้เกียจและเพราะความโลภ ทำให้เกิด โกลจิตคิดสะสม ละเมิดสิทธิส่วนของผู้อื่น นับเป็น “โง่” ยุคศึกดาบรพ จนมมนุษย์ในสมัยนั้นตกลงใจพร้อมกัน (สมมติ) เลือกว่าผู้ที่ “สวยงามกว่า น่าดูชมกว่า น่าเลื่อมใสกว่า และน่าเกรงขามกว่า” ขึ้นมาทำหน้าที่จัดสรรปันส่วนข้าวสาทิให้เป็นธรรม และคอยลงโทษ “โง่” แล้วผู้คนทั้งนั้นก็แบ่งส่วนแห่งข้าวสาทิให้แก่ผู้เป็นหัวหน้านั้น จึงเกิดบุคคลในวรรณคดีที่ขึ้นมากบฏครอง

กลิ่น คงเหมือนเพชร (2542 : 90-91) ได้กล่าวถึงนโยบายการปรามปรามโง่ผู้ร้าย ในจังหวัดกระบี่ ไว้ว่า ในยุคสมัยของการตั้งเมืองใหม่ ๆ ต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย เพราะเป็นบ้านเมืองทุรกันดาร การติดต่อกับหัวเมืองอื่น ๆ ลำบากมาก ไปได้โดยทางเรืออย่างเดียว ถนนหนทางไม่มี ผู้คนก็อพยพมาหลายทิศทาง ต่างกลุ่มต่างก็อยู่กันอย่างอิสระพวกใครพวกมัน แม้ทางการจะยก

ฐานะเป็นเมืองแล้วก็ตาม แต่การดูแลก็ไม่ทั่วถึง อิทธิพลของกลุ่มท้องถิ่นยังมีอยู่และบางกลุ่มอพยพเข้ามาด้วยสาเหตุอื่น ๆ นอกจากมาแสวงหาที่ทำกิน เช่น เป็นผู้ร้ายหนีข้ามแดนเข้ามา หนีการเกณฑ์แรงงานจากทหารในเมืองใกล้เคียง เมื่อเข้าเขตกระบี่แล้วจะติดตามลำบาก เพราะเป็นป่าเขา กลุ่มนี้มาสร้างอิทธิพลใหม่เพราะมีสมัครพรรคพวกแล้วสร้างความเดือนร้อนแก่ชาวบ้านอื่น วางตัวเป็นนักเลงเป็นที่เกรงขาม บางรายได้กลายเป็นหัวหน้าชุมชนไปก็มี

ในกระบี่ชาวบ้านเลี้ยงควายกันมาก พวกโจรลักควายจึงชุมกว่าโจรอื่น อาจจะเป็นเพราะด้วยค่านิยมชาวบ้านด้วยก็ได้ มีเรื่องเล่ากันในหลายที่ว่า เวลาจะไปขอลูกสาวชาวบ้านเขา พ่อแม่เขาจะถามว่า “ลักควายเป็นหรือเปล่า” เขาคงเกรงว่าจะเลี้ยงลูกสาวเขาไม่รอดนั่นเอง เรื่องโจรลักวัวควายสร้างความเดือดร้อนให้ทั้งเจ้าของวัวควายและทางการเป็นอย่างมาก เพราะชาวบ้านยากจนอยู่แล้วยังขาดเรื่องมือทำมาหากิน พวกผู้ชายก็ถูกเกณฑ์แรงงานมาทำให้ทางราชการ เป็นต้น

ทางการต้องใช้เวลาในการปราบปรามพวกนี้ไม่มีที่สิ้นสุด เพราะมีโจรต่างถิ่นจากสุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราชเข้ามาช่วยก่อความวุ่นวาย ในสมัยพระเพทราชาได้จัดกองปราบพิเศษเพื่อรักษาเขตเมืองด้านนอก กำชับท้องถิ่นอำเภอให้เร่งตรวจตรา ถ้าท้องที่ใดมีโจรผู้ร้ายมากถือว่าผู้นำนั้นบกพร่องในหน้าที่สั่งให้ลดการเกณฑ์แรงงานจากราษฎรจากเดิม 15 วัน เหลือ 10 วัน พวกโจรที่จับมาได้ให้ลูกขุนศาลดำเนินการลงโทษ เช่น ลักวัวควาย จำคุก 5 ปี ลักช้าง 10 ปี เป็นต้น

สมัยพระบรมโกศเป็นเจ้าเมือง ท่านถึงกับลงพื้นที่เองโดยไม่ให้ใครทราบว่าเป็นเจ้าเมืองบันทึกเป็นข้อมูลว่าในท้องที่ใดมีใครเป็นผู้ร้ายอยู่บ้าง มีวิธีการอย่างไร ลักวัวควายเอาไปไว้ที่ใด นำมาขึ้นบัญชีค่าไว้ แล้วแจ้งฝ่ายกองปราบตามจับมาตามบัญชี กำหนด ผู้ใหญ่บ้านท้องที่ รู้เห็นเป็นใจกับผู้ร้าย ปลดทันที พวกที่หนีไปต่างจังหวัดก็ให้กองปราบติดตามเอาตัวมาให้ได้เมื่อตัดสินแล้วไม่ให้อุทธรณ์ฎีกาอะไรทั้งสิ้น (ระยะดังกล่าวยังอยู่ในระหว่างการปกครองแบบราชาธิปไตย) คนร้ายสำคัญบางคนถูกนำมาประหาร ปรากฏประวัติอยู่ว่า นายหนิด คนร้ายปล้นฆ่าเจ้าทรัพย์หนีไปอยู่นครศรีธรรมราช ถูกตามจับจนได้เอามาประหารชีวิตตรงป่าช้าตรงข้ามหน้าวัด โทคาจุทามาตย์ปัจจุบัน ป่าช้าตรงนี้การทำศพเผาฝังกันโดยไม่มีการทำพิธีทางศาสนา เพราะสมัยนั้นยังไม่มีวัดไม่มีพระสงฆ์ กิจกรรมทางศาสนาที่จำเป็น จะต้องไปนิมนต์พระสงฆ์มาจากเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งก็ทุรกันดารมาก หลังจากนั้นประมาณ ปี พ.ศ. 2530 ได้มีการสร้างที่พักสงฆ์ขึ้นตรงบริเวณใกล้ที่ทำการเจ้าเมืองคือ บ้านหินขวางนั่นเอง

สมัยใดที่ทางเจ้าเมืองเข้มแข็งโจรผู้ร้ายก็เบาบางลง สมัยใดเจ้าเมืองอ่อนแอพวกผู้ร้ายก็กำเริบขึ้นการสร้างเมืองนี้อยู่กันค่อนข้างลำบากมาก

กลิน คงเหมือนเพชร (2541 : 167-169) กล่าวถึง พระยาอิศราธิไชย (หมี ณ ถลาง) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองกระบี่ ต่อจากพระพนธิพิยุทธสงคราม (พลอย)ว่า เมื่อท่านย้ายมารับราชการที่เมืองกระบี่ ในขณะที่ยังเป็นบรรดาศักดิ์ “พระแก้วโกมล” เมืองกระบี่ระย่นั้น โจรผู้ร้ายเริ่มชุกชุมขึ้นมาใหม่ หลังจากสงบไประยะหนึ่งในสมัยพระบริรักษ์ภูธร โดยเฉพาะพวกลักขโมยวัวควายทำความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านมาก งานเร่งด่วนของท่านที่กระทำก็คือปราบโจรให้สงบลงราบคาบ เมื่อมาถึงท่านก็ออกสำรวจพื้นที่ ประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านวางแผนปราบปรามกันอย่างจริงจัง และเด็ดขาด โดยดำเนินนโยบายคล้ายกับพระบริรักษ์ภูธร เมื่อบ้านเมืองค่อยสงบลงแล้วจึงเริ่มพัฒนาด้านอื่น ๆ ต่อไป งานที่จัดทำมีดังนี้

(1) พัฒนาอาชีพชาวบ้าน ให้นุกเบิกที่ทำกินเป็นเรือกสวนไร่นาเพิ่มขึ้น เช่น สวนยางพารา สวนพริกไทย สวนมะพร้าว แม้แต่ท่านเองก็ปลูกมะพร้าวไว้รอบ ๆ บ้านและนุกเบิกที่ทำนาบริเวณตำบลห้วยขุม เป็นต้น เมื่อชาวบ้านมีอาชีพก็ทำให้อาณาเขตเศรษฐกิจดีขึ้น

(2) ปรับปรุงถนนหนทาง และสถานที่ราชการ การพัฒนาเมืองกระบี่เป็นไปค่อนข้างล่าช้า ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุหลายประการ การคมนาคมไปมายังลำบาก รัชกาล 5 สมัยที่ยังดำรงตำแหน่งพระบรมโอรสาธิราชได้เสด็จเมืองกระบี่ในสมัยพระแก้วโกมล เคยบันทึกถึงสภาพบ้านเมืองว่า

“สถานที่ราชการส่วนมากทำการจัดสร้างมาแต่สมัยพระยาอุตรกิจวิจารณ์ เจ้าเมืองคนก่อน เป็นสถานที่ชั่วคราว ไม่มีสถานที่แห่งใดที่สร้างเป็นถาวร ที่ตั้งเมืองใหม่แห่งนี้ตั้งอยู่บนเนินสูงริมแม่น้ำที่อยู่ค่อนข้างจะแฉ่งไปสักหน่อย ส่วนตลาดก็เหี่ยวสุดที่จะเหี่ยว”

ท่านจึงได้ปรับปรุงถนนหนทาง ซ่อมแซมสถานที่ราชการให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้โดยอาศัยแรงศรัทธาจากทุกฝ่าย

(3) พัฒนาด้านการศึกษา ด้วยทางกระทรวงธรรมการได้ออกพระราชบัญญัติการประถมศึกษา มาใช้เพื่อจัดการศึกษาให้แก่ราษฎร ให้เป็นระบบขึ้น ทางราชการได้สั่งการให้กระทรวงมหาดไทย ช่วยดำเนินการในการจัดสร้างโรงเรียน ให้พอเป็นสถานที่สอนหนังสือได้ พระแก้วโกมล เมื่อได้รับนโยบายแล้วจึงวางแผนอย่างแยบยลโดยการจัดประชุมนายอำเภอ กำนันผู้ใหญ่บ้าน โดยบอกให้แต่ละตำบลจัดสร้างสโมสรกำนันขึ้น เพื่อจะได้ใช้เป็นที่ปฏิบัติงานทางด้านการปกครองให้สะดวกขึ้นปรากฏว่าจังหวัดกระบี่ได้สร้างเสร็จทันทุกตำบล จนได้รับคำชมเชยจากพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ซึ่งเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตในขณะนั้น จากนโยบายสโมสรกำนันได้กลายเป็นสถานที่สอนหนังสือแก่เด็กในที่สุด กำนันได้รับความชอบเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นเกียรติตระกูลไปหลายคน เช่น กำนันตำบลปกาสัยเป็นขุนอาทรประชากร (ตระกูลสัสดีเดช) กำนันตำบลโลกยางเป็นหมื่นบรรเจดนิคมรัฐ (ตระกูลทองทิพย์)

นอกจากนี้แล้วท่านยังได้จัดตั้งโรงเรียนมัธยมขึ้นอีก เป็นอาคารไม้ถาวร หลังคาปั้นหยามุงกระเบื้อง จำนวน 3 ห้องเรียน โดยมีค่าใช้จ่ายประมาณแต่ประการใด โดยขอความร่วมมือจากข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ช่วยกันสละคนละเล็กคนละน้อยจนสำเร็จใน พ.ศ.2452 ซึ่งภายหลังได้ให้ชื่อว่า “โรงเรียนอำมาตย์พานิชนุกูล”

(4) การพัฒนาวัดแก้วโกรวาราม เนื่องจากเมืองใหม่ยังไม่มีวัดประจำเมือง ทำให้ชาวบ้านที่ประกอบกิจการางศาสนามาก่อนข้างจะลำบาก บริเวณที่เป็นวัดแก้วฯ ในปัจจุบัน เดิมเป็นเพียงที่พักสงฆ์ ซึ่งท่านแวะผ่านไปมาพักชั่วคราว เคยนิมนต์พระสงฆ์มาอยู่ประจำแต่ก็อยู่ได้นานเนื่องจากความไม่สะดวกต่าง ๆ ท่านได้บูรณะเสนาสนะที่มีอยู่เดิมและสร้างใหม่เพิ่มเติม พร้อมกับนิมนต์พระสงฆ์ให้อยู่ประจำจากวัดหินขวาง (ตลาดเก่า) จำนวน 4 รูป คือ หลวงพ่อแก้วขนยาว พระจิต เกิดสุขและพระบวชใหม่อีก 2 รูป ภายหลังวัดนี้ได้ขนานนามตามชื่อบรรดาศักดิ์ของท่านว่า “วัดแก้วโกรวาราม” มาจนทุกวันนี้

พระแก้วโกรพเป็นนักปกครองที่มีความสามารถมาก ได้ปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาลสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อย บรรดาศักดิ์สูงสุดที่ท่านได้รับคือ อำมาตย์ พระยาอิศราธิไชย รับราชการอยู่ในจังหวัดกระบี่ จนกระทั่งเกษียณอายุราชการ

กลิ่น คงเหมือนเพชร (2542 : 109 – 110) กล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เกี่ยวกับการปราบโจรผู้ร้ายก็ที่สำคัญว่าหลังสงครามสงบเกิดมีโจรผู้ร้ายชุกชุม เพราะสภาพการครองชีพฝืดเคือง พวกผู้ร้ายเที่ยวปล้นสะดมชาวบ้านและพวกพ่อค้าแม่ค้าทั้งหลาย รวมกระทั่งพวกโจรลักวัวควายก็เพิ่มมากขึ้นด้วยทั้งภายในจังหวัดเอง และมาจากเมืองใกล้เคียง ผู้ร้ายก็สำคัญสมัยนั้นมี 2 ก๊กคือ ก๊กของนายว่อน และก๊กของนายเอียน ทางกรมไม่สามารถปราบลงได้ กองปราบได้ตั้งค่าหัวตั้งแต่ 30,000 - 50,000 บาท จนในที่สุดสายก็บอกว่านายว่อนพาภรรยาหลบอยู่ที่บ้านหลังหนึ่งในท้องที่คลองเสียด นายอ้วน สุรกุล ซึ่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ได้นำกำลังตำรวจ 1 หมู่ โดย ส.ต.อ.พิชัย เกษมสานต์ เป็นหัวหน้า พร้อมตำรวจสถานีตำบลเหนือคลอง มี ส.ต.ต.ทองใบ กาญจนดิกล และลูกน้องอีก 4 นาย พร้อมนายเจิม นาคสุข กำนันเข้าล้อมบริเวณดังกล่าว ผู้ว่าราชการจังหวัดได้เจรจาให้ผู้ร้ายมอบตัว แต่ทางนายว่อนไม่ยอม เมื่อผู้ว่าราชการถอยออกมาขณะเดียวกันที่ ส.ต.ต.สุดใจ จันทอง วังสวนเข้าไปยึดพื้นที่ใต้ถุนบ้าน นายว่อนคิดว่าตำรวจบุกจึงยิงสวนออกมาถูก ส.ต.ต.สุดใจ จันทอง ตาย ตำรวจที่ล้อมจึงระดมยิงไปทุกทิศทางเป็นการจบชีวิตนายว่อน

ส่วนก๊คนายเอียนนั้นมีอิทธิพลอยู่แถบสินปุน เขาพนม พรรคพวกของนายว่อนที่หลบหนีตำรวจได้เข้าไปร่วมด้วยจนกลายเป็นก๊กใหญ่ ทำความเดือดร้อนให้กับท้องที่บริเวณนั้น ทางกรมก็ติดตามหากเพราะนายเอียนมีพรรคพวกมากคอยเป็นหูเป็นตาให้ และตัวนายเอียนเองก็อยู่ไม่เป็นที่ อยู่ที่

ใดไม่นานก็เคลื่อนย้ายเข้าไปเขตนครศรีธรรมราชบ้าง สุราษฎร์ธานีบ้าง ชาวบ้านที่ไปมาค้าขายตามพื้นที่ต่าง ๆ ไม่ไว้วางใจ จนกระทั่งนายประจักษ์ วัชรปาน ย้ายมาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดได้ให้เจ้าหน้าที่ทำบัญชีผู้ร้ายในท้องถิ่น ให้ทำรูปพรรณเป็นหลักฐาน กำชับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่ให้ความร่วมมือกับผู้ร้าย ใครไม่ปฏิบัติจะต้องถูกปลดจากหน้าที่ ส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจออกตรวจจับร้ายตาม บัญชีคำ พรรคพวกนายเถียนจึงถูกจับไปหลายคน ตัวนายเถียนต้องหลบเข้าไปในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชทางอำเภอทุ่งใหญ่ ในที่สุดเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งสองจังหวัดระดมกำลังเข้าล้อมจับเกิดยิงต่อสู้กันในท้องที่อำเภอเขาพนม นายเถียนถูกยิงตาย สมุนหลายคนถูกจับกุมไปลงโทษตามกฎหมาย พวกที่หนีรอดก็ออกนอกพื้นที่ไปตามแหล่งต่าง ๆ เหตุผู้ร้ายจึงสงบลง

กลิน คงเหมือนเพชร ได้เขียนบทความเรื่อง ค่านิยมลักควาย ไว้ในหนังสือแลใต้ (2547 :15-20) โดยกล่าวว่า เหตุการณ์ในกระบี่ เมื่อ 50 - 60 ปีก่อน สมัยที่กระบี่ยังเป็นบ้านป่าเมืองคอน ทुरกันดาร จนไม่มีใครอยากไป ในยุคนั้นพวก“กระบี่เล” มีอาชีพจับปลาเผาถ่านส่งขายต่างประเทศ ด้วยเรือใบ 3 หลัก ส่วน “กระบี่บก” จะทำอะไรทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งควายเลี้ยงกันมากที่สุด มีการส่งลงเรือใบไปขายต่างประเทศเช่นกัน กระบี่จะเลี้ยงควายมากกว่าวัว โดยเฉพาะที่อำเภอเหนือคลอง (เดิมขึ้นอยู่กับอำเภอเมือง) คลองท่อม ซึ่งเป็นบริเวณพื้นที่ทำนามาก จะเลี้ยงควายไว้ “เวียนนา” คือ ให้คอยเหยียบขี้โคลนเลนทำ “เทือก” เพื่อปลูกข้าว และทำคอกควายในนาเพื่ออาศัยมูลควายทำปุ๋ยไปในข้าว ถ้าเลี้ยงไม่มากก็จะทำคอกไว้ในนาเพื่อสะดวกในการดูแล ในบทความนี้จึงได้กล่าวถึง การเลี้ยงควายของชาวบ้าน โจรลักควาย ลักวัว สาเหตุของกระบวนกรลักควาย สิ่งที่เป็นในการลักควาย กระบวนกรป้องกันของเจ้าของควายและกระบวนกรตามวัว ควาย ที่ถูกขโมยไป เป็นต้น

วีระ แสงเพชร (มปพ : 191หน้า) ได้ศึกษาวิจัยภูมิปัญญาการปราบปรามของ พล.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช พลกร ผลการวิจัยพบว่า พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์เดช ซึ่งเป็นตำรวจมือปราบคนสำคัญของกรมตำรวจซึ่งรับราชการในช่วงปี พ.ศ. 2547-2505 ได้สร้างผลงานในการปราบปรามจนประสบผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับของกรมตำรวจ และที่สำคัญเป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไป ทำให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธาต่อวงการตำรวจมากขึ้น ความสำเร็จในการปราบปรามของ พล.ต.ต. ขุนพันธรักษ์ราชเดช เป็นผลมาจากการใช้ภูมิปัญญาด้านต่างๆ ทั้งที่ศึกษามาจากระบบการศึกษาและการรู้จักปรับใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่แล้วในชุมชนนั้นๆ เช่นการสืบหาคนร้าย โดยการปลอมตัว การปรับใช้ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อทำความเข้าใจคน เข้าใจสังคมจนกระทั่งสามารถชักจูงให้ผู้ที่เคยประกอบมิชฉาชีพกลับมาเป็นคนดีของสังคม ด้วยวิธีการผูกมิตร ผูกเกลอ และความมีจิตใจนักเลงช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน นอกจากนี้ยังใช้หลักจิตวิทยา โดยการนำความเชื่อทางไสยศาสตร์มาเป็นเครื่องมือในการปราบโจร และเป็นขวัญกำลังใจให้กับผู้ร่วมงาน เช่น การสักยันต์ การนำอาวุธไปให้

พระปลุกเสกเป็นต้น ผลจากการใช้ภูมิปัญญาดังกล่าวทำให้สามารถปราบหัวหน้า ชุมโจรได้สำเร็จ ทำให้ชุมชนมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อตำรวจเพิ่มขึ้น

รายงานราชการมณฑลนครศรีธรรมราช (10 มิถุนายน รศ.113-5 ตุลาคม รศ.129) (2544 : 25) หมวดโจรผู้ร้าย บันทึกไว้ว่า การโจรผู้ร้ายในเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งบังเกิดมีขึ้นในศก. 116 ตามที่ได้รับรายงานจากกรมการอำเภอ ดังนี้

มีผู้ร้ายปล้นรวม 6 ราย ที่ได้ตัวเลขสี่มีพิรุช 5 ราย ไม่ได้ตัว 1 ราย ผู้ร้ายตีชิง 1 ราย จับได้ตัว ผู้ร้ายข่องเบา 16 ราย จับของกลางแลได้ตัวผู้ร้าย 15 ราย ไม่ได้ตัว 1 ราย ผู้ร้ายลักกระบือ เรือ เกวียน 5 ราย ได้ตัว 3 ราย ไม่ได้ตัว 2 ราย ผู้ร้ายทิ้งไฟ 1 ราย ได้ตัวแล้ว รวมทั้งสิ้น 29 ราย ได้ตัวผู้ร้ายเลขของกลาง 25 ราย ไม่ได้ตัวผู้ร้าย 4 ราย

การโจรผู้ร้ายปล้นแลตีชิงซึ่งเปิดขึ้นนี้ มีในแขวงไกล คือ แขวงชั้นนอก เช่น แขวงอำเภอทุ่งสง ซึ่งมีเขตแดนติดต่อกับเมืองตรัง เมืองกระบี่ เป็นต้น โดยมากเพราะเขตแดนที่ต่อกันนั้น เปนคลองตื้นๆ ข้ามเขตแดนกันไปได้โดยง่ายแลบังเกิดขึ้นในต้นปี ซึ่งเป็นเวลาแรกๆ ที่กรมการอำเภอไปตรังยังไม่เรียบร้อย ได้สั่งให้นายอำเภอตรวจตราโดยแจ่งแรงแล้ว แต่ผู้ร้ายที่ปล้นนี้ไม่ได้ทำการร้ายอย่างไรต่อเจ้าทรัพย์ มีพวกหนึ่งเพียง 3 คน 4 คนเท่านั้น แลที่ปล้นรายหนึ่งได้ไป 40 บาท เปนอย่างมาก อย่างน้อยเพียง 5 บาท 6 บาทก็มี เพราะราษฎรซึ่งอยู่ห่างเปนครคนจนมาก ไม่เหมือนที่กลางเมืองถ้าจะเรียกว่าแย่งชิงก็ได้ แขวงชั้นในไม่มีปล้นเลย มีอยู่บ้างแต่ข่องเบาของเล็กน้อย ก็จับได้ อยู่เสมอ

จรรยา หยุทอง (2542 : 39) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมโจรในภาคใต้โดยตั้งประเด็นว่า “วัฒนธรรมโจร: ปฐมบทของการปฏิเสธอำนาจรัฐ” ท้องถิ่นภาคใต้ในช่วงเวลาย้อนหลังไปประมาณ 1 ศตวรรษได้ชื่อว่าเป็นดินแดนแห่งชุมชนโจร หรือเขตวัฒนธรรมโจร ประจักษ์พยานเรื่องนี้มีทั้งที่เป็นเอกสาร หลักฐานของทางราชการและจากการบอกเล่าเชิงมุขปาฐะของชาวบ้าน และจากวรรณกรรมท้องถิ่น ภาษา การละเล่นต่างๆที่มีเรื่องราวศัพท์แสงที่เกี่ยวข้องกับโจรมีอยู่มากมาย

การเกิดโจรในท้องถิ่นภาคใต้มักเกี่ยวข้องกับสัมพันธไมตรีโดยตรงกับกลไกอำนาจรัฐและรากเหง้าทางสังคมวัฒนธรรม การไม่ยอมคนหรือการไม่ยอมรับการข่มเหงรังแกจากคนข้างนอก หรือหลวงหรือทางราชการดังที่บิดาของพี่น้องตระกูล “เส็งเอียด” อันเป็นผลพวงของวัฒนธรรมโจรภาคใต้รุ่นล่าสุดในจังหวัดพัทลุง กล่าวว่า “เราคนจนมีแต่ปืนกับใจ” เป็นต้น

เพ็ญ ภูมา (มปป : หน้าคำนำ อ้างใน วีระ แสงเพชร, มปป : 4-5) กล่าวไว้ในเรื่องคนใต้หนังเหนียว สรุปได้ว่า ตั้งแต่ยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

ความสงบสุขของสุจริตชนถูกเบียดจากโจรอย่างรุนแรง เนื่องจากกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่อำเภอไม่เพียงพอ การคมนาคมไม่สะดวก และความเชื่อมั่นในอาณาเขตของเครื่องรางของขลัง โจรบางคนได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้ากลุ่มโจร ควบคุมสมุนเข้าปล้นชิงทรัพย์ สร้างความเดือดร้อนกันทั่วไป ในระยะตั้งแต่ประมาณ พ.ศ.2394 เป็นต้นมา จนถึงปี พ.ศ.2442 (ซึ่งเป็นปีเกิดของ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช) สังคมและวัฒนธรรมชุมชนในหัวเมืองต่างๆ อยู่ในยุคของการปกครองแบบเจ้าเมืองกินเมือง จนต่อเนืองมาถึงยุคการปกครอง แบบมณฑลเทศาภิบาล และหลังจากนั้นจนกระทั่งถึงช่วงเวลา ที่ พล.ต.ต.ขุนพันธรักษ์ราชเดช สำเร็จจากโรงเรียนนายร้อย หัวยจรเข้ จังหวัดนครปฐม ออกมารับราชการ เป็นว่าที่ร้อยตำรวจตรี เป็นช่วงที่หัวเมืองต่างๆ โดยเฉพาะบริเวณรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา อยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการปกครองแบบรัฐ และราษฎรได้หลุดพ้นจากความเป็นทาสมาเป็นไทแก่ตัว อาชีพหลักของคนพื้นเมืองที่เป็นไท คือการทำนาและเกษตรกรรมอื่นๆ การคมนาคมส่วนใหญ่อาศัยเรือและการเดินเท้า การติดต่อกับตัวเมืองหรือเมืองหลวงกระทำได้โดยยาก การศึกษายังด้อยอยู่มาก ฐานะของประชาชนส่วนใหญ่ยากจน ปัญหาในการดำรงชีพของคนในชนบท นอกจากโรคภัยและความยากจน ยังมีปัญหาที่เกิดจากการถูกกดขี่ข่มเหงจากกลุ่มผู้มีอำนาจ ปัญหาอันเนื่องมาจากคนของราชการ จึงต้องอาศัยระบบอุปถัมภ์ และ หรือการเป็นนักเลงเพื่อแก้ลำนักเลง

ในงานวิจัยดังกล่าว วีระ แสงเพชร (มปพ : 23) กล่าวถึง สาเหตุที่ ชุมชน เปลี่ยนเป็นชุมชนโจร ว่า มีสาเหตุหลายประการ เช่น ค่านิยมเรื่องผู้นำครอบครัว และผู้นำชุมชนต้องเป็นนักเลง ทั้งนี้ได้อ้างถึงคำกล่าวของ ประมวล มณีโรจน์ (2537:55-98 อ้างใน วีระ แสงเพชร, มปพ:23) ว่า การเคลื่อนไหวเปลี่ยนของสังคมและชุมชนบริเวณรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา โดยกล่าวถึงโครงสร้างและพลวัตรบางส่วนของชุมชนบริเวณดังกล่าวว่าเนื่องมาจากแผ่นดินว่างเปล่ากว้างใหญ่ไพศาล เหมือนว่าใครจะไปหักร้างถางพงปลูกสร้างที่อยู่อาศัยตรงไหนก็ได้ อำนาจให้ผู้คนแยกตัวออกไปอยู่โดดเดี่ยวตามธรรมชาติของความพึงพอใจในความอิสระ ปัญหาที่เขาเผชิญคือโรคภัยไข้เจ็บ ภัยจากสัตว์ป่า คืออันตรายพื้นฐานของสังคมยุคหักร้างถางพง ทำให้ต้องร่วมอยู่ร่วมคิด และช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นรูปธรรมขึ้น เงื่อนไขเหล่านี้เองทำให้ภาพหมู่บ้านในสมัยนั้น ต้องรวมกันเป็นกลุ่มห่ออมกระจายห่างไกลกัน ความทุรกันดารของเส้นทางสัญจร ทำให้ชุมชนมักแยกขาดออกจากกัน แต่ละชุมชนจึงจำเป็นต้องมีผู้นำ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการตัดสินใจชี้ขาดในเกือบทุกกรณี โดยเฉพาะความขัดแย้งในชุมชน นอกจากนี้แต่ละชุมชนยังต้องมี “หมอกกลางบ้าน” หรือ “หมอผี” สำหรับต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บ

นอกเหนือจากโรคภัยไข้เจ็บและสัตว์ร้ายแล้ว การรุกรานของนักเลงจากชุมชนหรือหมู่บ้านอื่น เป็นปัญหาสำคัญยิ่งของผู้นำ ที่ต้องรับผิดชอบทั้งเชิงรุกและเชิงรับ จึงเกิดวัฒนธรรม “การรักษาหน้า”

“หน้าใหญ่ใจเต็บ” “ขอมฉิบหายขายน่า แต่ไม่ยอมเสียหน้าเสียคำพูด” ไม่ยอมตกเป็นเบี้ยล่างของการข่มเหงรังแกไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นใครหรือยิ่งใหญ่เพียงใดก็ตาม ต่อมาปัญหาจากภายนอกขยายเป็นการกดขี่ข่มเหงจากอำนาจผู้กินบ้านครองเมือง จนผู้นำชุมชนต้องรวมพลังเป็นเส้นสายแห่ง “หัวกลอ” เพื่อต่อต้านอำนาจยุติธรรมเหล่านั้น

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ผู้นำครอบครัว และผู้นำชุมชนจึงต้องเป็นคนกล้าหาญ เป็นคนสู้คนเป็นคนกล้าได้กล้าเสีย จึงสามารถปกป้องคุ้มครองชีวิต ทรัพย์สิน ที่ตนรับผิดชอบได้ จึงเกิดเป็นคตินิยม “คนนักเลง” อันเป็นคุณสมบัติที่สังคมพึงปรารถนา ถือเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้นำครอบครัว คนหนุ่มจึงมักถูกทดสอบในเรื่องของนักเลงจากพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ดังที่ปรากฏในจดหมายเหตุ ประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ.128 ว่า “เจ้าคุณรัชฎาเล่าว่า เมื่อแรกๆ ท่านมาเป็นเจ้าเมืองตรังนี้ เป็นธรรมเนียมผู้ชายไปขอลูกสาว ฝ่ายบิดามารดาถามก่อน 2 ข้อ คือ รามโนห์ราเป็นหรือไม่ กับขโมยควายเป็นหรือไม่ ถ้าไม่เป็นทั้ง 2 อย่างไม่ยอมขอลูกสาวให้ เพราะบิดามารดาของผู้หญิงแลไม่เห็นว่าจะเลี้ยงเมียได้อย่างไร” ในกรณีที่ว่าสามารถขโมยวัว ควาย ของคนอื่นได้ ย่อมแสดงถึงความใจกล้า ใจกว้าง นอกจากนั้นยังมีสาเหตุมาจากการเกิดโจรข้ามชาติ และโจรข้ามเมือง กรมการเมือง และเจ้าเมืองได้ผลประโยชน์จากโจร กรมการเมืองและเจ้าเมืองมุ่งดูแลผลประโยชน์ของตนมากกว่าดูแลทุกข์สุขของราษฎร อีกทั้งยังใช้อำนาจกดขี่บังคับราษฎรอย่างไม่เป็นธรรม ปัญหาอันเนื่องมาจาก มีบ่อนเบี้ยและการพนัน ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเรื้อรังจนกระทั่งท้ายที่สุด เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำราษฎรอดอยากยากจน ปีใดฝนฟ้าไม่อำนวยเกิดข้าวยากหมากแพงจึงหันไปเป็นโจรกันมากขึ้น จากการลักเล็กขโมยน้อยก็จะก้าวไปเป็นโจรอาชีพ และกลายเป็นขุนโจรจำนวนมากโดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดชุมโจรขึ้นหลายพื้นที่ หลายจังหวัดทั้งนี้ความทุรกันดารและปัญหา การคมนาคมก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดชุมโจร

สุริวงส์ พงศ์ไพบูลย์ (2529 : 1728-1729) ได้จำแนกความหมาย ของนักเลง หรือ ลักเลง ตามวัฒนธรรมภาคใต้ไว้ 4 ประเภทคือ

1. ใช้เรียกผู้ประกอบอาชีพเป็นนักแสดง เช่น โนรา นางตะลุง และลิเก ซึ่งบางยุคสมัยรังเกียจถือว่าเป็นพวกเต็นกินรำกิน รักสนุก เลี้ยงงานหนัก ส่ำรวบ และมักเจ้าชู้
2. ใช้เรียกผู้ฝึกฝนในอบายมุข เช่น นักเลงผู้หญิง นักเลงเหล้า นักเลงเล่นเบี้ย นักเลงชนไก่ นักเลงวัวชน
3. ใช้เรียกผู้ที่ประพฤติไม่ดี ทำตัวเป็นนักเลงโตเป็นผู้กะกะระรานหรือเป็นอันธพาล มักเรียกกันว่า “คนหัวไม้” หรือ “หัวไม้”

4. ใช้เรียกผู้ที่มีบุคลิกลักษณะพิเศษมีน้ำใจ และวางตัวเป็นคนใจกว้าง กล้าได้กล้าเสีย มีความเยียบขาด รักษาคำพูดและศักดิ์ศรี รักที่จะต่อสู้อย่างองอาจหาญ รักและปกป้องพรรคพวกของตนเองจนสุดกำลัง.....ผู้นำประเภทนี้มักเป็นผู้นำท้องถิ่นคือกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมักมีอิทธิพลมีบริวารมากมาย และจะมีวัฒนธรรมการสร้าง และปกป้องรักษาความเป็นนักเลงของตนอย่างเยียบขาด และพิสดาร และเป็นที่ยกย่องของสังคม ซึ่งนักเลงตามนัยนี้จะมีลักษณะแตกต่างกับ “เจ้าพ่อ” (ตามความหมายที่ใช้กันอยู่ปัจจุบัน) ตรงที่นักเลงเหล่านี้ไม่ทำตัวเป็นอันธพาล.....

ผู้ที่จะก้าวไปสู่ความเป็นนักเลงเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นนั้น ต้องหมั่นผูกมิตรกับคนใกล้และคนไกล ต้องแสวงหามิตรแท้ ประเภทที่ตาบแทนกันได้ให้ได้มากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งต้องพิสูจนให้เห็นได้ว่าแม้ถึงคราวจำเป็นต้องเลือกเอา ระหว่างพวกพ้องกับญาติหรือลูกเมีย ก็จะต้องเลือกขึ้นอยู่กับพวกพ้อง นอกจากนี้จะต้องกระตือรือร้นเป็นธุระให้กับเพื่อฝูง เมื่อตกลงจะช่วยเหลือแก่ใครจะต้องช่วยจนสุดกำลัง ไม่ทอดทิ้ง ต้องรักษาคำพูด ต้องต่อสู้เพื่อปกป้องคุ้มครองพวกพ้องของตนด้วยความจริงใจ เมื่อญาติมิตรเพื่อนฝูงมีงานมีการน้อยใหญ่ต้องไปร่วมงาน และคอยให้ความช่วยเหลือจนสุดความสามารถ สำคัญที่สุดคือ จะต้องเป็นคนเยียบขาดและใจดำ คือ กล้าซึ่ผิดซึ่ถูก ควรดีก็ดี ควรตบตีก็ตบตี ควรตัดขาดก็ตัดขาด และควรฆ่าก็ต้องฆ่า.....

นอกจากนั้นยังกล่าวถึงจรรยาของนักเลงที่แท้จริงพอสรุปได้ว่า นักเลงต้องเป็นคนหนักแน่น พุดน้อย ระวังคำพูด ไม่หุนเหวดวนเขื่อ ต้องวางตัวเป็นคนชั้นเชิงสูง มีความกตัญญูสูง ไม่ล่วงละเมิดหรือลบหลู่ผู้มีพระคุณ ไม่รบราฆ่าฟันในเขตวัด ไม่ล่วงละเมิดตัวประกัน ไม่ดูหมิ่นเครื่องรางของขลัง หรือชาศพศัตร์ ไม่ลักขโมยของจากบ้านที่ตนเคยพักพิงอาศัยแม้ข้าวเพียงมือเดียว หรือน้ำเพียงหยดเดียว ไม่ฆ่าฟันหรือทำอันตรายแก่ผู้ที่กำลังหลับ กำลังถ่ายทุกข์ กำลังรับประทานอาหาร ล้มป่วยหรือหมดทางสู้รวมทั้งหญิงมีครรภ์ หญิงที่ไม่มีมีความผิด เด็ก และไม่ฉวยโอกาสเอาเปรียบศัตรู

สำหรับบทบาทของนักเลงนั้น เมื่อท้องถิ่นใดเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของบ้านเมืองไม่อาจปกครองดูแลได้อย่างใกล้ชิดและทั่วถึง นักเลงจะทำหน้าที่ดูแล และจัดการเพื่อให้ท้องถิ่นเกิดความสงบพร้อมทั้งปกป้องรักษาผลประโยชน์และศักดิ์ศรีของตน และของบริวารคอยปกป้องไม่ให้นักเลงหรือคนร้ายถิ่นอื่นเข้ามารังแกหรือก่อความไม่สงบขึ้นในถิ่นที่ตน ทำหน้าที่อารักขาอยู่อย่างเด็ดขาด นอกจากนี้จะทำหน้าที่ประหนึ่งตุลาการหาทางปรองดอง หรือชี้ขาดให้แก่กรณีต่างก็อยู่ในความคุ้มครองตน โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่คู่กรณีจำต้องให้ปากคำ แต่เฉพาะความจริงด้วยความขำเกรง (หากปกปิดเมื่อหัวหน้าสืบทราบภายหลังจะได้รับโทษทัณฑ์อย่างรุนแรง) หรือไม่ก็ได้จากการสืบสาวไต่ถามจากบริวาร คำชี้ขาดที่ได้จากกรณีหลังจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของบริวารมีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย แต่ถึงกระนั้นก็ถือว่าคำชี้ขาดย่อมถือเป็นการสิ้นสุดและเด็ดขาด แม้ภายหลังจะรู้ว่าผิดพลาดนักเลงก็มักจะขึ้นกรานเพื่อรักษาประกาศิตของตนไว้ นักเลงจึงมักมีบทบาททำให้นักเลงบางคนตกอยู่ในภาวะ

จำยอม ก่อให้เกิดอำนาจอันไม่ชอบธรรม และเกิดอภิสิทธิ์ขึ้นในสังคมทั้งโดยไม่เจตนาและเจตนา
 บริวารที่ไม่รอบคอบพอและมุ่งแต่จะรักษาศักดิ์ศรีให้แก่ลูกพี่ของตน เป็นเหตุให้นักเลงจำต้องปกป้อง
 พรรคพวกจนก่อให้เกิดการถือหางกันขึ้นก็มี ยิ่งนักเลงคนไหนมีอิทธิพลมากขึ้น มีบริวารมากขึ้น
 จำเป็นจะต้องหาทางหาผลประโยชน์เพื่อนำรายได้มาผดุงฐานะและเลี้ยงดูบริวาร การขัดผลประโยชน์
 และตัดผลประโยชน์ผู้อื่นก็เกิดขึ้น เมื่อมีกรณีเช่นนี้มากขึ้น นักเลงก็กลายเป็น “เจ้าพ่อ” อันเป็นแหล่ง
 ชูบเลี้ยงส่งเสริมและปกป้อง “คนหัวไม้” ไว้โดยปริยาย ท้องถิ่นใดมีช่องทางให้สามารถแสวงหา
 ผลประโยชน์ได้มาก บริวารส่วนใหญ่จะมุ่งด้านผลประโยชน์ มากกว่ามุ่งผดุงศักดิ์ศรีของนักเลงให้แก่
 ลูกพี่ที่ท้องถื่นนั้น นักเลงมักจำเป็นต้องหันไปใช้วิธีการของเจ้าพ่อมากขึ้นในที่สุดนักเลงก็กลายเป็นเจ้า
 พ่อเต็มตัว

สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์ (2547 : 24-25) กล่าวถึงประเด็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า การ
 รู้จักและเข้าใจ “สัจจะ วิถีและพลังของภูมิปัญญา” ผู้วิจัยจะต้องแลเห็นกระบวนการเกิด การดำรงอยู่
 บทบาทและประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ละพื้นที่ และแต่ละเวที ซึ่งภูมิปัญญาชาวบ้านมีหลายฐาน
 หลายระดับและหลายจุดหมาย อาจจำแนกภูมิปัญญาชาวบ้านตามเหตุปัจจัยได้ 3 กลุ่มหลักได้แก่

1. ภูมิปัญญาเพื่อความอยู่ได้ เป็นภูมิปัญญาขั้นปฐมฐานของแต่ละชุมชน หมายถึง สิ่ง
 เกิดขึ้นจากขบวนการใช้สติปัญญา เพื่อช่วยประคับประคองให้ชีวิตอยู่รอด ให้มีกินมีอยู่มีความปลอดภัย
 จากอุปสรรคที่ต้องเผชิญหน้า ซึ่งต้องสัมพันธ์กับความหลากหลายทางชีวภาพ และสถานการณ์เฉพาะ
 พื้นที่ ซึ่งเหมาะสมเฉพาะชุมชนและห้วงเวลานั้น เช่นภูมิปัญญาการปรับใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็น
 ปัจจัยสี่ เป็นต้น

2. ภูมิปัญญาเพื่อความอยู่ดี หมายถึง สิ่งที่เกิดจากการสร้างแบบแผนชีวิตเพื่อปรับตัวปรับชีวิต
 ให้สะดวก สบาย และสุขสงบยิ่งขึ้น เช่น การสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องทำมาหากิน ที่สัมพันธ์
 สัมพันธ์กับทรัพยากรและวิถีทางทำกินของแต่ละท้องถิ่น รวมถึงภูมิปัญญาด้านจริยธรรม คุณธรรม
 และสามัคคีธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกัน บนพื้นฐานของความเชื่อ ความพึงพอใจ และคตินิยมอันเดียวกัน

3. ภูมิปัญญาเพื่อความอยู่เด่น หมายถึง สิ่งที่เกิดจากการแสวงหาเพื่อยกระดับฐานะระดับชีวิต
 ความเป็นอยู่ให้ได้รับความชื่นชมศรัทธาหรือได้รับประโยชน์ ได้อำนาจ และได้โอกาสเหนือกว่าสภาพ
 ปกติสามัญ บางกรณีอาจเป็นภูมิปัญญาที่แฝงด้วยอุบาย ทิฐิ และอึดตา อาจเป็นภูมิปัญญาส่วนเกิน

ภูมิปัญญาอย่างเดียวกันอาจมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของชุมชนหนึ่ง ณ กาลเวลาหนึ่ง แต่อาจ
 เป็นที่รังเกียจของอีกชุมชนหนึ่ง หรือ เมื่อต่างยุคต่างสมัยกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบทบาทหน้าที่ของ
 ภูมิปัญญาหมดไปจากชุมชนใหม่

๘. สิทิม (2546 : 3-8) กล่าวไว้ใน เรื่องเล่าเกี่ยวกับภินิหารบัวเครา ซึ่งเป็นเรื่องราวของ อคติขุนโจรในจังหวัดพัทลุงว่า “นักเลงหัวไม้” ตามนัยของคนในท้องถิ่นภาคใต้หมายถึง คนใจกว้าง มีน้ำใจ กล้าได้กล้าเสีย เด็ดขาด รักษาคำพูด มีศักดิ์ศรี กล้าหาญ และรักพวกพ้อง ในขณะเดียวกันในความคิดของผู้คนจะมีภาพของ “นักเลงโต” ที่มีสมักรพรรคพวกเกาะกระรานแฝงตัวทับซ้อนอยู่ในความหมายนั้นโดยไม่มีใครกล้าปฏิเสธ.....

นอกจากนั้นได้บรรยายถึงที่มาของการเป็นโจรว่า บริเวณ “เขตป่าตะวันตก” อันได้แก่บริเวณ จังหวัดพัทลุงในปัจจุบัน มีอาณาบริเวณที่ราบกว้างใหญ่ไพศาลจากทะเลสาบมาทางด้านตะวันตกจดเทือกเขาบรรทัดต่อเขตจังหวัดตรัง ด้านทิศเหนือ ต่อเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นผืนป่า ทุกรันคาร มีชุมชนเล็กๆ ล้ำหลังเกาะกลุ่มกันอยู่เป็นหย่อมๆ ดำรงชีวิตอย่างอิสระเพราะห่างไกลอำนาจรัฐ ต้องต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บ ต่อสู้กับสัตว์ร้าย และบางครั้งก็ต้องต่อสู้เพื่อแก่งแย่งกันเอง แก่งแย่งทั้งในชุมชนของตนเอง และชุมชนต่างถิ่น การหิบนวทรัพย์สินของคนอื่นทั้งต่อหน้าและลับหลังที่เรียกว่า “โจร” ถือเป็นการละเล่นของคนหนุ่มเเกร บางครั้งก็ทะเลาะวิวาทกันด้วยอาวุธอย่างถ้อยเถื่อน ชุมชนจึงประสบกับความเดือดร้อน และเป็นเรื่องยากที่กลไกรัฐหรือกฎหมายบ้านเมืองที่ยังเป็นไคโนเสาร์อยู่ จะเข้าไปจัดการได้อย่างเที่ยงธรรม หลายครั้งหลายหนที่ผู้มีอำนาจรัฐอยู่ในท้องถิ่นได้ลุกแก่อำนาจ ทำการข่มเหงรังแก และกลั่นแกล้งพร้อมกับขัดเขี่ยความผิดให้พวกเขา

เมื่อชุมชนรู้สึกว่าเขาถูกกลั่นแกล้งถูกเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่รัฐ ความไม่ยอมจำนนก็ผุดแทรกภายใต้จิตสำนึก จะเป็นเพราะสาเหตุนี้หรือไมก็ตาม พวกเขาจึงต่อต้านอำนาจรัฐ ตรงจุดนี้เอง ภาพผู้นำชุมชนก็เริ่มปรากฏตัวเด่นชัดขึ้น ผู้นำที่มี “วิธิตัด” ตามแนวทางปฏิบัติของวิถีสังคม ซึ่งตรงกันข้ามกับวิธิตัดของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยทั่วไปแล้วพวกเขาจะ “กลัวความชั่ว” ตามมาตรฐานของวิถีสังคมในการอยู่ร่วมกัน แต่จะไม่กลัวความผิดตามกฎหมายบ้านเมือง ตามที่เจ้าหน้าที่รัฐกล่าวอ้าง จากความเชื่อใสและห่างไกลรัฐ พวกเขาจึงไม่รู้จักกฎหมาย และไม่เชื่อถือเจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่นเป็นประการสำคัญ และพวกเขาจะบดถือและมอบความไว้วางใจให้กับผู้นำซึ่งเป็น “คนใน” ที่พวกเขารู้จัก

ผู้นำอันเป็น “หัวใจ” สำคัญที่กำหนดวิถีชีวิตและจัดการทุกเรื่องในชุมชน เขาจะต้องเป็น “คนนักเลง” และปกครองตามแนววิถีธรรมของชุมชนในสมัยนั้น ผู้นำต้องแข็งแกร่งและสามารถจัดมูลเหตุขัดแย้งในชุมชน และมูลเหตุขัดแย้งจากต่างถิ่นได้เด็ดขาด เขาต้องเป็นผู้ไกล่เกลี่ยและชี้ขาดได้ในทุกกรณี แต่มุมมองและวิธิตัดของชุมชนเป็นที่รู้กันอยู่ว่า นักเลงต้องตัดสินใจตาม “วิธินักเลง” เท่านั้น ซึ่งสวนทางกับมุมมองและวิธิตัดของเจ้าหน้าที่รัฐโดยสิ้นเชิง

เพราะชุมชนในสมัยนั้นมีค่านิยมในแนวคิดที่ว่า ...ถูกผู้ชายต้องหัดลักหัดขโมยทรัพย์สิน หรือวัวควายของชาวบ้านเขาบ้าง เพื่อแสดงถึงความใจกล้า ในทำนองเดียวกันก็ต้องเป็นคนใจกว้างชอบ

คบหา ถ้ามีเพื่อนจากชุมชนต่างถิ่นห่างไกล เพื่อนที่สามารถผูกมิตรขนาดเป็นถึง “หัวกล่อ” หรือ “ไต่กล่อ” กันได้ ความมั่นคงก็จะมีมากขึ้น เพราะถือว่าเป็นคน “ใหญ่” ติดอันดับอยู่ในทำเนียบ “นักเลง”

Peter Burker (1980 อ้างใน พิเศษภูฏี ฤกษ์โรจน์, 2545:26) กล่าวถึงกรอบ แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ในเอกสารประกอบการเสนองานวิจัย เรื่อง “อัตลักษณ์และกระบวนการต่อสู้เพื่อชีวิตของผู้ติดเชื้อ HIV” ว่า แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ถูกใช้เพื่ออธิบายแนวทางที่ บุคคลปรารถนาจะนิยามตัวเอง ความปรารถนานี้ เกิดขึ้นจากรู้สึกและความคิด อัตลักษณ์ จึงเป็นความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตัวตนและแสดงออกในรูปแบบพฤติกรรม ซึ่งเกิดขึ้นโดยผ่านการปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างบุคคล การเชื่อมโยงตัวตนกับโลกที่เขาอยู่ จึงทำให้บุคคลรู้ว่า “ฉันเป็นใคร” การก่อตัวของ อัตลักษณ์นั้นจึงเกิดขึ้นจาก เรามองตัวเองอย่างไรและ คนอื่นมองเราอย่างไร

คำตอบที่บุคคลนิยามตัวเองว่า “คือใคร” จึงเป็นรูปแบบของ “อัตลักษณ์ส่วนบุคคล” (personal identity) ส่วนคำตอบจากสาธารณชน คือภาพพจน์ที่คนอื่น ๆ มีต่อบุคคลหนึ่ง เรียกว่า อัตลักษณ์ทางสังคม (Rubington and Weinberg, 1987 : 289) และสำหรับผู้ป่วย Burke อธิบายว่ามักจะหันเหความต้องการนิยามตนเองไปสู่ ความตั้งใจ เป้าหมายและการกระทำ เพื่อจูงใจให้ตระหนักถึง อัตลักษณ์อนาคต แม้ว่าบางครั้งได้ถูกบังคับให้ยอมรับอัตลักษณ์ปัจจุบันของตน ในขณะเดียวกันพวกเขาได้แอบสร้าง identity goals เอาไว้ ซึ่งก็คือ อัตลักษณ์ที่บุคคลต้องการ ปรารถนา คาดหวังหรือวางแผนเพื่อที่จะ ให้เกิดขึ้นกับตน (Charmaz, : 1987)

เยาวนุช เวศร์ภาดา (2545 : 4) กล่าวถึง อัตลักษณ์ชาว “หมู่บ้านวัฒนธรรม” ในเอกสารประกอบการเสนองานวิจัย เรื่อง “วาทกรรมความรู้ในการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น” “หมู่บ้านวัฒนธรรมเขาขุนพนม” หมู่ 3 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช อัตลักษณ์ของ “หมู่บ้านวัฒนธรรม” ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นภาพแทนชุมชนชนบทในอุดมคติ ทั้งที่ในความเป็นจริงชุมชนกำลังเผชิญหน้าภาวะความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทุนเดิมทางสังคมวัฒนธรรม ของหมู่บ้านที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หรือความเข้มแข็งของ ระบบเครือญาติ ยังถือเป็นพลังที่ยังรอการ “ฟื้นฟู” ให้เข้มแข็งกว่าที่เป็นอยู่

มาลี สิทธิเกรียงไกร (2545 : 25) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ และการสร้าง อัตลักษณ์ (space and identity) ในเอกสารประกอบการเสนองานวิจัย เรื่อง ชุมชนออนไลน์กับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้ติดเชื้อ กรณีผู้หญิงชื่อแก้ว ว่าพื้นที่บนอินเทอร์เน็ต ได้ถูกสร้างให้เป็นชุมชนเสมือนจริง (virtual community) “แก้ว” ซึ่งเป็นผู้หญิงคนหนึ่งที่มีการศึกษา มาจากครอบครัวชนชั้นกลาง และเป็นผู้ติดเชื้อได้ใช้พื้นที่เสมือนจริงนี้ สร้างความสัมพันธ์กับผู้ที่เธอไม่รู้จักมาก่อน เธอ

ได้รับความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และยอมรับสถานการณ์ เป็นผู้ตัดสินใจจากชุมชนเสมือนจริงนี้ พื้นที่เสมือนจริงนี้ จึงมิได้มีความหมายเพียงแค่การเล่าเรื่องความทุกข์ทรมานจากการเป็นผู้ตัดสินใจเท่านั้น แต่ “แก้ว” ได้ใช้พื้นที่นี้สร้าง“อัตลักษณ์ใหม่” โดยได้หยิบยืม “อัตลักษณ์เดิม”บางส่วนมาใช้เฉกเช่นเดียวกับชาวสวนลุ่มๆ ซึ่งมีการเลือกใช้อัตลักษณ์เดิมบางส่วนเพื่อมาร่วมสร้าง “ความเป็นชุมชนใหม่” กับแก้ว นอกจากนี้ความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นใหม่ก็ได้รับการพัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่จริง

บุญธวัช บุญเจือ (2545 : 25) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างภาพสะท้อนตัวตน หรือสร้างอัตลักษณ์ในเอกสารประกอบการนำเสนอผลการวิจัย ในหัวเรื่อง “คนเก็บของเก่า : กลไกการนำขยะเข้าสู่ระบบการผลิตใหม่และการหมุนเวียนใช้ใหม่” ว่า คนเก็บของเก่าสร้างภาพสะท้อนตัวตนเป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือ ภาพสะท้อนตัวตนผ่านคนในชุมชน ลักษณะที่สอง คือ ภาพสะท้อนตัวตนผ่านคนนอกชุมชน กลุ่มคนเก็บของเก่ามองตนเอง โดยแบ่งช่วงชั้นที่มีระดับสูงต่ำผ่านการใช้ยานพาหนะ เครื่องมืออุปกรณ์ วิธีการเก็บหา และประเภทของเก่า คนเก็บของเก่าที่ใช้รถเครื่องและรถจักรยานยนต์ฟ่วง มีเงินรับซื้อและใช้วิธีรับซื้อ มีภาพสะท้อนตัวตนในระดับต่ำ มีความรู้สึกอับอาย แต่มีความพอใจที่ใช้รถสามล้อถีบและรถเข็น ไม่มีเงินรับซื้อจะมีภาพสะท้อนตัวตนในระดับต่ำ มีความรู้สึกอับอาย แต่มีความพอใจที่ไม่ได้เป็นภาระกับใครและไม่ต้องพึ่งพาใคร

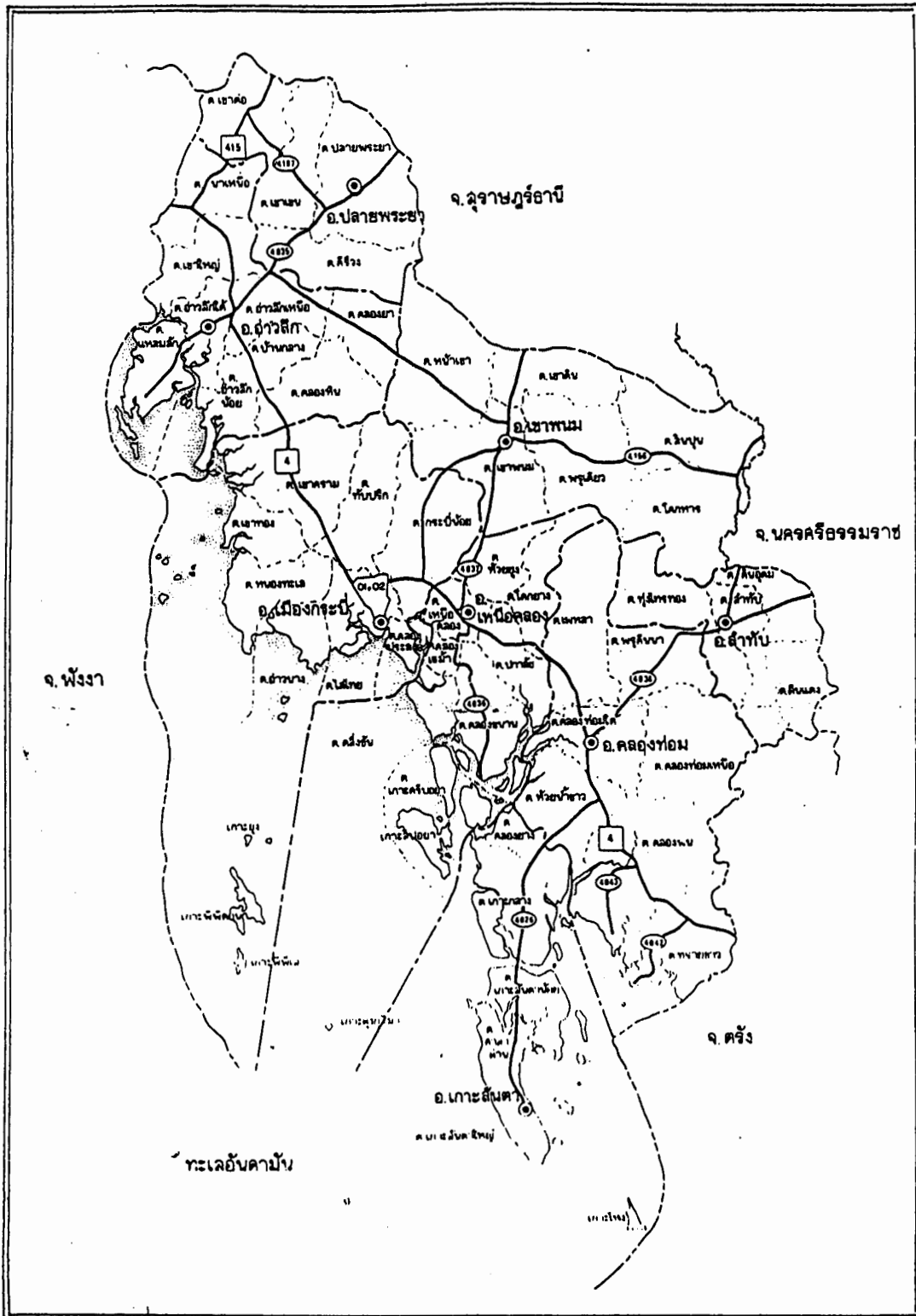
นอกจากการแบ่งช่วงชั้นที่มีระดับสูงต่ำแล้ว ยังมีการแบ่งกลุ่มโดยสิ่งที่ผลักดันเข้าสู่อาชีพ คนเก็บของเก่าต้องพึ่งพาคนกลุ่มอื่น ทั้งในและนอกชุมชนโดยเป็นการแลกเปลี่ยนที่มีระดับสูงเนื่องจากสถานะภาพทางสังคมที่ต่ำกว่า และพึ่งพาร้านรับซื้อของเก่าในฐานะคู่ค้าที่ไม่สามารถต่อรองได้

Levi-struss (1969 อ้างใน อภรณ์ อุกฤษณ์, 2532 : 197-198) แนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับโครงสร้างสัญลักษณ์คู่ตรงข้าม (Binary opposition) ที่มีอีกสิ่งหนึ่งเป็นตัวประสานอยู่ตรงกลาง (Mediator) โดยให้ของดิบเป็นสัญลักษณ์ของธรรมชาติ และของสุก เป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมที่ปรุงแต่งแล้ว และอาศัยไฟเป็นสื่อกลางสำหรับปรุงอาหารดิบให้สุก หรือแปลงธรรมชาติให้เป็นวัฒนธรรมภายใต้การควบคุมของมนุษย์

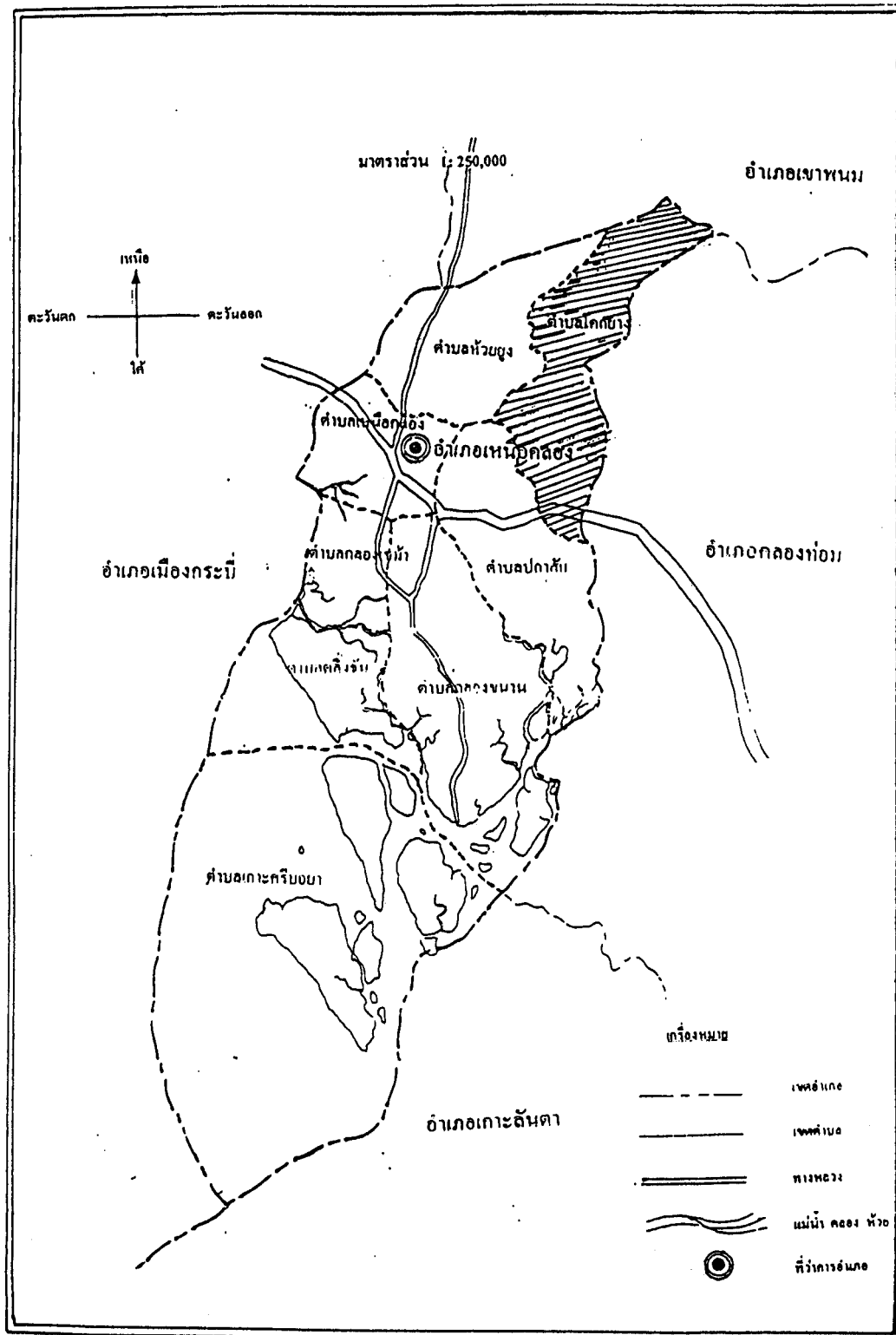
Taggart James m. (1982 อ้างใน อภรณ์ อุกฤษณ์, 2532 : 197-198) กล่าวถึงลักษณะสัญลักษณ์ของความสุกดิบที่ปรากฏในนิทานของกลุ่มชน Aztecs และอินเดียแดงอื่นๆ ที่เชื่อว่ามนุษย์มีความใกล้ชิดกับสัตว์ และพระเจ้าของเขาถูกส่งมาในร่างของสัตว์ ดังนั้นตัวเอกในนิทานเรื่องหนึ่งจึงมี 2 ลักษณะ คือเป็นทั้งคนและสัตว์ที่มีทั้งความดีและความชั่วร้าย หรือ มีทั้งความสุกและดิบในตัวคน ๆ เดียวกัน

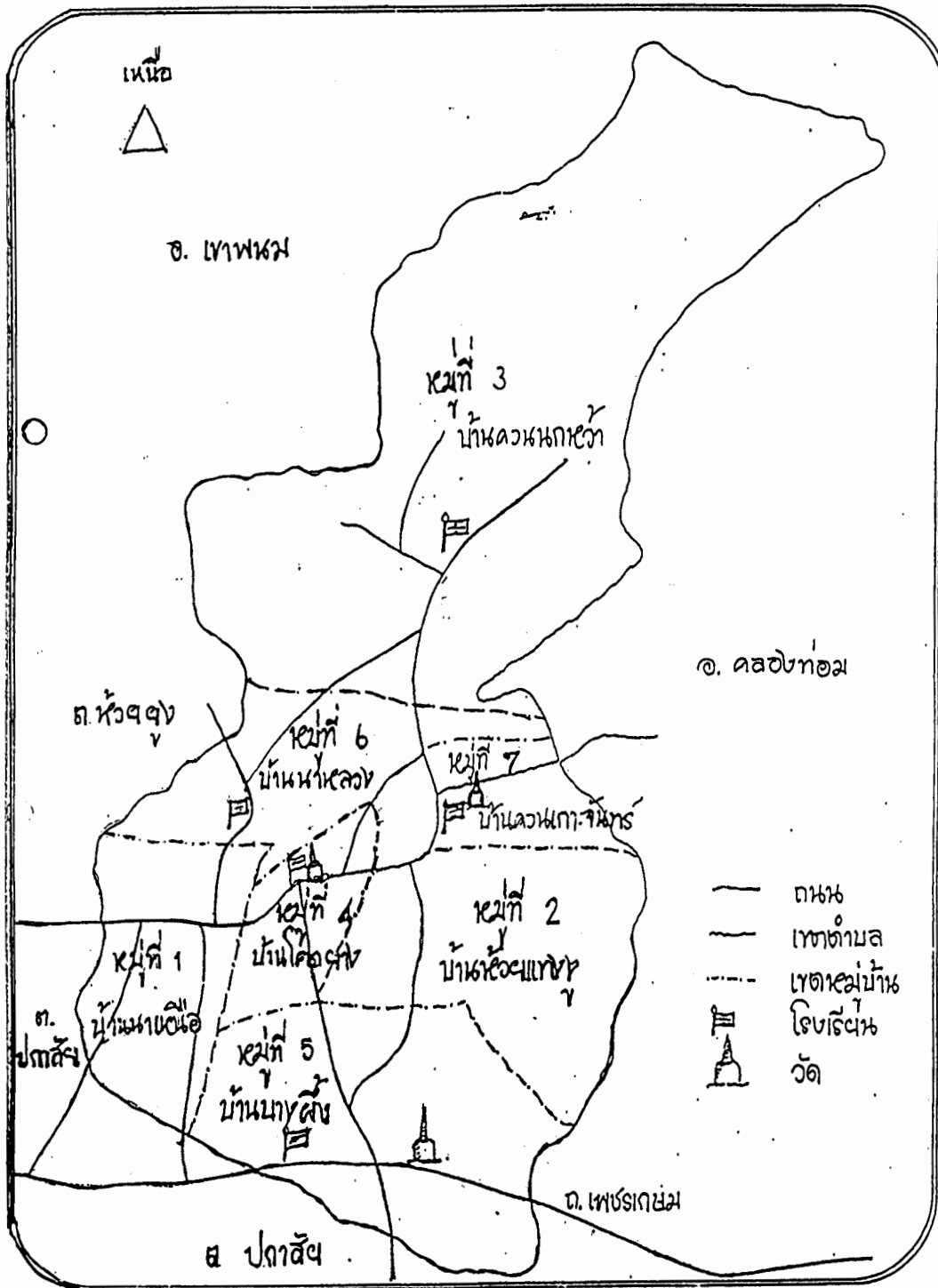
แผนที่ที่ 1 : แผนที่ภาคใต้ แสดงตำแหน่งที่ตั้งจังหวัดกระบี่

แผนที่ที่ 2 : แผนที่จังหวัดกระบี่ แสดงที่ตั้งอำเภอเหนือคลอง

แผนที่ที่ 3 : แผนที่อำเภอหนองสูง แสดงที่ตั้งตำบลโลกข่าง

แผนที่ที่ 4 : แผนที่ตำบลโคกยาง แสดงที่ตั้งของหมู่บ้านโคกยาง และชุมชนใกล้เคียง

บทที่ 3

ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดกระบี่

ประวัติศาสตร์อันยาวนานของพื้นที่ในเขตจังหวัดกระบี่ ประมวลจากคำบอกเล่าของชาวบ้าน จากแนวคิดที่ปรากฏในงานเขียนของนักวิชาการ และงานเขียนของ กลิ่น คงเหมือนเพชร (2541 : 1-16) พอจะสรุปโดยสังเขปได้ว่า นับย้อนไปถึงยุคโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ นักธรณีวิทยาได้พบหลักฐานซากไพรเมท (Primate) สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดหนึ่ง หรือมนุษย์วานรที่มีชื่อเรียกกันว่า “สยามโมพิทักัส อีโอซีนัส” ณ บริเวณเหมืองถ่านหินลิกไนต์ ตั้งอยู่บริเวณบ้านบางปูดำ ตำบลคลองขนาน อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

นอกจากนี้ยังพบหลักฐานการเข้าอยู่อาศัยภายในถ้ำหลายแห่งในเขตจังหวัดกระบี่ เช่น ข้อมูลจากการขุดค้นของ ดร. ดักลาส ดี. แอนเดอร์สัน และคณะ ที่ถ้ำหลังโรงเรียนทับปริก พบหลักฐานซึ่งมีอายุประมาณ 43,000 ปี และการขุดค้นที่ถ้ำหมอบเขียวของ ดร.สุรินทร์ ภูงจร พบหลักฐานอายุประมาณ 4,000 – 5,000 ปี ซึ่งมีอายุใกล้เคียงกับถ้ำผีหัวโต ถ้ำเขานาบน้ำ และยังพบหลักฐานและร่องรอยการเข้าอยู่อาศัยในถ้ำนาเขาไฟไหม้ และถ้ำอื่นๆ ที่ยังไม่มีการขุดค้นอีกหลายแห่ง เป็นต้น

ต่อมาในยุคประวัติศาสตร์ ได้ปรากฏหลักฐานว่า มีผู้คนเข้าอยู่อาศัยในดินแดนแถบนี้และติดต่อกับชาวต่างชาติจากตะวันตกมาช้านาน เดิมเป็นพวกพ่อค้า และนักแสดงโชว์จากอินเดีย เปอร์เซีย อาหรับ อียิปต์ กรีก และจีน เป็นต้น ดังปรากฏร่องรอยในบริเวณคลองท่อมโบราณ หรือควนลูกปิดคลองท่อม ซึ่งพบหลักฐานทางโบราณคดีประเภทเครื่องมือ เครื่องใช้ และลูกปัดโบราณ อายุประมาณ พุทธศตวรรษที่ 6-12 อันเป็นยุคของทวารวดี โดยเฉพาะหลักฐานหลายชิ้นที่เป็นอักษรปัลลวะ มีข้อความว่า “อนุญาตให้ผ่านได้” “ทำลาย” หรือ อักษรจากหินสลักเป็นภาษาทมิฬว่า “เปรูบาดัลกัล” แปลว่า หินนี้เป็นของเปรูบาดัล เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบซากเรือโบราณจมอยู่ในคลองหลายลำ จากชิ้นส่วนที่เหลือ พอสันนิษฐานได้ว่าเป็นเรือสินค้าที่เข้ามาค้าขาย

หลักฐานดังกล่าว บ่งชี้ว่าในช่วงต้นพุทธกาลนั้น บริเวณนั้นได้เป็นชุมชนแล้ว และชุมชนคลองท่อมโบราณน่าจะเป็นท่าเรือ หรือประตู (Gate way) ที่จะเปิดสู่ทะเลตะวันออก โดยมีศูนย์กลาง

อยู่ที่เมืองเวียงสระ และชุมชนคลองท่อม น่าจะเป็นแหล่งผลิตลูกปัดที่สำคัญของคาบสมุทรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย

นอกจากนี้ยังพบร่องรอยเส้นทางการเดินทางข้ามแหลม จากฝั่งตะวันตก ไปยังตะวันออก ในเขตจังหวัดกระบี่ จากปากถาวในเขตอำเภออ่าวลึก ผ่านเขาต่อ ปากคลองชะอุ่น ออกสู่มแม่น้ำพุมดวง ไปลงแม่น้ำตาปี แล้วออกอ่าวบ้านดอน และอีกเส้นทางจากคลองท่อม ผ่านควนลูกปัด ไปลงคลองสินปุน ออกแม่น้ำตาปี ที่บ้านบางปลาตาย ในเขตอำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไปออกอ่าวบ้านดอนหรือแยกไปนครศรีธรรมราชก็ได้ นอกจากนี้ยังมีเส้นทางย่อยๆ เช่น ปากคลองกระบี่ใหญ่ คลองกระบี่ คลอง คลองเพหลา คลองพน ซึ่งสามารถที่จะเชื่อมต่อกับเส้นทางข้างต้น

เส้นทางดังกล่าวเป็นเส้นทางที่ผู้คนฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของแหลมทอง หรือฝั่งทะเลอันดามัน และฝั่งอ่าวไทย ใช้เป็นเส้นทางเดินทางอพยพโยกย้ายหาแหล่งทำกิน แสวงหาโชค ติดต่อกำขายและหนีภัยอันตรายต่างๆเข้ามาตั้งถิ่นฐาน จนกระทั่งเกิดชุมชนมากมายทั้งสองฝากฝั่งทะเลมาตั้งแต่ยุคสมัยวัฒนธรรมอินเดียนเข้ามาสู่สุวรรณภูมิ ต่อมาชาวชุมชนได้พัฒนาขึ้นมาเป็นศูนย์กลางการปกครอง การค้า นครศรีธรรมราช ก็เป็นเมืองหนึ่งที่มีอำนาจและกลายเป็นอาณาจักรที่สำคัญต่อมา โดยรู้จักกันในนามของอาณาจักรตามพรลิงก์ (Tambalinga) หรือ ลิกอร์ (ligor) หรือศิริธรรมนครศรีธรรมราช ซึ่งจากหลักฐานสรุปได้ว่า มีมาก่อนพุทธศตวรรษที่ 7-8 และมีอาณาเขตกว้างขวาง ทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตกจรดทะเลทั้งสองด้าน ทิศเหนือถึงหมู่เกาะมลิวัลย์ในพม่า ทิศใต้ถึงเมืองลังกาสุกะ (แถบปัตตานี) ในยุคนั้นดินแดนจังหวัดกระบี่ คือ อาณาจักรนครศรีธรรมราชทางทะเลหน้าอก และในเวลาต่อมา พ.ศ.ที่ 18 นครศรีธรรมราชจัดรูปแบบการปกครองแบบเมืองบริวาร “สิบสองนักษัตรย์” มีชื่อเมืองที่น่าสนใจเมืองหนึ่งว่า “บันไทสมอ” บันทายสมอใช้ตราลิง ซึ่ง นายเยี่ยมยง สังขยุทธ์ (อ้างใน กลิ่น คงเหมือนเพชร, 2541 : 1-16) วางตำแหน่งนักษัตรย์นี้ไว้ ณ เมืองกระบี่

ในช่วงสมัยอาณาจักรสุโขทัย อูชุธยา และกรุงธนบุรี กระบี่ยังเป็นส่วนหนึ่งของเมืองนครศรีธรรมราช จนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีผู้คนอาศัยอยู่กระจัดกระจายเป็นกลุ่มเครือญาติ กลุ่มชุมชน

ในสมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทางเมืองนครศรีธรรมราช มีการผลัดเปลี่ยนเจ้าเมืองเป็นเจ้าพระยานคร (พัฒน์/พัด) ผู้เป็นบุตรเขยของเจ้าพระยานคร (หนู) และเจ้าพระยานคร (พัฒน์) นี้คือ ต้นสกุล “ณ นคร” ต่อมานั่นเอง เมื่อสิ้นเจ้านคร (พัฒน์) แล้ว บุตรคนหนึ่งของเจ้านคร (พัฒน์) คือ เจ้านคร (น้อย) ได้เป็นเจ้านครต่อมา ซึ่งตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เจ้านคร (น้อย) นี้เป็นบุคคลที่มีความสามารถมาก ทั้งในด้านการปกครอง การต่างประเทศและการค้า

ถึงกับมีการสร้างเรือสินค้าขนาดใหญ่หลายลำ เพื่อบรรทุกสินค้าไปขายต่างประเทศ สินค้าที่สำคัญอย่างหนึ่งในสมัยนั้น คือช้าง บริเวณป่าใหญ่ด้านตะวันตกของเมืองนครศรีธรรมราช ตั้งแต่ทุ่งสง ทุ่งใหญ่ (ท่ายาง) บางขัน กุแหระ พรุคินนา ลำทับ คลองท่อม ปกาชัย ล้วนเป็นแหล่งช้างที่สำคัญ เจ้าพระยานคร (น้อย) จึงให้ทางการตั้งเพนียดจับช้างเพื่อส่งไปขายถึงอินเดียเส้นทางบริเวณนี้จึงถูกเรียกขานกันว่า “เส้นทางพระยานครค้าช้าง” ทั้งสิ้น

บริเวณป่าใกล้ปากน้ำ เป็นเพนียดจับช้าง ในความดูแลของพระปลัดเมืองนครศรีธรรมราช บริเวณที่ทำการของเจ้าหน้าที่บริเวณนี้ชาวบ้านเรียกกันว่า “ค่าย” ซึ่งพอมีหลักฐานที่หลงเหลือมาให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน คือ ที่นาหลวง สะพานช้าง ปัจจุบันยังปรากฏร่องรอยเสาหลักอยู่ในทะเลบริเวณคลองหวายเล็ก และหลักฐานอื่นๆ บริเวณปากน้ำนี้เคยเป็นด่านที่ทำการมาแต่เดิม เพราะปรากฏในจดหมายเหตุ ค.ศ.1173 สมัย ร.2 ปรากฏชื่อนายด่าน และเจ้าหน้าที่ว่า “ขุนพิณิจเป็นนายด่านถือนา 400 ขุนทิพย์ปลัดด่านถือนา 300 หมื่นวิจิต หมื่นเพชร หมื่นชนะ หมื่นอาจ เป็นกองลาดถือนา 200”

บริเวณดังกล่าว มีผู้คนอพยพติดตามเข้ามาทำมาหากิน ตามลุ่มปากน้ำและชายทะเล จำนวนมากขึ้น ทางเมืองนครศรีธรรมราชจึงให้จัดระบบการปกครองเสียใหม่เรียกว่า “แขวง” เพราะถ้าปล่อยให้ต่างพวกต่างอยู่ จะเกิดปัญหาภายหลัง จึงเกิดชุมชนขึ้น 3 แห่ง คือ

1. แขวงปกาชัย ปรากฏชื่อ นายภู ภรรยา ชื่อ นางปราง เป็นหัวหน้าแขวง
2. แขวงบ้านคลองพน ปรากฏชื่อ นายโชติ ภรรยา ชื่อ นางพัน เป็นหัวหน้าแขวง
3. แขวงปากลาว ปรากฏชื่อ นายแสง ภรรยา ชื่อ นางอบ เป็นหัวหน้าแขวง

เมื่อแขวงปกาชัยมีผู้คนอพยพไปตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก กลายเป็นชุมชนใหญ่พระยานครฯ จึงให้ยกฐานะ เป็นเมืองปกาชัย และแต่งตั้งให้หลวงเทพเสนาเป็นหัวหน้าดูแลทุกข์สุขของราษฎร นับเป็นเจ้าเมืองคนแรกของจังหวัดกระบี่ (พ.ศ. 2415-2423) หลังจากนั้นเมืองก็มีความเจริญขึ้นและผู้คนมากขึ้น ทำให้พื้นที่สำหรับอยู่อาศัยและทำการเกษตรเริ่มคับแคบลง ประกอบกับพิจารณาเห็นว่าชัยภูมิบริเวณเมืองปกาชัยไม่เหมาะที่จะเป็นที่ตั้งเมือง เพราะท่าเรือคับแคบพระปลัดเมืองจึงให้ย้ายที่ทำการมาตั้งอยู่ที่บ้านหินขวางปากน้ำกระบี่ใหญ่ ซึ่งต่อมาได้รวบรวมแขวงต่างๆขึ้นเป็น “เมืองกระบี่” ในปี พ.ศ. 2415 ตั้งที่ทำการอยู่ที่บ้านหินขวางช่วงระยะหนึ่ง ในช่วงนี้หลวงเทพเสนาถูกฆ่าตายโดยชาวมุสลิมจากไทรบุรีที่ได้รับคำสั่งให้มาตามฆ่าหลังจากที่ได้ฆ่าพี่ชายของหลวงเทพเสนา ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากพระยานครฯ ให้ไปปกครองไทรบุรี เพื่อป้องกันไม่ให้หวนกลับแก้แค้นและแย่งอำนาจคืน

ภายหลังได้ย้ายที่ทำการไปตั้งที่ตำบลปากน้ำ คือบริเวณที่เป็นอำเภอเมืองปัจจุบัน ส่วนที่ตั้งเมืองเดิมชาวบ้านเรียกกัน ต่อมาว่า “บ้านตลาดเก่า”

เมืองกระบี่ยังคงมีฐานะเป็นเมืองออก ขึ้นอยู่กับเมืองนครศรีธรรมราช จนกระทั่งปี พ.ศ.2418 เมืองกระบี่ได้เป็นเมืองจัตวาขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานคร การปกครองเปลี่ยนแปลงตามลำดับจนถึงสมัยมณฑลเทศาภิบาล เมืองกระบี่ขึ้นอยู่กับมณฑลภูเก็ต จนกระทั่งเปลี่ยนระบบการปกครองมาเป็น “จังหวัด” และมีเจ้าเมือง หรือผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ปกครองมาจนถึงปัจจุบัน รวม 44 คน

เจ้าเมืองกระบี่คนที่ 2 คือพระอิศราธิชัย (กลั่น ณ นคร พ.ศ. 2419 -2423) ถูกฆ่าตายโดยกลุ่มพ่อค้าคนจีนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดกระบี่ เนื่องจากขึ้นภาษีพริกไทย และถั่ว

เหตุการณ์ ในยุคสมัยของการตั้งเมืองกระบี่ใหม่ ๆ จะเห็นว่า ต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย เพราะเป็นบ้านเมืองทุรกันดาร การติดต่อกับหัวเมืองอื่น ๆ ลำบากมาก ไปได้โดยทางเรืออย่างเดียว ถนนหนทางไม่มี ผู้คนก็อพยพมาหลายทิศทาง ต่างกลุ่มต่างก็อยู่กันอย่างอิสระพวกใครพวกมัน แม้ทางการจะยกฐานะเป็นเมืองแล้วก็ตาม แต่การดูแลก็ไม่ทั่วถึง อิทธิพลของกลุ่มท้องถิ่นยังมีอยู่ และบางกลุ่มอพยพเข้ามาด้วยสาเหตุอื่น ๆ นอกจากมาแสวงหาที่ทำกิน เช่น เป็นผู้ร้ายหนีข้ามแดนเข้ามา หนีการเกณฑ์แรงงานจากทางการในเมืองใกล้เคียง เมื่อเข้าเขตกระบี่แล้วจะติดตามลำบาก เพราะเป็นป่าเขา กลุ่มนี้มาสร้างอิทธิพลใหม่เพราะมีสมัครพรรคพวกแล้วสร้างความเดือดร้อนแก่ชาวบ้านอื่น วางตัวเป็นนักเลงเป็นที่เกรงขาม บางรายได้กลายเป็นหัวหน้าชุมชนไปก็มี

ในกระบี่ชาวบ้านเลี้ยงควายกันมาก พวกโจรลักควายจึงชุมกว่าโจรอื่น อาจจะเป็นเพราะด้วยค่านิยมชาวบ้านด้วยก็ได้ มีเรื่องเล่ากันในหลายที่ว่า เวลาจะไปขอลูกสาวชาวบ้านเขา พ่อแม่เขาจะถามว่า “ลักควายเป็นหรือเปล่า” เขาคงเกรงว่าจะเลี้ยงลูกสาวเขาไม่รอดนั่นเอง เรื่องโจรลักวัวควายสร้างความเดือดร้อนให้ทั้งเจ้าของวัวควายและทางการเป็นอย่างมาก เพราะชาวบ้านยากจนอยู่แล้วยังขาดเครื่องมือทำมาหากิน พวกผู้ชายก็ถูกเกณฑ์แรงงานมาทำให้ทางราชการ เป็นต้น

ทางการต้องใช้เวลาในการปราบปรามพวกนี้ไม่มีที่สิ้นสุด เพราะมีโจรต่างถิ่นจากสุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราชเข้ามาร่วมก่อวินด้วย ในสมัยพระพลพยุหสงคราม (กลั่น ณ นคร เจ้าเมืองคนที่ 3 พ.ศ. 2424-2428) ได้จัดกองปราบพิเศษเพื่อรักษาเขตเมืองด้านนอก กำชับท้องถิ่นอำเภอให้เร่งตรวจตรา ถ้าท้องที่ใดมีโจรผู้ร้ายมากถือว่าผู้นำนั้นบกพร่องในหน้าที่สั่งให้ลดการเกณฑ์แรงงานจากราษฎรจากเดิม 15 วัน เหลือ 10 วัน พวกโจรที่จับมาได้ให้ลูกขุนศาลดำเนินการลงโทษ เช่น ลักวัวควาย จำคุก 5 ปี ลักช้าง 10 ปี เป็นต้น

สมัยพระบริรักษ์ภูธรเป็นเจ้าเมือง(เจ้าเมืองคนที่ 4 พ.ศ. 2429-2434) ท่านถึงกับลงพื้นที่เองโดยไม่ให้ใครทราบว่าเป็นเจ้าเมืองบันทึกเป็นข้อมูลว่าในท้องที่ใดมีใครเป็นผู้ร้ายอยู่บ้าง มีวิธีการอย่างไร ลักวัวควายเอาไปไว้ที่ใด นำมาขึ้นบัญชีดำไว้ แล้วแจ้งฝ่ายกองปราบตามจับมาตามบัญชี กำหนด

ผู้ใหญบ้านท้องที่ รู้เห็นเป็นใจกับผู้ร้ายปลคทันที พวกที่หนีไปต่างจังหวัดก็ให้กองปราบติดตามเอาตัว มาให้ได้เมื่อตัดสินแล้วไม่ให้อุทธรณ์ ฎีกาอะไรทั้งสิ้น (ระยะดังกล่าวยังอยู่ในระหว่างการปกครองแบบ ราชาธิปไตย) คนร้ายสำคัญบางคนถูกนำมาประหาร ปราบฎประวัติน่าดูว่า นายหนิด คนร้ายปล้นฆ่าเจ้า ทร์พท์หนีไปอยู่นครศรีธรรมราช ถูกตามจับจนได้เอามาประหารชีวิตตรงป่าช้าตรงข้ามหน้าวัดโกคา จุฬามาตย์ปัจจุบัน ป่าช้าตรงนี้การทำศพเผ่าฝังกันโดยไม่มีการทำพิธีทางศาสนา เพราะสมัยนั้นยังไม่มี วัดไม่มีพระสงฆ์ กิจกรรมทางศาสนาที่จำเป็น จะต้องไปนิมนต์พระสงฆ์มาจากเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งก็ทุรกันดารมาก หลังจากนั้นประมาณ ปี พ.ศ. 2530 ได้มีการสร้างที่พักสงฆ์ขึ้นตรงบริเวณใกล้ที่ทำ การเจ้าเมืองคือ บ้านหินขวางนั่นเอง

สมัยใดที่ทางเจ้าเมืองเข้มแข็งโจรผู้ร้ายก็เบาบางลง สมัยใดเจ้าเมืองอ่อนแอพวกผู้ร้ายก็กำเริบ ขึ้นการสร้างเมืองนี้อยู่กันค่อนข้างลำบากมาก (กลิ่น คงเหมือนเพชร, 2542 : 90-91) บ้านเมืองยังคงอยู่ใน สภาพทุรกันดาร ต้องอาศัย ช้าง ม้า วัว ควาย เป็นพาหนะ ผู้รั้งเมืองคนหนึ่งต้องเสียชีวิตเพราะถูก ช้างเหยียบตายที่บ้านหนองก๊ก (นายกลับ ณ นคร ผู้รั้งเมือง ในตำแหน่งเจ้าเมือง คนที่ 6)

สมัยพระยาอิศราธิไชย (หมี ณ ถลาง) (เจ้าเมืองคนที่ 9 พ.ศ.2450-2468) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองกระบี่ ต่อจากพระยาคงคาธราธิบดี (พลอย ณ นคร พ.ศ. 2447-2449) ย้ายมารับราชการที่เมืองกระบี่ในขณะที่ ยังเป็นบรรดาศักดิ์ “พระแก้วโกรพ” เมืองกระบี่ระยะนั้นโจรผู้ร้ายเริ่มชุกชุมขึ้นมาใหม่ หลังจากสงบ ไประยะหนึ่งในสมัยพระบริรักษ์ภูธร โดยเฉพาะพวกลักขโมยวัวควายทำความเดือดร้อนให้กับชาวบ้าน มาก งานเร่งด่วนของท่านที่กระทำก็คือปราบโจรให้สงบลงราบคาบ เมื่อมาถึงท่านก็ออกสำรวจพื้นที่ ประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านวางแผนปราบปรามกันอย่างจริงจัง และเด็ดขาด โดยดำเนินนโยบายคล้ายกับ พระบริรักษ์ภูธร เมื่อบ้านเมืองค่อยสงบลงแล้วจึงเริ่มพัฒนาด้านอื่น ๆ ต่อไป งานที่จัดทำมีดังนี้

(1) พัฒนาอาชีพชาวบ้าน ให้นุกเบิกที่ทำกินเป็นเรือกสวนไร่นาเพิ่มขึ้น เช่น สวนยางพารา สวนพริกไทย สวนมะพร้าว แม้แต่ท่านเองก็ปลูกมะพร้าวไว้รอบ ๆ บ้านและนุกเบิกที่ทำนาบริเวณ ตำบลหัวขุย เป็นต้น เมื่อชาวบ้านมีอาชีพก็ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น

(2) ปรับปรุงถนนหนทาง และสถานที่ราชการ การพัฒนาเมืองกระบี่เป็นไปค่อนข้างล่าช้า ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุหลายประการ การคมนาคมไปมายังลำบาก รัชกาล 5 สมัยที่ยังดำรงตำแหน่ง พระบรมโอรสาธิราชได้เสด็จเมืองกระบี่ในสมัยพระแก้วโกรพ เคยบันทึกถึงสภาพบ้านเมืองว่า

“สถานที่ราชการส่วนมากทำการจัดสร้างมาแต่สมัยพระยาอุตรกิจวิจารณ์ เจ้าเมืองคนก่อน เป็นสถานที่ชั่วคราว ไม่มีสถานที่แห่งใดที่สร้างเป็นถาวร ที่ตั้งเมืองใหม่แห่งนี้ตั้งอยู่บนเนินสูงริมแม่น้ำ ที่อยู่ค่อนข้างจะแจ้งไปสักหน่อย ส่วนตลาดก็เหี่ยวสุดที่จะเหี่ยว”

ท่านจึงได้ปรับปรุงถนนหนทาง ซ่อมแซมสถานที่ราชการให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้โดยอาศัยแรงศรัทธาจากทุกฝ่าย

(3) พัฒนาด้านการศึกษา ด้วยทางกระทรวงธรรมการได้ออกพระราชบัญญัติการประถมศึกษา มาใช้เพื่อจัดการศึกษาให้แก่ราษฎร ให้เป็นระบบขึ้น ทางราชการได้สั่งการให้กระทรวงมหาดไทย ช่วยดำเนินการในการจัดสร้างโรงเรียน ให้พอเป็นสถานที่สอนหนังสือได้ พระแก้วโกรพ เมื่อได้รับนโยบายแล้วจึงวางแผนอย่างแยบยลโดยการจัดประชุมนายอำเภอ กำหนดผู้ใหญ่บ้าน โดยบอกให้แต่ละ ตำบลจัดสร้างสโมสรกำนันขึ้น เพื่อจะได้ใช้เป็นที่พักปฏิบัติงานทางด้านการปกครองให้สะดวกขึ้นปรากฏว่าจังหวัดกระบี่ได้สร้างเสร็จทันทุกตำบล จนได้รับคำชมเชยจากพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ซึ่งเป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตในขณะนั้น จากนโยบายสโมสรกำนันได้กลายเป็นสถานที่สอนหนังสือแก่เด็กในที่สุด กำนันได้รับความชอบเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นเกียรติตระกูลไปหลายคน เช่น กำนันตำบลเป็นขุนอาทรประชากร (ตระกูลสัสดีเดช) กำนันตำบลโคกยาง เป็นหมื่นบรรเจดนิคมรัฐ (ตระกูลทองทิพย์)

นอกจากนี้แล้วท่านยังได้จัดตั้งโรงเรียนมัธยมขึ้นอีก เป็นอาคารไม้ถาวร หลังคาปั้นหยามุงกระเบื้อง จำนวน 3 ห้องเรียน โดยมีได้ใช้งบประมาณแต่ประการใด โดยขอความร่วมมือจากข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ช่วยกันสละคนละเล็กคนละน้อยจนสำเร็จใน พ.ศ.2452 ซึ่งภายหลังได้ให้ชื่อว่า “โรงเรียนอำมาตย์พานิชนุกูล”

(4) การพัฒนาวัดแก้วโกรวาราม เนื่องจากเมืองใหม่ยังไม่มีวัดประจำเมือง ทำให้ชาวบ้านที่ประกอบกิจการศาสนาค่อนข้างจะลำบาก บริเวณที่เป็นวัดแก้วฯ ในปัจจุบัน เดิมเป็นเพียงที่พักสงฆ์ ซึ่งท่านแวะผ่านไปมาพักชั่วคราว เคยนิมนต์พระสงฆ์มาอยู่ประจำแต่ก็อยู่ได้นานเนื่องจากความไม่สะดวกต่าง ๆ ท่านได้บูรณะเสนาสนะที่มีอยู่เดิมและสร้างใหม่เพิ่มเติม พร้อมกับนิมนต์พระสงฆ์ให้อยู่ประจำจากวัดหินขวาง (ตลาดเก่า) จำนวน 4 รูป คือ หลวงพ่อแก้วย่นขาว พระจิด เกิดสุขและพระบวชใหม่อีก 2 รูป ภายหลังวัดนี้ได้ขนานนามตามชื่อบรรดาศักดิ์ของท่านว่า “วัดแก้วโกรวาราม” มาจนทุกวันนี้

พระแก้วโกรพเป็นนักปกครองที่มีความสามารถมาก ได้ปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาลสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อย บรรดาศักดิ์สูงสุดที่ท่านได้รับคือ อำมาตย์ พระยาอิสราธิไชย รับราชการอยู่ในจังหวัดกระบี่ จนกระทั่งเกษียณอายุราชการ (กลิ่น คงเหมือนเพชร, 2541 : 167-169)

สำหรับเรื่องราวที่สัมพันธ์กับความเป็นมาของโจรสล่ายักษ์ในจังหวัดกระบี่ จากบันทึกบางส่วนของนายทองใบ กาญจนดิลก (เอกสารอัดสำเนา) สรุปความได้ว่า สมัยที่นายอ้อม ธิชะระ เป็นเจ้าเมือง (คนที่ 14 พ.ศ.2484-2485) เป็นช่วงที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อทหารญี่ปุ่นยกกองกำลังมาตั้ง

ที่ทำแดง (สถานที่ตั้งโรงพยาบาลกระบี่ปัจจุบัน) ปรากฏว่าข้าวของได้ถูกลักขโมยเป็นประจำ ส่วนใหญ่จะเป็นน้ำมันทุกชนิดและยางรถยนต์ที่เก็บไว้ในโกดังเก็บของเพื่อใช้ในการสงคราม.....

.....เหตุที่เกิดโจรผู้ร้ายกันมากในจังหวัดกระบี่ เพราะนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งยืดเยื้อนานถึงห้าปี ผู้คนไม่มีกำลังใจจะทำอะไรเพราะทหารญี่ปุ่นเข้ามาอยู่เต็มบ้านเต็มเมือง ทหารญี่ปุ่นไม่ค่อยไว้ใจทหารไทยอยู่ด้วยกันอย่างหวาดระแวง การคมนาคมไม่สะดวก ขาดการติดต่อกับโลกภายนอกทำให้ขาดแคลน เครื่องอุปโภคบริโภคกันมาก ไม่มีเครื่องนุ่งห่ม ตามบ้านเหนือๆขึ้นไป (ชนบท) บางคนก็ต้องนำเปลือกไม้มานุ่งแทนผ้า ต้องแบ่งปันส่วนอาหารกินกันตามที่หามาได้เพื่อพอประทังชีวิตเท่านั้น ราษฎรอดอยากมาก จึงเกิดโจรผู้ร้ายมาก

ต่อมาเมื่อ นายออม ธิชะระ ถูกสังหารพร้อมกับนายตำรวจคนหนึ่ง(พ.ต.ต. หลวงเดชชัย) เพราะขัดแย้งกันในเรื่องการเตรียมแผนรับมือกับกองกำลังของทหารญี่ปุ่นที่ยกเข้ามา นายวิจารณ์ วิจารณ์นิกรกิจ ย้ายมาเป็นเจ้าเมือง (คนที่ 15 พ.ศ.2485-2487) มีการจัดตั้งหน่วยราชการลับที่เรียกว่า “ เสรีไทย ” ขึ้นทั่วประเทศ เป็นหน่วยราชการลับใต้ดินเพื่อผลักดันให้ทหารญี่ปุ่นออกไปนอกประเทศ ที่จังหวัดกระบี่ได้จัดตั้งขึ้นที่ ห้วยขูง (บริเวณใกล้เคียงกับโคกยาง ผู้วิจัย) และที่หินขวาง ปรากฏว่า เจ้าเมืองไม่สามารถควบคุมทหารญี่ปุ่นให้อยู่ในขอบเขตที่กำหนดตามสัญญาได้ ทหารญี่ปุ่นกระจายไปทั่วทั้งเมืองกระบี่ ความลับทางราชการรั่วไหล บ้านเมืองอลเวง ประชาชนก็หวาดกลัวเสียขวัญ เทียวหลบซ่อน อดอยาก ข้าวของเครื่องใช้ขาดแคลน

ทางราชการได้ส่งย้ายเจ้าเมืองคนเดิม แล้วแต่งตั้งนายสมบุญ จันทระประทับ มาแทน(เจ้าเมืองคนที่16 พ.ศ.2487-2489) สามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ จนกระทั่งทหารญี่ปุ่นแพ้สงคราม และเรือถอนกองกำลังออกไปเหตุการณ์เข้าสู่ปกติแล้ว ทางราชการทำการพัฒนาคน พัฒนาบ้านเมือง และเศรษฐกิจให้ดีขึ้น ขณะเดียวกันเจ้าเมืองที่เข้ามาปกครองกระบี่ก็ได้ผลัดเปลี่ยนกันไปหลายคนบางคนร่วมมือกับพ่อค้าฉกฉวยโอกาสลักลอบส่งข้าวสารออกนอกประเทศ จนกระทั่งถูกจับได้และถูกไล่ออกจากราชการก็มี

อย่างไรก็ตามสมัย นายฮ้วน สุรกุล (คนที่ 21 พ.ศ. 2498-2501) มาเป็นเจ้าเมือง สงครามสงบลงแล้ว ราษฎรก็ยังอดอยาก ขาดงาน ข้าวของแพงมาก โจรผู้ร้ายก็เริ่มคุกคามมากขึ้น มีโจรกักใหญ่เกิดขึ้น 2 ก๊ก คือ ก๊กเสี้ยวอ่อน และก๊กเสี้ยวเอียน มีลูกน้องสมัครเป็นพรรคพวกกักละประมาณสิบกว่าคน เทียวออกปล้นราษฎร พ่อค้า แม่ค้า ปล้น วิว ปล้นควาย ปล้นช้างบ้าง ทางราชการจัดตั้งกองตรวจและส่งกองปราบมาช่วยปราบปราม ระเบียบแรกตั้งรางวัลแก่ผู้นำจับหรือผู้ที่ยกที่อยู่หัวละ 30,000 บาท แล้ว ขึ้นเป็นหัวละ 50,000 บาท ไม่ว่าจับเป็นหรือจับตาย ต่อมา มีผู้มาแจ้งที่อยู่ของเสี้ยวอ่อนว่าพาผู้หญิงคนหนึ่งมาพักที่บ้านนายฮ้วน ข้างวัดคลองเสียด นายฮ้วน สุรกุล ได้นำกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ 6 คน (มีส.ต.ท.ทองใบ กาญจนดิลก ผู้บันทึก ร่วมไปด้วย) และนายเจิม ทองสุข

กำนันตำบลคลองเสียดเข้าไปล้อมบ้านดังกล่าว แล้วประกาศให้เสื่ออ่อนมอบตัว ในช่วงแรกไม่ได้ใช้ปืนยิงเพราะกลัวจะถูกผู้หญิงที่อยู่ในบ้านด้วย แต่เสื่ออ่อนใช้ปืนลูกซองยิงออกมาจากบ้านถูกตำรวจคนหนึ่งเสียชีวิต ผู้ว่าจึง สั่งการให้ระดมยิงเข้าไปในบ้านจนกระทั่งเสื่ออ่อนและผู้หญิงคนนั้นตาย

ปฏิบัติการกับก๊กเสื่อเอียนบ้าง ทำความเดือดร้อนให้กับชาวบ้าน และพ่อค้า แม่ค้า เป็นอันมาก การปราบปรามโจรก๊กเสื่อเอียนไม่ประสบความสำเร็จในสมัย นายฮ้วน สุรกุล เพราะเสื่อเอียนมีพรรคพวก และญาติพี่น้องจำนวนมากคอยส่งข่าวความเคลื่อนไหวของทางราชการบ้างให้ที่พักพิงบ้าง ประกอบกับเสื่อเอียนเป็นคนรอบคอบมาก จะหลบหนีเข้าไปในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชบ้าง สุราษฎร์ธานีบ้าง ไม่มีที่อยู่แน่นอน และจะไม่ไปนั้งที่ไหนนานเกิน 15 นาที เวลากลางคืน ตอนหัวค่ำ จะเข้าพักที่แห่งหนึ่ง แต่เวลาจะนอนหลับจริงๆ จะไปหาที่พักนอนอีกแห่งหนึ่ง และในคืนหนึ่งๆ จะย้ายที่นอนถึง 3 ครั้ง จึงยากที่จะเข้าไปจับกุมเพราะไม่รู้ที่พักนอนแท้จริง

จนกระทั่งนายประจักษ์ วัชรปาน ย้ายมาเป็นเจ้าเมืองกระบี่ (คนที่ 22 พ.ศ. 2521-2503) เหตุการณ์บ้านเมืองวุ่นวาย เศรษฐกิจตกต่ำ ข้าวขาดแคลนมาก รายษฎรายคน ไม่มีอาชีพ โจรผู้ร้าย คุกคาม เข้าไปขโมยวัว ควาย พืชผลของชาวบ้านมากขึ้น จึงวางแผนปราบโจร โดยปลอมตัวเป็นพ่อค้าออกไปขายยาสมุนไพรบ้าง ยาประจำบ้านบ้างเพื่อศึกษาปัญหาด้วยตนเอง แล้วขอคำสั่งตำรวจสันติบาลจากกรมตำรวจร่วมปฏิบัติการด้วย โดยการปลอมตัวเข้าไปบันทึกข้อมูลบัญชีรายชื่อของโจรในท้องที่ เพื่อมอบให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในท้องที่นั้นๆ จับกุมตัวมาให้ได้หากทำไม่สำเร็จก็จะถูกปลดออก และวางระเบียบให้เจ้าของสัตว์พาหนะต่างๆ ได้แก่ ช้าง ม้า วัว ควาย นำสัตว์เหล่านั้นมาทำตัวพิมพ์รูปพรรณ ทั่วทุกอำเภอและตำบล หากผู้ใดครอบครองสัตว์พาหนะใดๆ ไว้โดยไม่มีบัญชีลูกกรอก หรือตัวพิมพ์รูปพรรณ หรือหลักฐานอื่นใดที่เชื่อถือได้จะถูกเจ้าหน้าที่จับกุมสอบสวนเอาความผิด แล้วยึดของกลางไว้ประกาศหาเจ้าของต่อไป ภายใน 6 เดือน หลังจากที่มารับราชการบ้านเมืองสงบสุขขึ้น เพราะสามารถจับโจรผู้ร้ายส่งไปยังที่คุมขังอันธพาลลาดขาวได้เป็นจำนวนมาก ส่วนโจรก๊กเสื่อเอียนยังคงกระจายกันลักขโมยบ้าง นานๆครั้งในพื้นที่ห่างไกลออกไปจึงขอความร่วมมือจากผู้ว่าทางจังหวัดนครศรีธรรมราชเข้าโจมตีพร้อมๆกัน เกิดการต่อสู้กันเขตตำบลเขาพนมเขตติดต่อกับตำบลสินปุน ในที่สุดเสื่อเอียนถูกยิงตาย ลูกน้องถูกจับกุมบ้าง หนีข้ามเขตไปอยู่ที่อื่นบ้าง บ้านเมืองจึงสงบลง แต่โจรกลุ่มเล็กๆ ที่อยู่ตามชุมชนห่างไกลออกไปยังคงมีอยู่บ้าง

ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียง

ในอดีตเขตรอยต่อจังหวัดนครศรีธรรมราช กระบี่และตรัง ยังเป็นป่าทึบไม่มีถนนหนทาง มีเพียงทางเดินเท้าของผู้คน กับทรัพยากรธรรมชาติ และสัตว์ป่านานาชนิด ในช่วงที่นครศรีธรรมราชมีผู้คนอาศัยอยู่มากพัฒนาเป็นบ้านเมืองแล้ว มีเจ้าเมือง มีกรมการเมืองที่ไม่อาทรต่อความทุกข์ยากราษฎร แต่แสวงหาผลประโยชน์จากราษฎร เช่น เรียกเก็บภาษีรัชชูปการ จากชาวบ้าน หรือจับชาวบ้านไปปลงโทษอย่างไม่เป็นธรรม ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมามากมาย มีการรบราฆ่าฟันแก่งแย่งกันเกิดโจรผู้ร้ายขโมยทรัพย์สิน วัว ควาย ฯลฯ เมื่อทำผิดกฎหมายบ้านเมืองถูกรวมการเมืองตามจับจึงหลบหนีข้ามเขตเข้ามาตามสายน้ำลำคลอง โดยใช้เส้นทาง 2 สาย คือ

เส้นทาง สายที่ 1 จากนครศรีธรรมราช เข้ามาทางสินปุน บางฝั่ง พรุเตียว พรุเตย โลกยาง คลองเสียด โดยมีจุดหมายปลายทางที่ปกาสัย ซึ่งเป็นบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ มีเส้นทางออกทะเลได้

เส้นทาง สายที่ 2 จากนครศรีธรรมราช ผ่านลำทับ พรุดินนา คลองท่อม บางฝั่ง โดยมีจุดหมายปลายทางที่ปกาสัย เช่นกัน เมื่อผู้คนอพยพมาตั้งถิ่นฐานมากชุมชนก็ขยายกว้างขึ้น

โคกยางในอดีต จึงเป็นทางผ่านของผู้คนที่จะเดินทางไปยังชุมชนปกาสัย ในช่วงแรกๆ จนกระทั่งเมื่อเป็นชุมชนใหญ่ ผู้คนก็กระจายกันตั้งชุมชนรอบนอก อาณาเขตกว้างขึ้นเรื่อยๆ เพื่อจับจองที่ดินที่ว่างเปล่า หรือ “ตามดิน” “ตามสายคลอง” เข้ามาปลูกพืชผัก และสร้างที่พักอาศัย จนกระทั่งถึงโคกยาง บางกลุ่มชวนกันหนีปลิง หนีทาก มาจากบริเวณภายนอกเดินป่ามาหาที่ทำกิน บางคนเป็นข้าราชการที่มียศถาบรรดาศักดิ์ ถูกส่งมาตามจับผู้ที่หลบหนีกฎหมายบ้านเมืองแล้วมาสมัครบวชสร้างหลักปักฐานบริเวณชุมชนโคกยาง แล้วญาติพี่น้องตามเข้ามาภายหลัง ในระยะแรกแม้จะเป็นชุมชนแล้วแต่โคกยางยังคงเป็นบ้านป่าที่มี สิ่งสสารสัตว์มากมาย ทูรกันดาร ขาดแคลนเครื่องมือ เครื่องมือ การสร้างบ้านเรือนจึงใช้ขวานแทนเลื่อย เรียกว่า “ไม้ถาก นอเงาะ” หลังคามุงจาก ฝาसानขัดแตะ เสาเรือนสูง มีกระไดคิงเก็บบนบ้านได้ เพื่อป้องกันสัตว์ป่าขึ้นไปทำอันตราย

ดังปรากฏในบทกลอนเรื่องนิราศเสียดซึ่งเขียนโดยหนังกราช พัฒจันทร์ (2537 : 22) ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุปเล่าถึงเหตุการณ์เมื่อปีพ.ศ.2481 ว่ามีเสือตัวหนึ่งออกมาอาละวาดกัดผู้คนและสัตว์เลี้ยงในชุมชนโคกยางและบางฝั่ง ชาวบ้านยกพวกออกตามล่า บางคนถูกเสือกัดบาดเจ็บ แต่ในที่สุดเสือดตัวนั้นก็ถูกฆ่าตาย เนื้อหาในบทกลอนได้สะท้อนวิถีชีวิตของชาวชุมชนโคกยางในยุคนั้นทั้งในเรื่องการสร้างบ้านเรือน ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ และครุหมอบในชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชน การใช้ผ้ายันต์ป้องกันตัว และการรักษาบาดแผลที่ถูกสัตว์ที่มีพิษขบกัดด้วยยาสมุนไพรพื้นบ้าน รวมทั้งวัฒนธรรมการแต่งกายของผู้คนในสมัยนั้น อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงการร่วมแรงร่วมใจกัน และการพึ่งพาอาศัยกันของผู้คนในอดีตเพื่อความอยู่รอด

คนจีนเดินทางเข้ามาอาศัยในจังหวัดกระบี่ ด้วยเรือใบ 3 หลัก และเรือเปิด โดยเข้ามาทาง เกาะลันตา บ้านคลองแห้ง (หาดนพรัตน์ธารา) อ่าวนาง หนองทะเลและตัวเมืองกระบี่ สำหรับในแถบนี้ คนจีนเริ่มตั้งถิ่นฐานบริเวณชุมชนและบางฝั่งก่อน ต่อมาจึงมีชุมชนคนจีนบริเวณเหนือคลองกระบี่น้อย และคลองจิหลาดในตัวเมืองกระบี่ ส่วนชาวมุสลิมมาทางเรือหลังจากที่คนจีนเข้ามาอาศัยอยู่แล้ว

ต่อมาคนจีนได้ตามคนไทยเข้าไปตัดไม้ เลื่อยไม้ สำหรับสร้างบ้าน ต่อเรือ และเข้าไปค้าขาย ในบริเวณชุมชนบ้าง โดยเดินทางเข้าไปตามเส้นทางทะเลบ้าง แล้วล่องเลขผ่านไปตั้งโคกยาง ผู้คนจากภายนอกเริ่มทยอยอพยพเข้ามาอยู่อาศัยกันหนาแน่นมากขึ้น มีทั้งผู้คนจากนครศรีธรรมราชที่ทำผิดกฎหมาย ลักขโมย ปล้นฆ่า ในลักษณะโจรข้ามแดน หรือผู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากอำนาจรัฐ หลบหนีเข้าไปอยู่อาศัย เพราะเป็นเขตปลอดภัย เจ้าหน้าที่บ้านเมือง เข้าไปไม่ถึงเนื่องจากไม่มีถนนมีแต่ทางเดินเท้า นอกจากนั้นก็ยังมีพวกศิลปินมโนहरา หนังสือพิมพ์ ที่เดินสายมาแสดงแล้วแต่งงานตั้งถิ่นฐานในโคกยางและชุมชนใกล้เคียง แต่ยังคงมีความสัมพันธ์ไปมาหาสู่กับญาติพี่น้องที่บ้านเดิม เมื่อผู้คนมากขึ้นจึงมีการทำนาในที่ราบซึ่งได้รับการสนับสนุนจากทางบ้านเมือง หรือที่เรียกว่า “นาหลวง” ขึ้นในเขตชุมชนโคกยางอีกแห่งหนึ่ง ต่อมามีการสร้างถนนหนทางโดยตีโพยเป็นสัญญาให้คนปั่นดินทยอยโยนถมทางไปตามเสียงโพย เมื่อมีถนนแล้วจึงมีผู้คนจากพัทลุงและตรังอพยพเข้ามาอยู่อาศัย และแม้เกิดชุมชนใหญ่ขึ้นที่บางฝั่ง เหนือคลอง ตลาดเก่า และตัวเมืองกระบี่ การทำมาหากินยังคงฝืดเคือง การคมนาคมติดต่อกันทุรกันดาร หากผู้คนจากโคกยางต้องการเดินทางไปตัวเมืองกระบี่ จะต้องเดินเท้าจากโคกยางไป จากไปเหนือคลอง แล้วล่องเรือจากเหนือคลองไปตัวเมืองกระบี่ ไปรอขึ้นบกที่หัวรอ (ท่าเรือสะพานเจ้าฟ้าปัจจุบัน) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนจะเข้าไปในเมือง ในช่วงนั้นคนไทยในโคกยาง พรุเตย และชุมชนใกล้เคียง จะเลี้ยงหมูแล้วบรรจุ “ตั้ง” (ปากสำหรับบรรจุทุกสินค้าทำด้วยไม้ ผูกโยงกันคล้ายกะบะสี่เหลี่ยม มัดติดกับ “หน่วย” หรือโครงไม้ยาวขนาดสองข้างตั้งไม้คู่บนของหน่วยผูกติดกับ “โก๊ะ” ไม้โค้งคล้ายแอก สำหรับผูกติดกับคอกควายให้ควายลาก ส่วนคู่ล่างวางบนดินไม่มีล้อ เข้าของควายนั่งควบคุมไปบนหลังควาย) หรือใช้วิธีดันไปตามเส้นทาง ต่อมามีการนำรถเข็นเป็นกะบะสี่เหลี่ยม ทำด้วยไม้ มีล้อสองล้อขนาดข้าง จึงเลิกใช้ “ตั้ง” และเมื่อมีการตัดถนนในช่วงแรกๆ ยังคงเป็นถนนลูกรัง ผู้คนเริ่มใช้รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ และรถยนต์เป็นพาหนะเดินทางและบรรทุกสินค้าออกมาขายที่ตลาดเหนือคลอง ภายหลังจึงปรับปรุงทำถนนลาดยาง และมีรถโดยสารรับจ้างประจำทาง ระหว่างบางฝั่งและโคกยางกับตัวอำเภอเมืองกระบี่

ในอดีตอาชีพโดยทั่วไปชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียง คือทำนา จำเป็นต้องเลี้ยงวัว ควายไว้ช่วยไถนา เป็นหลัก ครอบครัวใดไม่มีวัวควายหากไม่ยืมเพื่อนบ้านเมื่อหมดหนานาก็ออกตระเวน

ขโมยวัวควายของเพื่อนบ้านต่างถิ่นมาช่วยไถนาบ้าง ขโมยไปขายต่อบ้าง เมื่อ วัว ควายของใครถูกขโมยจะพาพรรคพวกไปขโมยคืน วัฒนธรรมโจรจึงสืบทอดต่อกันมาประมาณ 2-3 ชั่วอายุคน

จากการที่ชุมชน โศกยางเป็นชุมชนที่ผู้คนอพยพเข้ามาอยู่ใหม่ และเป็นพื้นที่ทุรกันดารการเดินทางติดต่อกับสังคมภายนอกเป็นไปด้วยความลำบาก ชาวบ้านจึงจำเป็นต้องนำเอาศิลปวัฒนธรรมด้านศิลปหัตถกรรมมาประยุกต์ใช้ในการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ขณะเดียวกันก็นำเอาศิลปะด้านการแสดงพื้นบ้านที่ติดตัวมาจากถิ่นเดิม มาร่วมกันสร้างความสุขความบันเทิงให้กับสมาชิกในชุมชนบ้าง รับเอาศิลปการแสดงพื้นบ้านที่แพร่กระจายเข้ามาพร้อมกับการเข้ามาของผู้คนต่างถิ่น เพื่อประยุกต์ใช้สำหรับการแสดงในชุมชนบ้าง ในเวลาต่อมาศิลปหัตถกรรมและศิลปการแสดงพื้นบ้านของชุมชนโศกยางได้กลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวของบุคคลภายนอกและด้วยเหตุผลดังกล่าวชุมชนโศกยางในอดีตจึงเป็นทั้งชุมชนโจรและหมู่บ้านศิลปิน

การเปลี่ยนแปลงในสังคมโศกยางเกิดขึ้นอีกช่วง เมื่อหุงเลี้ยงสัตว์ซึ่งชาวบ้านเคยด่อนวัว ควาย ไปเลี้ยงรวมกันที่นั่นในตอนเช้า และด้อนกลับมาในตอนเย็น ได้เปลี่ยนไปเป็นของสวนป่าคลองท่อม ซึ่งมีเขตแดนติดกัน เนื่องจากกำนันผู้ใหญ่บ้านในยุคนั้นได้ลงชื่อในหนังสือที่หัวหน้าสวนป่านำมาให้ลงนามมอบอำนาจ ชาวบ้านโศกยางจึงต้องด้อนฝูงสัตว์ไปเลี้ยงที่หน้าฝั่ แล้วเกิดปัญหากับชาวบ้านที่อพยพจากเข็รใหญ่ มาตั้งถิ่นฐานบริเวณนั้น ประมาณ 30-40 ครั้วเรือน เพราะ วัว ควายเข้าไปรบกวนพืชผลในไร่ที่ปลูกไว้ ดังนั้นเมื่อมีปัญหาจึงจำเป็นต้องขายไป ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาชุมชนโศกยางจึงไม่มีวัวควายให้โจรต่างถิ่นเข้ามาขโมย ขณะเดียวกันวัว ควาย ชุมชนอื่นก็ลดน้อยลง บางชุมชนที่ยังคงทำนาอยู่บ้างเปลี่ยนไปใช้รถไถนาที่เรียกว่า “ควายเหล็ก” ประกอบกับปัจจุบันเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไป บ้านเมืองเจริญขึ้นมีถนนหนทาง รัฐบาลเข้าไปดูแลเอาใจใส่ได้ทั่วถึง สมาชิกในชุมชนมีอาชีพที่มั่นคงสุจริต มีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงดูครอบครัวและให้การศึกษาแก่บุตรหลานได้สูงขึ้น ไม่จำเป็นต้องดำเนินชีวิตตามเส้นทางเดิม แม้ปัจจุบันยังคงมีการลักขโมยกันอยู่บ้าง ขณะเดียวกันศิลปการแสดงพื้นบ้านก็ค่อยๆ เสื่อมความนิยมไป แต่ยังคงมีการสืบทอดให้เยาวชนได้เรียนรู้ ประกอบกับมีผู้นำพันธุ์ยางพาราจากหนองกก และใส่ไทยมาปลูกเมื่อประมาณ 40 ปีที่ผ่านมา และต่อมาการทำสวนปาล์ม เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่ได้รับคามนิยมทั่วไปในหลายจังหวัดทางภาคใต้ของไทย โดยเฉพาะจังหวัดกระบี่ อาชีพการทำสวนยางพารา และการทำสวนปาล์ม จึงเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของชาวชุมชนโศกยาง จนกระทั่งทุกวันนี้

ปัจจุบันตำบลโศกยาง เป็นตำบลหนึ่งใน 8 ตำบล ของอำเภอเหนือคลอง มีหมู่บ้านรวม 7 หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่บ้านนาเหนือ บ้านห้วยแทงงู บ้านควนนกหว้า บ้านโศกยาง บ้านบางฝั่ บ้านนาหลวง และบ้านควนเกาะจัน มีประชากร รวม 5,821 คน (สำนักงานทะเบียน กรมการปกครอง กันยายน พ.ศ.2548)

มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้คือ ทิศเหนือติดต่อกับบ้านห้วยมัด ทิศตะวันตกติดต่อกับบ้านห้วยขุม ทิศใต้ติดต่อกับบ้านเหนือคลอง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ส่วนทิศตะวันออกติดต่อกับบ้านเพลา อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

ประวัติและตำนานการสร้างวัดในชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียง

เมื่อมีการอพยพย้ายถิ่นไปตั้งชุมชนใหม่ นอกจากสร้างที่พักอาศัยแล้ว เมื่อผู้คนรวมตัวกันมากขึ้นสิ่งแรกที่พวกเขาพร้อมใจกันสร้างขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจ แสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็คือการสร้างศาสนสถาน จากการศึกษาประวัติและตำนานการสร้างศาสนสถาน พบหลักฐานชิ้นส่วนเรือสำเภากิน (เรือใบสามหลัก) จมอยู่ริมคลอง และบริเวณริมฝั่งคลองใกล้เคียงกับตำแหน่งที่พบชิ้นส่วนเรือจมผู้มีศาลเจ้าเก่าแก่อยู่หลังหนึ่ง ซึ่งจากหลักฐานชิ้นส่วนเรือสำเภากินและการสร้างศาลเจ้า บ่งบอกถึงอดีตว่าบริเวณดังกล่าวจะมีชุมชนชาวจีนอาศัยเรือใบสามหลักเข้ามาค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า กับผู้ที่อาศัยในท้องถิ่นแล้วตั้งถิ่นฐานบริเวณดังกล่าว ทั้งนี้ปัจจุบันยังคงมีชาวจีนตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยบริเวณชุมชนสี่บทอดต่อกันมาหลายครัวเรือน ส่วนคนไทยทั้งที่อพยพมาจากนครศรีธรรมราช พัทลุง ฯลฯ ช่วยกันสร้างวัด ดังที่ชาวบ้านเล่าต่อกันมาว่า วัดปกาสัย เป็นวัดแรกที่ชาวบ้านช่วยกันสร้างขึ้น เมื่อชุมชนมีประชากรหนาแน่นขึ้นผู้คนก็กระจายกันตั้งถิ่นฐานบริเวณรอบนอกห่างจากริมแม่น้ำเข้ามาตามสายคลอง คลองท่าหนู่น และคลองโคกยาง หลังจากนั้นมีการสร้างวัดท่าหนู่น และมีการชะลอพระพุทธรูปหินอ่อนจากพม่ามาประดิษฐานที่วัดนี้รูปหนึ่ง แม้กระนั้นผู้คนก็ยังอพยพเข้ามาอยู่อาศัยหนาแน่นขึ้นเรื่อย บางกลุ่มเห็นว่าคลองเสียดมีแหล่งน้ำลำคลองเหมาะที่จะทำนาทำไร่ จึงชวนกันมาตั้งถิ่นฐานใกล้ริมคลอง และเมื่อวัดท่าหนู่นร้างจึงได้สร้างวัดคลองเสียดขึ้นในเวลาต่อมา และได้อัญเชิญพระพุทธรูปหินอ่อนจากวัดท่าหนู่นมาประดิษฐานที่วัดคลองเสียดด้วย ส่วนชาวมุสลิมโคกยางซึ่งเคยเดินทางไปทำบุญที่วัดท่าหนู่น เมื่อต้องเดินทางไปวัดคลองเสียดซึ่งระยะทางไกลออกไปจึงร่วมใจกันสร้างวัดโคกยางขึ้นในชุมชนอีกวัดหนึ่ง หลักฐานจากคำบอกเล่าและถาวรวัตถุยืนยันว่าวัดคลองเสียดสร้างก่อนวัดแก้วโกรวารามในตัวจังหวัดกระบี่ ส่วนชุมชนควนเกาะจันแต่เดิมชาวบ้านจะเดินทางไปทำบุญที่วัดโคกยาง เพิ่งจะสร้างวัดควนเกาะจันในภายหลัง

กล่าวได้ว่าในระยะนี้ชุมชนกระบี่เริ่มมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากการเคลื่อนย้ายของประชากรหลายกลุ่มหลายชาติพันธุ์ หลายกลุ่มวัฒนธรรมเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยและทำมาหากิน

ประวัติการสร้างวัดคลองเสียด

บรรยง แก้วใหญ่ (ผู้ให้ข้อมูล อายุ 52 ปี 105/2 ถ.ศรีตรัง ต.กระบี่ใหญ่ อ.เมือง จ.กระบี่) เล่าถึงประวัติการสร้างวัดคลองเสียดว่าสภาพสังคมในยุคนั้นเป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานใหม่อำนาจรัฐยังไม่ถึง ผู้คนต้องปกครองตนเอง สิ่งที่ควบคุมสังคม นอกจากการ มีขนบธรรมเนียม ประเพณี

และความเชื่อ คอยเป็นบรรทัดฐานในการควบคุมแล้วยังต้องสร้างเกราะคุ้มกันให้กับตนเอง ครอบครัว และญาติพี่น้องด้วยการเป็นโจรที่มีอิทธิพลด้วย ดังนั้นเมื่อศาสนาเข้ามาจึงต้องเอาชนะโจร เจ้าอาวาส จะต้องเป็นคนที่มีความแกร่งกล้าและดุดาม เล่ากันว่าครั้งหนึ่งขณะที่พระภิกษุสงฆ์องค์หนึ่งกำลังเทศนา สั่งสอนญาติโยมอยู่ มีชายขี้เมาคนหนึ่งลุกขึ้นด่าทอพระภิกษุของคณั้น จนกระทั่งพระภิกษุทนไม่ไหว ต้องลุกขึ้นถกจีวร “คำแม่” ตอบโต้ไปเพื่อแสดงศักยภาพของตนตามวิสัยคนได้ด้วยกันที่ยังรู้เชิงกัน

วัดคลองเสียดสร้างขึ้นในสมัยที่ มหาสุลธิ์เป็นเจ้าอาวาส มีลูกศิษย์ คือมหาประดิษฐ์ ในวัยเด็กเกรง เป็นโจร ถูกแหง จึงบวชเณรศึกษาวิชาไสยศาสตร์ ต่อมามหาสุลธิ์ส่งไปเรียนในกรุงเทพฯ จนได้เปรียญ 5-6 แล้วกลับมาช่วยพัฒนาวัดเพื่อจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาบาลี ในช่วงแรกที่สร้างวัด ทุกครั้งที่ตัดไม้กระดานกองไว้จะถูกขโมยจนหมด จึงต้องตัดที่ละแผ่น ตัดไปสร้างไปจนกระทั่งสำเร็จ ด้วยความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้าน ซึ่งมีทั้งโจรและศิลปิน และมีมหาประดิษฐ์ และนายสว่าง ดวงจิตร เป็นกำลังสำคัญ วัดคลองเสียดจึงนับเป็นโรงเรียนสอนภาษาบาลี สำหรับพระเป็นแห่งแรกในจังหวัดกระบี่

ประวัติและตำนานการสร้างวัดโคกยาง

กลิ่น คงเหมือนเพชร (มปพ. : 2523) ได้บันทึกประวัติและตำนาน การสร้างวัดโคกยางจาก คำบอกเล่าไว้ว่า ก่อนที่จะมีการสร้างวัดลงที่โคกยางนั้น มีเรื่องเล่าว่ายังมีผัวเมียคู่หนึ่งเข้าไปหักร้างนางพงทำไร่สมัยที่ยังเป็นป่าทึบ ผู้ผัวนั้นยังเป็นพรานป่าฝีมือฉกาจ นิสัยดุร้ายไม่ค่อยเมตตาปราณีใคร ที่บ้านมีเครื่องมือดักสัตว์เกือบทุกชนิด อยู่มาวันหนึ่งมีช้างป่าแม่ลูกอ่อนเข้าไปเหยียบย่ำทำลายพืชผักในสวนของตาพราน แกมมีความโกรธมาก จึงคว่ำปืนคู่ชีพเข้าไปชும்คอยที่ เมื่อช้างเข้ามาในระยะปืนแกกเห็นยวโกสับเปรี้ยวออกไปทันที แม่ช้างร้องลั่นก้องป่าด้วยความเจ็บปวดและล้มลงที่นั่น คินทุรนทุรายไปพักใหญ่แล้วค่อยสงบลงสิ้นใจตายไปในที่สุด แต่ทว่าลูกช้างน้อยซึ่งยังไม่รู้ประสีประสาก็ยังไม่รู้ว่าอะไรเกิดขึ้นกับแม่ของตนก็ไม่หนีไปไหน เฝ้าวนเวียนอยู่ข้างศพแม่ร้องส่งเสียงร้องไห้อย่างน่าเวทนา เมื่อหิวก็เอางวงคว่ำไปกินนมแม่ที่นอนตายอยู่เพื่อจะคืบนมโดยหารู้ไม่ว่าแม่ได้เป็นศพไปแล้ว ทั้งนี้เพราะลูกช้างยังเล็กมาและยังหากินไม่เป็น

วันคืนค่อยลบล่วงไปปรากฏว่าลูกช้างก็ยังอยู่ ส่งเสียงร้องอยู่ตลอดเวลาศพแม่ช้างเริ่มอืดและส่งกลิ่นคาวลบ ฝ่ายตาพรานนั้นพยายามแยกลูกช้างให้ออกไปก็ไม่สำเร็จ ลูกช้างน้อยยังส่งวงไขว่คว้าหานมแม่เหมือนเช่นเคย ผักหญ้าอื่นก็ไม่กินจนอ่อนระโหย เสียงร้องก็ค่อยแผ่วลงไปทุกขณะ จนในที่สุดลูกช้างก็ล้มลงตายตามแม่ไปอีกตัวหนึ่ง

ฝ่ายตามพรานที่เฝ้าดูอยู่ก็เกิดความรู้สึกเวทนา สลดสังเวชใจในผลที่ตนได้กระทำลงไป เพียงวูปเดียวของความ โกรธก็เสียใจเป็นที่ยิ่ง นิสัยดุร้ายของตาพรานเปลี่ยนไปเป็นคนละคน

กลับมาบ้านก็มีได้ออกเปล้าสัตว์เหมือนเคย แยกหีบเอาเป็นผาหน้าไม้บ่วงแร้วและเครื่องมือดักสัตว์ทุกชนิดออกมาทูลทำลายเผาทิ้งไปหมดสิ้น พร้อมกับตั้งปณิธานเล็กเป็นพรานป่าตั้งแต่บัดนั้น

แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าแจะเลิกประพடுத்தินเป็นพรานป่าแล้ว แต่ภาพช่างแม่ลูกอ่อนยังตามมาหลอกหลอนในความรู้สึกของแจะอยู่ตลอดเวลา จึงปรึกษากับเมียว่าเห็นที่เราจะต้องหาทางล้างบาปเสียเป็นแน่แท้ มิฉะนั้นความรู้สึกนี้จะเป็ตาบาปไม่สบายใจไปตลอดชีวิตนี้ ในที่สุดสองผัวเมียก็คิดจะสร้างวัดเพื่อเป็นการไถ่บาป จึงได้เลือกเอาเนินแห่งหนึ่งซึ่งเห็นว่าเป็นที่เหมาะสม ตรงนั้นต้นยางขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งสองจึงช่วยกันหักร้างถางป่าไปวันละเล็กละน้อยจนเป็นที่เตียนขึ้นแล้วทำเป็นที่พักสงฆ์ชั่วคราวขึ้นก่อนไปนิมนต์พระสงฆ์จากวัดข้างนอกให้เข้ามาปฏิบัติธรรม และเป็นที่ทำบุญของชาวบ้านป่าในแถบนั้นซึ่งอยู่ห่างไกลและไม่มีวัดด้วย ทั้งสองผัวเมียก็ได้ช่วยเหลือทำนุบำรุงวัดนี้มาโดยตลอดจนสิ้นอายุขัย

จากสำนักสงฆ์ของสองผัวเมียดังกล่าวได้พัฒนากัน ต่อมาเมื่อผู้คนอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานในแถบนั้นมากขึ้น จากเนินที่มีต้นยางอยู่มากนั้นได้กลายมาเป็นชื่อ “วัดโลกยาง” ดังที่เห็นในปัจจุบันนี้

ประวัติและตำนานการสร้างวัดควนเกาะจัน

วัดควนเกาะจัน ซึ่งเป็นวัดที่อยู่ติดต่อกับชุมชนโลกยาง มีประวัติความเป็นมาว่า เมื่อชาวบ้านเข้าไปตั้งหลักแหล่งตรงบริเวณนั้นใหม่ๆ การเป็นอยู่ในการดำรงชีวิตไม่ค่อยสุขสบายมากนักเกิดการป่วยไข้กันอยู่บ่อยๆ เช่น โรคลงท้อง และไข้ทรพิษ เป็นอยู่อย่างที่ไม่ค่อยสร้างซา อยู่มาวันหนึ่งทวดหนุ่ผู้อาวุโสแห่งหมู่บ้านควนเกาะจันได้ฝันไปว่า มีท้าวเทศสุวรรณ มาบอกให้ชาวบ้านก่อพระเจดีย์ทรายปักธงทิว แล้วนิมนต์พระมาใส่บาตร เพื่อสะเดาะเคราะห์ แล้วความป่วยไข้ต่างๆ ทั้งหลายจะหายไป ชาวบ้านในหมู่บ้านจึงช่วยกันก่อพระเจดีย์ทราย นิมนต์พระมาทำบุญตักบาตรที่เนินกลางหมู่บ้าน ในวันที่ชาวบ้านมาทำบุญนั้น เกิดมีงูใหญ่ (งูจงอาง) สีขาวดำสองตัวเลื้อยมานอนอยู่ในป่าละเมาะใกล้ๆ กับที่ชาวบ้านกำลังทำบุญ แต่ว่างูทั้งสองตัวมิได้ทำอันตรายแก่ใครๆ ชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นงูเจ้าที่สามารถเอามือไปจับต้องได้ จึงเอาแป้งน้ำหอมไปประพรม งูทั้งสองตัวอยู่ในอาการสงบ หลังจากการทำบุญเสร็จสิ้นงูก็หายไปจากหมู่บ้าน ไม่มีใครพบเห็นงูสองตัวดังกล่าวอีกเลย ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาชาวบ้านจึงเกิดความศรัทธา และเคารพบูชาเทวดาบ้านควนเกาะจันกันมาจนถึงปัจจุบัน

ในเดือน 5 ของทุกๆ ปี ชาวบ้านก็จะมาร่วมกันทำบุญเป็นประจำ นายช่วย ศรีทอง ชาวบ้านที่อาศัยภายในหมู่บ้านกับคณะ ได้สร้างศาลาขึ้นหลังหนึ่งเพื่อความสะดวกในการทำบุญของชาวบ้านต่อไป ต่อมาศาลานั้นได้ถูกช้างตมมันทำลายลงไป นายตริก ปลอดฤทธิ และคณะได้ทำการสร้างศาลาขึ้นมาใหม่ แล้วนิมนต์พระภิกษุเข้ามาอยู่จำพรรษา โดยนิมนต์หลวงปราณี มาจากอำเภอบาง

อ่าวลึก จังหวัดกระบี่ โดยที่นายตริก ปลอดภัย ได้ไปแสดงลิเกป่า ที่อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ แล้วได้เจอกับหลวงพราหมณ์เข้าจึงนิมนต์มาจำพรรษาที่วัดนี้ แล้วต่อมามีการพัฒนามาเป็นวัดควนเกาะ จันจนถึงทุกวันนี้ (ผู้ให้ข้อมูล ตริก ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 ม. 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลองจ.กระบี่)

ระบบครอบครัว เครือญาติและการจัดระเบียบสังคมของชุมชนโคกยาง

ชุมชนโคกยางในอดีต เริ่มรวมตัวจากกลุ่มครอบครัว ที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ ในระยะเริ่มแรกมีไม่กี่ครัวเรือน ต่อมาต่างชักชวนญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงมาอาศัยมากขึ้นจนกระทั่งเป็นชุมชนใหญ่

ต้นตระกูลที่มาตั้งถิ่นฐานในโคกยาง บ้างเป็นศิลปิน บ้างเป็นโจรมาก่อน บ้างก็เป็นทั้งโจรและศิลปิน อาศัยอยู่ร่วมกันในลักษณะสังคมเครือญาติมีความสามัคคีปรองดองกัน เช่น

ตระกูลศรีทอง ต้นตระกูลคือ ทวดหนูมาจากนครศรีธรรมราช เติบโตในโรงมโนห์รามาแสดง แล้วมามีครอบครัวทำมาหากินที่โคกยาง ต่อมาชวนน้องสาวคือ ทวดอิมมาอยู่ด้วย ทวดหนูมีลูก 10 คน ทวดอิมแต่งงานกับตระกูล อยู่เจริญ มีลูก 5 คน (ผู้ให้ข้อมูล นางจาบ ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 ม. 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ตระกูลสิงห์ชู ต้นตระกูลคือ ทวดหนู สิงห์ชู พร้อมพี่น้อง อีก 2 คน คือ จร และมิตร เดินทางหนีปลิงหนีทาจากนาบอน ชักชวนกันเดินทางมาหากินที่โคกยาง ตอนมาถึงมีครอบครัว ชาวบ้านอยู่ก่อนต่อมาทวดหนูมาแต่งงานกับสาวโคกยางแล้วตั้งถิ่นฐานที่นี่ ตระกูลนี้มีทั้งหมด หอม ยาสมนไพร ครู ปลัดอำเภอและเจ้าหน้าที่เกษตร (ผู้ให้ข้อมูล ตริก ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 ม. 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ตระกูลมณีอ่อน ต้นตระกูล ชื่อ ปู่ร่วม หนีคดีฆ่าคนมาจากนครศรีธรรมราช มาแต่งงานกับตระกูลสมศักดิ์ ไม่ได้เป็นศิลปิน แต่ลูกชาย ชื่อเกิดเป็นนายหนังด้วยเป็นโจรด้วย มีลูกชื่อทองเป็นทั้งศิลปินและโจร (ผู้ให้ข้อมูล นายกอบ มณีอ่อน อายุ 64 ปี 92 ม. 7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ตระกูลปลอดภัย ต้นตระกูลคือ ทวดปลอดภัยมาจากฉวาง ทวดฤทธิ (ผู้หญิง) เป็นสายต้นตระกูลที่ตั้งถิ่นฐานที่โคกยางก่อนแล้ว ทวดปลอดภัยไม่ได้เป็นโจรแต่ลูกชายเป็นโจรข่องเบา และนายหนังตะลุง หลานชาย คือ เป็นศิลปินในอดีตเคยเป็นโจรด้วย(ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 ม. 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ตระกูลชัยสวัสดิ์ ต้นตระกูล คือ ทวดชัย เป็นคนจีนเข้ามาค้าไม้ แล้วแต่งงานกับคนโคกยางมีลูก 6 คน เป็นผู้หญิง 4 คน ผู้ชาย 2 คน ลูกสาวคนโตแต่งงานกับตระกูลศรีทอง มีผู้หญิง 1 คน

ผู้ชาย 3 คน ลูกสาวแต่งงานกับนายตริก ปลอดภัย ส่วนลูกชายคนที่ 2 เป็นโจร (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ตระกูลแก้วโลก ต้นตระกูล คือทวดผู้ชายมาจากสุราษฎร์ธานี ย้ายมาจากนครศรีธรรมราช ปู่ เย็นเป็นนายหนังตะลุงที่มีชื่อเสียงมาก มีลูกชาย 4 คน ลูกสาว 2 คน ลูกชายคนหนึ่งชื่อสวาท เป็นทั้ง ศิลปินลิเกป่า และเป็นโจรข่องเบาที่มีความสามารถมาก ได้ถ่ายทอดวิชาลิเกป่า และวิชาโจรให้ลูกศิษย์ หลายคน นายสวาท มีลูกชาย และลูกเลี้ยง (ภรรยาแต่งงานกับตระกูลทองทิพย์มาก่อน) เป็นลิเกป่าคณะ เดียวกัน (ผู้ให้ข้อมูล นายวัง แก้วโลก อายุ 57 ปี 14 หมู่ที่ 2 ตำบลโคกยาง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่)

ตระกูลดวงจิต ไม่ทราบแน่ชัดว่าต้นตระกูลดวงจิตมาจากไหน แต่แต่งงานกับตระกูล ศรีทองสมาชิกในตระกูลมีทั้งโจรและศิลปิน (ผู้ให้ข้อมูล นางจาบ ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ตระกูลล่องลอย ต้นตระกูลมาจาก บ้านบากัน อำเภออ่าวลึก เข้ามาตั้งถิ่นฐานคาบชายในชุมชน โคกยาง มีลูกผู้ชาย 3 คน ลูกผู้หญิง 1 คน แต่งงานกับตระกูล ศรีทอง ทับไทร และสังข์คำ ต่อมาในรุ่นหลานแต่งงาน กับตระกูลคำหอม บุญมณี แก้วคล้า นวลศรี และเรืองศรี

ตระกูลทองทิพย์ บางกระแสเล่าว่าต้นตระกูล คือขุนชำนาญ เป็นข้าราชการที่มีตำแหน่ง หน้าที่การงานดี ทางเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชได้ส่งให้เข้ามาติดตามจับกุมตัวราษฎรที่หนีการเสียภาษี รัชชูปกรในเขตเมืองปกาสัย และบริเวณใกล้เคียง แล้วแต่งงานตั้งรกรากมีครอบครัวที่นี่ ไม่กลับไป นครศรีธรรมราชอีกเลย (ผู้ให้ข้อมูล นายวินัย ทองทิพย์ อายุ 52 ปี 212 ม.6 ต.เหนือคลอง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่) อีกกระแสหนึ่งเล่าว่า ต้นตระกูลคือ นายกล่อม ลูกของขุนชำนาญ เป็น ความกับที่ ๆ เรื่องมรดกเมื่อได้ขึ้นเขาลือกันว่าเมืองสนุก มีที่ดินมากเลยถางป่าเดินตาม ๆ กันมา พร้อมกับพี่ชายคนโต ที่ชื่อ ทอง ต่อมาแต่งงานกับผู้หญิงชื่อ ลิบ (หรือทิพย์) ส่วนนายกล่อมแต่งงานกับนาง เพ็ญ (ห้วยขุม กงไส) มีลูกชาย 3 คน ผู้หญิง 3 คน ทุกคนเป็นศิลปินทั้งหมด ยกเว้นคนที่ 2 ลูกชายคน โตเป็นมโนห์รา ลูกสาวคนที่ 3 มีฝีมือในการแกะลายกนก ลูกสาวคนที่สี่มีความสามารถในการแสดง ลิเกรำกลองยาว เป็นคนสนุกสนาน ชอบช่วยงานบุญ ส่วนลูกชายคนที่ห้าเป็นทั้งศิลปิน ประเภทช่างปั้น แกะสลัก ช่างทอง ช่างประดิษฐ์ เทรียมโนห์รา หน้าบัน อุปกรณ์ การแสดง มโนห์รา ลิเกป่า และเป็น หมอไสยศาสตร์ และคนสุดท้ายที่มีฝีมือในการแกะลายกนก ตระกูลนี้ไม่มีใครเป็นโจร แต่เป็นที่เกรงใจ ของเพื่อนบ้าน เพราะในครอบครัวมีหมอไสยศาสตร์ช่วยรักษาไข้ให้คน ช่วยเหลือคน เอาความดี ปกป้องสมบัติ ตระกูลทองทิพย์อยู่ได้ด้วยพระคุณ (ผู้ให้ข้อมูล นายบุญ ทองทิพย์ อายุ 90 ปี 18 ม.7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ตระกูลคองนิล ต้นตระกูล ชื่อ นาย น่วม มีภรรยา 2 คน คนหนึ่ง คือ นางเดิม เกิดรักษ์ มีลูกชาย 1 คน และลูกสาว 5 คน ลูกสาวคนหนึ่ง ลูกสาวคนหนึ่งแต่งงานกับตระกูลทองทิพย์ ส่วนภรรยาอีกคน ชื่อแจ่ม มีลูกชายด้วยกัน 3 คน ลูกสาว 1 คน ครอบครัวนี้เป็นศิลปินมโนห์รา ทั้งลูกและหลาน และเป็นโจรด้วย เพราะถ้าไม่เป็นโจรไม่มีอำนาจ ปกครองตนไม่ได้เป็นนายโรง (เจ้าของคณะมโนห์รา) ไม่ได้ อีกทั้งการฝึกหัดมโนห์รา เป็นสิ่งที่ยาก ถ้าผู้นำไม่เข้มงวด สมาชิกในคณะไม่กลัวจะทำไม่ได้ดี ตระกูลคองนิล อยู่ด้วยพระเดช (ผู้ให้ข้อมูล นางเรืองยศ ทองทิพย์ อายุ 43 ปี 18 ม.7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ตระกูลเกิดรักษ์ ต้นตระกูลเป็นลูกของหมื่นรักษ์ มีพี่น้องที่เกิดจากหมื่นรัก กับนางหอม เป็นชาย 2 คน หญิง 3 คน ลูกสาวคนหนึ่งแต่งงานกับตระกูลคองนิล มีลูกสาว 4 คน ลูกชาย 2 คน ลูกสาวคนหนึ่งแต่งงานกับตระกูลทองทิพย์ และมีลูกหลานตระกูลเกิดรักษ์ แต่งงานกับตระกูลทองทิพย์หลายคู่ (ผู้ให้ข้อมูล นางเรืองยศ ทองทิพย์ อายุ 43 ปี 18 ม.7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ตระกูลนบนอบ ต้นตระกูล ชื่อบุตร มาจากปกาสัยแต่งงานกับย่า ซึ่งเป็นลูกของ หมื่นรัก เกิดรัก ชื่อ แป้น มีลูกด้วยกัน 4 คน เป็นชาย 3 คน หญิง 1 คน ลูกชายคนโต คือ นายเริ่ม นบนอบ เป็นบิดาของผู้ใหญ่เพียร นบนอบ ทำงานกับตระกูลจิตรัก ตระกูลนี้มีทั้งโจรและศิลปิน และพระที่มีชื่อเสียง (ผู้ให้ข้อมูล นายเพียร นบนอบ อายุ 76 ปี 92 หมู่ 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง)

ตระกูลช่วยรอด ต้นตระกูลชื่อ เลิก หนีคดีฆ่าคนตายมาจากจังหวัดตรัง พร้อมกับพี่น้องรวม 6 คน บางคนไปนับถือศาสนาอิสลามอยู่ที่เกาะลันตา บางคนหนีไปนครศรีธรรมราช แต่นายเลิกหนีมา มีครอบครัวที่คลองเสียด มีลูกผู้ชายชาย รวม 6 คน คนหนึ่ง ชื่อ ลอย เป็นคนทรงพรานบุญ และรำมโนห์รา ต่อมาแต่งงานกับนางเขียน เม่งบุตร (คนจีน) ซึ่งมีเชื้อสายมโนห์รา ต่อมาเป็นต้นกำเนิดของมโนห์รา มีชื่อเสียง คือ มโนห์รา ฉลวย ซึ่งมีน้ำเป็นมโนห์รา สายตระกูลนี้มีทั้งศิลปิน และโจร (ผู้ให้ข้อมูล นายสมพร ช่วยรอด อายุ 58 ปี 173 ม.6 ต.ปกาสัย อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ตระกูลศรีงาม ต้นตระกูลศรีงาม เป็นคนคลองเสียด คือ นายพลอย ศรีงาม แต่งงานกับนางจันทร์ ตระกูล สิทธิเวช มีลูกผู้ชาย 2 คน คนที่ 2 คือ นายหุ่ย ศรีงาม แต่งงานกับนางบังอร เอ่งฉ้วน นายหุ่ย มีอาชีพรับราชการครู. เข้ามาสอนหนังสือแล้ว ตั้งหลักปักฐานในโคกยาง เป็นญาติกับมโนห์รา ฉลวย หลังจากเกษียณอายุราชการแล้วมีอาชีพ เป็นหมอดู ในครอบครัวไม่มีใครเป็นโจร แต่คบโจร คบนักเลง พวกผู้ใหญ่ กำนันเป็นเพื่อน เป็นญาติกับ เสืออ่อน และเสือเอียน มีญาติสนิท ลูกของนายผล ชื่อซุม เป็นโจรต่อมาฆ่าคนตาย แล้วตัวเองก็ถูกยิงตายไปแล้ว ต่อมาเมื่อปีที่ยังนายซุมก็ถูกมือปืนรับจ้างยิงตายปัจจุบันลูกหลานตระกูลนี้ได้รับการศึกษาระดับปริญญาและรับราชการหลายคน (ผู้ให้ข้อมูล นายวิสุทธิ์ ศรีงาม อายุ 48 ปี 60 ม.4 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ตระกูลมณีฉาย ต้นตระกูลคือ นายขจร มณีฉาย มาจากาท่งสง แต่งงาน กับนางหอม ทองทิพย์ ไม่มีลูกผู้ชาย มีลูกผู้หญิง 2 คน แต่งงานกับตระกูลคงทอง และกัณท์กุล รุ่นหลาน แต่งงานกับตระกูลไชยบุญ เอ่งฉ้วน ฯลฯ (ผู้ให้ข้อมูล นางเรืองยศ ทองทิพย์ อายุ 43 ปี 18 ม.7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ตระกูลไชยบุญ บรรพบุรุษ ผู้หญิงคือ ทวดเลื่อน เป็นลูกสาวของหลวงราชบุรีโยธารักษ์ มาจากนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช เดินทางมาค้าขายตามเส้นทางฉวาง สามหน่วย (เขตจังหวัดกระบี่) เดินทางต่อมาบ้านใต้ (คลองหิน) แล้วเข้ามาตั้งรกรากที่โคกยาง แต่งงานกับทวดผู้ชาย (นามสกุล ไชยบุญ) ลูกและหลานผู้ชาย จึงสืบทอดตระกูลไชยบุญจากทวดผู้ชาย (ผู้ให้ข้อมูล นายวินิจ ไชยบุญ อายุ 77 ปี 48 ม.4 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ตระกูลด่องลอย ต้นตระกูลมาจากบ้านบากัน อำเภออ่าวลึกอพยพมาอยู่ในชุมชนโคกยางมีบุตรชาย 3 คน บุตรสาว 1 คน ภรรยาของ บุตรชายคนโต เป็นสายตระกูลศรีทอง ภรรยาของ บุตรชายคนที่ 2 มาจากสายตระกูลทับไทร ตระกูลด่องลอยส่วนใหญ่จะค้าขาย ลูกหลานบางคนก็ได้เรียนหนังสือจะรับราชการ (ผู้ให้ข้อมูล นางจาบ ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 ม. 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ตระกูลแก้วทิพย์ ต้นตระกูลคือนายคง แก้วทิพย์ มาจากจันดี แต่งงานกับนางทอง ศรีทอง มีลูกผู้หญิง 2 คน ลูกผู้ชาย 1 คน รุ่นหลานแต่งงานกับตระกูลบุตรมิตร ผกามาศ และทองทิพย์ ตระกูลนี้มีทั้ง โจรและศิลปิน (ผู้ให้ข้อมูล นายรวบ แก้วทิพย์ อายุ 61 ปี 47 ม. 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

นอกจากนั้นยังเป็นตระกูล เมืองเกิด เม่งบุตร สัสดีเคช ศรีชาย นิลวาริ คงมาก บุตรมิตร สมมาตย์ คงทอง ทับไทร จันท์สงแสง สังข์คำ และตระกูลอื่น ๆ เข้ามาแต่งงานปะปนกันอยู่ในชุมชนโคกยางอีกหลายตระกูล

จากการศึกษากลุ่มเครือญาติพบว่าตระกูลที่ใหญ่ที่สุดในโคกยาง คือ ตระกูลศรีทอง ตระกูลไชยบุญ เนื่องจากต้นตระกูลมีลูกหลายคน ลูกแต่ละคนมีหลานเหลนสืบทอดต่อ ๆ กันมา ส่วนตระกูลทองทิพย์เป็นตระกูลที่ใหญ่เช่นกันแต่กระจายกันอยู่ในหลายหมู่บ้าน มีคู่แต่งงานระหว่าง 3 ตระกูลนี้หลายคู่ นอกจากนั้นก็มีการแต่งงานกันระหว่างสายตระกูลที่ตั้งถิ่นฐานร่วมกันในโคกยาง จนกระทั่งสามารถนับย่านสาวโสด หรือนับญาติกันได้หมดทุกสายตระกูล เช่น ตระกูลปลอดภัยแต่งงานกับตระกูลศรีทอง ตระกูลสิงห์ชู ตระกูลศรีทอง แต่งงานกับตระกูล มณีอ่อน ตระกูลด่องลอย ตระกูลทองทิพย์ แต่งงานกับตระกูลปลอดภัย เกิดรัักษ์ คงจิต ตระกูลไชยบุญ และเกิดรัักษ์ แต่งงานกับตระกูลนบอบ ทองทิพย์ คงจิต สิงห์ชู เป็นต้น

การแต่งงานข้ามสายตระกูล ในชุมชนเดียวกัน และการที่ไม่มีการคุมกำเนิดทำให้มีลูกมาก เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชากรในชุมชน โศกยาง เพิ่มขึ้นมาก และทุกสายตระกูลในชุมชน โศกยาง สามารถนับญาติกันได้เกือบทั้งหมู่บ้าน

ด้วยเหตุดังกล่าว ชุมชน โศกยางจึงเป็นสังคมเครือญาติ ที่สนิทชิดเชื้อกัน และพึ่งพาอาศัยกันมีผลต่อวิถีชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคมตลอดมา แม้จะมีความขัดแย้งกันบ้าง

การปกครอง เป็นลักษณะเครือญาติ มีผู้อาวุโส ที่มีอิทธิพลในชุมชนเป็นผู้นำชุมชน อย่างไรก็ตาม เป็นผู้ประสานสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเครือญาติ เป็นผู้ตัดสินใจความเมื่อมีความขัดแย้งกัน นอกจากนั้นผู้นำชุมชนยังทำหน้าที่ประสานระหว่างโจรกับโจร ระหว่างโจรกับเจ้าทุกข์ต่างถิ่นด้วย

ต่อมาเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ส่งปลัดเมือง มาควบคุมดูแลประชาชน มีการเก็บค่าราชการ มีเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้ามาดูแลบ้าง มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำแบบทางการ แต่ระบบเครือญาติและระบบอาวุโสก็ยังคงอยู่

ระบบความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ

ประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนา

ชาวบ้าน โศกยาง นับถือศาสนาพุทธหมดทั้งหมู่บ้าน ไม่มีประชากรที่นับถือศาสนาอื่นอาศัยปะปนอยู่เลย สถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนาภายในหมู่บ้าน คือวัด โศกยางและวัดควนเกาะจัน ซึ่งชาวบ้านในหมู่บ้านไปประกอบศาสนกิจทางศาสนา

กิจกรรมทางศาสนาที่ปรากฏในหมู่บ้าน โศกยาง มีลักษณะเช่นเดียวกับที่ชาวบ้าน ปฏิบัติกันทั่วไป หรือที่ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2527 :33-34 อ้างในอาภรณ์ อุกฤษณ์ 2521:84) เรียกว่า “พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน” ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธ พราหมณ์ และความเชื่อเรื่องผีสาง เทวดา แต่จุดประสงค์หลักของพิธีกรรมทั้งหมดคือ การเผยแพร่พุทธศาสนาและมุ่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชน โดยเริ่มด้วยการสร้างศรัทธาเพื่อเป็นสื่อนำไปสู่ความเชื่อในเรื่องบาป บุญ คุณโทษและกฎแห่งกรรมเมื่อเกิดศรัทธาความเชื่อแล้วทำให้ผู้ที่ศรัทธามุ่งที่จะประกอบแต่กรรมดี ละเว้นกรรมชั่ว เนื้อหาที่ปรากฏในพิธีกรรมจึงเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาแบบชาวบ้านทั้งสิ้น ดังเช่น

ประเพณีทอดผ้าป่า

มีเรื่องเล่าว่าสมัยก่อนมีผู้นำผ้าสีขาวที่ใช้ห่อศพไปทิ้งไว้ที่ชายป่ามากมาย พระภิกษุสงฆ์จึงเก็บมาเย็บต่อกันเป็นผืนผ้าใหญ่ แล้วนำมาข้อมกับแกนขนุน สังเกตได้ว่าปัจจุบันผ้าของพระภิกษุจะประกอบด้วยผ้าชิ้นเล็กๆ เย็บต่อกันเป็นผืนใหญ่ ประเพณีทอดผ้าป่านั้นจะทำได้ทุกๆ เดือน ไม่กำหนดวันแน่นอน จะเป็นวันใดก็ได้ แล้วแต่ศรัทธาของเจ้าภาพ

สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้สมัยก่อนนั้นทอดผ้าป่าต้องใช้ผ้าทอดอย่างเดียว แต่ต่อมาเพิ่มเป็นเครื่องใช้ที่จำเป็นแก่พระภิกษุสงฆ์ เช่น ถ้วย จาน ชาม กาน้ำ และไม้กวาด เป็นต้น ปัจจุบันนิยมทอดผ้าป่าด้วยเงิน เงินที่ชาวบ้านนำมาทอดผ้าป่านั้น จุดประสงค์เพื่อบูรณะวัดสร้างโบสถ์ วิหาร กุฏิ และสถานที่สำคัญทางศาสนา หรือทอดผ้าป่าเป็นวัตถุ สิ่งของที่ต้องการ เช่นทอดผ้าป่า หนังสือ กระเบื้องมุงหลังคา เป็นต้น

พิธีกรรมทอดผ้าป่า ชาวบ้านจะนำกิ่งไม้มาปักแล้วสมมุติว่าเป็นป่า แล้วนำผ้าขึ้นไปพาดบนกิ่งไม้นั้น ตั้งที่ใดก็ได้ จะอยู่ในเขตวัดหรือนอกวัดก็ได้ แล้วแต่ความสะดวกของเจ้าภาพ ผ้าที่นำไปพาดนั้นจะเป็นผ้าสบง จีวร ผ้าอาบน้ำ หรือผ้าขาวก็ได้ เมื่อจัดเตรียมสถานที่และวางผ้าบนกิ่งไม้เรียบร้อยแล้ว จึงนิมนต์พระสงฆ์ที่จะรับ (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 71 ปี 42 หมู่ 2 ต. โลกยาง อ. เหนือคลอง จ. กระบี่)

ประเพณีเข้าพรรษา

ประเพณีเข้าพรรษามีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล สืบเนื่องจากพระภิกษุสงฆ์จาริกไปในที่ต่างๆ ในช่วงฤดูฝน ซึ่งเป็นฤดูที่ชาวบ้านทำนา แล้วไปเหยียบย่ำข้าวกล้าของชาวบ้านเสียหาย ชาวบ้านไปร้องเรียน ระบุเหตุเข้าจึงวางระเบียบวินัยให้พระภิกษุเข้าอยู่ประจำที่ในฤดูฝนตลอดระยะเวลา 3 เดือน และเมื่ออธิษฐานพรรษาแล้ว ไปค้างแรมที่ไหนไม่ได้ จะต้องกลับมาให้ถึงวัดที่จำพรรษาอย่างช้าก่อนรุ่งสาง มิฉะนั้นถือว่าขาดพรรษา ยกเว้นในกรณีจำเป็น เช่น ไปรักษาพยาบาลพระภิกษุ บิคามารดา ไประงับไม่ให้พระภิกษุสึก ไปเพื่อกิจธุระของคณะสงฆ์ หรือทายกนิมนต์ไปฉลองศรัทธาในการบำเพ็ญกุศล ถูกสัตว์ร้ายรบกวน ถูกโจรปล้น น้ำท่วม ไฟไหม้วิหาร ขาดแคลนอาหาร ยารักษาโรค หรือมีปัญหาอื่นๆ ที่จำเป็นต้องไป เป็นต้น

วันเข้าพรรษา จะกำหนดตรงกัน คือวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ก่อนถึงวันเข้าพรรษา สมัยก่อนชาวบ้านจะร่วมกันหล่อเทียนพรรษา และเตรียมผ้าอาบน้ำฝนออกแต่ปัจจุบันจะจัดซื้อแบบสำเร็จรูป รวมทั้งยารักษาโรคและของใช้ที่จำเป็น ก่อนวันพิธี 1 วัน จะฉลองเทียนพรรษา กลางคืนมีมหรสพสมโภช บางแห่งมีการจัดประกวดเทียนพรรษาด้วย

วันเข้าพรรษาในชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียง สืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่อพยพมาตั้งถิ่นฐาน ในอดีตสมาชิกในชุมชนโคกยางจะต้องไปอุปสมบทที่วัดท่านุ่น เมื่อวัดท่านุ่นร้างก็ไปอุปสมบทที่วัดคลองเสียด ต่อมาเมื่อมีการสร้างวัดในชุมชนโคกยางจึงอุปสมบทในชุมชน ปัจจุบันพุทธศาสนิกชนจากภายนอกชุมชน และสถานศึกษาบางแห่งในจังหวัดกระบี่ นำผ้าอาบน้ำฝนและจตุปัจจัยไทยธรรมมาถวายและร่วมทำบุญด้วย

พิธีกรรมในวันเข้าพรรษามีการทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน ผ้าอาบน้ำฝน ดอกไม้ รูปเทียน และจตุปัจจัยไทยธรรม ในช่วงเข้าพรรษาชาวบ้านส่วนใหญ่จะงดดื่มสุรา และอบายมุขต่างๆ ตลอดระยะเวลา 3 เดือน หลังจากนั้นจะมีประเพณีออกพรรษาในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11

ประเพณีทำบุญเดือนสิบ (วันสารทไทย)

ประเพณีบุญเดือนสิบ จัดขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศล ให้วิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วและทำบุญให้เปรตซึ่งเชื่อกันว่าจะได้รับการปลดปล่อยขึ้นจากนรก ในช่วงตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 10 จนกระทั่งถึง วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี

พิธีกรรมเริ่มจากชาวบ้านในชุมชนร่วมมือกันประดิษฐ์ “จาด” เป็นรูปทรงคล้ายบุษบกประดับด้วยกระดาดทองและลายกนกหลากหลาย หลากสิ่งงดงามซึ่งส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของผู้ชาย ส่วนผู้หญิง จัดทำขนมพอง ขนมลา ขนมบ้า ขนมไข่ปลา ขนมจือจุน ฯลฯ เครื่องคาวหวานและผลไม้เพื่อบรรจุในจาดนำไปแห่รอบวัด 3 รอบถวายพระที่วัด พระสงฆ์ สวด หลังจากนั้นนำไปถวายพระ พระสงฆ์ทำพิธีสวดฉลองจาด ส่วนสมาชิกที่เข้าร่วมจะทยอยกันสมทบทุนทำบุญ ตามประกาศของมัททายกวัด และไหว้พระ กรวดน้ำเพื่ออุทิศ ส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วตามที่ต้องการ

สำหรับชุมชนโคกยางในอดีตจะทำทั้งจาดตามประเพณีของจังหวัดกระบี่ และ หมมับ ตามแบบจังหวัดนครศรีธรรมราช

หลังจากทำพิธีทางพระเสร็จประมาณ 13.00 น. ก็จะทำพิธีตั้งเปรตบริเวณใต้ต้นไม้ใหญ่ บริเวณนอกอาคารวัด โดยจัดขนมที่ใช้ในพิธีบุญ เดือน 10 บรรจุในภาชนะเล็กๆ พร้อมกับเศษเงิน เหรียญ หมากพลู ดอกไม้ รูปเทียน พระจะสวดระหว่างที่สมาชิกร่วมกันทำบุญกรวดน้ำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้เปรต เมื่อเสร็จพิธีจะมีเด็ก ๆ ชาวบ้าน หรือชาวเล แย่งชิงอาหารและเศษเงิน เรียกว่า “พิธีชิงเปรต”

ประเพณีชักพระบก

ประเพณีชักพระบก เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อให้สมาชิกในชุมชนพบปะสังสรรค์และร่วมมือกันทำบุญในวันออกพรรษาในท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียงแม่น้ำ ลำคลอง จะชักพระทางน้ำ แต่เนื่องจาก

ชุมชน โลกขางไม่มีเส้นทางน้ำแต่รับวัฒนธรรมการชักพระมาจึงทำพิธีชักพระบก วันก่อนเริ่มพิธี ชาวบ้านจะเตรียมข้าวปลาอาหารเพื่อถวายพระและทำพิธีทางศาสนา มีการจัดทำและประดับตกแต่งเรือ พระจะมีลักษณะยอดเป็นนุชบก ตกแต่งประดับประดาสวยงามตามฝีมือช่างในแต่ละท้องถิ่น บางแห่งมีการประกวดประชันยอดพนมพระกันด้วย เรือบกสมัยก่อนจะใช้ล้อเลื่อนแล้วชาวบ้านลากไป แต่ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงรูปแบบโดยการเอาพนมพระ หรือนุชบกจัดวางบนรถยนต์แทน เมื่อทำเรือพระเสร็จในคืนนั้นจะมีการเลี้ยงฉลองและประโคมกลอง โพน กันตลอดทั้งคืน จนกระทั่งถึงเช้าวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านจะช่วยกันชักพระออกจากวัดไปตามสถานที่นัดหมาย ร่วมกันทำบุญเลี้ยงพระ หลังจากนั้นจะขับเพลงชักพระและมีการละเล่นอื่นๆ จนกระทั่งถึงเวลาที่กำหนดไว้ จึงชักพระกลับวัด เป็นอันเสร็จพิธี (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกระบี่, 2534 : 37)

ประเพณีทอดกฐิน

ประเพณีทอดกฐิน คล้ายทอดผ้าป่า แต่กำหนดระยะเวลา ภายใน 1 เดือนหลังจากออกพรรษา คือตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 - วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 โดยผู้ที่มีจิตศรัทธาร้อมที่จะไปทอดวัดใด เมื่อไหว้ ก็แจ้งความจำนงแก่เจ้าอาวาสวัดนั้นล่วงหน้า เรียกว่าการ “จองกฐิน” แล้วเจ้าอาวาสจะเตรียมผ้ากฐิน และเครื่องอัฐบริขาร ส่วนทางวัดจัดเตรียมข้าวปลาอาหารและเครื่องคัมไ้เลี้ยงแขกที่มาร่วมทอดกฐินและจัดเตรียมสถานที่ บริเวณวัด และอุปกรณ์สำหรับประกอบพิธี

ก่อนวันทอดกฐิน 1 วัน เจ้าอาวาสจะจัดงานพิธีฉลองกฐินที่บ้านก่อน แล้วนำกระบวนกฐินมาทำพิธีฉลองที่วัดในตอนเย็น โดยมีคณะกลองยาวนำขบวน วันรุ่งขึ้นจึงมีพิธีทอดกฐินและกรานกฐิน

นอกจากนี้ยังมีประเพณีทำบุญ เนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนาในรอบปีที่ไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้ เช่น วันออกพรรษา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาหารบูชา และประเพณีรดน้ำวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวพุทธถือปฏิบัติกันทั่วไปทุกภาคของประเทศไทยเป็นต้น

ประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับผีसाงเทวดา

ประเพณีการไหว้เทวดาบ้านควนเกาะจัน

ในชุมชน โลกขาง มีประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับความเชื่อ เรื่องเทวดาควนเกาะจัน ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณวัดควนเกาะจัน ดังกล่าวไว้ข้างต้นเกี่ยวกับประวัติการสร้างวัดควนเกาะจัน ความเชื่อนี้สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยเชื่อกันว่าถ้าหากสมาชิกในชุมชนมีอาการเจ็บป่วยเมื่อมาบนบานที่ศาลเทวดาควนเกาะจันแล้วจะหาย หลังจากหายแล้วในเดือน 5 จะต้องมาทำบุญ ก่อพระเจดีย์ทราย ปักธงทิว เพื่อแก้บนที่ได้ทำการบนบานเอาไว้ และต้องนิมนต์พระมาทำบุญตักบาตรเพื่อสะเดาะเคราะห์ด้วย

ประเพณีเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

ประเพณีขึ้นบ้านใหม่

ในพิธีขึ้นบ้านใหม่มีการนิมนต์พระมาสวดและทำบุญเลี้ยงพระ ในพิธีกรรมจะมีการนำหม้ายคามาใช้สำหรับประพรมน้ำพระพุทธรูป และประพรมน้ำมนต์เพื่อเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของบ้าน และผู้ที่มาร่วมงานทำบุญ หลังจากนั้นจะนำหม้ายคาค้างกล่าวมาถักให้เป็นเส้นยาวแล้วนำไปแขวนไว้ที่ประตูหรือหน้าต่าง หรือพันไว้รอบบ้าน เส้นหม้ายคาที่ให้ถักนี้เรียกว่า “มุงคา” ในขณะที่นำมุงคาไปแขวนที่ประตู หรือหน้าต่างบ้าน พระสงฆ์ก็จะทำการสวดไปพร้อมๆ กัน สาเหตุที่ได้เรียกหม้ายคาว่า “มุงคา” เพราะหม้ายคานั้นได้ผ่านการสวดหรือผ่านการทำพิธีเจริญพุทธมนต์ไปแล้ว การที่นำหม้ายคามาทำพิธีในการขึ้นบ้านใหม่นี้ เพราะหม้ายคาเป็นหม้ายที่เป็นมงคลกับบ้าน จึงไม่นิยมใช้หม้ายอื่นๆ แทน เมื่อเสร็จพิธีสวดพระพุทธรูปเรียบร้อยแล้ว เจ้าบ้านก็จะจัดอาหารถวายพระสงฆ์ เมื่อพระฉันอาหารเสร็จเป็นอันว่าเสร็จพิธี” (ผู้ให้ข้อมูล นายกอบ มณีอ่อน อายุ 64 ปี 92 ม.7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ประเพณีไหว้ “แม่ฮุ้น” เจ้าที่ประจำครัวไฟ

แม่ฮุ้นเป็นผีตายาย หรือเจ้าที่ประจำครัวไฟ แม่ฮุ้น ชอบกินอาหารที่มีรสหวานถ้าหากสมาชิกในบ้านคนใดเผลอพูดว่า อาหารที่กำลังกินอยู่มีรสหวาน จะต้องเอาน้ำรดพื้นกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล เพื่อส่งอาหารดังกล่าวไปให้ แม่ฮุ้นกินด้วย หากไม่ทำ หรือใครทำอะไรผิด ก็จะเดือนโดยไปหยอกหรือหยิกเด็กเล็กๆคนใดคนหนึ่งภายในบ้าน หรือลูกหลานของสมาชิกในหมู่บ้านให้ร้องไห้ไม่ยอมหยุด จนกว่าพ่อแม่เด็กหรือญาติผู้ใหญ่จะเชิญหมอไสยศาสตร์มาเข้าทรงเพื่อสอบถามความต้องการ จึงบอกกล่าวว่าเป็น แม่ฮุ้น บ้านใคร ต้องการอะไร หรือใครทำอะไรไม่ถูกต้อง ให้แก้ไขอย่างไร แล้วพ่อแม่เด็กหรือญาติผู้ใหญ่ของเด็กก็จะไปบอกให้เจ้าของบ้านนั้นๆ ช่วยแก้ไขโดยนำอาหารดังกล่าวหรือสิ่งที่ต้องการ มาเช่นและกรวดน้ำส่งให้ เด็กจึงหยุดร้องไห้

ตามปรกติแม่ฮุ้นจะไม่ได้มีอยู่ทุกบ้านจะอยู่เฉพาะบางบ้านเท่านั้น บ้านใดมีแม่ฮุ้นอยู่ เจ้าของบ้านจะต้องสานกระสอบใบเตยเล็กๆ แขวนไว้ใกล้ครัวไฟ และบรรจุไข่ไก่ไว้ 1 ลูก หลังจากนั้นประมาณ 7-8 เดือน หรือ 1 ปี ต้องคอยตรวจสอบดูว่าแม่ฮุ้นกินไข่หมดหรือยัง โดยสังเกตไข่ไก่ที่บรรจุไว้ในกระสอบดังกล่าว หากเห็นว่าไข่ไก่ แห้งไปเหลือแต่เปลือก แสดงว่า แม่ฮุ้นกินหมดแล้ว ต้องนำไข่ไก่ฟองใหม่ไปวางแทนที่ ครอบครัวใดที่มีแม่ฮุ้น ก็จะสืบทอดต่อมายังลูกหลาน เพราะเชื่อกันว่าหากปฏิบัติตามความเชื่อดังกล่าวแล้ว แม่ฮุ้นก็จะปกป้องรักษาลูกหลานภายในบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข และมีโชคลาภ (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 หมู่ 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ. กระบี่)

ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ

ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพในชุมชน โศกยางส่วนใหญ่จะเป็นประเพณีที่จัดขึ้นในกลุ่มศิลปิน เนื่องจากเป็นชุมชนหรือหมู่บ้านที่เป็นศูนย์รวมของศิลปินพื้นบ้านดังเช่น

ประเพณีไหว้ครูหมอเหล็ก

ประเพณีไหว้ครูหมอเหล็กเป็นประเพณีที่ช่างเหล็กถือปฏิบัติกันในเดือน 9 หรือเดือน 10 หนึ่ก็ได้ที่เป็นวันสำคัญ แต่ต้องตรงกับวันพฤหัสบดีข้างขึ้น ส่วนใหญ่ใช้เวลาจัดงานประมาณ 2 วัน สถานที่ที่ใช้ในการจัดพิธีไหว้ครูหมอเหล็กนี้ จะจัดกันที่บ้านของเจ้าของบ้านแต่ละคนที่เป็นช่างเหล็ก และมีครูหมอเหล็ก

อุปกรณ์เครื่องเช่น ที่ใช้ เป็นเครื่อง 12 อย่าง คือ หมาก พลุ ดอกไม้ รูปเทียน และ เครื่องคาวหวาน ต่างๆ เช่น ขนมขาว ขนมแดง ไข่ไก่ หมู ปลา เนื้อ ข้าวดอก เหล้า เป็นต้น

พิธีกรรม การไหว้ครูหมอเหล็ก จะเริ่มทำกันในตอนเช้าประมาณ 09.00น. หรือ 10.00 น. ก่อนพระฉันเพล และส่วนมากจะให้พราหมณ์มาทำพิธีให้ โดยเอาเครื่อง 12 ตั้งไว้หน้าครูหมอเมื่อเสร็จพิธีพราหมณ์แล้ว ใครที่มีครูหมอเหล็กก็จะนำเหล็กมาติดหน้าครูหมอ เป็นอันว่าเสร็จพิธี นอกจากประเพณีไหว้ครูหมอเหล็กแล้ว ยังมีประเพณีไหว้ครูหมอทองของช่างทำทองด้วย ซึ่งมีพิธีกรรม และเครื่องเช่นคล้ายคลึงกับประเพณีไหว้ครูหมอเหล็ก แต่เวลาเชิญครูหมอจะเอ่ยนาม ครูหมอทอง” (ผู้ให้ข้อมูล นายกอบ มณีอ่อน อายุ 64 ปี 92 ม. 7 ต.โศกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ประเพณีการไหว้ครูหมอมโนห์รา

ประเพณีการไหว้ครูหมอมโนห์รา คล้ายคลึงกับการไหว้ครูหมอเหล็ก แต่แตกต่างกันในรายละเอียด การไหว้ครูหมอมโนห์รามี 2 แบบ คือ

ประเพณีไหว้ครูมโนห์ราประจำปี

จะจัดในเดือน 11 ของทุกปี โดยจัดขึ้นบนบ้าน ในเวลากลางวัน การไหว้ครูหมอมโนห์ราจะต้องใช้เครื่องเช่น 2 ชุด ชุดหนึ่งสำหรับหิ้งเทวดาประจำทิศตะวันตก ซึ่งมีชื่อว่า แขนอ่อน ใจไว แม่แขก แม่ไทย นางเกาแมคลิ้น อีนิ้วยเจ้าท้านาง หลวงนาย ม่วงทอง หม่อมรอง ชุดที่สองสำหรับหิ้งพราน มีชื่อว่า ตาบุญ พรานทิพย์ พรานเทพ พรานนวล พ่อขุนศรีทศา เครื่องเช่นที่ใช้ในพิธีกรรมได้แก่ ข้าว 12 ถ้วย 2 ชุด เหล้า 2 ขวด ไก่ 2 ตัว ขนมแดง 2 ชุด ขนมขาว 2 ชุด มะพร้าวอ่อน 2 ลูก ไข่ไก่จันละ 3 ลูก 2 จาน เครื่องเขียน 2 ชุด หมับ(สำหรับ) ชุดละ 3 สำหรับ 2 ชุด ถ้วยข้าวขวัญ 2 ลูก หมอน 2 ใบ ผ้าขาว 4 ผืน เลื่อ 2 ผืน รูปชุดละ 9 ดอก 2 ชุด เทียนชุดละ 9 เล่ม 2 ชุด หมาก พลุ ชุดละ 9 คำ 2 ชุด

เมื่อเริ่มพิธีกรรมจะนำเครื่องเช่น ไปตั้งไหว้ครุหมอมโนห์ราทั้งสอง โดยแยกเครื่องเช่นอย่างละชุด แล้ว จุดรูปเทียน วางหมากพลู แล้วเริ่มด้วยการท่องนะโม 3 จบ แล้วท่องคาถาบทสักเก สัสติ .....เพื่อเชิญครู สำหรับผู้ที่ทำพิธี จะต้องเป็นผู้ที่นับถือครุหมอมโนห์ราอย่างเคร่งครัด และผ่านพิธีการครอบมือจากครู หรือพิธี ครอบครุมาแล้ว เรียกว่า “นายหมอรุ่น” (ผู้ให้ข้อมูล นายกอบ มณีอ่อน อายุ 64 ปี 92 ม.7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ประเพณี มโนห์ราโรงครู (ลงครุ)

พิธีมโนห์ราลงครุ หรือโนราลงครุ จัดขึ้นเพื่อไหว้ครุหรือตายามมโนห์รา เพื่อแก้บนและเพื่อทำพิธีครอบครุสมาชิกมโนห์ราใหม่ ในพิธีจะใช้เครื่องเช่น และการตั้งไหว้จะเหมือนกับการไหว้ครุหมอมโนห์ราประจำปีทุกประการ แต่แตกต่างกันที่ ไม่ได้กำหนดเวลาแน่นอนและไม่ได้ปฏิบัติประจำปี ขึ้นอยู่กับความพร้อมและการนัดแนะของเจ้าของบ้าน และจะประกอบพิธีกรรมหน้าบ้านไต่บ้านในเวลากลางคืน หลังจากเช่นไหว้แล้วจะมีการบรรเลงดนตรี และรามโนห์ราถวาย นายหมอนจะทำพิธีครอบครุมโนห์ราให้สมาชิกใหม่ และอาจจะมีการรำแก้บนตามที่เจ้าภาพต้องการ เรียกว่า “ตัดเหมย” เป็นพิธีกรรมสุดท้ายก่อนร้องบทส่งครุ (ผู้ให้ข้อมูล นายกอบ มณีอ่อน อายุ 64 ปี 92 ม.7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ประเพณีไหว้ครุหนังตะลุง

ประเพณีไหว้ครุหนังตะลุง จัดขึ้นเพื่อระลึกถึงครูผู้สอนวิชาหนังตะลุง เครื่องเช่นที่ในพิธีจุดรูปเทียน ตั้งจิตอธิษฐาน แล้วเป็นผู้นำสวดบทเชิญครุหมอนหนังที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ รวมทั้งครูที่ได้สืบทอดวิชาหลังพิธีไหว้ครุหนังตะลุงประกอบด้วย ดอกไม้ รูปเทียน หมากพลู อาหารคาวหวาน อย่างละ 12 ชุด เช่นเดียวกับไหว้ครุหมอเหล็ก ไม่กำหนดโอกาส และเวลาแน่นอน ขึ้นอยู่กับความพร้อมของนายหนังที่เป็นหัวหน้า

เมื่อเริ่มพิธีกรรม นายหนังอาวุโสเป็นผู้นำในการประกอบพิธี จะจุดรูปเทียน ตั้งจิตอธิษฐาน แล้วเป็นผู้นำสวดบทเชิญครุหมอนหนังที่สืบทอดมา ตั้งแต่บรรพบุรุษรวมทั้งครูที่ได้สืบทอดวิชาหนัง ทั้งโดยตรง และโดยทางอ้อม เสร็จแล้วนายหนังอาวุโสจับรูปฤกษ์ ยื่นให้นายหนังผู้จะแสดงถวายครุในคืนนั้น เมื่อผู้ที่จะแสดงนำรูปหนังขึ้นโรงแล้วห้ามลงจากโรงอีกจนกว่าการแสดงเสร็จสิ้น(ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 หมู่ 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ประเพณีไหว้ครุหมอปี (ครูกาหลอ)

ประเพณีไหว้ครุหมอปี เครื่องดนตรีที่ใช้เป่าในวงกาหลอ ซึ่งเป็นวงดนตรีที่บรรเลงเฉพาะในงานพิธีศพเท่านั้น การไหว้ครุหมอปีจัดขึ้นเพื่อระลึกถึงครูบาอาจารย์ ที่ถ่ายทอดวิชาเป่าปีกาหลอให้ เครื่องเช่นในพิธีไหว้ครุหมอปีจะเหมือนมโนห์ราทุกอย่างแต่จัดสำหรับชุดเดียวเพราะมีหิ้ง

เดียว พิธีกรรมเหมือนมโนห์ราแต่บทเชษฐครูจะออกชื่อครูหมอบปี วันเวลาที่จัดพิธีจะต้องตรงกับวัน พุทธซึ่งเป็นวันครู เดือนใดก็ได้แล้วแต่สะดวก (ผู้ให้ข้อมูล นายเลอพงษ์ เอ่งฉ้วน อายุ 69 ปี 82 ม.4 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ประเพณีไหว้ครูกนก

ประเพณีไหว้ครูกนกเป็นประเพณีจัดขึ้น เพื่อรำลึกถึงครูบาอาจารย์ที่เคยถ่ายทอดวิชา ให้ ขั้นตอนพิธีกรรม ตลอดจนเครื่องเช่นคล้ายการไหว้ครูมโนห์รา แต่ในช่วงที่ต้องภาคครู เพื่อบอกกล่าวเชษฐวอน จะเอ่ยนามครูกนก แทนครูมโนห์ราและไม่มีกรรำ (ผู้ให้ข้อมูล นายวินิจ ไชยบุญ อายุ 77 ปี 48 ม.4 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ประเพณีไหว้ครูลิเกป่า

จัดขึ้นเพื่อแสดงความกตัญญู และรำลึกถึงบรรพบุรุษผู้ถ่ายทอดวิชาลิเกป่าเพื่อความสามัคคีระหว่างผู้มีอาชีพสายเดียวกัน เพื่อแสดงความกตัญญูทวเวิระหว่างครูกับลูกศิษย์ จัดขึ้นปีละ 1 ครั้งตาม โอกาสที่กำหนด เครื่องเช่นคล้าย กับเครื่องเช่นของพิธีไหว้ครูมโนห์ราแต่จัดชุดเดียวดังนี้

หมาก 9 คำ เทียน 9 เล่ม ถ้วยขวัญ 2 ใบ บาขศรีต้นกล้วย 7 ชั้นหรือ 11 ชั้น เสื่อหมอน ผ้าขาว แป้งจันทน์ น้ำมันหอม กระจก หวี กรรไกร ไก่ขาว 1 ตัว ข้าว 12 ถ้วย 1 สำหรับ

เมื่อเริ่มพิธีกรรมหมอบจุดเทียนบอกกล่าวครูให้มารับเครื่องเช่น มีการแสดงลิเกป่า ถวายครู โดยเริ่มจากเบิกโรง ภาคครู บอกชุด ออกแขก และแสดงชุดแขกแดงไปจนจบ จะแสดงเรื่องต่อไปอีกก็ได้ (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 71 ปี 42 หมู่ 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ประเพณีเข้าโรงครูครอบมือลิเกป่า

ประเพณีเข้าโรงครูครอบมือลิเกป่า จัดขึ้นเพื่อทำพิธีสืบทอดศิลปการแสดงลิเกป่าไปสู่คนรุ่นใหม่ และรำลึกถึงครูอาจารย์ที่เคยถ่ายทอดความรู้ให้ เครื่องเช่นและเครื่องบูชาครู ประกอบด้วย มะพร้าวอ่อน แป้งมัน เหล้าขาว รูปเทียน เสื่อ หมอน หมากพลู ไก่ต้ม 1 ตัว กำยาน วันเวลาที่จัดพิธีกรรมไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้จัด

พิธีกรรมเริ่มด้วยการที่นักแสดงลิเกป่าอาวุโสแสดงเบิกโรง ร้องภาคครู (ขับบทเช้อเชษฐครู) ร้องบอกชุด ออกแขก แสดงชุดแขกแดงไปจนจบ จึงแสดงเรื่องมะเทิ่งเม้งเจิง แล้วร้องเชษฐครูหมอบลิเกป่ามาเข้าทรง ในระหว่างนี้จะมีการปรึกษาปัญหาตามที่ต้องการ และนำศิษย์ที่ฝึกใหม่มาทำพิธีเข้าโรงเพื่อครอบมือรับตัวเป็นศิษย์ใหม่

นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่ใกล้เคียงกันเรียกว่า พิธีแก้บนลิเกป่า หรือพิธีแก้เหมรย เพื่อตอบแทนครูลิเกป่าที่บนบานไว้แล้วประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ เครื่องเช่นและ

เครื่องบูชาครู จะคล้ายคลึงกับพิธีครอบมือลิกเป่า แต่เครื่องเช่นนี้อาจจะเป็นไก่ หรือสิ่งที่บนบานไว้ สำหรับขั้นตอนพิธีกรรมจะเหมือนกับประเพณีเข้าโรงครูลิกเป่า แต่เมื่อจบชุดการแสดงเรื่องแขกแดงจะทำพิธีแก้บนเสร็จแล้วจึงแสดงเรื่องมะเทิ่งเมี้ยเจิงสั้นๆก่อนจบพิธี (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 71 ปี 42 หมู่ 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ประเพณีไหว้เจ้าที่ควาย

ประเพณีการไหว้เจ้าที่ควายจัดขึ้นเพื่อระลึกถึงบุญคุณของควายที่ช่วยทำไร่ไถนา เพื่อปลูกข้าวเลี้ยงชีวิตผู้คนในชุมชน และเพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองไม่ให้เกิดอันตรายกับควายของตน เช่น เกิดโรคระบาด หรือโดนขโมย จะถือปฏิบัติกันปีละ 2 ครั้ง คือ เมื่อเริ่มลงนา ในช่วงเดือน 6-7 และหลังจากทำนาเสร็จแล้ว จะนำข้าวขึ้นร้านในช่วงเดือน 11-12

เครื่องเช่นประกอบด้วย ข้าวเหลือง ข้าวขาว ไก่ต้ม ขนมะโค รูป เทียน หมาก พลุ ก่อนเริ่มพิธีกรรมสมาชิกที่เข้าร่วมพิธี จะสานฟากไม้ไผ่เล็กๆ วางบน พื้นดินหน้าคอกควาย แล้ววางข้าวขาว ข้าวเหลือง ไว้ 9 กอง ปักรูปเทียน ไว้ใกล้คอกข้าว กองละ 9 เล่ม หมากพลุ 9 คำ

เมื่อเริ่มพิธีหมอที่ทำพิธีจะใช้หมากพลุ 3 คำ ไหว้เจ้าที่ แล้วสวดบทเช่นเจ้าที่ควาย ในบทสวดจะย่อชื่อ พระยา ทรพาบ (ทรพา) พระยาทรพิ สมาชิกก็จะยกมือไหว้และอธิษฐานเชิญชวนให้ เจ้าที่ เจ้าทางวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย มารับเครื่องเช่น เมื่อจบบทเช่นสรวง ก็จะสวดบทส่งเจ้าที่ควาย สั้นๆตามตัวอย่างดังนี้

	ครันท่านกินแล้ว
สุรียาลาดแคล้ว	ไปสู่สถาน
ยังแต่รอยดิน	ยังแต่รอยชาน
หมู่ชาวกันทาน	กินสำราญใจ
ที่อยู่ก็อยู่	ที่ไปก็ไป
ที่ยังอยู่ไซร์	รักษาจงดี
โอมปริภุชขันตุ เจ้ามหาเทวดา	

เมื่อจบบทส่งเป็นอันเสร็จพิธี พิธีไหว้เจ้าที่ควายเป็นพิธีที่ทำในชุมชนที่มีฝูงควายจำนวนมาก ปัจจุบันบ้านโคกยางไม่มีควายแล้ว ประเพณีนี้จึงล้มเลิกไป (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 71 ปี 42 หมู่ 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ประเพณีเกี่ยวกับบุคคล

ประเพณีเกี่ยวกับบุคคล หรือประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของผู้คนในชุมชนนับตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งแต่ละช่วงชีวิต แต่ละวัยจะต้องผ่านพิธีกรรมที่สัมพันธ์กับความเชื่อ ความเป็นสิริมงคลของสมาชิกในครอบครัวและในชุมชนนั้น

ชุมชนโคกยางเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับความเชื่อ ในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติที่มองไม่เห็น เช่นเดียวกับชุมชนชนบททั่วไปพิธีกรรมเกี่ยวกับบุคคล จึงเริ่มตั้งแต่เด็กยังอยู่ในครรภ์แม่จนกระทั่งคลอดโดยอาศัยแม่ทาร หรือหมอดำแยที่มีวิชาไสยศาสตร์และประสบการณ์ทำคลอดให้ หลังจากคลอดแล้วทั้งแม่และเด็กก็ต้องมีพิธีกรรมอีกมากมาย เช่น แม่ต้องอยู่ไฟ ส่วนเด็กจะมีพิธีกรรมเปิดปาก พิธีขึ้นเปล พิธีไหว้แม่ชื้อ พิธีครบหนึ่งเดือน พิธีครบปี ฯลฯ จนกระทั่งโตขึ้นผู้ชายจะต้องผ่านพิธีบวชเณร บวชพระ พิธีแต่งงาน เมื่อป่วยไข้ตกทุกข์ได้ยากก็จะมีพิธีรักษาไข้ พิธีสะเดาะเคราะห์ จนกระทั่งเมื่อเสียชีวิต จะมีพิธีกรรมเกี่ยวกับศพผู้ตาย หลังจากตายแล้วยังมีการทำบุญครบ 7 วัน 100 วัน ครบ 1 ปี และออกทุกข์ ในที่นี้จะกล่าวถึง ประเพณีเกี่ยวกับบุคคลในชุมชนโคกยางเฉพาะทางพิธีกรรมที่น่าสนใจเท่านั้น

ประเพณีการขึ้นเปลเด็ก

ประเพณีขึ้นเปลเด็ก เป็นประเพณีเกี่ยวกับบุคคลหรือเกี่ยวกับชีวิตที่สำคัญประเพณีหนึ่ง เพราะ เป็นประเพณีต้อนรับสมาชิกใหม่ของสังคมหรือรับขวัญชีวิตที่อุบัติขึ้นใหม่นั้นเอง

เมื่อทารกอายุ ครบ 3 วัน แม่ทารหรือหมอดำแยจะเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม และจัดเตรียมเครื่องเซ่นในพิธีกรรมครั้งนี้ คือ ข้าว 12 ถ้วย ขนมแดง ขนมหาว ไก่ต้ม น้ำผึ้ง มะพร้าวอ่อน เหล้าขาว หมากพลู ดอกไม้

พิธีเริ่มด้วยการจุดธูปเทียน กาดตายาย ให้มารับอาหารเครื่องเซ่น หลังจากนั้นอุ้มเด็กวางบนเปลแล้วไกวเปลพร้อมกับร้องเพลงกล่อมเด็กตามเนื้อเพลงที่ว่า

“น้องเหอน้องนอน

นอนให้หลับดี

แม่ชื้อทั้งสี่

ช่วยพิทักษ์รักษา

ความไข้อย่ามา....เลยเหอ....”

ฯลฯ

เมื่อจบเพลงอุ้มเด็กจากเปลลงกระโถบ้าน ไปหาผักหาหญ้าหาพินและเงิน ซึ่งได้จัดเตรียมวางเรียงไว้เป็นระยะแล้วเมื่อเก็บของครบทุกอย่าง อุ้มเด็กเดินกลับมาขึ้นที่กระโถบ้าน นำเศษ

หิน ทราบ เล็บและผม ของเด็กภาคเจ้าที่เสร็จแล้วอุ้มเด็กขึ้นไปบนบ้านเป็นอันเสร็จพิธี (ผู้ให้ข้อมูล นายเอียด สิงห์ชู อายุ 70 ปี 39 ม.4 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ประเพณีไหว้แม่ซ้อ

ประเพณีไหว้แม่ซ้ออาจจะทำเมื่อทารกอายุครบ 12 วัน พร้อมกับพิธีขึ้นเปล หรือหลังจากนั้นแต่ไม่เกิน 11 เดือน หากเด็กเกิดอุบัติเหตุ เช่น รถชน ไฟไหม้ควายขวิด เวลาไหนก็ได้แต่ก่อนอายุ 1 ปี หากไม่ได้ทำหลังจากครบ 1 จะประกอบพิธีทำขวัญแทน

พิธีกรรมไหว้แม่ซ้อ เริ่มด้วยการเตรียมแผงแม่ซ้อที่ทำจากไม้ไผ่สานสลับกัน (แนวตั้ง 8 ซี่ แนวนอน 8 ซี่) โบกกล้วย 1 ทาง ตัดปลายออกก่อนนำขึ้นไปบนบ้าน หลังจากนั้นนำข้าวสารีกล้วย อ้อย ถั่วงา ขนมะแดง ขนมะขาว (บัวลอยน้ำจืด) ปลายมีหัวมีหาง เปลือกหอยสำหรับเป็นภาชนะใส่น้ำ 4 ฝา เทียน 4 เล่ม

เมื่อเริ่มประกอบพิธีกรรมครุหมอมจะนำแบ่งที่เหลือจากการทำขนม มา 3 หยิบ ปั้นให้เป็นตุ๊กตาผู้ชาย 2 คู่ คู่หนึ่งนำหัวมาต่อกัน อีกคู่หนึ่งนำขามาต่อกัน ครุหมอไหว้ภาคครุ เพื่อเชิญให้มาช่วยประกอบพิธีกรรม ไหว้แม่ซ้อเพื่อปกป้องรักษาทารก ให้มีปัญญาหลักแหลม อย่าเจ็บอย่าไข้ อย่าคือแล้วตั้งนะโม 3 จบ ท่องคาถาบทแม่ซ้อ จบหนึ่งตอน ยกข้าวสารเช่น โปรยไปบนแผงเอ่ยชื่อแม่ซ้อและขอย่าหยิกอย่าหยอกเด็ก แล้วท่องคาถาบทที่ 2 และบทที่ 3 เมื่อจบแต่ละบทแล้วครุหมอมจะยกสำหรับเครื่องเช่นอย่างอื่น หลังจากนั้น ตัดเล็บมือเล็บเท้า เศษเสื้อผ้าเด็กวางลงบนแผง อธิษฐานให้สิ่งไม่ดีทั้งหลายไปกับแผงแล้วภาคครุด้วยคำอธิษฐานให้ผีน้ำ ผีป่าพาไปตามทิศประจำวันเกิด เช่นเด็กที่เกิดวันจันทร์ส่งไปทางทิศพายัพ วันอังคารส่งไปทางทิศตะวันออกเฉียงวันออก วันพุธส่งไปทางทิศหริดี วันพฤหัสบดีส่งไปทางทิศ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ วันศุกร์ส่งไปทางทิศอาคเนย์ วันเสาร์ส่งไปทางทิศปะติน หรือทิศอุดร (ผู้ให้ข้อมูล นายเอียด สิงห์ชู อายุ 70 ปี 39 ม.4 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ประเพณีทำขวัญ

ประเพณีทำขวัญเด็กจะเริ่มตั้งแต่อายุ 1 ปี - 15 ปี เริ่มจากการจัดเตรียมด้วยขวัญซึ่งประกอบด้วย ข้าว 12 ถ้วย สำหรับครุ ผ้า 1 คู่ มะพร้าวอ่อน 1 ลูก แป้ง กระจก หวี ขันน้ำมันต์ เทียน 1 เล่ม แล้วโตะหมอมจะประกอบพิธีด้วยการท่องบทสวดทำขวัญ

หลังจากอายุ 15 ปีขึ้นไป จะทำพิธีสะเดาะเคราะห์ โดยใช้กระทง 108 ลูก และศาลเล็กๆ 1 หลัง ก่อนทำพิธีทำขวัญ และปะพรมน้ำมันต์ พิธีกรรมเหล่านี้กระทำเพื่อให้เกิดมงคลแก่เด็กไม่ได้บังคับแล้วแต่ศรัทธา ปัจจุบันไม่ค่อยปฏิบัติกันแล้ว(ผู้ให้ข้อมูล นายเอียด สิงห์ชู อายุ 70 ปี 39 ม.4 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ประเพณีการอาสาเมีย

ประเพณีอาสาเมีย เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติกันในชุมชนโคกยาง และชุมชนใกล้เคียง หลังจากมีการสู่ขอและหมั้นหมายกันแล้ว ก่อนที่จะจัดพิธีแต่งงานอย่างเป็นทางการ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ประเพณีการเลือกคู่แต่งงานของหนุ่มสาวชุมชนโคกยางในอดีต จะเป็นหน้าที่ของพ่อ แม่ญาติผู้ใหญ่เป็นผู้เลือก เมื่อตัดสินใจเลือกใคร แล้วเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่จะต้องหาโอกาสให้ทั้งคู่ พบปะเพื่อคุยตัวและทำความรู้จักกัน โดยส่วนใหญ่จะนัดแนะให้หนุ่มสาวพบกันในงานประเพณีหรือ งานประจำปี ในชุมชนใหญ่ ๆ เช่น ในงานประเพณีชักพระ งานแข่งมโนห์รา งานแข่งหนังตะลุง ซึ่งแต่ละครอบครัวจะต้องเตรียมสินค้ำไปขายเพื่อจะได้เงินมาเป็นค่าใช้จ่าย เช่น ขนมะจิ้น ขนมาจาก ข้าว หลาม พร้อมทั้งหอบเสื้อผ้าหอบหมอนเดินทางไปค้างคืนในงานทั้งครอบครัว ในโอกาสนี้หนุ่มสาวได้มีโอกาสพบกัน ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายก็ได้คุยตัวว่าที่ลูกเขย และว่าที่ลูกสะใภ้

หลังจากนั้นหากผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายพอใจก็จะนำวันเดือนปี ของหนุ่มสาวทั้งคู่ไปดูดวง ว่าสมพงศ์กันหรือไม่ หากสมพงศ์กัน ฝ่ายชายก็ดูฤกษ์ หรือหาวัน “ไปแบบ” หรือไปทาบทาม เมื่อไปทาบทามแล้วหากฝ่ายหญิงไม่ปฏิเสธ ก็จะหาฤกษ์และนัดวันไปสู่ขอ

ในพิธีสู่ขอฝ่ายชายจะต้องจัดขันหมากยกไปบ้านผู้หญิง 3 ขันก่อน หากฝ่ายหญิง ขอมรับขันหมาก ก็จะเป็นขั้นตอนของการนัด “วันพุดการ” คือวันที่จะตกลงกันว่าหมั้นกันวันไหน ในวันพุดการจะมีการ “ตกทอดสินสอดทองหมั้น” หรือตกลงกันว่าฝ่ายชายจะให้สินสอดทองหมั้นเท่าไร พร้อมกับกำหนดวันแต่งงาน

หลังจากวันพุดการแล้ว ฝ่ายชายจะต้องไปนอนค้างบ้านฝ่ายหญิง เพื่ออาสาฝ่ายหญิงทำงาน หรือที่เรียกกันว่า “อาสาเมีย” โดยมีข้อแม้ว่าห้ามข้ามธรณีประตูเข้าไปในครัวของบ้านผู้หญิง ฝ่ายหญิง จึงต้องจัดที่หลับที่นอนให้แยกต่างหาก และยกสำหรับข้าวปลาอาหารไปให้ฝ่ายชายกินนอกครัว ดั้นเช้าจะต้องตักน้ำไปให้ล้างหน้า และดูแลปรนนิบัติอย่างดี ในช่วงนี้กลางวันผู้ชายจะไปไหนก็ได้ แต่กลางคืนต้องกลับไปนอนค้างที่บ้านฝ่ายหญิง แต่ส่วนใหญ่จะต้องช่วยกันทำงานเพื่อจะได้ใกล้ชิดกัน เพื่อจะได้เรียนรู้นิสัยใจคอกัน และผู้ใหญ่ก็จะสังเกตดูว่าผู้ชายมีศักยภาพในการทำงานเพียงใด ซึ่งหมายถึง อนาคตจะสามารถทำมาหากินเลี้ยงลูกเลี้ยงหลานตนได้หรือไม่ ซึ่งบางคนอาจจะใช้เวลาไม่กี่วัน แต่บางคนอาจจะใช้เวลาเป็นปี กว่าผู้ใหญ่จะจัดพิธีแต่งงานให้ หรือในระหว่างนั้นหากไม่ถูกใจ ผู้ใหญ่ เช่น ขี้เกียจทำงาน หรือมุงจากหลังคาบ้านไม่เป็น หรือไปเข้าชู้กับผู้หญิงอื่น มีพฤติกรรมไม่น่าไว้วางใจ ก็สามารถยกเลิกการแต่งงานได้ (ผู้ให้ข้อมูล นางเรืองยศ ทองทิพย์ อายุ 43 ปี นางมณี ธรรมทักษ์ อายุ 58 ปี 18 ม.7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ประเพณีเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลผู้ป่วย

ในอดีตเมื่อสมาชิกในชุมชนโคกยางเจ็บป่วย จะรักษาพยาบาลผู้ป่วยด้วยวิธีการทางไสยศาสตร์ มีทั้งการเข้าทรงครุหมอมโนหรีว บนบานศาลกล่าวผีสาวเทวดา และผีบรรพบุรุษ เช่น เทวดาควนเกาะจัน ผีตาบาย ผีแม่อี๋นุ่ย ดังกล่าวแล้ว เป็นต้น นอกจากนั้น ในชุมชนโคกยางยังนิยมรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยวิธีการของหมอพื้นบ้าน

ประเพณีในการรักษาโรคด้วยหมอพื้นบ้าน

การรักษาโรคภัยไข้เจ็บทางกายด้วยหมอพื้นบ้าน มีทั้งประเภทที่ใช้ยาที่ปรุงด้วยสมุนไพรธรรมชาติ และใช้วิชาคาถาอาคม ที่เรียกว่า “หมอไสยศาสตร์” อีกทั้งยังมีหมอที่บำบัดความปวดเมื่อยทางกายที่เรียกว่า “หมอนวด” และหมอที่รักษาผู้ป่วยทางใจ หรือผู้ที่ต้องการที่พึ่งทางใจด้วยการทำนายโชคชะตาราศีหรือ “หมอดู” ซึ่งใช้วิชา “โหราศาสตร์” ในการทำนาย มีทั้งหมอดูลายมือ ดูเวลาตกฟาก (วันเดือนปีเกิด) ดูทางใน หรือนั่งสมาธิ เข้าทรงและดูด้วยตำราศาสตร์ ดังตัวอย่างการรักษาบาดแผลฉกรรจ์ที่เกิดจากเสือกัดที่กล่าวถึงในบทกลอนเรื่อง “นิราศเสือกบ” ซึ่งแต่งโดยหนังกราช พัฒจันทร์ (2537) บางขนานเมื่อใช้น้ำร้อนล้างแผล แล้วจะใช้ยาฝน บางขนานใช้กิน บางขนานใช้ทา บางก็ใช้สมุนไพรที่ผสมกับ น้ำมันมะพร้าว เขาควยขาว น้ำมันงา เถากระพังโหม และทองคำเสกน้ำมันก่อนทาบนแผล บางก็ใช้น้ำต้มล้างแผลแล้ว แล้วทาด้วยน้ำมันเขียวเผาไฟเพื่อแก้พิษเขียวงา และต้มยาล้อมดับเพื่อดับพิษ ดังเนื้อหาในบทกลอนดังนี้

“แผลที่ข่วนทวน โครงคู โปร่งปรุ	แผลหนึ่งดูริมฐานที่ปากวานฉัน
นี่แผลหนึ่งขบถูกริมลูกดัน	แล้วชวนกันพิจารณาสืบหารู
จึงจัดการห้ามมากับผ้าผ่อน	ให้พรานนอนในผ้ารับหามมาสู่
พอมมาถึงเคหาตั้งตาคู	ในหมวดหมูโลกเมียบต่างก็มาเสียดาย
พรรณนาว่าไอ้พุธไร้เหย	ไม่ควรเลยจะถึงซึ่งเสียดาย
มานั่งข้างพลางแลแผลทั่วกาย	ทั้งหญิงชายหลายคนมานั่งสนยา
ต้มน้ำร้อนเข้าพลางบ้างก็ล้างแผล	ต่างแข่งแข่งพร้อมพรักรักษา
บ้างต้มน้ำกินแก้การบางขนานก็ทา	หมอเย็นมาพยายามทำน้ำโลม
นิลภูษีด้วยกันกับมันพร้าว	เขาควยขาวมันงาย่านพาโหม
หมอรีบจับมัดเดี่ยวเกี่ยวกับโคม	นั่งอ่านโอมมนต์เอกเสกน้ำมัน
หมอว่ายาหนานนี้ชาติดีเหลือ	เมื่อคราวเสือกบจวนหายกับหนานนั้น
ที่คอกหมอแผลเลื่อนอยู่เหมือนกัน	เจ็บเอาครันขบหมอคอยังแคง”
“นายสีแก้วร้องครางบอกหลานเขย	เข้ามาเหวศูที่ว่าหมันถูกจีแผล
แล้วนายแสงเข้าคูรักแเร่	อ้อมงอแงร้องแเร่เหมือนเด็กแดง

นายสีแก้วร้องครางบอกหลานเขย
นางเคลื่อนพรณณาเข้ามาถอดแข้ง
แสงว่าไปบ้านข้าทำทำจิบ
ไปปิ่นไคเรือนข้าทำตาแว
นายแสงเห็นแผลเด่าเข้าสันหลัง
แล้วจัดกันวายนุ่นนำร้อน
ตรวจแผลจนครบตามสามสิบเก้า
ตม้นำจุดน้ำมันเขียวแก้เขียววง

เจ็บไทรหลายสุดทานแล้วแก้หลานแสง
เสื่อหมันแก้งขบกัดพิคเหมือนกับแมว
ฉันจุดคบเผาหลังไอ้มุดสังแห้ว
นายสีแก้วว่าโหม้นขบเอาถูกก่อน
เจ็บเหมือนคังพาลีที่ถูกศร
ล้างแผลก่อนเร็วไวค่อยใส่ยา
ไอ้แผลเด่าลึกกลับหมันขบเข้าหน้าขวา
แล้วตมยาล้อมดับให้ดับพิษ”

หมอพั้นบ้านนอกจากจะใช้ศาสตร์หรือวิชาที่เรียนรู้สืบทอดกันมาแล้วยังต้องใช้ศิลปะในการพูดการปฏิบัติ เพื่อสร้างศรัทธาแก่ลูกค้าที่มาใช้บริการด้วยศาสตร์และศิลป์เหล่านี้จึงสืบทอดมายังผู้ที่มีใจรักที่จะเรียนรู้และฝึกฝนจนเกิดประสบการณ์เท่านั้น ที่สำคัญต้องมีพรสวรรค์ในตัวเองด้วยไม่ใช่ทุกคนจะทำได้ หมอพั้นบ้านจึงเป็นหนึ่งในบรรดาความหลากหลายด้านภูมิปัญญาของสมาชิกในชุมชนโลกยาง ยังมีวิธีการรักษาพยาบาลที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือ

ประเพณีการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมตั้งไข่ เมื่อสมาชิกในครอบครัวใดมีอาการไข้หรือผดผกคึกก็จะพาไปหาหมอพั้นบ้านที่มีความสามารถในการประกอบพิธีกรรมตั้งไข่ เพื่อให้ทำพิธีดูว่ามาจากสาเหตุใดหรือถูกของอะไร อุปรณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมมี ถาดเคลือบ ไข่ไก่ดิบ เทียน ไม้จีด น้ำมัน ข้าวสาร กระจดาษ ดินสอ

วิธีการดู ถาดคว่ำลง วางไข่เรียงประมาณ 30-45 องศา ทาน้ำมันให้ลื่น นำไข่ไก่ดิบมาทำพิธีลงอักขระและท่องคาถา เสร็จแล้ววางบนถาดในลักษณะยื่นจุดเทียนวางบนส่วนบนของไข่ไก่อีกด้านหนึ่ง เอามือจับไว้ ให้ผู้ป่วยหรือญาติผู้ป่วย นำแผ่นกระจดาษที่เขียนคำถามว่าถูกอะไร แล้วเขียนคำตอบวางไว้บนถาด พร้อมกับอธิษฐานที่ละใบ ถ้าไม่ถูกเมื่อปล่อยมือไข่ไก่จะล้ม แต่หากถูกไข่ไก่จะติดถาด หมอจะเอาข้าวสารชดอีกครั้ง เพื่อยืนยันว่าจะจริงหรือไม่จริง ถ้าไม่จริงไข่ไก่จะล้ม ถ้าจริงไข่ไก่จะยังคงไม่ล้ม ต้องถามวิธีแก้อีกต่อไปจนกว่าจะได้รับคำตอบเป็นที่พอใจ (ผู้ให้ข้อมูล นายจรัส ทองทิพย์ อายุ 52 ปี 18 ม. 7 ต.โลกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับการทำนายโชคชะตาด้วยตำราศาสตร์

กลิ่น กงเหมือนเพชร(2547 : 28) ได้บันทึกไว้ว่า เป็นการทำนายโชคชะตาบุคคลโดยหมอดู จะให้ผู้ที่ต้องการดูโชคชะตารายชื่ออธิษฐาน แล้วใช้ไม้เสียบทายเสียบเข้าไปในหนังสือศาสตร์แล้วเปิดออกอ่านคำทำนายที่เขียนไว้ในหน้านั้นๆ ว่าร้ายดีประการใด หากไม่พอใจอาจเสียบทายได้ใหม่แต่ไม่เกิน 3 ครั้ง

ตำราสาสตรามักเขียนลงในสมุดข่อย มีภาพประกอบเป็นภาพจากหนังสือวรรณคดี เช่นรามเกียรติ์ หรือเรื่องจากชาดกต่างๆโดยคัดเลือกมาจากตอนที่สำคัญๆ ทั้งดีและร้ายเป็นตำราที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์เจ้าของมักจะหวงแหนมาก คำว่า “สาสตรา” จะมาจากคำใดไม่แน่ชัด อาจจะมาจากคำว่า “สาสตรา” หรือย่อมาจากคำว่า “โหราสาสตร์ – “ไสยสาสตร์” ก็ได้

ประเพณีการตาย

ประเพณีการตายของชุมชนโคกยาง คล้ายคลึงกับประเพณีการตายของชาวไทยพุทธในชนบททั่วไป คือ มีการอาบน้ำศพ มัดตราสังและบรรจุโลงตั้งศพเพื่อสวดอภิธรรมและดูวัน ดูฤกษ์ยามสำหรับเคลื่อนศพไปเผาที่วัด และมีการดับธาตุ โดยทุกขั้นตอนจะผ่านพิธีกรรมตามความเชื่อที่สืบทอดต่างๆ กันมา

แต่ในชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียง จะแตกต่างกับทางท้องถิ่นที่เมื่อมีการตายเกิดขึ้น เจ้าภาพจะต้องเชิญคณะดนตรี “กาหลอ” มาบรรเลงในงานศพ ตั้งแต่วันแรกจนกระทั่งนำขบวนแห่ศพเผาที่ป่าช้าแล้ว คณะกาหลอจึงกลับบ้านได้

ประวัติศิลปินพื้นบ้านและโจรในชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียง

สมาชิกชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียงในอดีต บางคนเป็นโจร บางคนเป็นศิลปิน เป็นหมอมพื้นบ้าน แต่บางคนเป็นทั้งโจรและศิลปินในคนเดียวกัน หรือมีความสามารถหลายอย่างดังเช่น

นายส่อง ปลอดฤทธิ์

นายส่อง ปลอดฤทธิ์ เป็นบุตรของนางปลอด และนายฤทธิ์ พ่อมาจากฉวางมาแต่งงานกับแม่ที่บ้านโคกยาง นายส่องเป็นผู้ที่มีความสามารถเชิงศิลปิน เป็นทั้งมโนห์รา และนายหนังตะลุงที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในยุคนั้น ขณะเดียวกันนายส่อง ปลอดฤทธิ์ ก็เป็นโจรข่องเบาที่มีวิชาคาถาอาคมแกร่งกล้า สามารถสะกดให้เจ้าทรัพย์หลับก่อนจะข่องเข้าไปขโมยของได้

นายส่อง ปลอดฤทธิ์ มีคอ หรือเพื่อนคู่ใจคนหนึ่ง ชื่อนายขำ พันวา เป็นนายหนังชาวนครศรีธรรมราช จะเดินทางมาเล่นหนังที่โคกยางและชุมชนใกล้เคียง โดยมาพักอาศัยกับครอบครัวนายส่อง ครั้งละ 1 – 2 เดือน ขณะที่รับเล่นหนังก็จะร่วมกับนายส่อง ออกตะเวนข่องเบาตามบ้านชาวบ้าน โดยผลัดกัน หากชาวบ้านสืบหรือจ้างหนังขำไปเล่น นายส่องจะเป็นคนดู หากรับหนังนายส่องไปเล่น นายขำจะเป็นคนดู ขณะเล่นหนังจะต้องเล่นอย่างเต็มที่เพื่อผูกใจคนดูให้ติดตามเรื่องโดยตลอด และเล่นถ่วงเวลาให้ศึกที่สุด คือ ประมาณตี 2 – ตี 3 จนกระทั่งผู้ดูง่วงนอนเต็มที่จึงเลิก ขณะที่คนดูเดินกลับบ้าน นายหนังก็จะเก็บตัวหนังเก็บจอไปเรื่อยๆ ถ่วงเวลาให้เจ้าของบ้านที่นัดหมายกับเพื่อนเกลอว่าจะเข้าไปข่องขโมยทรัพย์สิน และเพื่อนบ้านละแวกใกล้เคียงหลับเสียก่อน เมื่อเก็บอุปกรณ์ แผลงหนังเสร็จ เดินทางกลับบ้านระหว่างทางก็จะแวะข่องเบาเข้าไปขโมยทรัพย์สินชาวบ้าน

ส่วนใหญ่คืนหนึ่งจะเข้าไปชมเพียงหลังเดียว ถ้าโชคดีก็จะได้ทรัพย์สินมาก และเจ้าของทรัพย์สินจะ
ไม่รู้ว่าใครชม เพราะเป็นช่วงเวลาที่ยับยั้งด้วย ถูกคาถาอาคมสะกดด้วย แม้แต่สุนัขเฝ้าบ้านเมื่อ
ถูกสะกดก็จะไม่เห่า

นายส่อง ได้ถ่ายทอดวิชาหนังตะลุงให้ลูกชาย คือ นายตริก ปลอดฤทธิ์ แต่ไม่เคยสอน
ให้ลูก ลักขโมยและไม่เคยถ่ายทอดวิชาใจหรือคาถาอาคมให้ลูกคนโตเลย เพราะรู้ว่าทรัพย์สินที่
ได้มาจากการลักขโมยเป็นของรื้อยเป็นบาปคนที่ได้ไปครอบครองไม่นานก็หมด เพราะแจกเพื่อนหัว
เล่นการพนันบ้าง และจะอยู่อย่างไม่มีความสุข เพราะเจ้าของทรัพย์สินแข่งไว้เปรียบเสมือน “ไฟ
หมุ่นแก้ป” (ตะเกียงที่ไข่แก๊สอะเซทิลีนเป็นเชื้อเพลิง จะร้อนรุ่มตลอดเวลางานกว่าแก๊สจะหมด)
(ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

นายสวาท แก้วโลก

นายสวาท แก้วโลก เป็นบุตรชายของนายเย็น แก้วโลก ซึ่งเป็นนายหนังตะลุงที่มีชื่อเสียง
มากปัจจุบันทั้งนายเย็น และนายสวาทได้เสียชีวิตไปแล้ว

นายสวาท แก้วโลก เป็นทั้งศิลปินลิเกป่าที่มีชื่อเสียงมากและเป็นโจรข่องเบาที่มีความ สามารถ
มากเช่นกัน ในช่วงที่มีชีวิตอยู่ได้ถ่ายทอดวิชาลิเกป่า และโจรให้ลูกๆ และลูกศิษย์หลายคน (ผู้ให้ข้อมูล
นายตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

นายบุญ ทองทิพย์

นายบุญ ทองทิพย์ เป็นศิลปินที่มีความรู้ความสามารถ ภรรยาชื่อนางเฟื่อง (พลเดช)
ทองทิพย์ บรรพบุรุษมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช

นายบุญ ทองทิพย์ เป็นศิลปินที่มีความรู้ความสามารถ และมีฝีมือหลายด้าน เช่น การ
แกะสลักไม้เท้าเป็นหัวสัตว์ การทำกระปุกด้วยเศษอลูมิเนียม ทำน้ำากพราน หน้าากลิเกป่า และ
ทำเครื่องจักรสานต่างๆ ฯลฯ

นอกจากนั้นนายบุญ ทองทิพย์ ยังเป็นหมอพื้นบ้านที่มีวิชาความรู้ในการรักษาอาการ
เจ็บป่วยด้วยยาสมุนไพร และเป็นหมอไสยศาสตร์ที่สามารถตรวจสอบอาการของผู้ป่วยที่ไปให้รักษา
ด้วยการทำพิธีตั้งไข่ไก่บนกันถาดทาน้ำมัน (ดูรายละเอียดพิธีกรรมในประเพณีรักษาพยาบาลผู้ป่วย)
ปัจจุบันลูกชายคนหนึ่งได้สืบทอดวิชาไว้

ลูกหลานเล่าว่า ที่นอนของหมอบุญ ใครจะขึ้นไปนอนหรือนอนเหยียดเท้าไปทางที่นอน
ไม่ได้ จะมีอาการผิดปกติ หรือเจ็บไข้ไม่สบายทันที

ด้วยอาชีพหมอไสยศาสตร์ได้ช่วยชีวิตคนไว้มาก ทำให้ชาวบ้านเคารพนับถือศรัทธาและเกรงใจ นายบุญมาก แม้แต่พวกโจรก็มาขอความช่วยเหลือ ตระกูลนี้จึงดำรงอยู่ในสังคมด้วยพระคุณเป็นที่ตั้งไม่จำเป็นต้องเป็นโจร แต่มีญาติพี่น้องภรรยาเป็นโจร คน นอกจากจะเป็นหมอพื้นบ้านแล้ว ยังเป็นช่างฝีมือที่มีความสามารถหลากหลายอย่างเช่น ทำเทริดมโนห์รา ทำหน้ากากพรานบุญ หน้ากากแขกแดง แกะสลักหัวไม้เท้า ทำกระปุกอลูมิเนียม ดีเหล็ก ทำทอง ปั้นหม้อ ปั้นปูน ช่างไม้ และงานจักสานทั่วไป ฯลฯ

นายบุญ ทองทิพย์ ยังเป็นช่างที่สามารถนำเศษวัสดุที่ไม่ใช้แล้วมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์งานศิลปะได้อย่างลงตัว เช่น นำขวดพลาสติกเล็กๆ ในหลอดไฟฟ้าที่ขาดแล้วมาทำส่วนประกอบบนเทริดมโนห์รา และนำเศษอลูมิเนียมจากกะละมังรั่วหรือเศษเหล็กจากเครื่องบินที่ตกใกล้ชุมชนมาทำกระปุกเครื่องเขียน และภาชนะอลูมิเนียมรูปทรงต่างๆ เป็นต้น

นอกจากนั้นในชุมชนยังมีช่างดีเหล็กที่มีฝีมือในการทำมิดพรีฯ ฯลฯ เครื่องมือเครื่องใช้ประเภทเหล็กด้วย(ผู้ให้ข้อมูล นายบุญ ทองทิพย์ อายุ 90 ปี นางเรืองยศ ทองทิพย์ อายุ 43 ปี นางมณี ธรรมทักษ์ อายุ 58 ปี 18 ม.7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

นายศรีนาค บุญมณี

นายศรีนาค บุญมณี เกิดวันอังคาร เดือน 5 ปีมะเส็ง (2462) ที่ตำบลเพขลา คลองท่อม จังหวัดกระบี่ เป็นบุตรของนายอืดและนางมิ่ง ซึ่งเป็นลูกสาวของหมื่นจิต มีพี่น้องร่วมบิดามารดา 4 คน เป็นชาย 1 คน หญิง 3 คน ภรรยา คือ นางว่อน มีบุตรธิดาด้วยกัน 10 คน เป็นชาย 7 คน หญิง 3 คน

นายศรีนาค เป็นมโนห์ราชั้นครู ที่มีชื่อเสียงมากคนหนึ่งในโคกยาง และมีพี่น้องร่วมบิดามารดาที่มีความสามารถในการร่ำมโนห์ราอีกคนหนึ่ง คือ นายทองเกลี้ยง บุญมณี และลูกสาวคนหนึ่ง คือ นางบุญมา

สาเหตุที่เข้าสู่วงการแสดงมโนห์รา เพราะเกิดอาการป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ หมอพื้นบ้านบอก ว่า “ถูกครุหมอมโนห์รา” เนื่องจากพื้นเพเดิมมีเชื้อสายมโนห์รามาก่อน เมื่อหมอทำพิธีให้แล้วก็หายป่วย จึงเริ่มหัดร่ำมโนห์รา ตั้งแต่อายุ 12 ปี โดยครั้งแรกฝึกกับบิดาของมโนห์ราเฉลิม จังหวัดตรัง และต่อมาฝึกกับมโนห์ราด้ว บ้านพรุเตย จนสามารถร่ำทำพื้นฐานหรือทำแม่บทได้อย่างชำนาญ แล้วหัดว่ากลอนและทำกำพริค ตามแบบของมโนห์ราสมัยก่อนได้ดี ทั้งยังสามารถประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของมโนห์ราได้ เช่น มโนห์ราลงครุ กรอบครุให้แก่ศิษย์หรือผู้ที่สมัครใจที่จะถ่ายทอดการร่ำรำตามแบบมโนห์ราโบราณ

ในสมัยเด็กเป็น “หัวจุกโนรา” (มโนห์ราเด็ก) ที่ได้รับความนิยมมาก เมื่อเข้าวัยหนุ่มได้รับเลือกให้แสดงเป็นตัวเอกของเรื่องประจำ เรื่องที่แสดงบ่อยๆ ในสมัยนั้น ได้แก่ เรื่องมโนห์รา รามสูร และเรื่องสมัยใหม่ เช่นเรื่อง นายร้อยสานิต เป็นต้น โดยมีนายสุกแก้ว เป็นพรานประจำคณะ เคยเขียนบทกลอนมโนห์ราเอง แต่ไม่ได้บันทึกไว้

ต่อมาเลิกคณะ เพราะความนิยมของชาวบ้านลดลง และตัวเองอายุมากไม่สามารถยืนรำได้นานๆ นอกจากสาธิตหรือถ่ายทอวิชาให้กับผู้ที่สนใจปัจจุบันได้เสียชีวิตแล้ว (กลิ่น คงเหมือนเพชร : 2534)

นายวินิจ ไชยบุญ

เกิดเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2471 ณ บ้านเลขที่ 48 หมู่ 4 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่ เป็นบุตรคนที่ 2 ในจำนวนพี่น้อง 5 คน ของนายนวลและนางยก ไชยบุญ มีภรรยา ชื่อนางบุญเกิด (ณ นคร) มีบุตรธิดา รวม 9 คน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนบ้านโคกยางเข้าไปเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนอำมาตย์พานิชนุกูล โดยอาศัยอยู่กับญาติในตัวเมือง หลังจากนั้น ไปเรียนต่อโรงเรียนฝึกหัดครู จังหวัดตรัง บรรจบเป็นข้าราชการครั้งแรกที่โรงเรียนบ้านคลองรวี ต.ตลิ่งชัน จ.กระบี่ ต่อมาย้ายมาสอนที่โรงเรียนราษฎร์ประชานุเคราะห์ 2 บ้านบางฝั่ง ต.โคกยาง หลังจากนั้นย้ายมาสอน ที่โรงเรียนวัดโคกยางจนเกษียณอายุ

อาจารย์วินิจ หรือครูวินิจเติบโตมาในตระกูลศิลปินบ้านโคกยางอย่างแท้จริง เนื่องจากปู่รุ่น ไชยบุญเป็นช่างแกะสลักลายกนก ต่อมาลุงแพน อาพร้อม พี่ชายและน้องชายของพ่อได้สืบทอดวิชา ลายกนก ต่อจากปู่ นอกจากนั้นลุงแพนยังเป็นศิลปินวงกาหลอ และช่างปั้นหม้อด้วย ล่วงอาพร้อม เป็นนักดนตรี เป่าปี่ สีซอ

อาจารย์วินิจได้สืบทอดวิชาแกะสลักลายกนก เพื่อใช้ตกแต่งจาด (ภาชนะบรรจุอาหารถวายพระ ในเทศกาลวันสารทเดือนสิบ) ตกแต่งโลงศพ และตกแต่งพนมเรือ ฯลฯ จากลุงแพน และอาพร้อมไชยบุญ เคยได้รับรางวัลโล่ ชนะเลิศการประกวดจาด ระดับจังหวัด และระดับภาค ปี พ.ศ. 2535 โดยตกแต่งด้วยลายกนกโบราณ

ในอดีตมีญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เป็นโจรบ้าง ตนเองมีอาชีพรับราชการครุมาโดยตลอด ผมว่างหากมีคนมาขอช่วยให้แกะลายกนกให้ก็จะทำเป็นงานอดิเรก (ผู้ให้ข้อมูล นายวินิจ ไชยบุญ อายุ 77 ปี 48 ม.4 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

นายตริก ปลอดฤทธิ

นายตริก ปลอดฤทธิ เกิดเมื่อวันอังคาร ปีจอ พ.ศ.2477 ที่บ้านโคกยาง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ เป็นบุตรของนางเหนียว และนายส่อง ปลอดฤทธิ ภรรยาชื่อ นางจาบ (ศรีทอง) มีบุตรด้วยกัน 8 คน

นายตริก ได้คลุกคลีกับการแสดงพื้นบ้าน มาตั้งแต่เกิดเนื่องจากหมู่บ้านโคกยางซึ่งเป็นถิ่นกำเนิด เป็นหมู่บ้านที่เป็นศูนย์รวมของศิลปินพื้นบ้านหลายสาขา อีกทั้งยังเป็นศิลปินโดยสายเลือด เนื่องจากบิดาเป็นศิลปินที่มีความสามารถในการเล่นหนังตะลุง และมโนห์รา จึงได้เฝ้าดูการแสดงด้วยความชื่นชมมาตั้งแต่เด็ก แต่ไม่มีโอกาสได้ฝึกหัด เนื่องจากทางโรงเรียน ในสมัยนั้นไม่ให้การสนับสนุน หากนักเรียนคนใดฝึกไฝ่การแสดงพื้นบ้านจะโดนลงโทษด้วยการเขียนติ เมื่อนายตริก ปลอดฤทธิ จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากบ้านโคกยางแล้วได้บวชเรียนที่วัดโคกยาง เป็นเวลา 2 พรรษา ในระหว่างบวชเรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง เมื่อสึกออกมาอายุประมาณ 15 ปี ได้เริ่มฝึกหนังตะลุงกับบิดา ฝึกรำมโนห์รากับมโนห์ราศรีนาค แล้วเข้าพิธีครอบครูหนังตะลุง และมโนห์รา เพื่อไม่ให้ “ครูหมออย่าง” หรือลงโทษ (ตามธรรมเนียมความเชื่อเกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้านที่ถูกหลานจะต้องสืบทอดจากบรรพบุรุษ) ในช่วงนั้นชีวิตส่วนใหญ่จะช่วยพ่อแม่ทำนา ยามว่างออกเดินสายเป็นลูกคู่มโนห์รากับคณะมโนห์ราในท้องถิ่น ต่อมาฝึกลิเกป่ากับครูสวาท แก้วโลก และครูเดช แก้วทิพย์ เมื่อทดลองออกแขกแดงครั้งแรก ได้รับความชื่นชมจากคนดู และได้รับหน้าที่แสดงเป็นตัว “แขกแดง” ซึ่งเป็นตัวละครสำคัญในการแสดงลิเกป่าตั้งแต่นั้นมา และด้วยความสามารถพิเศษเฉพาะที่ไม่เหมือนใคร นายตริก ยังสามารถแสดงเป็นตัวอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสม หลังจากครูทั้งสองถึงแก่กรรม การแสดงก็หยุดชะงักไปชั่วระยะหนึ่ง แต่ด้วยความที่มีจิตผูกพันกับการแสดงลิเกป่ามาช้านาน ประกอบกับแรงบันดาลใจจากการสังเกตเห็นว่า การแสดงลิเกป่าได้เริ่มหายไปจากเวทีในหมู่บ้าน เกรงว่าศิลปการแสดงดังกล่าวอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นภาคใต้นี้จะสูญหายไปจากแผ่นดิน จึงได้รวบรวมผู้ที่สนใจมาร่วมกันตั้งคณะขึ้นใหม่ประมาณปี พ.ศ. 2500 ใช้ชื่อ “คณะรวมมิตรบันเทิงศิลป์” รับแสดงทั้งลิเกป่าและมโนห์รา ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะ นอกจากนี้จะทำหน้าที่ ผู้นำในการฝึกซ้อมและบริหารจัดการทั่วไปในคณะแล้ว ก่อนจะเริ่มการแสดงลิเกป่าหรือมโนห์ราทุกครั้ง นายตริก จะเป็น “ครูหมอ” ผู้นำในการประกอบพิธีไหว้ครูตามประเพณีเสมอมา ด้วยการทุ่มเทแรงกายและแรงใจของ นายตริก ประกอบกับปฏิภาณอันเฉียบแหลม ในการจับบทกลอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม คติสอนใจและเหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นในขณะนั้น โดยเฉพาะการแสดงลิเกป่าได้รับความนิยมจากชาวเมืองกระบี่ และหลายจังหวัดในภาคใต้เป็นอย่างมาก จนกระทั่งไม่สามารถนับจำนวนครั้งในการแสดงได้ อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาเมื่อความนิยมในการแสดง ลิเกป่าเสื่อมถอยลง ด้วยเหตุปัจจัยหลายประการ เช่นเดียวกับการแสดงพื้นบ้านอื่นๆ การแสดง

ก็ได้ชอบเขาลงอีกครั้ง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2524 นายตริก ปลอดฤทธิ์ และคณะ ได้รับการสนับสนุน จากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกระบี่ ให้ฟื้นฟูการแสดงลิเกป่าขึ้นอีกครั้งหนึ่งด้วย จุดประสงค์ที่จะอนุรักษ์ และเผยแพร่ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้และสืบทอดต่อไป

หลังจากแต่งงานและมีบุตรได้ 1 คน อายุประมาณ 19-20 ปี ในขณะนั้นบ้าน โศกยาง ยังคงเป็น บ้านป่าทุรกันดาร ห่างไกลชุมชนเมือง ยามว่างจากการทำนาหากไม่มีงานแสดง เพื่อนๆรุ่นเดียวกัน ชวนให้ขโมยเปิด ขโมยไก่ ต่อมาก็ขโมยวัว ขโมยควาย ฝักวิชาโจร ฝักจ่ารอยเท้าของผู้คนที่ทิ้งไว้บน พื้นดินเปียก หรือพื้นทราย นายตริก เล่าว่าตนเองมาจากตระกูลโจร พ่อเป็นโจร แต่พ่อไม่เคย สอนให้ลูกเป็นโจร เพราะเป็นเรื่องผิดกฎหมายและเป็นบาปที่ไปขโมยของของผู้อื่นที่เขาหาได้ด้วย หมายเหต้อ และสอนลูกหลานว่ากินข้าวบ้านใครอย่าคิดคดทรยศ ต่อมาเมื่อพ่อเสียชีวิตลง ขาดผู้นำ ครอบครัว แต่มีพรรคพวกเพื่อนฝูงเป็นโจร อยู่ในเขตพรุดินนา พรุเตย คลองเสียด นาหลวง กวน นกหว้า ไม่มีใครกล้ามาขโมยทรัพย์สินของนายตริก เพราะหากจับจะต้องผ่านเส้นทางเหล่านั้น ต่อมา เมื่อเพื่อนล้มหายตายจากไป จึงคิดตั้งตัวเป็นโจรเพื่อปกป้องทรัพย์สินของครอบครัว ด้วยนายตริกเป็น ผู้ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดไหวพริบดี และสามารถเรียนรู้สรรพวิชาอาถรรพ์ได้รวดเร็ว จึงเป็นที่ ยอมรับในหมู่โจร ดังนั้น ต่อมานอกจากจะเป็นโจรแล้วยังเป็นสื่อกลางระหว่างตำรวจกับโจรและ ระหว่างโจรกับโจรด้วย สามารถตามของที่หายได้ เพราะเป็นที่ยอมรับและมีลูกน้องมาก ครั้งหนึ่ง พรรคพวกกำนันเปรมข้ามเขตจากพรุดินนา มาขโมยควายของนายตริกตัวหนึ่ง นายตริกจึงชวน พรรคพวกไปขโมยควายคืน ได้ควายกลับมาตัวหนึ่งจึงแกงกินกัน กำนันเปรมทราบเรื่องรู้สึกโกรธมาก ถึงกับประกาศจะฆ่ากัน เพราะเคยแต่ขโมยทรัพย์สินผู้อื่นไม่เคยมีใครกล้าเข้าไปขโมยทรัพย์สินของ พรรคพวกตน การที่นายตริกไปขโมยควายครั้งนี้จึงถือว่าเป็นการลบเหลี่ยมลูกคัมภีร์ กำนันเปรม ตามมาหานายตริกถึงโศกยาง นายตริกชวนให้กินข้าวกับแกงควายตัวที่ขโมยมา กำนันเปรมถามว่า “ควายตัวนี้ชื่ออะไรหรือของหลานผม” นายตริกย้อนตอบไปว่า “หลานของกำนันเปรมมาขโมยควายของ ผมก่อน” หลังจากนั้นก็พูดคุยปรับความเข้าใจกัน กำนันเปรมจึงกลับไปพาลูกน้องมา 6 คน เพื่อค้ำ น้ำสาบานกันว่าเราจะไม่ขโมยของกันและกันอีกต่อไป ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พรรคพวกกำนันเปรมก็ไม่ ขโมยทรัพย์สินที่โศกยาง พรรคพวกนายตริกก็ไม่ขโมยที่พรุดินนา

ควายของกำนันเปรมนับเป็นควายตัวสุดท้ายที่นายตริกขโมย เพราะหลังจากมีวส์กับการเป็น ขโมยได้ 2-3 ปี (อายุประมาณ 23-24 ปี) นายตริก เกิดอาการเสียดสีไม่มีหมอใครรักษาให้หายได้ นายตริก เล่าว่า เหมือนทวดฟ้าดินมาสถิตในร่างเพื่อคลายให้เลิกทำสิ่งที่ไม่ดี อยู่มาวันหนึ่งมีรถมาจอดที่บางฝั่ง ตนเองก้าวขึ้นรถไปด้วย โดยไม่รู้ตัวจนกระทั่งไปถึงวัดจันดี ซึ่งหลวงพ่อกล้ายจำวัดอยู่ที่นั่น และเจอ เพื่อนเกลอที่อนามัยอยู่ข้างวัด จึงเล่าอาการของตนให้เพื่อนฟัง เพื่อนชวนให้ไปหาหลวงพ่อกล้ายเพื่อ

รดน้ำมนต์ หลวงพ่อให้รับปากว่าจะเลิกเป็นโจร นายตริกรับปากว่า “ครับ” อาการจึงหายเป็นปกติทั้ง และเลิกลักขโมยมาตั้งแต่นั้น

ต่อมาได้พบกับนายหนังเทือก (นายหนังตะลุง) นายหนังเทือกบอกว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่ในตัว โดยไม่มีวิชาไม่ได้ จึงสอนวิชาไสยศาสตร์ให้เป็นวิชาที่ใช้สำหรับช่วยเหลือคน ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา นายตริกได้ตั้งหน้าตั้งตาทำความดี ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เพื่อลบล้างความชั่วที่ได้ทำไว้ โดย เป็นหมอไสยศาสตร์ที่สามารถรักษาผู้ป่วยที่มีอาการผิดปกติทางกายหรือทางจิต ที่เชื่อกันว่าสิ่งเหนือธรรมชาติลงโทษ หรือที่เรียกว่า “ถูกของ” “ถูกเพท” “ถูกผีเดียด” หรือ ถูกเจ้าที่เจ้าทางทักทายน เนื่องจากไปบนบานศาลกล่าวแล้วไม่ได้แก้หรือไปทำความผิดอะไรไว้ ซึ่งจะต้องใช้วิธีตั้งเครื่องเช่นแล้วนั่งเทียนคว่ำ “ถูกอะไรทำ” จะต้องแก้อย่างไร จึงจะหาย เช่น ถูกครุหมอมโนห์รา ครุหมอลิเก ครุหมอหนังตะลุง หรือถูกแม่อินุ่ย เป็นต้น

นอกจากนั้นนายตริก ยังได้สละทรัพย์และแรงงานในการสร้างโรงเรียน บริจาคทุนทรัพย์ จัดซื้อโต๊ะเก้าอี้ ให้กับโรงเรียนบ้านโคกยาง รวมทั้งให้ความร่วมมือกับวัดในการจัดทำศาลาการเปรียญ และโรงครัวให้กับวัดควนเกาะจันทร์

ในแต่ละปี นายตริก ได้นำคณะลิเกป่าไปร่วมแสดงในรายการกุศล หรือร่วมงานเผยแผ่ วัฒนธรรมให้กับหน่วยงานราชการ หรือสถานศึกษาทุกครั้งที่มีการขอความอนุเคราะห์ และให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน แก่ผู้ที่เข้าไปติดต่อขอข้อมูล เคยได้รับโล่รางวัล เกียรติยศในการแข่งขันการแสดงลิเกป่า จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ณ จังหวัดกระบี่ ปี พ.ศ. 2524 ได้รับโล่พระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในฐานะผู้สนับสนุนการอนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น ปี พ.ศ. 2534 ได้รับคัดเลือกเป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขา ศิลปการแสดง (ลิเกป่า) ปี พ.ศ. 2537 และได้รับเกียรติบัตร เพื่อประกาศเกียรติคุณอีกหลายฉบับ นอกจากนี้ปัจจุบัน นายตริก ปลอดฤทธิ์ ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ ในตำแหน่งคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมจังหวัด เป็นประธานชมรม ศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย อำเภอเหนือคลอง ได้รับคัดเลือกเป็นวิทยากร โครงการนำวัฒนธรรม และอัตลักษณ์มาเป็นกระบวนการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท ทำหน้าที่รับผิดชอบ 3 จังหวัด ได้แก่ กระบี่ พังงา และภูเก็ต ปี พ.ศ. 2546 และเป็นคณะกรรมการ โครงการต่างๆ ที่ได้เชิญทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนเข้าร่วมเป็นวิทยากรในการฝึกอบรม โครงการต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศิลปการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและศิลปกรรม

ปัจจุบันถึงแม้อายุล่วงเลยมาถึง 70 ปีแล้ว นายตริก ปลอดภัย ยังคงใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเดินทางไปในที่ที่มีผู้ขอความอนุเคราะห์ ไม่ว่าจะเป็นการนำคณะไปแสดงลิเกป่า เพื่อเผยแพร่ทางสื่อหรือการแสดงสาริตและฝึกซ้อมการแสดงลิเกป่าและมโนห์รา หรือแม้แต่การฝึกกลองยาว ร้องเง็ง และเพลงบอก เพื่อถ่ายทอดศิลปการแสดงพื้นบ้าน การให้สัมภาษณ์เพื่อบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงลิเกป่า และศิลปการแสดงพื้นบ้านอื่นๆ รวมถึงการเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการในโครงการต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือสังคมส่วนรวม เข้าร่วมเป็นกรรมการในงานบุญตามประเพณีทางพุทธศาสนา และยังคงใช้เวลาในการเดินทางไปดูแลผู้ป่วยในฐานะหมอพื้นบ้าน จนเป็นที่เคารพนับถือและเป็นที่รู้จักของเพื่อนบ้านตลอดจนหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

นายกอบ มณีอ่อน

นายกอบ มณีอ่อน เกิดวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2486 ที่ตำบลโคกยาง อ.เมือง จ.กระบี่ ปัจจุบันอายุ 62 ปี ปู่ชื่อร่วมเป็นชาวนครศรีธรรมราช หนีคดีฆ่าคนตายมาแต่งงานอยู่กับย่าลืที คลองเสียด จนกระทั่งมีลูกด้วยกัน 3 คน ชื่อเกด กัน และเทียบ พ่อคือลูกชายคนโต ชื่อเกด เป็นนายหนังตะลุงด้วยเป็นโจรด้วย แต่งงานกับแม่คล้าย ศรีทอง ภายหลังแม่เลิกกับพ่อเกดไปแต่งงานกับโจรอีกคนหนึ่ง เมื่อพ่อเสียชีวิต ขณะนั้นอายุประมาณเกือบ 30 ปี แล้วมีโจรมาขโมยของที่บ้านญาติแล้วตามไปขอคืนไม่ได้ จะพึ่งตำรวจก็ไม่ได้เพราะตำรวจไม่ได้เข้ามาทุกวันและเข้ามาเฉพาะเวลากลางวัน จึงคิดที่จะเป็นโจรเพื่อปกป้องทรัพย์สินของตนเองและญาติพี่น้อง โดยรวมกลุ่มกับวัยรุ่นในหมู่บ้านไปลักขโมยของบ้านที่เคยขโมยของพรรคพวกตนเอง เป็นการแก้แค้น โดยมีคติประจำใจว่า “ใครลักของเราเราลักของเขา ใครไม่ลักของเรา เราไม่ลักของเขา” ต่อมาเมื่อทางราชการเข้มงวดและเข้ามาตรวจตรามากขึ้นเกรงว่าจะถูกจับถูกฆ่าตาย เป็นห่วงลูกๆที่อยู่ข้างหลัง ประกอบกับเหตุผลหลายอย่างจึงเลิกขโมย

นอกจากเป็นโจรแล้วนายกอบ มณีอ่อน ยังเป็นศิลปินด้านการแสดง โดยฝึกรำมโนห์รากับมโนห์ราศรินาค และฝึกลิเกป่ากับนายตริก ปลอดภัย แม้จะเป็นโจรคนละก๊กกับนายตริกก็ตาม และนายวัง แก้วโลก (น้องภรรยา) โดยพ่อตา (นายสวาท แก้วโลก) เป็นครูฝึกสอนให้

นายกอบ ได้แสดงทัศนคติที่มีต่อการเป็นโจรและเป็นศิลปินว่า มโนห์รา , ลิเกป่า ทำด้วยความรัก ทำด้วยใจ นักเลง(หมายถึงศิลปิน) มีใจเดียวกัน มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน มีหัวหน้าคนเดียว ลูกน้องทุกคนจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม นักเลงกับนักเลง แม้ไม่รู้จักกันเมื่อพบกันครั้งแรกก็สนิทสนมกันเหมือนเพื่อนเหมือนญาติพี่น้องเพราะมีหัวใจเดียวกัน ขณะที่ลักเลง (หมายถึงพวกโจร) เมื่อพบกันครั้งแรกต่างฝ่ายต่างไม่ไว้ใจกัน ต้องคูเชิง คูเหลี่ยม และวัดใจกันก่อน หากมั่นใจว่าคบกันได้จึงให้ใจซึ่งกันและกัน เป็นคอกัน หรือเป็นเกลอกัน

ปัจจุบันเป็นผู้รับสืบทอดมรดกตัวตลกหนังตะลุง (ไอ้หอย) ของหนังเอ็นไว้ที่บ้าน (ผู้ให้ข้อมูล นายกอบ มณีอ่อน อายุ 64 ปี 92 ม.7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ผู้ใหญ่เพียร นบนอบ

ผู้ใหญ่เพียร นบนอบ เกิดเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2486 ปัจจุบันอายุ 62 ปี เป็นบุตรของนายริน และนางว่อน (จิตรรักษ์) นบนอบ มีบุตรธิดา 7 คน เป็นโจรก็กเดียวกับนายตริก ปลอดฤทธิ์ ฝึกวิชาจากหัวหน้าและศึกษาจากผู้มีประสบการณ์ ส่วนใหญ่จะไปขโมยแถวพรุเดียว ไม้หลา ทุ่งใหญ่ ห้วยขุม

สาเหตุที่เลิก เพราะอายุมากขึ้น บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไปมาก มีถนนหนทาง เจ้าหน้าที่เข้าออกได้สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น และมีอาชีพอื่นทำ

ทัศนคติต่อการเป็นโจร ตนเองเป็นโจรเพราะความจำเป็น ไม่เคยคิดทำร้ายเจ้าทรัพย์หรือฆ่าคน ในฐานะที่เป็นลูกน้องจะต้องดูแลทรัพย์สินของหัวหน้า และญาติมิตรของหัวหน้าให้เหมือนของตน และระหว่างเพื่อนโจรด้วยกันควรสามัคคีกลมเกลียว และยอมให้กันบ้าง เพื่อจะได้ไม่มีความขัดแย้งกัน

ส่วนโจรต่างกลุ่ม ถ้าไม่ยอมให้เคียดแค้นก็ไม่ควรต่อเยื่อใยกัน คือ หากเพื่อนขโมยทรัพย์สินมา เราจะไม่ไปขโมยต่อ รู้จักหลีกเลี่ยงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และรู้จักออมขอม (ผู้ให้ข้อมูล นายเพียร นบนอบ อายุ 76 ปี 92 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

นายกราย พัฒจันทร์

นายกราย พัฒจันทร์ เป็นบุตรนายหนู และนางเย็น พัฒจันทร์ เกิดประมาณปี พ.ศ. 2447 ที่บ้านโคกยาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา อีก ๒ คน คือ นายคล้ายและ นาง ล่อง ด้านชีวิตครอบครัว นายกราย มีภรรยาชื่อ นางเกด นางหลุย และผู้หญิงอื่นอีกประมาณ 18-20 คน เพราะไปแสดงที่ไหนจะมีผู้หญิงที่นั่น แต่ในบั้นปลายชีวิตกลับไปใช้ชีวิตกับภรรยาที่บ้านทำนุ

ในอดีตนายกราย พัฒจันทร์ เป็นนายหนังตะลุงของจังหวัดกระบี่ ที่มีชื่อเสียงเด่นดังมากทางฝั่งทะเลตะวันตกจนหาคู่แข่งข้นยาก อีกทั้งยังมีความสามารถในการแสดงมโนห์รา เพลงบอก การทำขวัญนาค เพลงชักพระ การทำขวัญนาค เป็นต้น

แม้ว่านายกรายจะไม่ได้เรียนหนังสือในระบบโรงเรียน นอกจากเรียนกับบิดาที่บ้านและศึกษาหาความรู้ในสมัยที่บวชเป็นพระ แต่นับเป็นกวีพื้นบ้านที่มีความปรีชาสามารถในการเขียนบทกลอนหนังตะลุง กลอนมโนห์ราเป็นอย่างดี ได้ฝึกหัดร่ำมโนห์ราจากมโนห์ราฤกษ์ ซึ่งเป็นคณะที่มีชื่อเสียงในขณะนั้น หลังจากนั้นได้เดินโรงร่ำมโนห์ราพร้อมกับนายคล้ายน้องชายอยู่หลายปี แม้ไม่ประสบ

ความสำเร็จเท่าที่ควร แต่มีลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังคือ “มโนห์ราฉลวย ประดิษฐ์ศิลป์” หรือ มโนห์ราฉลวย โรจนเมธากุล บ้านคลองเสียด ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลาน ในช่วงที่นายกลายเป็นหัวหน้าคณะ ได้แต่งบทกลอนมโนห์รา ให้มโนห์ราฉลวย และตัวแสดงประกอบใช้แสดงเป็นจำนวนมาก ต่อมามโนห์ราฉลวยแยกวงไปตั้งคณะเอง นายกราบคิดเปลี่ยนเส้นทางไปเล่นหนังตะลุง จึงไปเดินสาย เป็นลูกคู่ตีโหม่งให้หนังเทือก และแอบฝึกหนังตะลุงโดยใช้ใบไม้แทนรูปหนังฝึกเชิดรูปหนังเล่นอยู่คนเดียว จนคิดว่าเล่นได้แล้วจึงไปขออนายหนังเทือกทดลองเชิดรูปจริง ปรากฏว่าเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม จึงหันมาสนใจวิชาหนังอย่างจริงจัง โดยไปขอคำแนะนำจากหนังชั้น ซึ่งเป็นหนังตะลุงที่มีชื่อเสียงในขณะนั้น นายกราบ พัฒจันทร์ ยังได้รับวิชาหนังตะลุงจาก “หนังเย็น” บ้านโคกยาง ซึ่งเป็นนายหนังตะลุงรุ่นเก่าสมัยยังจุดได้แสดงอีกทางหนึ่งด้วย นายกราบได้ถือเอาคนทั้งสองเป็นครูออกเดินโรงไปตามสถานที่ต่างๆ ด้วยความสามารถในการขับบทกลอนและเชิดหนัง ประกอบกับฝีมือในการแต่งบทกลอนทำให้ได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจึงได้สมญาว่า “กราบ สองหิ้ง” สามารถแสดงได้ทั้งหนังตะลุง และมโนห์รา และ มีการตั้งหิ้ง “ครูหมอ” ทั้งสองหิ้ง และจากการที่มีนายหนังตะลุงร่วมสมัยที่มีชื่อพ้องกันหลายคนเช่น “หนังกราบ ชายแดน” เป็นต้น นายกราบ พัฒจันทร์ ซึ่งอายุมากที่สุด จึงได้สมญาอีกอย่างหนึ่งว่า “หนังกราบเฒ่า”

สำหรับบทกลอนมโนห์ราและหนังตะลุงที่แต่งไว้เป็นจำนวนมากนั้น มิได้เก็บบันทึกไว้เป็นหลักฐานมากนัก ที่หลงเหลือถึงปัจจุบันจึงเป็นการบันทึกจากความทรงจำของบรรดาลูกศิษย์ และผู้คนที่ชอบพอยังจดจำกันได้ เช่น บทหนังตะลุงเรื่อง ชีวิตผิคร่างตัวต่างชีวิต นิราศหว่างคลอง นิราศเสียด ขบ บทกลอนทำขวัญนาค กลอนเบ็ดเตล็ดของหนังตะลุง มโนห์รา

นอกจากบทกลอนที่คิดแล้วยังตกได้เด่นอีกด้วย โดยผ่านรูปตลก “ไอ้แก้ว” ซึ่งเป็นรูปหนังที่ตัดขึ้นเป็นพิเศษเป็นดาราประจำแผงบุคลิกไม่เหมือนกับไอ้แก้วหนังคณะอื่นๆ ในขณะนั้น ไอ้แก้วหนังกราบเป็นรูปศักดิ์สิทธิ์เสมือนวิญญูณาสิงสถิต เป็นรูปพิเศษไม่เก็บปนกับรูปอื่นๆ ขึ้นหิ้งบูชาไว้เป็นรูปครู

ในบั้นปลายชีวิตเมื่อหนังตะลุงเริ่มเสื่อมความนิยม ประกอบกับอายุมากขึ้นไม่แข็งแรงพอที่จะเดินทางไปแสดงในท้องถิ่นไกลๆ จึงยุติการแสดง กลับมาฝึกเด็กๆ รำมโนห์ราอีกครั้ง และหน้าที่ช่วยเหลือชาวบ้านตลอดมา โดยอาศัยความเป็นเจ้าบทเจ้ากลอนช่วยในกิจกรรมบันเทิงของท้องถิ่น เช่น งานบวชนาค งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ งานวัด ตลอดมาจนสิ้นชีวิต

นายกราบ พัฒจันทร์ ถึงแก่กรรมประมาณปี พ.ศ. 2519 อายุ 72 ปี มรดกทางหนังตะลุงตกทอดมาถึงบุตรชาย คือ “หนังหมิง” แต่ก็ไม่เด่นดังเท่าที่ควร ปัจจุบันนายหมิงก็ถึงแก่กรรมไปแล้ว

เช่นเดียวกัน(กลิ่น คงเหมือนเพชร : 2540) (ผู้ให้ข้อมูล นายไว แก้วทิพย์ อายุ 60 ปี 36 ม. 4 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่ นางจาบ ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 ม. 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

นายเอียด สิงห์ชู

นายเอียด สิงห์ชู เกิดที่บ้านโคกยาง มีศักดิ์เป็นลุงของนายตริก ปลอดภัย (เป็นลูกพี่ลูกน้องกับแม่นายตริก) บรรพบุรุษมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช พ่อเป็นทั้งหมอดูและหมอยาสมุนไพร มีญาติพี่น้องเป็นโจรบ้างแต่ตนเองไม่ได้เป็น มีน้องสาวและลูกชายเป็นครู น้องชายอีกสองคนเป็นปลัดอำเภอคนหนึ่งอีกคนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่เกษตร เมื่อพ่อเสียชีวิตจึงศึกษาดำรงหมอดูจากพ่อและยึดอาชีพหมอดูเรื่อยมา นายเอียดเป็นหมอดูที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในชุมชนโคกยาง และชุมชนใกล้เคียง ปัจจุบันยังคงมีลูกค้าไปใช้บริการอยู่เป็นประจำ ส่วนมากจะเป็นลูกค้าประเภทไปดูแล้วบอกต่อ วิธีการทำนายบางครั้งจะทำนายทายหักด้วยการท่องบทกลอนที่จดจำจากในตำราที่ได้รับมรดกมาจากพ่อ ส่วนใหญ่จะดูเรื่องชีวิตครอบครัว เนื้อคู่ ตำแหน่งหน้าที่การงาน ศัตรู โรคภัยไข้เจ็บ อุบัติเหตุ ความก้าวหน้าในชีวิต ทั้งในปัจจุบันและอนาคต แม้นายเอียดจะไม่ได้เป็นศิลปินด้านการแสดง แต่เป็นผู้ที่ชื่นชอบและติดตามดูการแสดงพื้นบ้านมาตั้งแต่เด็ก สามารถจดจำบทกลอนมโนห์ราและหนังสือของศิลปินอาวุโสได้เป็นจำนวนมาก และสามารถวิจารณ์ตีความได้ว่าศิลปินคนไหนมีความสามารถในการร่ำมโนห์รา ที่เรียกว่า “กำพริค” ได้ดีหรือไม่ และยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นกวีพื้นบ้านที่มีความสนใจในการแต่งบทกลอนมาช้านาน แม้ปัจจุบันก็ยังใช้เวลาว่างในการแต่งบทกวี (ผู้ให้ข้อมูล นายเอียด สิงห์ชู อายุ 70 ปี 39 ม.4 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

นายหุจร ศรีงาม

ต้นตระกูลมาจากคลองเสียด เดิมเป็นครูและมีความรู้ด้านการดูลายมือ และดูเวลาดกฟาก (วันเดือนปีเกิด แล้วเขียนเส้นกราฟชีวิตบนกระดาษเพื่อประกอบการทำนาย หลังจากเกษียณอายุแล้ว นายหุจร จึงยึดอาชีพหมอดู โดยเข้าไปสร้างที่พำนัก บริเวณวัดแก้วโกรวาราม รับผิดชอบและตรวจสอบโชคชะตาราศี จนกระทั่งเสียชีวิต ครอบครัวนายหุจรไม่เคยเป็นโจร แต่มีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงบางคนเป็นโจร (ผู้ให้ข้อมูล นายวิสุทธิ์ ศรีงาม อายุ 48 ปี 60 ม. 4 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

นอกจากในชุมชนโคกยางแล้วยังมีโจรและศิลปินในชุมชนใกล้เคียง ที่มีสายสัมพันธ์กับชุมชนโคกยางทั้งที่เป็นเครือญาติ เป็นครูเป็นลูกศิษย์ เป็นเพื่อนเกลอ และเป็นแหล่งหากิน เช่นผู้ร้ายกักสำคัญสมัยนั้นมี 2 ก๊กคือ ก๊กของนายว่อน และก๊กของนายเอียน ทหารไม่สามารถปราบลงได้ กองปราบได้ตั้งค่าหัวตั้งแต่ 30,000 - 50,000 บาทซึ่งนับว่าเป็นจำนวนเงินที่สูงมากในสมัยนั้น ทั้งนายว่อนและนายเอียน รู้จักสนิทสนมกัน บางครั้งทั้งคู่ก็ร่วมงานกัน

นายว่อน สิทธิเวช

นายว่อน สิทธิเวช เกิดที่บ้านคลองเสียด เป็นลักเลงที่มีอิทธิพลในจังหวัดกระบี่และจังหวัดใกล้เคียงในนามของ “เสื่อว่อน” มีญาติพี่น้องตระกูลศรีงามและหลายตระกูลในชุมชนโคกยาง มักจะเดินเท้าเข้าไปในโคกยางกับลูกน้องหลายคน ผ่านบ้านใครก็จะทักทายกันเขี่ยคนรู้จักมักคุ้นตามปกติ นายว่อนจึงไม่เคยเข้าไปลักขโมยหรือปล้นฆ่าใครในโคกยาง แต่จะเข้าไปขอเงิน ขอลูกปิ่นจากชาวบ้านในโคกยาง ซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านก็เต็มใจที่จะให้ เพราะหวังพึ่งบารมี และเกรงว่าหากไม่ให้ตนเองและครอบครัวญาติพี่น้องจะไม่ปลอดภัย อิทธิพลและพฤติกรรมของนายว่อนและลูกน้อง ได้สร้างความเดือดร้อนและหวาดกลัวต่อชาวบ้านเป็นอันมากจนเป็นที่เพ่งเล็งของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง และนำไปสู่การตั้งคำห้วนและการระดมกำลังเพื่อปราบปรามในที่สุด ดังที่ กลิ่น คงเหมือนเพชร (2542 : 109-110) บันทึกไว้ว่า “ในที่สุดสายก็บอกว่านายว่อนพาภรรยามาหลบอยู่ที่บ้านหลังหนึ่งในท้องที่คลองเสียด นายอ้วน สุรกุล ซึ่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ได้นำกำลังตำรวจ 1 หมู่ โดย ส.ต.อ.พิชัย เกษมสานต์ เป็นหัวหน้า พร้อมตำรวจสถานีตำบลเหนือคลอง มี ส.ต.ต.ทองใบ กาญจนดิลก และลูกน้องอีก 4 นาย พร้อมนายเจิม นาคสุข กำนันเข้ล้อมบริเวณดังกล่าว ผู้ว่าราชการจังหวัดได้เจรจาให้ผู้ร้ายมอบตัว แต่ทางนายว่อนไม่ยอม เมื่อผู้ว่าราชการถอยออกมาขณะเดียวกันที่ ส.ต.ต.สุคใจ จันยอง วิ่งสวนเข้าไปยึดพื้นที่ได้ถุนบ้าน นายว่อนคิดว่าตำรวจบุกจึงยิงสวนออกมาถูก ส.ต.ต.สุคใจ จันยอง ตาย ตำรวจที่ล้อมจึงระดมยิงไปทุกทิศทางเป็นการจบชีวิตนายว่อน” (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

นายเอียน อุดมศรี

นายเอียน อุดมศรี เกิดที่บ้านเหนือ เป็นลักเลงที่มีอิทธิพลอยู่แถบสินปุน เขาพนม และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วทั้งจังหวัดกระบี่และจังหวัดใกล้เคียงในนามของ “เสื่อเอียน” นายเอียน เป็นลูกพี่ลูกน้องกับนายจาย ศรีทอง พ่อตา ของนายตริก ปลอดฤทธิ์ และมีญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงอยู่ในชุมชนโคกยาง มักจะเดินทางเข้าออกในชุมชนโคกยางเป็นประจำจนเป็นที่รู้จักมักคุ้นของคนโคกยาง เช่นเดียวกับ นายว่อน ส่วนใหญ่เมื่อเข้าไปโคกยางจะพักที่ขนาบในสวนของพ่อลุงตริก นายเอียนและลูกน้องไม่เคยขโมยหรือปล้นทรัพย์สินของใครในชุมชนโคกยางแต่จะเข้าไปขอเงิน ขอกระสุนปืนลูกซองเช่นเดียวกับนายว่อน ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะเต็มใจให้เพราะหวังให้ช่วยคุ้มครองพรรคพวกของตน และเกรงว่าหากใครขัดขืนไม่ยอมให้ก็จะส่งลูกน้องไปตามฆ่า นายเอียนมีพรรคพวกมาก แต่ลูกน้องที่ไว้วางใจมากสองคน คือนายปลอบ กัณหกุล เป็นคนโคกยาง และนายวัน แก้วศรีสด คนบ้านพรุเคยเหนือ การปราบปราม นายเอียน หรือ เสื่อเอียนของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเป็นเรื่องที่ยากมากเพราะนายเอียนมีลูกน้องมาก ดังที่ กลิ่น คงเหมือนเพชร (2542 : 109-110) บันทึกไว้ว่า เมื่อนายว่อนถูกตำรวจยิงเสียชีวิต พรรคพวกของนายว่อนที่หลบหนีตำรวจได้เข้าไปร่วมด้วยจนกลายเป็นก๊กใหญ่ ทำความเดือดร้อนให้กับท้องที่บริเวณนั้น ทางการก็ติดตามยาก เพราะคอยเป็นหูเป็นตาให้ และตัวนายเอียนเองก็

อยู่ไม่เป็นที่ อยู่ที่ใดไม่นานก็เคลื่อนย้ายเข้าไปเขตนครศรีธรรมราชบ้าง สุราษฎร์ธานีบ้าง ชาวบ้านที่ไปมาค้าขายตามพื้นที่ต่าง ๆ ไม่ไว้วางใจ จนกระทั่งนายประจักษ์ วัชรปาน ย้ายมาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ได้ให้เจ้าหน้าที่ทำบัญชีผู้ร้ายในท้องถิ่น ให้ทำรูปพรรณเป็นหลักฐาน กำชับกำหนัดผู้ใหญ่บ้านไม่ให้ความร่วมมือกับผู้ร้าย ใครไม่ปฏิบัติจะต้องถูกปลดจากหน้าที่ ส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจออกตรวจจับร้ายตาม บัญชีคำ พรรคพวกนายเอียนจึงถูกจับไปหลายคน ตัวนายเอียนต้องหลบเข้าไปในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชทางอำเภอทุ่งใหญ่ ในที่สุดเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งสองจังหวัดระดมกำลังเข้าล้อมจับเกิดยิงต่อสู้กันในท้องที่อำเภอเขาพนม นายเอียนถูกยิงตาย ลูกสมุนหลายคนถูกจับกุมไปลงโทษตามกฎหมาย พวกที่หนีรอดก็ออกนอกพื้นที่ไปตามแหล่งต่าง ๆ เหตุผู้ร้ายจึงสงบลง

มีผู้เห็นเหตุการณ์เล่าว่า ผู้ที่ยิงนายเอียน คือนายปลอบ ซึ่งเป็นสมุนคู่ใจของนายเอียนนั่นเอง เพราะเมื่อนายปลอบถูกตำรวจจับกุมตัวได้ก็ ตำรวจต่อลงว่าหากนายปลอบยิงนายเอียนตายตัวนายปลอบจะพ้นโทษ (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

นายจำ พันวา

นายจำเป็นนายหน้าชาวนครศรีธรรมราชเพื่อนเกลอ ของนายส่อง ปลอดฤทธิ์ ที่จะเดินทางมาเล่นหนังที่โคกยางและชุมชนใกล้เคียงร่วมกับนายส่องเป็นประจำ โดยมาพักอาศัยกับครอบครัวนายส่อง ครั้งละ 1 – 2 เดือน เพื่อร่วมขบวนการย่องเบากับนายส่อง จนกระทั่งครั้งหนึ่งมีแขกขายผ้าเข้ามาขายผ้าในชุมชนโคกยาง ทั้งสองวางแผนปล้นโดยนายจำไปคัดกรอที่บ้านร้างห่างไกลผู้คน แล้วให้นายส่องหลอกว่า ให้เดินไปที่บ้านหลังดังกล่าวจะมีคนต้องการซื้อผ้าเมื่อแขกขายผ้าไปถึงนายจำดักตีเงินผ้ากระจุยกระจาย แขกขายผ้าวิ่งหนีไปแจ้งกำนันนายจำนำผ้าที่ปล้นได้ไปแบ่งให้นายส่องเมื่อทราบว่กำนันตามจับ นายส่องบอกให้นายจำหนีไปนายส่องจะได้พ้นความผิดตามที่กำนันแนะนำ นายจำจึงหนีกลับไปนครศรีธรรมราชจนเรื่องเงียบไปจึงแวะเวียนเข้ามาในโคกยางอีก ส่วนนายส่องก็ไม่ถูกจับ (ผู้ให้ข้อมูล นาย ตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

สมพร ช่วยรอด

นายสมพร เกิดเมื่อ พ.ศ. 2490 ที่บ้านคลองเสียด ตำบล จังหวัดกระบี่ ปู่ซึ่งเลิกหนีคดีฆ่าคนตายมาจากจังหวัดตรังพร้อมพี่น้อง 6 คน แต่แยกย้ายกันไปอยู่ที่อำเภอเกาะลันตาบ้าง จังหวัดนครศรีธรรมราชบ้าง ปู่เลิกมีลูกชาย 5 คน คนหนึ่งคือ พ่อชื่อลอย เป็นมโนห์ราและเป็นคนทรงพรานบุญ ส่วนแม่ ชื่อเขียน (เม่งบุตร) มีญาติฝ่ายแม่เป็นมโนห์รา และต่อมาพี่สาวมีคณะมโนห์ราที่มีชื่อเสียงมาก คือ มโนห์ราลลวย มีคณะของตนเอง จึงได้ไปร่วมคณะมโนห์รากับพี่สาว โดยเป็นลูกคู่และเป็นตัวแสดงประกอบด้วย

นอกจากเป็นนักแสดงและลูกคู่ในวงมโนห์ราแล้ว ในอดีตเคยเป็นโจรด้วย เนื่องจากสมัยเด็ก ๆ จำได้ว่าข้าวของทรัพย์สินสมบัติที่บ้านจะถูกขโมยเป็นประจำ แม้แต่ไก่ซึ่งลำเพ็ง (ไก่ที่มีตัวไรเกาะกินทั้งตัว) ก็โดยขโมยไม่มีเหลือแม้แต่ตัวเดียว โด่ซึ้งจึงอยากจะเป็นโจรบ้าง โดยตั้งใจว่าจะขโมยพอให้ชาวบ้านรู้ว่าเป็นโจร เพื่อปกป้องทรัพย์สินของตัวเองและญาติพี่น้อง ตามค่านิยมในหมู่โจรว่า “โจรข่อมไม่ลักของโจร” เริ่มจากการที่เพื่อน ซึ่งเป็นนักแสดงในคณะมโนห์รา ไปขโมยวัวแล้วชวนไปด้วย ประกอบกับความเชื่อที่ว่าตนเองมีตาขายหรือบรรพบุรุษเป็นโจร ถูกหลานจะต้องสืบทอดความเป็นโจรตามสายเลือด หากไม่ประพฤติตัวเป็นโจร ตาขายจะทักหรือบันดาลให้เจ็บไข้ได้ป่วย จึงได้ร่วมขบวนการโจร

ทั้งนี้การเป็นโจรจะมีผลคุ้มครองไปถึงคณะมโนห์ราด้วย เพราะขณะที่เดินทางไปแสดงยังต่างถิ่น หากไม่มีนักเลงคุมไปจะโดนปล้น โคนจี้ บางครั้งมีการดักคูดนักแสดงผู้หญิงที่เดินทางไปกับคณะในระหว่างการเดินทางได้ จึงต้องมีนักเลงคุมและพกพาอาวุธป้องกันตัวไปด้วย นายสมพรเล่าว่าครั้งหนึ่งเคยมีคอมมิวนิสต์ที่บ้านบนดง อำเภอเคียนซา เขาจรดจอหนัง(รถบรรทุกไม้) มารับไปเล่นบนภูเขา ขณะที่กำลังแสดงพวกคอมมิวนิสต์ต่อสู้กับพวกโจร แต่มโนห์รายังแสดงต่อไป โดยมีคนดูประมาณ 30-40 คน แต่ครั้งที่สนุกที่สุด คือครั้งที่เดินทางไปแสดงมโนห์ราในงานวัดที่ต่างจังหวัด ไปเจอกับคณะลิเกละม้าย คนคุมคณะมาเป็นลิเก 5 พี่น้อง ซึ่งดูมาก คืนหนึ่งก่อนเริ่มการแสดง เพื่อนชวนไปขโมยทรัพย์สินของลิเกละม้าย ด้วยความคึกคะนองจึงร่วมมือด้วย โดยใช้มีดจี้แล้วปลดทรัพย์สินได้สร้อยทองมาหลายเส้น เสร็จแล้วก็กลับมาแต่งหน้าแต่งตัว เพื่อเข้าฉากแสดงมโนห์รา ต่อมาเมื่อมโนห์ราฉลุย มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วทุกจังหวัดในภาคใต้ จึงเลิกขโมย เพราะเกรงว่าจะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของคณะ แต่ก็ไม่มีใครกล้าไปขโมยของที่บ้านมโนห์ราฉลุยอีกเลย (ผู้ให้ข้อมูล นายสมพร ช่วรอด อายุ 58 ปี 173 ม.6 ต.ปกาสัย อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

มโนห์ราฉลุย

มโนห์ราฉลุย หรือ ฉลุย ประดิษฐ์ศิลป์ ชื่อจริงว่า “ฉลุย โรจนเมธากุล” เป็นบุตรนายลอยและนางเขียน ช่วรอด เกิดที่บ้านห้วยไทร ตำบล อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา คือ นางริน นายราช นายแรง นางอำนวย และ นายสมพร ช่วรอด

ฉลุย เป็นผู้หญิงคนเดียวในละแวกนี้ที่เป็นนายโรงมโนห์รา หรือหัวหน้าคณะมโนห์ราที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งของจังหวัดกระบี่ และของภาคใต้ เริ่มแสดงมโนห์รา ตั้งแต่อายุ 7-8 ขวบ ขณะที่อาศัยอยู่กับพี่สาวที่บ้านพรุเคยโดยฝึกรำกับมโนห์ราคลังในท่าแม่บตต่างๆ ต่อมาได้มาฝึกกับมโนห์ราราย ซึ่งมีศักดิ์เป็นลุง ได้รับการฝึกฝนการรำจนชำนาญรวมถึงการฝึกหัดบทยกต่าง ๆ เพราะมโนห์รารายมีชื่อเสียงเรื่องบทยกมาก

เมื่ออยู่กับมโนห์รารายได้รับหน้าที่เป็นตัวรำและตัวเอกฝ่ายหญิง เมื่อมโนห์ราราย เลิกการแสดงเพราะไปหัดหนังตะลุง ฉลวยได้ออกมาตั้งคณะเป็นของตนเอง รวบรวมผู้สนใจในหมู่บ้านมาหัดรำมโนห์ราตั้งชื่อคณะว่า “ฉลวย ประดิษฐ์ศิลป์” เดินโรงรับแสดงทั่วไปทุกจังหวัดในภาคใต้ตลอดเข้าไปในมาเลเซีย ช่วงระหว่างปี 2508-2516 เป็นระยะที่ฉลวยมีชื่อเสียงมาก ได้คนสำคัญอื่นๆ มาช่วยงาน คือ มโนห์ราปรีชา (คณะปรีชา อำนวยศิลป์) จากจังหวัดตรัง นายเจริญ ฦ นคร (หนังเจริญ) จากนครศรีธรรมราช มาช่วยเขียนเรื่องและกลอนให้ นายรุ่น ประคิตวาทีน ซึ่งเป็นญาติให้ความสนับสนุน ตลอดถึงนายเกล้า โรจนเมธากุล (หนังเกล้าน้อย) ซึ่งเป็นสามีได้ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างมาก

ในระยะที่คนตรีลูกทุ่งเป็นที่นิยม มโนห์ราฉลวยเป็นคณะแรกที่น่าเพลงลูกทุ่งมาร้องประกอบรายการ แต่ภายหลังได้เลิกไป เพราะเห็นว่าทำให้เอกลักษณ์มโนห์ราเสียไป แต่ก็มีคณะอื่นๆ ได้เอาเป็นตัวอย่างมาจนทุกวันนี้

มโนห์ราฉลวยได้หันมาพัฒนาการใช้ฉากให้ทันสมัยและสมจริงขึ้น ระยะหลังในช่วงที่ละครและลิเกกำลังเฟื่องฟู มโนห์ราจำเป็นที่จะต้องพัฒนาในการแสดง หลังจากรำรำตามกระบวนโบราณแล้ว ก็จะแสดงนิยายสมัยใหม่ มโนห์ราฉลวยเป็นคณะแรกที่จัดฉากให้มีการเคลื่อนไหวได้ เพื่อให้ใกล้เคียงความเป็นจริง และแม้มโนห์ราฉลวยจะเป็นผู้หญิงแต่ก็มีความสามารถในการบริหารคณะได้ดีมาก รักษาชื่อเสียงดีเด่นมาตลอดระยะเวลา เกือบ 30 ปี เคยประชันขันแข่งกับศิลปินอื่นๆ ได้รับรางวัลเป็นจำนวนมากความสามารถส่วนตัวนอกจากรำตามแบบโบราณ และแสดงเป็นตัวละครได้หลายบทบาทแล้ว ยังสามารถประกอบพิธีกรรมทางมโนห์ราได้ด้วย ผลงานของฉลวย ประดิษฐ์ศิลป์เป็นที่รู้จักกว้างขวางทั่วภาคใต้ เคยเผยแพร่ผลงานการแสดงทางโทรทัศน์ช่อง 7 สี แสดงหน้าพระที่นั่งเมื่อคราวพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสภาคใต้ที่จังหวัดภูเก็ต และได้สอนให้ลูกศิษย์ในท้องถิ่นที่สนใจสามารถรำมโนห์ราได้อีกจำนวนมาก อีกทั้งยังได้ถ่ายทอดทำให้โรงเรียนในท้องถิ่นที่สนใจและขอความร่วมมือด้วย มโนห์ราฉลวยนับว่าเป็น “ผู้หญิงแกร่ง” อีกคนหนึ่งที่ควร ยกย่อง ปัจจุบันมโนห์ราลดความนิยมไป เพราะการแสดงอย่างอื่นมีอิทธิพลมากกว่าประกอบกับอายุมากขึ้น จึงเลิกแสดงไปในที่สุด แต่ก็ยังคงเปิดสอนรำมโนห์ราที่บ้านคลองเสียด (กลีน คงเหมือนเพชร, : 2540) (ผู้ให้ข้อมูล นางฉลวย โรจนเมธากุล อายุ 65 ปี 66 ม.6 ต. ปกาสัย อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

บทที่ 4

อัตลักษณ์ของชุมชนโคกยาง ในสถานะภาพของโจรและศิลปิน

อัตลักษณ์ของชุมชนโคกยาง ในสถานะภาพของโจร

สภาพสังคมในชุมชนโคกยางที่มาของวัฒนธรรมโจร

สภาพสังคมในหมู่บ้านโคกยาง หลังจากที่ผู้คนอพยพเข้ามาตั้งครัวเรือนในโคกยางมากขึ้น เป็นช่วงที่ก่อร่างสร้างครอบครัวจนมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติ บริเวณรอบๆ ร่อยหรอลง การทำมาหากินฝืดเคือง ผู้คนคอยาก การคมนาคมติดต่อกับสังคมภายนอกเป็นไปด้วยความยากลำบาก กว่าจะเดินทางไปต่างถิ่นต่างเมืองได้ ต้องอาศัยการขี่ช้าง หรือเดินเท้าผ่านป่าเขาลำเนาไพร หนทางทุรกันดารมาก ดังที่นายตริก ปลอดฤทธิ์ ชาวชุมชนโคกยาง (ผู้ให้ข้อมูล อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่) เปรียบเทียบระยะทางให้ฟังว่า เดินจน “ผ้าเมื่อเชิง” หมายถึง ระยะทางที่เดินไปไกลมาก ระหว่างทางจะต้องผ่านป่ารกผ่านแมงไม้ พงหนาม เสื้อผ้าที่สวมใส่ติดตัวไปจะถูกกิ่งไม้และหนามเกี่ยวจนขาดวิน จนกระทั่งต้องปะต้องซุน

ดังนั้นเมื่อคอยากท้องหิวไม่มีอาหารเลี้ยงดูลูกหลาน เป็นเหตุจูงใจที่ผลักดันให้ผู้คนจำเป็นต้องลักกินขโมยกินเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว การขโมยขบขายวงกว้างขึ้นไปเรื่อย จากลักเล็กขโมยน้อยเช่นขโมยเป็ดไก่ ข้าวสาร ข้าวหลาม กลายเป็นขโมย หมู วัว ควาย และช้าง มีการปล้นฆ่า ฆาตกรรม เมื่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้าไปไม่ถึง ไม่สามารถเรียกร้องความเป็นธรรมจากสังคมได้ ผู้ถูกกระทำเกิดความเจ็บแค้น ต้องใช้วิธีการแก้แค้นแบบ ตาต่อตา ฟันต่อฟัน กลายเป็นการจ้องแค้นด้วยการไปขโมยคืน ขโมยกันไปขโมยกันมา จากภายในชุมชนก็ขยายอาณาเขตออกไปยังชุมชนรอบข้าง โจรประเภทนี้ส่วนใหญ่จะไม่พกพาอาวุธ และถือคติว่า “ถ้าเขาไม่ขโมยของเราก่อน เราก็จะไม่ขโมยของเขา” จึงไม่ค่อยมีใครถือโกรธ ปัจจุบันในชุมชนโคกยางยังมีชีวิตอยู่หลายคน

สถานการณ์ที่ผู้ที่อ่อนแอกว่ามักจะถูกคนรังแกโดยไม่มีทางต่อสู้ เมื่อแจ้งความแล้วไม่มีหลักฐาน ก็ไม่สามารถเอาผิดได้ ต้องแก้ปัญหากันเอง ผลที่สุดจึงมีการตั้งตัวเป็นผู้มีอิทธิพล เป็นหัวหน้าโจรด้วยความจำเป็นเพื่อปกป้องตนเอง ครอบครัวและพรรคพวกญาติมิตร ให้ออกพ้นจากการถูกรังแก เช่น ปล้นฆ่า ฆาตกรรม หรือขโมยทรัพย์สิน ขณะเดินทางไปแสดงลิเกป่า มโนห์รา หรือหนังตะลุงยังชุมชนอื่น โจรพวกนี้จะถือคติว่า “ถ้าเราไม่ลักขโมยของเขาก่อน เขา ก็จะขโมยของเรา” ใครที่มีอิทธิพลมาก มีความสามารถที่จะลักขโมยปล้นฆ่าผู้อื่นได้มาก ก็จะเป็นที่ขอมรับจากผู้คน และมีผู้เข้ามาเป็นบริวารรับใช้ มาสืบทอดวิชาโจร กลายเป็นสมุนโจร เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้น อาจจะแยกกลุ่ม

ตั้งตัวเป็นหัวหน้าโจร ขณะเดียวกันเขาวชนที่อยู่ในครอบครัวโจรคลุกคลีกันสภาพแวดล้อมในครอบครัว ที่เป็นโจรก็จะเลียนแบบลัทธิขโมยน้อยด้วยความตึกะนอง มีการฝึกประสบการณ์จากการติดตามผู้ใหญ่ออกไปปฏิบัติการ เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะเป็นโจรมืออาชีพเมื่อโต มีสายเลือดโจรโดยกำเนิด ประการหนึ่ง และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นสังคมโจรอีกประการหนึ่ง จึงมีโอกาสคลุกคลี และได้รู้ได้เห็นพฤติกรรมของพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง ตลอดจนเพื่อนบ้านที่มีพฤติกรรมเป็นโจรจึงได้จดจำเป็นแบบอย่าง เช่นในวัยเด็กมักจะเล่นตำรวจจับโจรซึ่งโจรจะชนะตำรวจเกือบทุกครั้ง อีกทั้งยังมีตัวอย่างให้เห็นว่าการขโมยของผู้อื่นสามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้ง่ายโดยไม่ต้องทำงานหนักให้เหนื่อยยากลำบาก โตขึ้นได้รับการถ่ายทอดวิชาโจร มีการฝึกฝนและติดตามผู้ใหญ่วไปร่วมปล้นร่วมขโมย จนมีประสบการณ์สามารถปฏิบัติการได้เอง

ต่อมาเมื่อโจรที่ประกอบอาชีพรับจ้างเป็นโจร เป็นอาชีพหนึ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง เมื่อมีผู้ที่มีฐานะต้องการเลี้ยงโจรไว้ปกป้องทรัพย์สิน และดูแลความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว โจรประเภทนี้จะรับจ้างทั่วไปไม่ว่างานเล็ก งานใหญ่ ทุกรูปแบบทั้งปล้น จี๋ ฆ่า แล้วแต่นายจ้างจะสั่ง ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นค่านิยมที่มีการเลี้ยงโจร ตำรวจ จึงไม่กล้าจับโจร เพราะกลัวโดนฆ่าปิดปากเพราะสมัยก่อนโจรมากกว่าตำรวจ หรือโจรบางคนมีเส้นสายเข้ากับตำรวจได้ดีสามารถปฏิบัติการได้โดยไม่ถูกจับหรือตำรวจบางคนอาจจะเป็นโจรรับจ้างเสียเอง

เมื่อสังคมเริ่มเปลี่ยนแปลงผู้มีอิทธิพลจากภายนอกที่มีฐานะการเงินดี ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวพันกับธุรกิจที่ผิดกฎหมาย จะตั้งตัวเป็นเจ้าของมีลูกน้อง สมุน หรือบริวาร ซึ่งอาจจะเป็นโจรรับจ้างหรือโจรในเครื่องแบบคอยรับใช้ ทำหน้าที่รับคำสั่งให้ไปบรามาทำพื้นที่ขัดผลประโยชน์ของตน หรือขวางทางป็น นับเป็นโจรเจ้าพ่อโดยแท้จริง ที่ไม่จำเป็นต้องลงมือปฏิบัติการเอง

อย่างไรก็ตามผลที่สุดโจรดังกล่าวก็ค่อยๆ ลดบทบาทลงและหมดสภาพไปในที่สุดด้วยเหตุปัจจัยหลายประการดังจะกล่าวถึงในบทวิเคราะห์ต่อไป

การแบ่งประเภทของโจร

โจรในหมู่บ้าน โศกขางแบ่งตามพฤติกรรมการขโมย ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ย่องเบา โจรย่องเบาจะเข้าไปขโมยทรัพย์สินโดยไม่ให้เจ้าทรัพย์รู้ตัว ก่อนจะลงมือขโมยจะใช้คาถาอาคมสะกดให้เจ้าทรัพย์หลับแล้วย่องเข้าไปค้นหาทรัพย์ เช่น เงิน ทอง ทรัพย์มีค่าต่างๆ
2. อุก หรือปล้น เป็นการขโมยโดยใช้อาวุธ ข่มขู่ จึงทรัพย์ต่อหน้าเจ้าทรัพย์ เช่น วิวคาวย รถมอเตอร์ไซด์ รถบรรทุกสินค้า พอค้า

3. **ล็กเล็กขโมยน้อย** ล็กขโมย หยิบฉวยของเล็ก ๆ น้อย ๆ เวลากลางวัน ขณะที่เข้าทรัพย์สินเปลอ หรือกลางคืนขณะที่เข้าทรัพย์สินลับ เช่น ขโมยไข่เป็ด ไข่ไก่ มีด จอบ พร้า ข้าวสาร ผลไม้ในสวน เสื้อผ้า หม้อข้าว หม้อแกง ของใช้ภายในบ้าน

การสืบทอดวิชาโจร

โจรประเภทแรกเป็นการปฏิบัติการของกลุ่มเพศชายในชุมชนโคกยาง ไม่ปรากฏว่ามีโจรผู้หญิงออกปล้น หรือลักขโมยร่วมกับกลุ่มโจรผู้ชาย แต่ในประเภทล็กเล็กขโมยน้อยในชุมชนกันเองมีเพศหญิงด้วย เคยพบเห็นในช่วงหลังที่เด็กมีโอกาสเข้าศึกษาในโรงเรียน จะมีทั้งเด็กนักเรียนทั้งเพศหญิงและเพศชายจากชุมชนโคกยางขโมยสิ่งของ เครื่องใช้ เงินทอง หรือเสื้อผ้าของเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน หรือในห้องพักครู บางคนให้เหตุผลว่ายากจน ไม่มีเงินซื้ออาหาร แต่บางคนฐานะทางบ้านค่อนข้างดี แต่เห็นแล้วอดใจที่จะหยิบฉวยไม่ได้

คั้งที่ทราบกันอยู่แล้วว่า สภาพแวดล้อมทางสังคม และครอบครัวมีส่วนในการที่กำหนดพฤติกรรมของเด็กที่จะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า การจะสอนให้ลูกดี คือ การกระทำความดี ทำสิ่งที่ถูกต้องให้ลูกเห็น เด็ก ๆ ในชุมชนโคกยางในอดีตก็เช่นกัน เมื่ออยู่ในครอบครัว ในสังคมโจร ก็ย่อมจะมีโอกาสได้ยินได้ฟัง ได้พบเห็นพฤติกรรมของพ่อแม่ ญาติพี่น้อง หรือเพื่อนบ้านมาตั้งแต่เด็ก สังเกตได้จากการที่เด็ก ๆ จะเลียนแบบผู้ใหญ่ด้วยการรวมกลุ่มกัน เล่นบทบาทสมมุติ เป็นแก๊งโจร ขโมยวัว ควาย ปล้นฆ่า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเด็กผู้ชาย เมื่อเริ่มเล่นเด็ก ๆ จะแย่งกันเป็นหัวหน้า แต่เฉพาะเด็กที่แข็งแรงกล้าหาญ มีบุคลิกภาพเป็นผู้นำ หรือมีนิสัยเกเร เพื่อน ๆ กลัวเท่านั้นที่จะได้รับการเลือกเป็นหัวหน้าแก๊งโจร เมื่อเด็กผู้ชายโตขึ้นก็จะฝึกลักเล็กขโมยน้อย ผู้ใหญ่จะถ่ายทอดเทคนิคให้บ้าง เรียนรู้เองบ้าง และเมื่อผู้ใหญ่เห็นว่าเด็กคนไหนมีแววที่จะเป็นโจรได้ก็ถ่ายทอดวิชาให้ และให้ติดตามไปร่วมสังเกตการณ์ในระยะแรก และมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติการจนเกิดความชำนาญสามารถรวมแก๊งได้ในที่สุด

จรรยาโจร

ภาพลักษณ์ของคำว่า “โจร” โดยทั่วไปคือผู้ที่กระทำผิดทั้งจารีตประเพณี ผิดทั้งศีลธรรมข้อสอง คือ การลักทรัพย์ของผู้อื่นเบียดเบียนทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และผิดกฎหมายด้วย แต่จากการเก็บข้อมูลภาคสนามอย่างใกล้ชิดและการสัมภาษณ์ ปรากฏว่ากลุ่มโจรในหมู่บ้านโคกยางมีจรรยาโจรที่เป็นเครื่องมือกำกับ หรือควบคุมการปฏิบัติเชิงโจรของพวกเขาและมีการอบรมสั่งสมและสืบทอดต่อกันมาเช่นเดียวกับกลุ่มโจรภาคใต้ในอดีตเช่นที่เคยได้ยินได้ฟังมาบ้างและมีลักษณะใกล้เคียงกับจรรยาของนักเลงที่ สุริวงค์ พงไพบูลย์ (2542 : 1728-1730) กล่าวพอสรุปได้ว่า “ นักเลงต้องเป็นคนหนักแน่น พุดน้อย ระวังคำพูด ไม่หุเบาควนเชื่อ ต้องวางตัวเป็นคนชั้นเชิงสูง มีความกตัญญูสูง ไม่ล่วงละเมิดหรือลบหลู่ผู้มีพระคุณ ไม่รบบราฆ่าฟันในเขตวัด ไม่ล่วงละเมิดตัวประกัน ไม่ดูหมิ่นเครื่องรางของขลัง หรือ

ซากศพศัตรู ไม่ลักขโมยของจากบ้านที่ตนเคยพักพิงอาศัยแม้ข้าวเพียงม้อเดียว หรือน้ำเพียงหยดเดียว ไม่ฆ่าฟันหรือทำอันตรายแก่ผู้ที่กำลังหลับ กำลังถ่ายทุกข์ กำลังรับประทานอาหาร สัมปวยหรือหมคทางสู่วรรณทั้งหญิงมีครรภ์ หญิงที่ไม่มีความคิด เด็ก และไม่ฉวยโอกาสเอาเปรียบศัตรู”

สำหรับจรรยาโจรในหมู่บ้านโคกยางจะมีรายละเอียดที่แตกต่างออกไปจากที่กล่าวมาแล้วบ้าง ดังเช่น

1. โจรในอดีตมีการปลุกฝังกันให้รู้จักบุญคุณคน โดยสืบทอดจรรยาโจรปฏิบัติสืบทอดกันมาว่าหากได้เคยอาศัยร่วมไม้ขายคาบ้านใดพักพิงหลบแดด ลม ฝน หรือเจ้าของบ้านให้ดื่มน้ำให้กินข้าวแม่เพียงหยดเดียวหรือครั้งเดียวก็จะถือเป็นบุญคุณไม่ขโมยทรัพย์สินของบ้านนั้น และหากรู้เห็นว่าโจรกลุ่มอื่นมารังแกก็จะให้ความช่วยเหลือคุ้มครอง

2. หากรู้ว่าบ้านใด หรือผู้ใดเป็นโจรก็จะไม่ลักขโมยของโจรด้วยกัน ทั้งนี้รวมไปถึงเครือญาติ ไกล่ชิดของโจรผู้นั้นด้วยอันเป็นการแสดงถึงความซื่อสัตย์ต่อพวกเดียวกัน

3. โจรจะไม่ขโมย ทรัพย์สิน หรือปฏิบัติการปล้นวัวควาย ในท้องถื่นบ้านตนเอง (นอกจากการลักเล็กขโมยน้อยซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่น)

4. โจรข่งเบาที่เข้าไปขโมยทรัพย์สินในบ้านเจ้าทรัพย์จะไม่ทำร้ายผู้ที่อ่อนเยาว์ หรือเพศที่อ่อนแอกว่าได้แก่คนชรา ผู้หญิงและเด็ก

5. หากพบเห็นผู้หญิงนอนหลับในสภาพที่ไม่เรียบร้อยก็จะดึงผ้าปกปิดให้และไม่กระทำการอันเป็นความผิดทางเพศ หรือข่มขืนผู้หญิง

6. ขณะปล้นทรัพย์หากเจ้าทรัพย์ไม่ต่อสู้ก็จะไม่ทำร้ายร่างกายเจ้าทรัพย์เด็ดขาด

7. ไม่ปล้นทรัพย์สินที่ติดตัวเจ้าทรัพย์ ปล้นหรือฉกฉวยเฉพาะทรัพย์สินนอกกายเท่านั้น

ค่านิยมในสังคมโจร

ค่านิยมเป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมนั้นปรารถนาอยากจะได้อยากเป็น จึงนับเป็นบรรทัดฐานทางสังคมประการหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้คนในสังคมนั้นๆ จากการศึกษาพบว่าค่านิยมทางสังคมของหมู่บ้านโคกยางในอดีตมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับค่านิยมสังคมโจรทางภาคใต้ทั่วไป

1. ค่านิยมในการหลบเลี่ยงกฎหมาย ลักษณะของผู้นำที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือว่าเป็นคนเก่ง จะต้องเป็นคนที่มีภูมิปัญญาหรือมีความสามารถในการหลบหลีกเลี่ยงกฎหมายได้

2. ค่านิยมในการยกย่องโจร ค่านิยมข้อนี้ควบคู่กับค่านิยมยกย่องศิลปิน ดังคำกล่าวที่ว่า “ครอบครัวใด พ่อแม่ไม่เข้าไหน ไม่เป็นโจรไม่เป็นศิลปินพาสสมบัติไม่รอด อันจะส่งผลไปถึงการขอสาวแต่งงาน ฝ่ายชายจะต้องถูกป้อนคำถามว่า “เคยเป็นโจรไหม เคยเป็นศิลปินบ้างไหม” หรือหากผู้ชายไม่เป็นโจรเอง ก็จะต้องเกิดในตระกูลโจรหรือมีพรรคพวกเป็น “นักเลง” จึงจะได้รับการพิจารณาขอกูกสาวให้ เพราะ “ลูกใครหลานใครเป็นโจร เป็นหัวหน้าพาสสมบัติรอด” และจากการที่ คนสมัยก่อนมีค่านิยมในการนับถือโจรนี้เอง โจรจึงมาก

3. เป็นโจร ไม่ผิดไม่บาปเพราะเป็นการหาเลี้ยงชีพ เช่นเดียวกับการที่พระสงฆ์ต้องฉันเนื้อสัตว์ เป็นอาหารเพื่อยังชีพ

4. มนุษย์โลกเกิดมาเป็นโจรเป็นเรื่องของบุญกรรม ที่เกิดร่วมยุคสมัยกับพระพุทธองค์ซึ่งขโมยดอกบัวของพระศรีอารีย์เพื่อต้องการมาเกิดใน โลกมนุษย์ก่อนจึงไม่คิดว่าเป็นเรื่องการทำผิดร้ายแรง

5. การเป็นโจร หรือ “ลักเลง” มีโอกาสเดินทางไปยังที่ต่างๆ ได้ร่วมผจญภัยร่วมกับเพื่อนๆ ทำให้รู้จักผู้คนที่เพื่อนฝูงมากมายเป็นที่ยำเกรงของผู้คนทั่วไป

6. ค่านิยมของการเป็น “ลูกผู้ชาย” ในสังคมไทยอย่างหนึ่งคือ การได้ออกไปขโมยทรัพย์สิน แต่ครั้งนับเป็นการสะสมประสบการณ์ของลูกผู้ชาย

7. ค่านิยมด้านเศรษฐกิจ การขโมยถือเป็นการหารายได้มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ง่ายโดยไม่ต้องทำงานหนัก

คติความเชื่อและการใช้คาถาอาคม

วิถีชีวิตของผู้คนในอดีตผูกพันกับความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่มองไม่เห็นและความเชื่อด้านไสยศาสตร์เวทย์มนต์คาถาฤกษ์ยาม แม้กระทั่งการปฏิบัติการในหมู่โจรก็ต้องขึ้นอยู่กับความเชื่อและเวทย์มนต์คาถาที่จะเป็นตัวช่วยให้ประสบความสำเร็จด้วยดังเช่น

ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามและเคล็ด

โจรสมัยก่อนเมื่อมีการนัดหมายที่จะไปปล้นที่ใดที่หนึ่ง ก่อนออกจากบ้านต้องปฏิบัติตามกฎแห่งความเชื่อของโจรอย่างเคร่งครัด เพื่อตรวจสอบว่าจะกระทำการได้สำเร็จหรือไม่ เป็นต้นว่า

ดูลม วิธีการดูลมยื่นหน้าประตูบ้านสำรวจลมหายใจเข้าออก โดยการเอานิ้วกดจมูกที่ละข้าง และหายใจออกแรง ๆ เร็ว ๆ ทำสลับกัน 2 ข้าง ถ้าลมหายใจจากรูจมูกข้างใดออกคล่องกว่า ให้ก้าวเท้าข้างนั้นออกจากบ้าน “คล่องข้างไหน ก้าวเท้าข้างนั้น”

ดูไฟ วิธีการดูไฟให้เอาฝ่ามือทั้งสองดูกันไปมา ถ้ามีเสียงดังออกไปได้ แต่ถ้าดูแล้วฝ่ามือเหนียว ไม่มีเสียงไม่ควรออกไป เพราะไฟขาด อาจจะถูกงูกัด หรืออุบัติเหตุต่างๆ ทำไม่สำเร็จ

ดูปลายจมูกของตนเอง วิธีการดูปลายจมูกให้ก้มลงมองว่ามองเห็นหรือไม่ ถ้ามองไม่เห็นไม่ควรออกไปปล้น ถ้ามองเห็นออกปล้นได้ตามปกติ

ดูฤกษ์ยามโจร การดูฤกษ์ยามโจร จะนับเดือนไทย ถ้าเดือนไหนข้างขึ้นให้ไปปล้นวันเลขคี่ ยกเว้นวันขึ้น 1 ค่ำ เพราะเป็นทักษิณเดือน ถ้าเดือนไหนข้างแรม ให้ไปปล้น วันเลขคู่

วันดี	วันอาทิตย์	ขึ้น 3 ค่ำ
	วันอังคาร	ขึ้น 5 ค่ำ
	วันศุกร์	ขึ้น 9 ค่ำ
	วันเสาร์	แรม 2 ค่ำ
	วันพฤหัสบดี	แรม 4 ค่ำ

วันไม่ดี	วันขึ้นและแรม 1 ค่ำ
	วันจันทร์ วันนอน
	วันพุธ วันเปื่อย วันเนา

หากจำเป็นต้องออกปล้น วันจันทร์ต้องแก้เคล็ดด้วยการกินข้าวแกล้วนอนก่อนจึงลุกขึ้นออกไปปล้น ส่วนวันพุธไม่นิยมออกปล้น หรือทำอะไร นอกจากปิดนํ้านา หรือขังนํ้าไว้ในนาเพราะขังข้าวจะเปื่อยเร็ว

วันขึ้น หรือแรมที่ตรงกับเดือน นั้น ๆ ห้ามออกปล้น หรือฆ่าคนเพราะจะทำการไม่สำเร็จ รวมทั้งไม่เผาผี ไม่แต่งงาน ด้วยเพราะเป็นฤกษ์ไม่ดี เช่น

	วันแรม 1 ค่ำ	เดือน 1
	วันแรม 2 ค่ำ	เดือน 2
	วันแรม 3 ค่ำ	เดือน 3
	วันแรม 4 ค่ำ	เดือน 4
หรือ	วันขึ้น 1 ค่ำ	เดือน 1
	วันขึ้น 2 ค่ำ	เดือน 2
	วันขึ้น 3 ค่ำ	เดือน 3
	วันขึ้น 4 ค่ำ	เดือน 4

นอกจากนั้น โจรยังถือเคล็ด เช่น เมื่อออกเดิน (ออกขโมย) แล้วต้องขโมยข้าวของติดมือกลับบ้านให้ได้ อย่างน้อย 1 อย่าง เพื่อเป็นเคล็ด ไม่กลับบ้านมือเปล่า ดังเช่นคำบอกเล่าที่ว่า “ถ้าไม่ได้ช้าง ลักควาย ถ้าไม่ได้ควายลักหมู ถ้าไม่ได้หมูลักไก่ ไม่ได้ไก่ลักราวผ้า วันไหนไม่ได้ลักนอนไม่หลับ เหมือนคนติดฝิ่น แม้มีกินก็ต้องลัก” (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 71 ปี 42 ม. 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ความเชื่อเรื่องรูปลักษณะและจำนวนสัตว์ที่ขโมย

โจรจะไม่ขโมยวัว ควาย ที่มีลักษณะ และจำนวนดังนี้

“วัวลาย ควายเจ็ด หรือสิบเอ็ดตัว ห้ามขโมย” วัวลาย หมายถึง วัวที่มีลำตัวลาย ควายเจ็ด หมายถึง จำนวนควายที่ขโมยได้จำนวนเจ็ดตัว หรือสิบเอ็ดตัว ถ้าบังเอิญขโมยมาแล้วควายสิบเอ็ด ต้องแก้เคล็ดโดยฆ่ากินเป็นอาหาร หรือขายไป 1 ตัว

ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังและคาถาอาคม

โจรบางคนเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง เช่น เชื่อว่าเขี้ยวหมูป่า นำมาแขวนคอเพื่อป้องกันอันตรายจากของมีคม กระสุนปืนหรืออาวุธต่างๆ ได้ เชื่อว่าผ้ายันต์ที่ลงคาถาอาคมแล้วหากนำติดตัวไปสามารถ ป้องกันภัยอันตรายได้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังเชื่อในเรื่องคาถาอาคมสำหรับใช้ป้องกันตัวและคาถาอาคมที่ใช้ประโยชน์ในยามจำเป็นอีกหลายรูปแบบเช่น

คาถาอาคมป้องกันโจร เล่ากันว่าเมื่อมีคนเข้ามาขโมยควาย หรือขโมยของในบ้าน เจ้าของบ้านที่มีคาถานี้จะท่องคาถาแล้วทวาดว่า “อย่าเอาของกู” โดยไม่เห็นตัวโจร โจรจะไปไหนไม่ได้ จนกว่าเจ้าของบ้านมาพบ โจรคนหนึ่งเคยเล่าว่ามีความรู้สึกลัวว่า วายอยู่ในน้ำ แต่เมื่อเจ้าของมาพบก็ลงมองพบว่าตัวเองว่ายอยู่บนกองหญ้า

คาถาอาคมป้องกันกระสุนปืน ผู้ที่มีคาถานี้ เมื่อท่องคาถาแล้วสั่งให้คนยิงกระสุนจะไม่ออก แต่มีข้อแม้ว่าให้พูดว่ายิงสิ่งอื่น เช่น ยิงต้นไม้ ยิงกระป๋อง ฯลฯ ห้ามพูดว่ายิงตัวเอง เพราะปืนจะประทุ

คาถาหุงข้าวหม้อหุ้ย (หม้อเล็ก) ผู้ที่มีคาถานี้ เชื่อว่า สามารถเสกข้าวสาร 1 กระป๋องเพื่อหุง ให้คนกินได้โดยไม่จำกัด ตักเท่าไรก็ไม่หมด แต่ไม่มีการสืบทอดให้ลูกหลานในปัจจุบัน เพราะเชื่อว่าคนที่มีคาถานี้จะทำมาหากินไม่เกิด ทำนาไม่ได้ข้าว

คาถาสับหัวกระไดบ้าน เป็นคาถาที่โจรใช้ท่องพร้อมกับใช้มีดหรือขวานอาวุธที่นำติดตัวไปสับหัวกระไดบ้านเพื่อสะกดให้เจ้าของหลับก่อนจะเข้าไปขโมยทรัพย์สินในบ้าน (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 71 ปี 42 ม. 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

สำนวน และภาษาโจร

ในหมู่โจรโคกยางจะมีสำนวนที่ใช้พูดจากันสามารถสื่อสารให้เข้าใจกันได้ ซึ่งบ้างคำเป็นสำนวนที่ได้ยินกันทั่วไป บางสำนวนก็ใช้เฉพาะในชุมชนโคกยาง เช่นสำนวนที่ว่า

โจรย่อรู้ทางโจร หมายถึง ผู้ที่มีพฤติกรรมเหมือนกันหรือมีอาชีพเดียวกัน ย่อมรู้เท่าทันกัน

ไม่มีสัจจะในหมู่โจร วิสัยโจรจะต้องอาศัยภูมิปัญญาในการใช้กลลวงหลอกล่อเจ้าทรัพย์เพื่อหวังทรัพย์สินหรือประโยชน์จึงไม่ควรคาดหวังจะเอาความสัจจริงจากโจร

อย่าขวางทางโจร เป็นคำเตือนว่าขณะที่โจรกำลังปฏิบัติการอย่าเข้าไปขัดขวางจะได้รับอันตราย

เหมือนไฟไหม้ในแก๊ป ร้อนรุ่มไปตลอดเวลาเหมือนไฟไหม้แก๊ส (ตะเกียงอะเซติลีน) เป็นสำนวนเปรียบเทียบว่าทรัพย์สินเงินทองที่ได้จากการขโมย ของผู้อื่นเมื่อนำมาเก็บไว้กับตัวจะไม่มีความสุขเป็นของร้อน เพราะเจ้าของสาปแช่งไว้ เป็นต้น

แก้ผัด ลิบผัด อย่าผัดเมียเพื่อน หมายถึงเป็นคำเตือนไม่ให้ เป็นชู้กับเมียผู้อื่น เพราะเชื่อว่าหากเป็นชู้กับเมียผู้อื่น หรือเข้าไปขโมยทรัพย์สินแล้วข่มขืนเจ้าทรัพย์จะทำให้คาถาอาคมเสื่อม

แก้ผลาญ ลิบผลาญ อย่างผลาญของนาย อย่าลักขโมยของหลวงเพราะจะต้องถูกลงโทษทางกฎหมาย

กูไม่เคยฟันคอมมิ่ง มึงจะเอาอะไรกับกูหนักหนา เป็นคำตัดพ้อต่อว่าของผู้ที่ถูกรังแกหรือถูกระรานว่าตนเองไม่เคย ทำร้ายเขามาก่อนเลย ทำไมต้องทำกับเขาเช่นนั้น ฯลฯ

อูก (ภาษาถิ่นใต้ปล้น) หมายถึง การใช้อาวุธ ข่มขู่ ชิงทรัพย์ต่อหน้าเจ้าทรัพย์

ปักกำอูก หมายถึง รูปกากบาทที่มีกนิยมทำจากทางระกำ หรือกาบหมากนำไปปักหรือแขวนที่หน้าบ้านเจ้าทรัพย์ เพื่อบอกกล่าวให้เจ้าทรัพย์รู้ตัวล่วงหน้าก่อนการปล้น และอีกนัยหนึ่งนั้นก็เพื่อเป็นการบอกกล่าวการขอขมาต่อนักเลงเจ้าถิ่นด้วย ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติตามแนวทางบรรพโจรในสมัยนั้น (สว่าง กรดเต็ม, 2546 : 7)

ถ้อ หมายถึง การผลัดกันขโมยของกันและกันเพื่อเป็นการแก้แค้น

คอ หมายถึง เพื่อนโจรด้วยกันที่เป็นมิตรต่อกัน คอยให้ความช่วยเหลือยากเพื่อนทุกข์ หรือต้องการความช่วยเหลือ เช่นช่วยบอกเบาะแสให้เพื่อนโจรต่างถิ่น หรือช่วยให้ความร่วมมือในการขโมย เป็นต้น

พลี หมายถึง การฆ่า วัวควายที่ขโมยได้เป็นอาหาร

มักมุล หมายถึง มีเรื่องโกรธแค้นกันมาก่อน ซึ่งอาจจะนำไปสู่การแก้แค้นกันภายหลัง (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 ม.2, นายเพชร นบนอบ 92 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

๑๗๗

นอกจากนี้ ในกลุ่มโจรโคกยางด้วยกันจะมีภาษาเฉพาะของกลุ่ม ที่ใช้สื่อสารกันเพื่อพูดคุยนัดแนะเวลาออกปฏิบัติการ หรือเรื่องลับเฉพาะที่ต้องการให้รู้เฉพาะในหมู่พวกเดียวกันเท่านั้น ทั้งนี้ นอกจากจะป้องกันไม่ให้คนนอกทราบเรื่องอันเป็นความลับของพวกเขาเองแล้ว ยังเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นพวกเดียวกัน ความเป็นหนึ่งเดียวกันอีกด้วย ภาษาดังกล่าวจะคัดแปลงจากภาษาถิ่นใต้ให้แตกต่างจากภาษาพูดคุยทั่วไป เช่น

ต้องการพูดนัดแนะกันว่า “ต่อคำ (คำนี้)จะไปลักควายกัน จะไปด้วยกันไหม” ก็จะพูดว่า โบ้งไอ้อ้อ โบ้งไอ้อ่า โบ้ไอ้อ้อ โบ้งไอ้อัก โบ้งไอ้อาย โบ้งไอ้ออ โบ้งไอ้อัน โบ้งไอ้อ้าย

หรือหากมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปในหมู่บ้าน จะมีผู้วิ่งไปส่งข่าวให้สมาชิกทราบด้วยภาษาของพวกเขาเองว่า “เนย เมอ” หมายถึง นายมา เป็นต้น

วิธีการพูด จะใช้คำว่า “โบ้งไอ้อ” ไว้ข้างหน้า แล้วใช้อักษร “ท” แทนอักษรตัวอื่นทุกตัว หรือปรับเปลี่ยนสระให้ผิดเพี้ยนไปจากคำเดิม (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ภูมิปัญญาในการขโมย

คุณสมบัติของผู้ที่เป็นโจร ต้องฉลาด มีไหวพริบดี สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ และต้องใช้ภูมิปัญญาที่ซับซ้อนในการวางแผนล่วงหน้า และมีเทคนิควิธีในการขโมยทรัพย์สินแต่ละอย่าง มีภูมิปัญญาในการหลีกเลี่ยง การหลอกล่อ การซ่อนรอยไม่ให้เจ้าทรัพย์จับได้ ดังเช่น

วิธีการขโมยไก่

วิธีการจับไก่ไม่ให้ร้อง ต้องใช้เวลาปฏิบัติในเวลากลางคืนเดือนมืด ไม่เปิดไฟหรือเอาผ้าขาวมาจุ่มน้ำแล้วบิดให้หมาด ย่องไปคลุมตัวไก่ พอไก่ถูกน้ำจะตัวสั่น เพราะความเย็นจึงไม่ร้องหรือใช้แร้วดัก หรือย่องไปรวบให้ติดปีกทั้ง 2 ข้าง แล้วยกขึ้น

วิธีการขโมยเปิด

ใช้เวลาปฏิบัติการณ์ในเวลากลางคืน รอเวลาที่เจ้าทรัพย์เผลอหรือหลับ ย่องเข้าไปที่ที่
 เล้าเปิดนั้นของ ๆ ส่องไฟฉาย ไปที่เปิดเปิดจะเดินเข้ามาหาไฟ จับปากกรวยไว้แล้วจูงเข้าดูหรือ
 กระสอบ หากก้มลงจับตัวเปิดจะร้อง

วิธีการขโมยข้าง

คนที่ขโมยข้าง จะต้องรู้เพลงข้าง (รู้นิสัยข้าง) และสามารถสร้างความคุ้นเคย กับ
 ข้างได้ หรือเคยเป็นความคุ้นเคย ข้างข้างมาก่อน เพราะเมื่อขึ้นไปนั่งบนคอข้าง ข้างจะลองขยับคอ ดู จะ
 รู้ว่าคน ๆ นั้น เคยขี่ข้างหรือไม่ ถ้าเคยขี่จะรู้จังหวะการควบคุมข้างก็จะไม่คือ หากข้างคุ้นเคยกับข้าง
 โมโห จนก้มหัวลงใช้งานแท่ง จึงกระโดดขึ้นคอข้างหรือขึ้นไปบนต้นไม้แล้วกระโดดลง

วิธีการขโมยควาย

เทคนิควิธีการขโมยควายในเวลากลางวัน และกลางคืนจะแตกต่างกัน

การขโมยควายกลางคืน รอจนเจ้าของหลับ นำสุนัขไปละลายน้ำแล้วราดบน
 ลืมที่สลักประตูควาย ซึ่งอยู่ใต้ฐานบ้านเจ้าของควาย หลังจากนั้นเอาผ้าขาวม้าแห้ง ๆ ม้วนให้กลมวาง
 บนหัวหลักคอกแล้วตอกด้วยไม้ เพื่อให้สลักหลุด โดยไม่มีเสียง แล้วจึงเข้าไปจูงควายออกจากคอก
 เดินเข้าไปบนรอยเท้าควายตามทางที่ฝูงควายเดินผ่านเป็นประจำ เพื่อว่าในวันรุ่งขึ้นฝูงควายจะเดินเข้าทับ
 รอยเดิมอีกจนตามรอยเท้าควายตัวที่ขโมยไปไม่ถูก หรือเดินไปบนเส้นทางที่มีพื้นดินแห้งและแข็ง
 เพื่อว่าเจ้าของควายที่ออกติดตามหาจะได้ตามไม่ถูกเพราะไม่พบรอยเท้าควาย

การขโมยควายกลางวัน ใช้ข่านนาง ข่านดับเต่า หรือข่านเชือก (เถาว์วัลย์)
 มาขดเป็นวงแล้วถือไว้ พร้อมกับกิ้งตัวไปบนปิงนา จนถึงหลักควาย จึงเอาข่านเชือกหรือเถาว์วัลย์
 ดังกล่าว ผูกต่อกับเชือกถ่วงควายแล้วกิ้งตัวกลับโดยปล่อยเถาว์วัลย์ไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงจุดที่จะแอบ
 ซ่อนตัวได้ จึงค่อย ๆ ดึงเถาว์วัลย์เข้าหาตัว เพื่อให้ควายที่กำลังกินหญ้าค่อย ๆ ห่างเจ้าของ ซึ่งนั่งหรือ
 นอนหลับอยู่บนหน้านา แล้วจูงควายเดินแหวะเวียนหลายที่ ก่อนจะจูงจุมกให้เดินถอยหลังไปที่ลับตา
 คนเพื่อซ่อนรอย แล้วผูกเอาไว้รอเอาไปขายต่อ หรือ นำมาแกง เนื้อที่เหลือแล้วออกเป็นชิ้น ๆ หมักเกลือ ใส่
 โองี ผิงดิน ใช้กะลาครอบปากโองีที่โผล่พื้นดินขึ้นมา

วิธีการขโมยข้าวสาร (ลักไซสาร)

หาจังหวะที่เจ้าของบ้านเผลอย่องไปได้ดูบ้าน ใช้ท่อเหล็กขนาดสั้นปลายข้างหนึ่งตัด
 เฌียงและแหลม สอดตลอดองกระดานพื้นบ้านหรือฟากขึ้นไปในตำแหน่งที่วางกระสอบข้าวสาร เมื่อ
 เหล็กเจาะทะลุกันกระสอบ เจาะเหล็กให้ข้าวสารไหลผ่านท่อเหล็กลงในภาชนะที่รองรับข้าวสาร

วิธีการขโมยโองน้ำ

จะใช้เวลาปฏิบัติกรขโมยในเวลากลางคืน รอให้เจ้าของหลับ เทน้ำทิ้ง แล้วลึ้งออกไปจากบริเวณบ้านของเจ้าของบ้านนำไปไว้ในที่ ๆ พ้นจากสายตาของเจ้าของโอง

วิธีการขโมยเสื้อผ้า หม้อหุงข้าวของใช้ภายในบ้าน

ไม่จำกัดเวลาขโมยแต่จะต้องรอเวลาให้เจ้าของบ้านเผลอ หรือไปธุระนอกบ้านและบริเวณรอบข้างปลอดภัยคนสัญจร ก็จะย่องเข้าไปหยิบในบ้าน

วิธีการขโมยขนมหรืออาหารในกระสอบ

วิธีการขโมยขนมหรืออาหารที่อยู่ในกระสอบ เช่น ปลาอย่าง กุ้งเสียบ ขนมต่าง ๆ จะต้องใช้ตะขอหรือเบ็ดผูกสายไว้ที่ปลายไม้ไผ่บาง ๆ หย่อนลงไปเกี่ยวของในกระสอบ แล้วกระตุกเบาๆ ก่อนยกต้นไม้ไผ่ขึ้นมาเพื่อให้ขนมหรืออาหารติดขึ้นมาด้วย

วิธีขโมยกะปิที่บรรจุทุกบนหลังช้าง

แอบขึ้นไปหมอบบนหลังช้างเวลากลางคืน เมื่อเจ้าของเผลอหรือหลับก็จะใช้ตะขอช้าง ฉาะก้อนกะปิมาใส่ข้อมที่นำติดตัวไป

วิธีขโมยผักในสวน

ต้องไปขโมยเวลากลางคืน จึงจะสะดวกใช้วิธีการข่องเบาไม่ให้ได้ยินเสียง เมื่อขโมยเสร็จ ขากลับให้เดินถอยหลังกลับ เพื่อให้เจ้าของเห็นแต่รอยเท้าตอนเข้าไม่เห็นรอยเท้าตอนขากลับ เจ้าของจะได้ตามรอยไม่ถูก

วิธีขโมยข้าวหลาม

จะแอบซุ่มบริเวณที่เจ้าของกำลังย่างข้าวหลาม รอจังหวะที่เจ้าของหันหลังไปหยิบฟืนหรือลุกขึ้นไปธุระอย่างอื่น ใช้ความว่องไวข่องไปควักกระบอกรับข้าวหลามแล้วรีบหนีออกไปให้พ้นบริเวณนั้นให้เร็วที่สุด

วิธีขโมยหมู

แอบข่องเข้าไปตอนเจ้าของบ้านและหมูนอนหลับ เอาไฟฉายส่องที่ท้องแล้วใช้ขวานตีหัวหรือ “หน้าแดง” (แสกหน้า) ของหมูแรง ๆ ะให้ถูกตรงหัวหมูพอดี หมูจะชักตาย โดยไม่มีเสียงร้อง

วิธีตกเบ็ดหมู

ใช้ตะขามเป็นเหยื่อโดยตีให้หลังหัก รอให้ถึงเวลากลางคืน ทำที่ไปนั่งอุจจาระใกล้ เล้าหมู ใช้คันเบ็ดทำด้วยไม้ไผ่ ใช้เชือกผูกที่ปลายคันเบ็ด แล้วปลายเชือกอีกข้างผูกตะขามหย่อนลงไป บนหลังหมูตะขามจะกั๊กหมูจนตาย ค่อยๆ ย่องเข้าไปอุ้มหมูออกมา

วิธีขโมยวัว

วัวเป็นสัตว์ที่ชอบร้องเสียงดังวิธีขโมยวัวจะต้องแก้ปัญหาร้องวัวร้องให้ได้ เพราะหาก เจ้าของ หรือเพื่อนบ้านได้ยินจะเป็นอุปสรรคในการขโมย ดังนั้นจึงแก้ปัญหาคือรับนำวัวไปให้ถึงที่ ซ่อนแล้วใช้เชือกผูกบริเวณท้องวัวให้แน่น เพื่อให้วัวไม่สามารถเบ่งท้องเพื่อสูดลมเข้าปอดได้ จึงไม่สามารถเปล่งเสียงร้องได้

วิธีย่องเบาขโมยทรัพย์สินใต้หมอนเจ้าทรัพย์

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นช่วงที่ชาวมุขชนโคกยางอดอยากมาก ถึงกับต้อง เดินทางไปขโมยของชาวบ้านที่ เหนือคลอง ซึ่งถือเป็นตลาดกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าในยุคนั้น ชาวบ้าน ที่เดินทางจากชนบทไกล ๆ เพื่อนำสินค้าแลกเปลี่ยนซื้อขาย จะต้องไปนอนค้างคืนที่ตลาดนัด เหนือคลอง (เพราะในยุคนั้นยังไม่มีโรงแรม) หลังจากที่พ่อค้าแม่ค้าเก็บของที่วางขายแล้ว ก่อนนอนจะ นำของมีค่าเงินทอง ห่อเสื่อผ้าแล้วหนุนนอน เพื่อป้องกันขโมยแต่ก็ถูกขโมยจนได้ โดยพวกขโมยจะ ไป ก้นอย่างน้อย 2 คน รอให้เจ้าของและบรรดาผู้ที่พักหลับนอนในตลาดนอนหลับจนหมด แล้วคนหนึ่ง ย่องไปเคาะหน้าแข็ง หรือสะกิดขา เจ้าของให้ลุกขึ้นนั่งเพื่อดูว่าเกิดอะไรขึ้นกับขาของตน แล้วอีกคนที่ ซ่อนตัวอยู่ที่ริบคว่าทรัพย์สินที่หนุนนอนหนีไป

นอกจากนั้นโจรในชุมชนใกล้เคียง เช่น โจรจากลำทับ ซึ่งมีเขตแดนติดกับพรุดินนา เมืองโมยว หรือควาย แล้วจู่ผ่านชุมชนโคกยาง ก่อนจึงวกกลับไปลำทับเพื่อให้เจ้าของสับสนเข้าใจ ว่าเป็นโจรจากโคกยาง ด้วยเหตุที่โคกยางเป็นเส้นทางผ่าน หรือเป็นเส้นทางลงของโจรนี้เอง โคกยาง จึงชื่อว่า เป็นชุมชนที่มีโจรมากที่สุดในจังหวัดกระบี่

ในอดีตเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้าไปไม่ถึงชาวบ้านต้องแก้ปัญหากันเอง ต่อมาเมื่อเจ้าหน้าที่ เข้าไปบ้าง ชาวบ้านจะสังเกตร่องรอยขี้ม้า และรอยรองเท้าก็จะรู้ว่านายมา (เพราะชาวบ้านไม่สวม รองเท้า) ต้องระวังตัว หลังจากนั้นมีการปราบปรามมากขึ้น โจรบางคนถูกตามล่าจะหลบหนีเข้าป่า เดินทางไปอยู่ “คอก” หรือเพื่อนโจรต่างถิ่น เช่น ทุ่งสง นครศรีธรรมราช พัทลุง หรือหากเป็นคดีร้ายแรง จะไปหลบซ่อนถึง ปัตตานี ก็มีขณะเดียวกันเพื่อนโจรต่างถิ่นก็จะหนีมาหลบซ่อนที่โคกยางเช่นกัน

วิธีการหลอกล่อเพื่อขโมยทรัพย์สินจากพ่อค้าต่างถิ่น

ครั้งหนึ่งเคยมีเทศหรือแขกขายผ้าสะพายห่อผ้าเข้ามาขายในโคกยาง แต่ปรากฏว่ามีโจร 2 คน คนหนึ่งเป็นโจรในโคกยางเอง อีกคนเป็นเพื่อนโจรที่มาจากต่างถิ่น ร่วมกันวางแผนจะแย่งชิงผ้า โดยคนหนึ่งไปรออยู่ที่บ้านร้าง แล้วให้อีกคนหนึ่งไปดักล่อให้แขกขายผ้าไปที่บ้านร้างหลังนั้น ด้วยการหลอกล่อ มีคนสนใจจะซื้อผ้าให้ไปที่บ้านหลังนั้นพร้อมกับชี้ทางให้ เมื่อแขกไปถึงคนที่รออยู่ก่อนก็ใช้ไม้ไล่ตีแขก จนกระทั่งแขกทิ้งห่อผ้าหนีไปแจ้งกำนัน โจรทั้งสอง จึงนำผ้ามาแบ่งกัน ก่อนที่โจรต่างถิ่นจะหนีออกไปจากโคกยางเพื่อหลบหนีการจับกุมของกำนัน

วิธีขโมยทำนาของเพื่อนบ้าน หรือ เก็บข้าวในนาเพื่อนบ้าน

เป็นการขโมยที่ แปลกกว่าการขโมยที่กล่าวมาข้างต้น เพราะจุดประสงค์ในการขโมยคือการช่วยเหลือเพื่อนในการดำนา หรือเก็บข้าวแต่ไม่ได้บอกให้เพื่อนรู้ล่วงหน้า เช่น ชาวชุมชนโคกยางเคยพาพรรคพวกไปขโมยเก็บข้าวที่พุดดินนา หรือหากเห็นว่าเพื่อนบ้านคนใดถูกโจรขโมยวัวควายจนหมดไม่มีใครช่วยดำนา ก็จะแอบพาพรรคพวกไปช่วย การแอบไปช่วยทำนาให้เพื่อนบ้างครั้งก็มีวัตถุประสงค์แอบแฝงคือ ต้องการพาพรรคพวกไปกินข้าวปลาอาหารบ้านเจ้าของนาเพราะเมื่อเจ้าของนาารู้ก็ต้องล้มวัวล้มควาย หรือจัดเตรียมอาหารมาเลี้ยงตอบแทน

วิธีการปล้นที่ดิน (อุกดิน) ทำถนน

ชาวชุมชนโคกยางและชาวบ้านที่อาศัยในชุมชนควนนกหว้า ต้องการจะสร้างถนนเชื่อมต่อระหว่างสองชุมชน แต่เจ้าของที่นาที่ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมสำหรับการตัดถนนไม่ยอมสละที่ดิน ซึ่งเป็นที่นาดังกล่าวให้ ดังนั้นโดยการนำของหัวหน้ากลุ่มโจรโคกยางได้ ชวนพรรคพวกจากโคกยางไปประมาณ 40-50 คน จากควนนกหว้า ประมาณ 70 คน และจากห้วยแทงงูประมาณ 70 คน นัดแนะวัน และเวลาเช้าตรู่ของวันที่กำหนดทุกคนไปพร้อมกัน แล้วเข้าแถวเรียงหน้ากระดานขุดดินบนเนินยื่นส่งให้สมาชิกต่อ ๆ กันเพื่อนำดินไปถมที่นาให้เป็นถนน ในครั้งนั้นมีผู้ไปแจ้งความ และตำรวจยกกำลังมา ประมาณ 1 คันรถ เพื่อจับชาวบ้านไปสอบสวนที่สถานีตำรวจ ทุกคนตกลงร่วมกันว่าต่างคนต่างมากันเองเพื่อมาช่วยกันทำถนนเพราะต้องการให้ความเจริญเข้าไปในหมู่บ้าน

ในครั้งนั้นด้วยความสามัคคีพร้อมใจของชาวบ้าน และเห็นว่าเป็นการกระทำที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชน หมู่บ้านได้รับการพัฒนาโดยไม่ต้องจ่ายค่าแรงงาน ตำรวจจึงเห็นใจไม่เอาผิด อีกทั้งยังได้ช่วยไกล่เกลี่ย ให้เจ้าของที่นาขอมอบบริจาคที่ดินให้ทำถนนต่อไปจนเสร็จ (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 71 ปี 42 ม. 2, นายประกอบ มณีอ่อน 92, ม.7, นายเพชร นบนอบ, 92 ม. 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

อาณาเขต และเส้นทางโจร

โจรมักจะไม่ปล้น ในถิ่นของตนเองเพราะเป็นสังคมเครือญาติ จะรู้จักกันและนับญาติกันหมด ทุกครัวเรือน การเลือกเส้นทางที่เดินทางไปปล้นส่วนใหญ่เมื่อจากจากถิ่นใด เดินทางมาปล้นพรรคพวกของตนก่อนก็จะชวนพรรคพวกเดินทางไปปล้นในถิ่นนั้น เพื่อเอาคืน หรือแก้แค้น เช่น จากโคกยาง เดินทางไปปล้นที่นาหลวง พรุดินนา ทับไทร บางฝั่ง เพชลา คลองเสียด ควนนทหว้า เหนือคลอง หรือข้ามเขตไปในถิ่นที่มี “คอ” หรือมีพรรคพวกโจรอยู่ในถิ่นนั้น เช่น ทุ่งสง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และพัทลุง เป็นต้น

ในสภาพจริง โจรที่ปล้นวัว ปล้นควาย และทรัพย์สินชาวบ้านในแถบนั้น นอกจากเป็นโจรจากโคกยางแล้ว ยังมีโจรที่อาศัยบริเวณชุมชนใกล้เคียงโดยรอบ เช่น ปากสัย ห้วยขุม เขาตั้ง เขาพนม พรุเตย พรุเตียว ลำทับ และพรุดินนา เป็นต้น ซึ่งโดยสภาพที่ตั้ง เมื่อโจรชุมชนใด จะเดินทางไปปล้นชุมชนอื่น เส้นทางที่เดินทางทั่วไป และกลับมักจะต้องผ่านชุมชนโคกยาง เช่น จากเขาตั้งผ่านโคกยาง พรุเตย พรุดินนา ลำทับ หรือจากลำทับ เดินทางผ่านพรุดินนา พรุเตย โคกยาง ไปเขาตั้ง ห้วยขุม เป็นต้น (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 ม. 2 , นายประกอบ มณีอ่อน 92 , ม.7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ความสัมพันธ์ทางสังคมในหมู่โจร

ความสัมพันธ์ของโจรในกลุ่มเดียวกัน

หัวหน้ากลุ่มโจรจะต้องเป็นผู้ที่แข็งแรง ฉลาด มีไหวพริบดี มีประสบการณ์ เป็นที่ยอมรับของลูกน้อง สามารถถ่ายทอดวิชาโจรให้ลูกน้องได้ และต้องมีใจนักเลง เป็นผู้มีความยุติธรรม เมื่อขโมยหรือปล้นทรัพย์สินมาได้ ลูกน้องก็จะต้องนำทรัพย์สินนั้นมาฝากไว้กับหัวหน้าโจร เพื่อรอให้เจ้าของมาได้คืน และพวกมีการแบ่งทรัพย์สินกัน จะต้องแบ่งปันอย่างเป็นธรรม จึงจะอยู่กันได้ด้วยดี หากการแบ่งปันผลประโยชน์ไม่ลงตัวก็จะขัดแย้งกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างโจรด้วยกัน

โจรไม่ปล้นโจรด้วยกัน ถ้าหากรู้ว่าบ้านหลังไหนเจ้าของบ้านเป็นโจรด้วยกันก็จะไม่เข้าไปปล้น เพราะนอกจากจะถือว่าเป็นโจรด้วยกันแล้วยังเกรงว่าเจ้าทรัพย์จะตามมาแก้แค้น หรือหากไปปล้นแล้วจึงรู้ว่าปล้นบ้านโจรด้วยกัน เมื่อเจ้าทรัพย์ตามมาก็จะคืนทรัพย์สินให้

ความสัมพันธ์ระหว่างโจรโคกยางกับโจรกลุ่มอื่น

ส่วนใหญ่โจรต่างกลุ่มต่างชุมชน ในละแวกใกล้เคียงกันจะรู้จักกันหมด และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในลักษณะที่เรียกว่าเป็น “คอกัน” หรือเป็นเพื่อนเกลอกัน ซึ่งการเป็นเกลอนี้เป็นลักษณะ

ทางสังคมของคนภาคใต้ บางกลุ่มอาจจะเคยมีกรณีพิพาทกันมาก่อนแล้วผู้มีตรกัณท์หลัง ไม่ว่าจะ เป็นโจรที่สุราษฎร์ธานี ทุ่งสง ทุ่งใหญ่ บางขัน ลำทับ จันดี หลักช้างพระแสง ไชยบุรี และกอดง เมื่อจะไปปล้นในเขตใด หรือมีปัญหาอะไรในเขตพื้นที่ใดก็จะไปหาเพื่อนโจรด้วยกัน หรือที่ไปหา “คอ” ในเขตนั่นเพื่อขอความช่วยเหลือ ดังเช่น

โจรพรุดินนา

หัวหน้าโจรชื่อกำนันเปรม มีชื่อเสียงมากไม่เคยมีใครกล้าขโมยวัว ควาย ทรัพย์สิน ของกำนันเปรมเลย วันหนึ่งกำนันเปรม พาพรรคพวกมาขโมยควายนายตริกไป 1 ตัว นายตริก จึงพาพรรคพวกไปขโมยความกำนันเปรมคืน โดยไปดักรอทั้งคืน แต่ขโมยมาได้ 1 ตัว จึงนำกลับมา แกลง เมื่อกำนันเปรมตามมาถึงชวนให้กินข้าวแกลงควายด้วย กำนันเปรมถามว่าควายของใคร นายตริก บอกว่าของหลานกำนัน ผมไปขโมยมาเพราะหลานกำนันขโมยของผมก่อน ผมเลยแก้แค้น ทั้งสอง ฝ่ายทะเลาะกันจนประกาศจะฆ่ากัน แต่ภายหลังตกลงกันได้กำนันเปรม จึงพาหัวหน้าโจร 6 คน มา กินน้ำสาบานว่า ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปโจรพรุดินนา จะไม่มาขโมยของโคกยาง และโจรโคกยางจะไม่ ขโมยของพรุดินนา ควายตัวดังกล่าวเป็นควายตัวสุดท้ายที่นายตริกพาพวกไปปล้น

โจรหว่างคลอง (ข้างวัดโพธิ์เรียง) เขาพนม

เคยมีโจรจาก 2 แพรก ข้ามไปขโมยควายจากโตรม ซึ่งอยู่ในเขตสุราษฎร์ธานี มาขายให้ลุงตริก 11 ตัว ตัวละ 200 บาท และด้วยความเชื่อที่ว่าควาย 11 ตัว จะเป็นจำนวนที่ไม่ เป็นมงคล จะมีภัยมาสู่ตน จึงฆ่าเป็นอาหาร 1 ตัว นำไปขายต่อ 2 ตัว ๆ ละ 300 บาท

ต่อมาเจ้าของควาย (กำนันหมื่น) ให้ปลัดแสง ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านกับนายตริกมาติดต่อ ขอไถ่คืน 2 ตัว ๆ ละ 300 บาท เนื่องจากตั้งแต่ควายโดนขโมยไม่กล้ามาเที่ยวกระบี่ เพราะรู้สึกเสีย สักศีร์ศรินใหญ่คนโตของสุราษฎร์ธานี

โจรเขาดัง วังคลอง

โจรโคกยางกับโจรเขาดัง วังคลอง ผลัดกันขโมยไปขโมยมา หรือเรียกว่า “ถ้อ” กัน จนกระทั่งเลิกขโมยกันไปเอง เมื่อเหตุการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนไป แต่มีหัวหน้าโจรคนหนึ่งชื่อ กำนันเคี่ยม หรือ “ถึง เอวอ่อน” ซึ่งได้รับเลือกเป็นกำนัน เพราะเป็นหัวหน้าโจรที่ลูกบ้านกลัว อิทธิพล โจรจะไม่ขโมยของโจรด้วยกัน ถือว่าเป็นมิตรกันทางเดินทางไปขโมยต่างถิ่นจะต้องมีเพื่อโจร ในถิ่นนั้น หรือ “คอ” แนะนำให้ หากโจรต่างถิ่นมาขโมยในชุมชนของตนตนก็จะแนะนำให้ ดังคำพูด ที่ว่า “ลักบ้านเราเราพอไป ลักบ้านเขาเขาพาไป” หากโจรคนอื่นไปขโมยทรัพย์สิน วัว ควาย ของอีก ฝ่ายมา ก็จะเดินทางไปหากัน เพื่อขอความช่วยเหลือขอคืน

นอกจากนั้นโจรต่างถิ่นยังมีความสัมพันธ์เชิงธุรกิจซึ่งกันและกัน ถ้าโจรแถวบ้าน โศกยางไปขโมยควายมาได้ ก็จะเอาไปขายให้กับโจรบ้านพรุเตย แล้วโจรบ้านพรุเตยก็เอาไปขายต่อ ให้กับโจรจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากนั้นโจรจังหวัดสุราษฎร์ธานีก็เอาไปขายทอดตลาดในราคาถูก ๆ เช่น เดียววันถ้าโจรสุราษฎร์ธานีขโมยของมา ก็เอามาส่งต่อให้กับโจรพรุเตย หรือโจรโศกยาง ถ้าส่งให้โจร โศกยาง โจรโศกยางก็จะส่งต่อให้กับโจรพรุเตย โจรพรุเตยก็เอาไปขายตลาด ที่ต้องขายต่อเป็นทอด ๆ อย่างนี้เพราะไม่ต้องการให้เจ้าของหรือผู้ถูกขโมยสะกดยตามถูก แต่ถ้าผู้ถูกขโมยสะกดยตามโจร รู้ว่าใครเป็นคนขโมยก็จะต้องเอาเงินไปไถ่คืน เพราะโจรเสียเวลาขโมยแล้วก็ต้องได้เงินทองกลับมาบ้าง (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 71 ปี 42 ม. 2 , นายประกอบ มณีอ่อน 92 , ม.7 , นายเพียร นบหนอง, 92 ม. 2 ต.โศกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

โจรกับชุมชน

ชุมชนโศกยางเป็นความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ ทุกคนจะรู้ว่าใครเป็นโจรแต่จะไม่พูด แม้จะควายผ่านหน้าบ้าน ใครถามก็จะบอกว่าไม่เห็นและจะไม่ขโมยซึ่งกันและกัน(นอกจากกลุ่มวัยรุ่นที่ลัก เลิกขโมยน้อย) เมื่อมีงานบุญ งานวัดหรือมีกิจกรรมในชุมชนก็จะร่วมมือกันฉันทัดิพิน้อง เพื่อนบ้าน ไม่มีการแบ่งแยกหรือรังเกียจกัน

อัตลักษณ์ของชุมชนโศกยางในสถานะภาพศิลปิน

ประเภทของศิลปะพื้นบ้าน

ศิลปะพื้นบ้านในชุมชนโศกยางและชุมชนใกล้เคียง จะคล้ายคลึงกับศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ ทั่วไป แต่จะมีรายละเอียดแตกต่างกันบ้าง สามารถแบ่งประเภทของศิลปะพื้นบ้าน ในชุมชน โศก ยาง เป็นประเภทใหญ่ๆได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. ศิลปการแสดงและดนตรีพื้นบ้าน ศิลปะประเภทนี้แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ศิลปการแสดงและดนตรีพื้นบ้านที่ใช้อุปกรณ์ ได้แก่ หนังตะลุง กาหลอ และศิลปการแสดงและ ดนตรีพื้นบ้านที่ศิลปินจะต้องเป็นตัวแสดงเอง โดยมีดนตรีเป็นองค์ประกอบ ได้แก่ มโนห์รา ลิเกป่า รองเง็ง เป็นต้น

2. ศิลปะประเพณีวัฒนธรรมศิลป์ ศิลปะประเภทนี้จะดำเนินไปควบคู่กับการแสดงพื้นบ้าน เนื่องจาก ศิลปการแสดงดังกล่าวส่วนใหญ่จะต้องมีบทกลอน เป็นส่วนประกอบสำคัญในการดำเนิน เรื่องโดยเฉพาะ การแสดงมโนห์รา หนังตะลุง และลิเกป่า ซึ่งศิลปินส่วนใหญ่จะต้องเขียนบทเองหรือมี นักกลอนที่มีฝีมือเป็นผู้เขียนให้ นอกจากนั้นยังมีสมาชิกในชุมชนที่เป็นเพียงผู้ชมไม่ใช่นักแสดงแต่มี ใจรัก สามารถจดจำบทกลอนที่ตนเองชื่นชอบได้และใช้เวลาว่างในการแต่งบทกลอนไว้มากมาย นับเป็น ศิลปินประเภทที่เรียกว่า “กวีพื้นบ้าน”

3. ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นงานฝีมือที่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือสำหรับประดิษฐ์ ศิลปินผู้ประดิษฐ์ เรียกว่า “ช่าง” เช่น ช่างแกะสลัก ช่างทำจาด ช่างทำพนมเรือ ช่างจักสาน ช่างทำเทริด ช่างเหล็กและช่างทอง เป็นต้น ศิลปะพื้นบ้านประเภทหัตถกรรมนี้ส่วนใหญ่ผู้ที่มิฝีมือทางการประดิษฐ์ หรือเป็นช่างจะทำได้หลายอย่างส่วนใหญ่ในอดีตจะทำขึ้นเพื่อใช้สอยในครัวเรือน แจกจ่ายญาติพี่น้องเพื่อนฝูง แลกเปลี่ยนหรือออกปากขอความช่วยเหลือกัน เพื่อใช้ในการแสดงพื้นบ้านมากกว่าจำหน่าย เช่น เก็บเศษกะละมังอลูมิเนียม หรือภาชนะที่ชำรุดแล้ว หรือเศษเครื่องบินตกมาหลอมทำเป็นภาชนะเล็กๆ ประเภท ซองพลู กระปุกบรรจุปูน ยาเส้น หมากแห้ง หรือเครื่องเขียน ทำไม้เท้า หน้ากากพราน เทริด มโนราห์ ตลอดจนงานปูนปั้น ช่างปูน ช่างไม้ งานก่อสร้างบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย

หนังตะลุง

หนังตะลุงเป็นศิลปะการเล่นเงา (Shadow play) ที่สืบทอดต่อกันมาช้านาน แม้ปัจจุบันจะเสื่อมความนิยมลง แต่ยังมีการเล่นหนังตะลุงตามงานเทศกาล ประจำปี หรืองานวัดในท้องถิ่นภาคใต้ ตามตำนานเล่าว่า น่าจะมีมาตั้งแต่สมัยศรีวิชัย แต่อุปกรณ์และรูปแบบวิธีการได้พัฒนาเรื่อยมาจากอดีตเคยใช้ตัวหนังขนาดใหญ่ ใช้คนเชิด และเล่นบนลานดิน ทั้งในเวลากลางวันและกลางคืน ต่อมาได้เลียนแบบหนังชาวที่ใช้หนังตัวเล็ก ปลูกโรงยกพื้นสูงอย่างเช่นที่เห็นในปัจจุบัน ยังสรุปไม่ได้แน่นอนว่าใครเป็นผู้ริเริ่มคิด หรือนำแบบอย่างมาจากประเทศใด มีนักวิชาการบางท่านยืนยันว่า เคยพบเห็นการแสดงหนังตะลุงในประเทศอินเดีย แต่สันนิษฐานว่า หนังจากภาคใต้ที่เข้าไปเล่นครั้งแรกในกรุงเทพฯ สมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไปจากจังหวัดพัทลุง คนกรุงเทพฯ จึงเรียกว่า “หนังพัทลุง” แล้วเสียงเพี้ยนเป็น “หนังตะลุง” ในภายหลัง

ศิลปะการเล่นหนังตะลุง คือ การเล่าเรื่องโดยใช้รูปหนังประกอบดนตรี เครื่องดนตรีที่ใช้เล่นประกอบด้วย ทับ 1 คู่ เป็นตัวคุมจังหวะ และทำนอง โหม่ง 1 คู่ สำหรับประกอบเสียงร้อง กลอง 1 ลูก สำหรับขัดจังหวะทับ ฉิ่ง 1 คู่ สำหรับขัดจังหวะโหม่ง และปี่ 1 เล่า สำหรับเดินทำนอง แต่ระยะหลังมีดนตรีอื่นๆ เข้าไปประสม หรืออาจใช้แทนดนตรีดั้งเดิม เช่น ไซ่กลองซูด และกลองทอมบ้า แทนกลองตุ๊ก ใช้ไวโอลิน ออร์แกน กีตาร์ ซอ หรือจะเข้ เข้าผสมกับปี่ บางคณะก็เลิกใช้ปี่ หนังตะลุงคณะหนึ่ง ประกอบด้วย นายหนัง และลูกคู่ ตามจำนวนเครื่องดนตรีที่ใช้ นอกจากนั้นจะต้องมีโรงหนังยกพื้นสูงเลขศรียะเล็กน้อย หลังคามุงจากแบบเพิงหมาแหงน ขนาดโรงประมาณ 2.30 – 3 เมตร ด้านหน้าจึงด้วยจอผ้าขาว ด้านข้างกันด้วยทางมะพร้าว หรือจากอย่างหยาบๆ ภายในโรงมีหยวกกล้วยวางซิดจ่อ สำหรับปักรูปหนัง 1 ด้าน มีหลอดไฟฟ้าสำหรับให้แสงสว่างแขวนไว้ช่วงกลางจอ ด้านในห่างจากจอประมาณ 1 สอก (สมัยก่อนใช้ได้ แล้วเปลี่ยนมาใช้ตะเกียงไขว้ ตะเกียงเข้าพายุ) และมีรูปหนังที่ใช้เล่นสมมุติเป็นตัวละคร ประมาณ 150 – 200 ตัว รูปหนังที่ต้องมี

ได้แก่ ฤาษี พระอิศวร ปราชญ์หน้าบท เจ้าเมือง พระนาง ยักษ์ ตัวตลก นอกจากนั้นเป็นรูปเบ็ดเตล็ด รูปต่างๆ ของหนังทั้งหลายมีลักษณะหน้าตาทำนองเดียวกัน รูปหนังจะเก็บไว้ในแผงอย่างมีระเบียบ คือ จัดรูปประกอบที่ไม่สำคัญ ซึ่งเรียกว่า “รูปกาก” ไว้ล่าง ส่วนรูปสำคัญและรูปศักดิ์สิทธิ์ไว้บน และจัดไว้เป็นพวกๆ ไม่ปนกัน เช่น พระพวกหนึ่ง นางพวกหนึ่ง และยักษ์อีกพวกหนึ่ง ทั้งนี้ฤาษี และรูปศักดิ์สิทธิ์ต้องไว้บนสุดของแผง

ขนบในการเล่นจะต้องเริ่มด้วย ตัวเครื่องเบิกโรง โดยใช้เครื่องเบิกโรงแตกต่างกัน ตามงานที่ไปเล่น ต่อจากนั้นก็โหมโรง บรรเลงดนตรีล้วนๆ เพื่อเรียกคนดู แล้วออกถึงหัวค่ำ (ปัจจุบันเลิกเล่นแล้ว) ออกฤาษีเพื่อคารวะครูและปิดเป่าเสนียคจัญไร ออกรูปละครหรือรูปจับเป็นรูป พระรามกับชศกัณฐ์ต่อสู้กัน (ปัจจุบันเลิกเล่นแล้ว) ออกรูปปราชญ์หน้าบท เป็นตัวแทนนายหนัง เพื่อไหว้ครูไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และฝากเนื้อฝากตัวกับผู้ชม แล้วจึงออกรูปบอกเรื่องเกี่ยวกับเรื่องและตั้งนามเมือง หรือตัวเมือง เป็นการออกรูปกษัตริย์ โดยสมมุติขึ้น เป็นเมืองๆ หนึ่ง จากนั้นจึงดำเนินเหตุการณ์ไปตามเรื่องที่กำหนดไว้

เรื่องที่หนังตะลุงนิยมเล่น เดิมจะเล่นเรื่องรามเกียรติ์ ต่อมาเล่นเรื่องจักรๆวงค์ๆ หรือ กิดคัดแปลงจากชาดกบ้าง และผูกเรื่องเองบ้าง (อุดม หนูทอง, 2529 : 3926-3940)

ในอดีตมีศิลปินหนังตะลุงที่มีชื่อเสียงหลายคน เช่น หนังเย็น หนังสอง หนังเทือก ชุมชนโคกยาง และหนังกราย หนังขัน ชุมชนปกาสัย เป็นต้น

กาหลอ

เป็นดนตรีที่ใช้บรรเลงในงานศพทางภาคใต้ของไทยแต่โบราณ เดิมใช้บรรเลงในงานมงคลด้วย เช่น งานรดน้ำผู้ใหญ่งานบวชนาค เป็นต้น แต่ต้องเลือกเพลงมาจากคำว่า กาล หรือ พระกาล ซึ่งหมายถึง เสียงอึกทึบในการละเล่นดนตรี และรับแบบอย่างจากอินเดีย

ตำนานกาหลอเล่ากันมาหลายกระแส บางกระแสว่า พระพุทธเจ้าดำริให้มีกาหลอขึ้น เพื่อใช้ประโคมแนะนำพระเสียรของพระพรหมเป็นครั้งแรก ต่อมาจึงโปรดให้พุทธศาสนิกชนนำไปใช้ บ้างและยึดถือเป็นประเพณีสืบต่อกันมา

บางกระแสเชื่อว่า กาหลอเป็นเสียงฆ้องกลองสวรรค์ คือ คณะภิกษุซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งเป็นท่านกาแก้ว ท่านการาม ท่านกาชาติ และท่านกาเดิม ช่วยกันสร้างขึ้นเมื่อพระพุทธองค์ ปรีนิพพาน ท่านกาเดิมทำปี ท่านการามทำทอน (กลองสองหน้าขนาดเล็ก เรียกว่า “กลองทอน หรือ โทน”) ท่านกาแก้วคิดทอน ขึ้นอีกใบหนึ่ง และท่านกาชาติทำฆ้อง แล้วใช้ดนตรีเหล่านี้แนะนำพระศพของพระพุทธเจ้า ถือว่าเป็นการบรรเลงดนตรีกาหลอครั้งแรก

อีกกระแสหนึ่ง กล่าวว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้กำเนิดกาหลอ เพื่อใช้ประโคมแห่ภาค และแห่ศพในพิธีทางพระพุทธศาสนา เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในวงกาหลอ มีปี 1 เลา โทณ (แม่) 1 โใบ โทณ (ลูก) 1 โใบ ฆ้องทุ้ม 1 โใบ ฆ้องแหลม 1 โใบ ใช้คนบรรเลงประมาณ 3-4 คน (อุบลศรี อรรถพันธุ์, 2542 : 386-391)

บทเพลงที่บรรเลง บางเพลงถอดเป็นเนื้อร้องได้ แต่บางเพลงไม่มีเนื้อร้อง เนื้อหาของ บทเพลงทุกเพลงจะเป็นทำนองเศร้าสร้อยโหยหวน เข้ากับบรรยากาศอันเงียบสงัด และวังเวง โดยเฉพาะในยามดึก การบรรเลงเริ่มตั้งแต่เข้าโรง นับเวลาต่อไปเป็นช่วงๆ เช่น เช้า ก่อนเที่ยง บ่าย ก่อนค่ำ ก่อนเที่ยงคืน หลังเที่ยงคืน ก่อนสว่าง เป็นต้น .โดยจะเลือกบทเพลงให้เข้ากับบรรยากาศ เช่น ใกล้ค่ำตะวันตกทิวไม้ บรรเลงเพลง ทองศรี กลางคืน บรรเลงเพลงนกพิทิต เช้าตรู่บรรเลง เพลงนกระจอกเดิน เพลงหลงแก้วแสงทอง ตอนยอกศพเพลงนกเปล้ากินไทร ตอนนำศพบรรเลงเพลง เขี้ยวเล่นลม จากนั้นบรรเลงเพลงทอมท่อม เมื่อเข้าป่าช้า บรรเลงเพลงขั้วยาน หรือธรณีสาร ตอนถึง เมรุ บรรเลงเพลง ทองศรี หรือเพลงตั้งซาก ต่อด้วยเพลงพลาญแก้วพลาญทอง และตอนประชุมเพลิง บรรเลงเพลงพระพาย ขายแก้ว ไก่สม และสร้อยทองซัดผ้า เมื่อจบเพลงดังกล่าววงกาหลอจะกลับบ้าน เลขก็ได้ หรือบางวงอาจจะเป่าเพลงนกเปล้าอีกครั้ง เสร็จแล้วนายโรงจะทำพิธีคว่ำฆ้องเป็นอันเสร็จพิธี

ศิลปินกาหลอในชุมชนโคกยางที่ยังคงเหลืออยู่ปัจจุบัน มีนายชอบ แก้วโลก เป่าปี นาย สมนึก แก้วโลก ตีทวน นายคุณ พัฒจันทร์ ตีทวน นายปล้อง ดวงจิต ตีฆ้อง นางจับ แก้วโลก ตีฆ้อง (ผู้ให้ข้อมูล นายเลอพงษ์ เอ่งฉ้วน อายุ 69 ปี 82 ม.4 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

โนราหรือมโนห์รา (มโนราห์)

เป็นศิลปการแสดงพื้นบ้านที่สืบทอดมาช้านาน และนิยมแพร่หลายกันในภาคใต้ของ ไทย การแสดงจะเป็นการรำรำผสมกับการขับร้อง เพื่อเล่าเรื่องโดยใช้ตัวละคร

การแสดงมโนห์รา เดิมเรียกว่า ชาตรี เมื่อแพร่หลายมายังภาคกลาง เรียกว่า ละคร ชาตรี ต่อมานิยมนำเรื่อง พระสุธนตอนพรานบุญจับนางกนิรีได้นางมโนห์รามาดัดแปลงเล่นแบบ ชาตรี และได้ปรับเปลี่ยนชุดการแสดงให้เหมือนนางกนิรี เมื่อแสดงเรื่องนี้บ่อยๆ ชาวบ้านจึงเรียก “มโนห์รา” จนติดปากแทนชาตรี ต่อมาเรียกสั้นๆ แบบภาษาถิ่นได้ว่า “โนรา”

เครื่องดนตรีมโนห์รา ประกอบด้วย ทับ กลอง ปี โหม่ง ฉิ่ง แตรระ หรือ แกระ คือ กรับเดี่ยว กรับคู่ โธมโนห์ราเดิมไม่ยกพื้น ต่อมายกพื้นสูง

เครื่องแต่งกายมโนห์รา ประกอบด้วย สิ่งสำคัญ คือ เทริด เครื่องลูกปิด 5 ชั้น (บ่า 2 ชั้น ปั้งคอ 2 ชั้น พานอก) ปีกนกแอ่น ทับทรวง หรือตาบปีก (หางหงส์) ผ้าถุง หน้าเพล

(สนับเพลา) หน้าผา ผ้าห้อย กำไรต้นแขนและปลายแขน กำไล (มือ-เท้า) เล็บ หน้าพราน (สำหรับตัวตลกชาย) หน้าทาสี (สำหรับตัวตลกหญิง)

องค์ประกอบของการแสดงโนรา ประกอบด้วย การรำ การร้อง การนำบท การรำเฉพาะอย่าง (อาจใช้แสดงเฉพาะโอกาส เช่น พิธีไหว้ครู รำลงครู (โรงครู) รำแก้บน หรือเมื่อมีการประชันโรง) การเล่นเป็นเรื่องลำดับการแสดงมโนห์รา ที่เป็นงานบันเทิงทั่วไปแต่ละครั้งมีลำดับขั้นตอน โดยเริ่มจากตั้งเครื่องโหมโรง กาดครู (เชิญครู) ปลอยตัวนางรำออกรำ ออกพราน ออกตัวนายโรง หรือโนราใหญ่ออกตัวอีกครั้งและเล่นเป็นเรื่อง (อุดม หนูทอง, 2542 : 3871 - 3904)

การแสดงมโนห์ราจะมีการรำรำตามศิลปะโบราณมีการสืบทอดโดยเชื้อสายศิลปิน (ครูหมอบ) ต้องใช้ตัวแสดงมาก สมัยก่อนนิยมเล่าเรื่องตามชาดก เช่น พระสุธน/นางมโนห์รา เรื่องพระระ/เมรี ภายหลังแสดงเรื่องใหม่ตามความนิยมของหลังตลาด (กลิน คงเหมือนเพชร, 2541 : 132)

ตำนานมโนห์รา

สันนิษฐานว่า มโนห์รา มีมาตั้งแต่สมัยศรีวิชัย หรือไม่ก็ราวพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นอย่างน้อยด้วยกาลเวลาผ่านมานาน ทำให้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของโนรา เล่าผิดเพี้ยนจนกลายเป็นตำนานหลายกระแส ในที่นี้ขอยกมากล่าวเพียงกระแสหนึ่ง ซึ่งอุดม หนูทอง (25 : 3897) บันทึกไว้ว่า เล่าโดย ชุนอุปถัมภ์นรากร (โนราฟุ่มเทว) อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ความว่า พระยาสาขฟ้าฟาด เป็นกษัตริย์ครองเมืองฯ หนึ่ง มีชายชื่อนางศรีมาลา มีธิดาชื่อ นวลทองสำลี วันหนึ่งนางนวลทองสำลีสุบินว่ามีเทพธิดามาร่ำรำไห้ดู ทำรำมี 12 ท่า มีดนตรีประกอบ ได้แก่ กลองทับ โหม่ง ฉิ่ง ปี่และแตร นางทำเครื่องดนตรีและหัดรำตามที่สุบินเป็นที่ครึกครื้นในปราสาท

วันหนึ่ง นางอยากเสวยเกษรบัวในสระหน้าวัง ครั้นนางกำนับเก็บถวายเป็นเสวย นางก็ทรงครรภ์ แต่ยังคงรำรำอยู่ตามปกติ วันหนึ่งพระยาสาขฟ้าฟาดเสด็จมาทอดพระเนตรการรำของธิดา เป็นนางทรงครรภ์ทรงชักใช้เอาความจริง ได้ความว่าเหตุเพราะเสวยเกษรบัว พระยาสาขฟ้าฟาดไม่ทรงเชื่อ และทรงเห็นว่านางทำให้อับยศ จึงรับสั่งให้เอานางลอยแพพร้อมด้วยสนมกำนัล 30 คน แพไปติดเกาะกะซัง นางจึงเอาเกาะนั้นเป็นที่อาศัย ต่อมาได้ประสูติโอรส ทรงสอนให้โอรสรำโนราได้ชำนาญ แล้วเล่าเรื่องแต่หนหลังให้ทราบ

ต่อมากรมรน้อยซึ่งเป็นโอรสนางนวลทองสำลี ได้โดยสารเรือพ่อค้าไปเที่ยวรำโนรายังเมือง พระอัยกา เรื่องเล่าถือไปถึงพระยาสาขฟ้าฟาดฯ ทรงปลอมพระองค์ไปดูโนรา เห็นกรมรน้อยมีหน้าตาคล้ายพระธิดา จึงทรงสอบถามจนได้ความจริงว่าเป็นพระราชนัดดา จึงรับสั่งให้เข้าวังและให้อำมาตย์ไปรับนางนวลทองสำลีจากเกาะกะซัง แต่นางไม่ยอมกลับ พระยาสาขฟ้าฟาดจึงกำชับให้จับมัดขึ้นเรือพามา ครั้นเรือมาถึงปากน้ำจะเข้าเมือง ก็มีตระเข้ลอยขวางทางไว้ ลูกเรือจึงต้อง

ปราบจระเข้ ครั้นนางเข้าเมืองแล้วพระยาสาขฟ้าฟาดได้ทรงจัดพิธีรับขวัญขึ้น และให้มีการรำโนราในงานนี้โดยประทานเครื่องต้น อันมีเทริด กำไลเขน ปั้นเหน่ง สังวาลพาดเฉียง 2 ข้าง ปีกนกแอ่น หางหงส์ สนับเพลลา ฯลฯ ซึ่งเป็นเครื่องทรงของกษัตริย์ให้เป็นเครื่องตัวโนรา และพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้แก่กุมารน้อยราชันดคาเป็นขุนศรีศรัทธา

ทั้งนี้เขียนของ สุรกิจบรรณหาร และภิญโญ จิตต์ธรรม (อ้างใน อุดม หนูทอง , 2542 : 3871-3904) ได้นำตำนานโนรา ที่เล่ากันมาหลายกระแสมาวินิจฉัยเพื่อให้ได้เรื่องราวที่แท้จริงของโนรา พอสรุปได้ดังนี้

โนราเกิดขึ้นประมาณ พ.ศ.1858-2051 ที่เมืองพัทลุงเก่า คือ บางแก้วในปัจจุบัน เจ้าเมืองพัทลุงครั้งนั้นคือ พระยาสาขฟ้าฟาด หรือท้าวโกสินทร์มเหสี ชื่อ ศรีมาลาหรืออินทรภรณ์ย์ ทั้งสองมีโอรสชื่อเทพสิงห และธิดาชื่อนวลทองสำลีหรือศรีคงคา พระยาสาขฟ้าฟาดได้หาราชครูให้สอนวิชาการรำรำให้แก่โอรสธิดา ผลปรากฏว่านางนวลทองสำลีรำได้ 12 ท่าอย่างคล่องแคล่ว แต่ก็มิเรื่องนำอายุเกิดขึ้น คือ นางเกิดตั้งครรภ์ โดยได้เสียดกับพระเทพสิงหผู้เป็นที่ ส่วนราชครูก็ได้เสียดกับสนมกำนัน พระยาสาขฟ้าฟาด จึงสั่งให้เอาราชครู 4 คน มีนายคงผมหมอ นายชม นายจิตร และนายทองกันดาร ผูกคอถ่วงน้ำในย่านทะเลสาบสงขลา ส่วนโอรสธิดา และสนมกำนัลถูกลอยแพ แต่โชคดีแพไปติดที่บ้านกะซังบนเกาะใหญ่ อำเภอกระเสสตินธุ์ จังหวัดสงขลาปัจจุบัน จึงรอดชีวิตแล้วนางนวลทองสำลีก็ได้คลอดบุตรชื่อทองอยู่ สนมที่ได้เสียดกับนายคงผมหมอก็คลอดบุตรชื่อจันทร์กระยาผมหมอ เมื่อบุตรนางนวลทองสำลีโรขึ้นได้ฝึกรำนำจนมีโอกาสได้ไปเมืองพัทลุง ได้พบกับพระยาสาขฟ้าฟาดๆ ก็ยกโทษให้โอรสธิดาและได้รับกลับเมือง และสนับสนุนให้เล่นโนราต่อไป ทั้งแต่งตั้งทองอยู่หลานชายให้เป็นขุนศรีศรัทธา

สำหรับตำนานกำเนิดมโนห์ราที่เล่ากันในชุมชนโคกยาง มีตำนานที่เล่าแตกต่างกันออกไปจากตำนานดังกล่าวว่า มโนห์ราเริ่มเล่นครั้งแรกที่จังหวัดตรัง ในอดีตมีกรมโนห์ราคนหนึ่ง ชื่อ ชูวังเวง เป็นผู้ที่มิวิชาอาคมเก่งกล้า สามารถแปลงกายได้ มีพลังมากสามารถบีบกระบอกไม้ไผ่หนาๆ ให้แตกคามือได้ และมีสัญลักษณ์เด่น คือ ใส่ฟันทอง ที่ได้ชื่อว่า ชูวังเวง เพราะทำให้คนรักได้หลงไหลดูมโนห์ราผ่านไป 8-9 คิน แล้ว ยังได้ยินเสียงขับมโนห์ราของเขาก็ยังอยู่ในหูผู้ชม

ชูวังเวง ฝึกรำมโนห์รา ให้ลูกศิษย์คนหนึ่ง ชื่อ ไข่ เมื่อฝึกรำจนเก่งแล้ว นายไข่ก็ออกเดินทางจากตรังไปแสดงที่ภูเก็ต เล่ากันว่าไข่มีรูปร่างเหมือนเตาหวันตก (เตาเผาประจำทิศตะวันตก) จึงได้สมญาว่า เตาคตก มีผู้หญิงมาติดพันมาก และได้ภรรยาถึง 12 คน วันหนึ่งบรรดาภรรยาถามว่า

วันหนึ่งภรรยา นายไข่ ที่เป็นลูกสาวเศรษฐีภูเกิด ถามว่า บ้านเดิมอยู่ที่ไหน พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ นายไข่หรือเตาคตก ตอบว่า อยู่เมืองตรัง ตอนออกจากพ่อแม่ยังอยู่ ภรรยาจึง

ปรึกษากันว่าจะไปเยี่ยมพ่อแม่ของเทวดาคง แต่เขาบอกว่า เขามาหลายปีแล้ว ป่านนี้คงเสียชีวิตไปหมดแล้ว ด้วยเกรงว่า ภรรยาจะรู้ฐานะของตนเอง แต่ภรรยาตกลงกันว่าจะไป แล้วจัดเตรียมข้าวของลงเรือกำปั่นออกเดินทางไปเมืองตรัง ชาวนี้รู้ไปถึงหูชาวบ้าน และพ่อแม่ของนายไข่ ค็นนั้นทั้งสองนอนไม่หลับนั่งคิดอยู่ทั้งคืน พ่อโกสั๋งได้ยินเสียงมะม่วงหล่นจากคั้น คิดได้ว่าจะเก็บมะม่วงให้ลูกชายคนลูกลูก เช้าวันนั้นทั้งพ่อแม่ นายไข่ และชาวบ้านไปรอรับที่ท่าเรือ เมื่อเห็นเรือเข้ามาใกล้ทั้งสองก็ชูมะม่วงให้ลูกเห็น ภรรยา ทั้ง 12 คน จึงถามขึ้นว่า คนที่ยื่นชুমะม่วง คือใคร นายไข่บอกว่า “ไม่รู้จักไม่เห็นพ่อกับแม่มาเลย มีแต่คนอื่น แล้วถอยเรือกลับออกไป พ่อแม่เสียใจมากพุดออกไปว่า วันใดไอ้ไข่กลับมาบ้าน จะไม่ให้ที่นาที่ไร่ของตนว่าแล้วก็ขว้างมะม่วงลงไปตกในนาทำให้นานนั้นปลูกข้าวไม่ได้ จึงได้ชื่อว่า “นาข้าวเสีย” เมื่อนายไข่เดินทางกลับปรากฏว่า เรือใบแตกที่หน้าเกาะภูเก็ต บริเวณที่เรียกว่า “กินสายหอม” (ผู้ให้ข้อมูล นายตรีภ ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

คนสมัยก่อนเขานับถือคนรวย ชาวบ้านจึงนับถือเทวดาคงและภรรยา ทั้ง 12 นาง เป็นจำนวนมาก จากการที่มโนห์รา มีตำนานที่เล่ากันมาหลายกระแส ดังนั้น เมื่อมโนห์ราละคนใดสืบทอดความเชื่อมาจากตำนานใดก็จะนับถือครุมนโนห์รา ตามตำนานนั้น เมื่อมีพิธีเข้าโรงครุมนโนห์รา ก็จะเชิญครุต่างๆที่กล่าวขึ้นในตำนานมารับเครื่องสังเวท สำหรับชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียงจะเชิญ พรานบุญ พรานทิพย์ พรานเหม พรานนวล พ่อขุนศรีศรีทธา และเทวดาคง(ตะวันตก) แขนอ่อน ใจไว นางเกาเมาคลิ้น แม่แขก แม่ไทย อิน้อย เจ้าเห่านาง และนางม่วงทอง หม่อมรอง เป็นต้น (ผู้ให้ข้อมูล นายกอบ มณีอ่อน อายุ 64 ปี 92 ม. 7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ทั้งนี้จำเริญ แสงดวงแข (2542 : 2166) ได้บันทึกตำนานของชวงเวงจากคำบอกเล่าของนางชุม ฤกษ์ถलग บุตรีพระยากลาง(ฤกษ์) เนื้อหาโดยสรุปกล่าวว่า มีโนราคนหนึ่งที่รังดงามและเสียงไพเราะมากจนได้ชื่อว่า “ชวงเวง” ชวงเวงได้ลงกาจับหลัก เพื่อทำเสน่ห์ให้คนหลงรัก ปรากฏว่าภรรยาน้อยคนโปรดของเจ้าเมืองภูเก็ต ไปดูโนราชูแล้วหลงรัก เจ้าเมืองภูเก็ตโกรธมากจึงวางอุบายขุดหลุมขวกใต้เวทีแล้วให้คนไปรับโนราชูมาแสดง ปรากฏว่าโนราชูและคณะตกลงไปตายเกือบทั้งคณะ เจ้าเมืองจึงให้กลบดินฝังไว้ หลังจากนั้นบริเวณดังกล่าวกลายเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และมีอาถรรพณ์ผู้คนที่ผ่านไปผ่านมายามค่ำคืนได้ยินเสียงดนตรีเสียงขับโนรานั้นเป็นเวลาหลายปี

ศิลปินมโนห์ราในชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียง ที่มีชื่อเสียงในอดีต ได้แก่ โนราฤกษ์ โนรากราย โนราศรีนาค ปัจจุบันได้เสียชีวิตไป สำหรับโนราศรีนาค เคยเล่าให้ฟังว่า ฝึกรำโนราห์ตั้งแต่อายุ 12 ขวบ สมัยนั้นมโนห์ราเด็ก เรียกว่า “หัวจุกโนรา” มีผู้คนนิยมชมชอบมาก เวลาเดินทางไปแสดงจะมีคนคอยแบกคอกอยหาม ให้ขี่คอ เกาะหลัง จนกระทั่งเข้าไม่ได้ตะพื้นดิน ส่วนคณะมโนห์ราคลวยประดิษฐ์ศิลป์ แห่งบ้านคลองเสียด ซึ่งมีสายสัมพันธ์ทรงเครือญาติกับชุมชนโคกยาง เป็น

คณะมนตราที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วภาคใต้ ปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่ และเปิดสอนรำโนห์ราแม่บทให้กับเยาวชน และนักเรียนที่สนใจสมัครเข้าไปเรียน

ลิเกป่า

กลิ่น คงเหมือเพชร(2538) ได้ศึกษาถึง ลิเกป่าพอสรุปได้ว่าลิเกป่าเป็นศิลปการแสดงพื้นบ้านทางภาคใต้ ผังอันคามันของไทย แถบจังหวัดกระบี่ ตรัง สตูล และพังงา ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่ามีแหล่งกำเนิดมาจากที่ใดก่อนและเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยใด บ้างก็เชื่อว่าเริ่มมีขึ้นที่จังหวัดตรังก่อน บ้างก็เชื่อว่ามีแหล่งกำเนิดที่เกาะศรีบอยาจังหวัดกระบี่ โดยเฉพาะช่วงที่ทำการศึกศึกเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่ามีคณะลิเกป่าในจังหวัดกระบี่มากและจังหวัดอื่นๆในแถบอันคามัน และสันนิษฐานว่ามีมาไม่น้อยกว่า 100 ปี ขึ้นไป เพราะว่าหัวหน้าคณะบางคนอายุรวม 60 – 70 ปี ก็มีเล่าว่าได้แสดงลิเกป่ามาตั้งแต่สมัยเด็กๆมาจนถึงปัจจุบัน กล่าวกันว่า ในสมัยพระยาอิศราชัยเป็นเจ้าเมือง ได้สนับสนุนให้มีการละเล่นลิเกป่ากันอย่างกว้างขวางในงานเทศกาลและงานอื่นๆ โดยทั่วไป

ลิเกป่า มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น ลิเกแขกแดง ลิเกرامةนา กล่าวกันว่า “ลิเก” เลื่อนมาจากคำว่า “ดิเกร์” ซึ่งเป็นภาษามลายู แปลว่า ขับร้อง แต่เดิมแขกเจ้าเซ็นให้สวดบูชาพระในทางศาสนาในการสวดครั้งหนึ่งจะมีคนร่วมพิธีประมาณ 100 คน สวดเพลงแขกเข้ากับจังหวะرامةนาเมื่อเข้ามาในไทยคนไทยหัดร้อง และดัดแปลงเป็นแบบไทยๆ เรียกว่า “ลิเก” บ้างก็เรียกว่ามาจากภาษาสันสกฤตว่า ยู + เกตล แล้วแผลงหน้าคัดหลัง เป็น “ลิเก” แปลว่า นักรำ หรือนักฟ้อน บ้างก็ว่ามาจากภาษาอาหรับว่า ซิกรุและ “ซิกิริ” ใช้ในพิธีสวดสรรเสริญพระเจ้าผ่านทางมาลายู เข้ามาในไทยเพี้ยนเป็น “คลิเก” หรือ “ดิเกร์”

บางตำนาน เล่าว่า ลิเกป่าเป็นการละเล่นของพวกผีซัน ที่อาศัยอยู่บนเกาะๆ หนึ่ง และมีคนหมู่หนึ่งเดินผ่านมาทางเกาะในเวลากลางคืนเห็นไฟสว่าง จึงขึ้นไปแอบดู โดยใช้น้ำมันทาตัวเมื่อกลับไปถึงหมู่บ้าน จึงเอาแบบอย่างการแสดงที่เห็นมาแสดงบ้างและแพร่หลาย คณะลิเกป่าจะต้องเชิญพวกผีซันมาทั้งหมด เมื่อเสร็จสิ้นการแสดงจะทำพิธีส่งกลับ

แต่ตำนานที่ผู้วิจัยได้รับฟังจากหัวหน้าคณะลิเกป่าโคกยางคณะหนึ่ง คือ นายตริก ปลอดภัย (ผู้ให้ข้อมูล อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่) เล่าว่าในอดีตก่อนตั้งเมือง มีผู้คนจากนครศรีธรรมราช พัทลุง นครศรีธรรมราช พากันหนีการเก็บค่าภาษีรัชชูปกรณ์มาตั้งบ้านเรือน โดยยึดสายน้ำลำคลองเป็นหลักเมื่อคนอยู่กันมากจึงตั้งเป็นเมือง ผู้คนชักชวนกันถางไร่ปลูกข้าว ไร่กินกัน พอข้าวสุกพวกช้างป่าและวัวควาย ก็เข้ามากินข้าวในไร่ที่ชาวบ้านปลูกไว้ วันหนึ่งมีควายตัวหนึ่งนอนตายอยู่ในไร่ ชาวบ้านจึงแย่งเนื้อแบ่งกันกิน และเก็บหนังควายกลับมาที่ขนำแล้วนำไปตากไว้บนตอมไม้ จนหนังควายแห้ง บังเอิญมีกิ่งไม้อันหนึ่งตกลงมาบนหนังควายอีก ชาวบ้าน

ใกล้เคียง 12 คน ลงมามุ่งดูกันคิดกันว่าจะทำอย่างไร จึงจะเก็บไว้ได้ จะได้เอาไว้ดีให้เกิดเสียงดังเพื่อ ชูไม่ให้ช่างมากินข้าวในไร่ จึงมีผู้คิดเอาหวายมาขดสวมไว้ทำให้หนังควายตึง เวลาตีจะเกิดเสียงดังขึ้น แล้วผ่าเศษไม้อัดเข้าไปด้านใน ทำให้ดูดีขึ้นแล้วใช้เลื่อยๆ ตอไม้ส่วนบนออก กลายเป็นกลองร่ามะนา คนอื่นๆ อยากได้บ้างจึงทำขึ้นจนครบ 12 ลูก ไว้ประจำแต่ละขนา ขนาดของตอไม้ไม่เท่ากัน เมื่อตีทำให้เกิดเสียงแตกต่างกัน

หลังจากนั้นเมื่อเก็บข้าวเสร็จในคืนจันทร์เพ็ญ อากาศหนาวอนไม่หลับ ก็นำกลอง ร่ามะนาทั้ง 12 ลูก มาตีกันและว่ากลองตอไม้กันทำให้ชาวบ้านทั้งชุมชนมาดูกันและถามว่าอะไร พวกเขาตอบว่า ร่ามะนา ต่อมาในสมัยหลังๆ ได้เพิ่มเครื่องดนตรี ประเภท ฉิ่ง ฉาบ โหม่ง และ กลองโทนใช้เล่นกันในชุมชนเรียกว่า เล่นร่ามะนา ต่อมาดัดแปลงเล่นเป็นเรื่องคล้ายลิเก เรียกว่า ลิเกป่า

อย่างไรก็ตามตำนานนี้ น่าจะเป็นตำนานพื้นบ้านที่ชาวบ้านแต่งขึ้นเองในแถบนี้แล้วเล่าต่างๆ กันมา เพราะการสืบทอดลิเกป่าในชุมชนโคกยางมีการอ้างถึงตัวบุคคลชัดเจน ลิเกป่าคณะหนึ่งจะมีตัวแสดงและลูกคู่ ทำหน้าที่เล่นดนตรี ประมาณ 10-20 คน ตัวละครที่สำคัญมี 4 ตัว คือ แยกแดง ยายี เจ้าเมือง และเสนา อาจจะเพิ่มตัวประกอบได้อีก เช่น พ่อ หรือ แม่ของยายี นายด่าน เป็นต้น

เครื่องดนตรี มีร่ามะนา 2 ใบ กลอง 1 ใบ ปี่ 1 เล้า โหม่ง 1 อัน ฉิ่ง 1 อัน เครื่องแต่งกาย ไม่พิถีพิถันมาก แยกแดง จะแต่งแบบมุสลิม คือ มีเสื้อไว้ข้างในตัวหนึ่งแล้วสวมเสื้อนอกทับ นุ่งกางเกงขาขาว แล้วนุ่งโสร่งสั้นระดับเข่าทับบนกางเกงอีกชั้นหนึ่ง สวมหมวกแขก แต่งหน้าด้วยเครื่องสำอาง แล้วสาวหน้ากากแยกแดง ยายี แต่งชุดย่าหยาแบบมุสลิม หรือนุ่งผ้าปาเต๊ะ เสื้อลูกไม้เข้ารูปมีผ้าคลุมหัว เจ้าเมืองนุ่งกางเกงขาขาว เสื้อแขนยาวตามสมัยนิยม ส่วนเสนาแต่งหน้า และแต่งชุดแบบตัวตลก มีผ้าขาวม้าคาดเอว ไม่สวมรองเท้าก็ได้

การแสดงลิเกป่าจะมีขนบนิยมในการแสดงตามลำดับดังนี้ คือ เริ่มด้วยบทไหว้ครู หรือตัวพิธีเบิกโรงด้วย ขันหมาก มีหมาก 3 คำ เทียน 1 เล่ม เงิน 3 บาท เพื่อเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบรรดาครูลิเกป่าที่นับถือและผีจีน ต่อจากนั้นก็เป็นการร้องบอกชุด 12 ชุด แล้วจึงออกแขก โดยแยกแดงถือเทียนออกมาเดินตามจังหวะดนตรี แล้วต่อจากนั้นต้องแสดง เรื่อง ชุดแยกแดงก่อน โดยมีเนื้อเรื่องย่อว่า “แยกแดงมาจากเมืองลี้กคะตามาขายผ้าที่กระบี่ มีเมียชาวพื้นเมือง ชื่อ ยายี แยกแดงคิดถึงบ้านจึงมาลาเจ้าเมืองกลับบ้าน ขอตัวเสนาไปเป็นลูกเรือ และชวนยายีไปด้วย ยายีห่วงพ่อแม่ แต่ก็ยอมไปด้วย ระหว่างทางที่เรือแล่นไปในทะเล แยกแดงจับกลองชวนยายีชมธรรมชาติสองข้างทาง จนถึงเมืองลี้กคะตา” ความสั้นยาวของการแสดงขึ้นอยู่กับเวลาที่กำหนด เมื่อจบเรื่องชุดแยกแดงแล้วจึงเล่นเรื่องอื่นต่อ แต่เนื่องจากปัจจุบันลิเกป่าส่วนใหญ่จะแสดงเป็นการสาธิตเท่านั้น จึงนิยมเล่นแต่

เรื่องแขกแดง หลังจากแสดงจบแล้วจะมีบทสวดเจ้าภาพก่อนเลิกแสดงแหล่งที่มีคณะลิเกป่ามากในจังหวัดกระบี่ ได้แก่ ตำบลโคกยาง บางฝั่ง ห้วยควาย อ่าวนาง คลองท่อม เขาพนม ปลายพระยา เป็นต้น โดยเฉพาะในตำบลโคกยางมีศิลปินลิเกป่าที่มีชื่อเสียงหลายคน และมีคณะลิเกป่า 3 คณะ คือ คณะรวมมิตรบันเทิงศิลป์ ของนายตริก ปลอดภัย คณะหนูเสียน้อย ของนายผ้วน ดวงจิตร คณะมิตรสีน้ำเงิน ของนายเงิน หนูจร

รองเง็ง

รองเง็งเป็นการแสดงพื้นบ้าน ที่ผสมผสานวัฒนธรรมตะวันตกและตะวันออกเข้าด้วยกันด้วยเหตุผลที่ว่าลีลาเพลงรองเง็งเป็นแนวเดียวกัน เพลงพื้นบ้านยุโรปสมัยเก่าและทำนองที่ใช้ทำแบบฝรั่งรำทำ ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นวัฒนธรรมของโปรตุเกส ฮอลันดาหรือสเปนที่เข้ามาติดต่อกับชายฝั่งกลุ่มวัฒนธรรมอาหรับ ได้แก่ ชาว - มาลายู เมื่อกลุ่มชาวและมาลายูรับมาก็ได้ผสมผสานวัฒนธรรมพื้นบ้านเข้าไป ดังจะเห็นได้จากการใช้มีอรัที่ขกแขนยกข้อศอกแบบชาว - มาลายู และที่เป็นยุโรปชัดเจน ได้แก่ เครื่องดนตรีที่ใช้ไวโอลิน (เพิ่ม แมนโคลิน แอ็กคอร์เดียนในสมัยต่อมา) และจังหวะของเพลงที่ยังคงความเป็นตะวันตกให้เห็น ส่วนเครื่องดนตรี ซึ่งปรากฏในวัฒนธรรมอาหรับ ได้แก่ รำมะนา (กลองหน้าเดียว) เป็นกลองที่ใช้ในพิธีกรรมร้องสรรเสริญพระเจ้ามาก่อน (น่าจะมาจากคำว่า Rebana แปลว่า “พระผู้อภิบาลเรา”) และบทกวีที่เรียกว่า “บันตุน” ที่นำมาขับร้องประกอบเป็นภาษามาลายู รองเง็งแพร่กระจายจากแถบชาว - มาลายู เข้าสู่ประเทศ ทั้ง 2 ฝากทะเล

รองเง็งฝั่งทะเลอันดามันแพร่เข้ามาโดยคนเดินทางชาวมาลายูจากเกาะปีนังเข้ามาสอนให้กับชาวเลและชาวไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่บนเกาะลันตา ช่วงแรกที่รับเข้ามาเป็นรองเง็งแบบดั้งเดิมที่มีวัฒนธรรมของยุโรปอาหรับและมาลายู ต่อมาเกิดการผสมผสานกับวัฒนธรรมชาวเลไทยมุสลิมและไทยพุทธ พัฒนารูปแบบทั้งด้านเนื้อร้อง คนตรี และการรำทำ จนกลายเป็นศิลปการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่เรียกว่า “รองเง็งตันหยง” ของฝั่งทะเลอันดามัน โดยเปลี่ยนเนื้อร้องจากเพลงบันตุนภาษามาลายูเป็นภาษาไทย ใช้ฉันทลักษณ์ท้องถิ่นเหมือนเพลงกล่อมเด็กภาคใต้และใช้ชื่อต้นไม้ดอกไม้ในท้องถิ่นเป็นคำขึ้นต้นของเพลง สอดแทรกวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นอันดามันลงในบทเพลงของวง เพิ่มดนตรีแมนโคลิน แอ็กคอร์เดียน และกีตาร์ผสมกับไวโอลินและรำมะนา

นอกจากนั้นมีการประดิษฐ์ทำใหม่ หรือดัดแปลงจากทำรำพื้นเมืองอื่นที่มีอยู่แล้ว เช่น หนึ่งตะลุง มโนห์รา ลิเกป่า เป็นต้น เพื่อใช้สำหรับเพลงทำนองใหม่ที่คิดขึ้น

จังหวะทำนอง (LAGU) ที่ใช้เล่นรองเง็งหรือตันหยง แต่เดิม เช่น ลาฆูด้ว มะฮินัง บูหรงบูเต๊ะ อานะคีตี เจ๊ะคีตี เจ๊ะมาหมาด ลิตีปาหยง เป็นต้น ส่วนจังหวะที่คิดขึ้นใหม่ในเพลง

ต้นหยง เช่น ยาโจง ชินาโจง ปารีหาคขาว ปารีสตูล สร้อยระกำ เป็นต้น (กลิ่น กงเพชร, 2544 : 2375)

ต่อมาเมื่อศิลปินชาวมุขชนโคกยางได้เดินทางไปแสดงลิเกป่า มโนห์รา และหนังตะลุง หรือเดินทางไปเยี่ยมญาติพี่น้องที่ได้แยกย้ายไปอยู่ตามเกาะแก่งในชุมชน ชาวเล ชาวไทยมุสลิม และได้พบเห็นการร้องรำรองเง็งและเพลงต้นหยงก็สนใจตามวิสัยของผู้ที่มีสายเลือดศิลปิน จึงได้ฝึกหัดและนำมาเผยแพร่และถ่ายทอดในชุมชนโคกยางด้วย

ดังนั้นในชุมชนโคกยางนอกจากจะมีศิลปการแสดงหนังตะลุง ลิเกป่า มโนห์รา และกาหลอแล้ว ในยุคที่รองเง็งเฟื่องฟู (20 – 70 ปีที่แล้ว) โดยเฉพาะในสมัยที่ขุนพิทักษ์สันดาเขต (ย่าเหล เจริญฤทธิ์) เป็นนายอำเภอมีการสนับสนุนการเล่นรองเง็งอย่างจริงจัง มีการออกแสดงต่างพื้นที่ต่างจังหวัดได้รับความสนใจและเป็นที่ยอมรับทั่วไปมีการตั้งคณะรองเง็งมากมาย ชาวมุขชนโคกยางก็หันมานิยมการเล่นรองเง็งด้วย

แม้ความนิยมในการแสดงรองเง็งได้เสื่อมถอยไป เมื่อมีคณะรำวงเข้ามาแทนที่ระยะหนึ่ง แล้วต่อมาวัฒนธรรมสมัยใหม่ได้ทยอยกันเข้ามาเบียดบังความสนใจของผู้คน จากการแสดงพื้นบ้านประเภทรองเง็ง รำวง เช่นเดียวกับศิลปการแสดงหนังตะลุง ลิเกป่า มโนห์รา และกาหลอแต่ปัจจุบันยังมีผู้เฒ่าผู้แก่ในโคกยาง หลายคนที่ยังคงจดจำบทเพลง จังหวะดนตรีและร้องรำรองเง็ง และมีลูกหลานศิลปินชาวมุขชนโคกยางที่จบทางด้านนาฏศิลป์ ได้นำรองเง็งประยุกต์ มาฝึกสอนให้กับเยาวชนในชุมชนโคกยางร่วมกับทีมงานที่ฝึกลิเกป่าและมโนห์รา เพื่อรับงานแสดงตามสถานที่ท่องเที่ยว นับเป็นสิ่งที่น่ายินดี เพราะนอกจากจะสร้างอาชีพให้กับเยาวชนในชุมชนแล้วยังเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นอีกด้วย

ประเภทของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

ในชุมชนโคกยางนอกจากจะมีศิลปินด้านการแสดงพื้นบ้านมากมายดังกล่าว ซึ่งเป็นประเด็นที่มุ่งเน้นที่จะศึกษาควบคู่กับวัฒนธรรมการเป็นโจรแล้ว ยังมีช่างฝีมือที่มีความสามารถหลากหลาย ช่างบางคนมีความชำนาญเฉพาะอย่าง บางคนสามารถนำวัตถุดิบที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรือวัตถุที่ไม่ใช้แล้วมาดัดแปลงเป็นวัตถุที่ใช้ในพิธีกรรม ใช้กับอาชีพการแสดง เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ได้หลายชนิด ดังตัวอย่างศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นผลงานของศิลปินพื้นบ้านในชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียง ที่เป็นตัวบ่งชี้ได้ว่าโคกยางเป็นหมู่บ้านศิลปินอย่างแท้จริง ได้แก่

การแกะสลัก จะใช้วัสดุ ประเภทไม้ หนังสัตว์ หรือกระดาษ ดั่นกล้วย หรือผลไม้ เช่น ทำหน้ากากพราน หน้ากากแขกแดง เทริคมโนร่า กลองระมะนา โทน ไม้เท้า ตัวหนังตะลุง ลายกนก แทงหยวก เป็นต้น

การแกะกนกกลายไทย

การแกะกนกกลายไทย เป็นงานศิลปะหัตถกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ควบคู่กับการประดิษฐ์จาดและยอดพนมเรือ เนื่องจากช่างจะแกะกนกกลายไทยเพื่อประดับจาดและยอดพนมเรือ นอกจากนั้นยังใช้ในการประดับ โลงศพ หรือหัตถกรรมอย่างอื่นเพื่อความสวยงามตามที่ต้องการ

การแกะกนกกลายไทยคล้ายคลึงกับการแกะรูปหนังตะลุง แต่ต่างกันที่วัสดุ อุปกรณ์และรูปแบบ วัสดุที่ใช้ในการแกะกนกกลายไทยจะใช้กระดาษสี ซึ่งด้านหลังเป็นสีขาว ด้านหน้ากระดาษสี มีสีต่างๆ ให้เลือก เช่น สีเงิน สีทอง สีเขียว สีแดง และสีน้ำเงิน เป็นต้น ผิวบนเรียบเป็นเงามัน เมื่อถูกแสงเทียนหรือแสงไฟจะสะท้อนแสง ส่วนอุปกรณ์ที่ใช้ในการแกะจะมีแผ่นไม้เรียบสำหรับรองกระดาษสี และมีคูปลายแหลม 1 เล่ม ปลายมน 1 อัน เหล็กสำหรับเจาะรูปทรงต่างๆ (ตุ้ดตุ้) และฉ้อนเล็กๆ สำหรับตอก 1 อัน

ลายกนกจะนำลายไทยรูปแบบต่างๆ มาผสมผสานกัน บางลายจะเป็นแบบโบราณที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมีชื่อลายที่แตกต่างกันตามรูปทรง ส่วนบางลายได้จากความคิดสร้างสรรค์ดัดแปลงขึ้นใหม่ โดยอาศัยลายไทย แบบดั้งเดิมเป็นหลัก

ขั้นตอนการทำออกแบบลายกนกหรือนำตัวแบบที่มีอยู่แล้วตามที่ต้องการมาวางทับบนกระดาษสี เพื่อกะประมาณขนาดของกระดาษแล้วพับกระดาษสีซ้อนกันหลายชั้น ขนาดโตกว่าตัวแบบลายกนกที่ทาบบลงไปเล็กน้อยใช้เข็มหมุดเล็กๆ ตอกกระดาษตรึงกับแผ่นรองลอกหรือวาดลวดลายเส้นที่ต้องการลงบนแผ่นบนสุดของกระดาษสีที่พับตรึงไว้

วิธีแกะฉลุ กดปลายมีดลงบนสายเส้นให้ทะลุถึงกระดาษสีชั้นล่างสุด ขยับเลื่อนไปซ้ำๆ ตามลายเส้น โดยไม่ต้องขมวดส่วนใดที่เป็นลายเล็กๆ ต้องการความละเอียดใช้มีดคูปลายแหลม ส่วนใดที่เป็นลายเส้นโค้งยาวใช้มีดปลายมน และส่วนใดต้องการเจาะให้เป็นรูกลม เหลี่ยม เป็นดอกหรือเส้นประจะใช้เหล็กเจาะ หรือตุ้ดตุ้วางบนลายแล้วใช้ค้อนเล็กตอก โดยลงน้ำหนักพอประมาณเพื่อให้เหล็กเจาะทะลุถึงกระดาษ การแกะฉลุลายต้องอาศัยฝีมือ และความพิถีพิถันเป็นอันมาก เพื่อให้ได้กนกกลายไทยที่สวยงามอ่อนช้อยคู่มิชีวิตชีวา เมื่อฉลุลายเสร็จแล้วดึงหมุดออก แล้วพับกระดาษสีชุดใหม่วางบนกระดาษรอง และลอกลายที่ต้องการลงไปอีกเพื่อแกะฉลุลายเก็บสะสมไว้ใช้ประโยชน์ต่อไป

กนกกลายไทยที่แกะฉลุไว้แล้วเมื่อนำออกมาใช้ประดับจาก ยอดพนมเรือหรือ โลงศพตามที่ต้องการแต่ละชุดสามารถลอกออกมาเป็นแผ่นๆ ตามจำนวนชั้นของกระดาษที่พับซ้อนกัน

หากแกะลายเดียวกันหลายชุดก็จะได้จำนวนทวีคูณสามารถนำกนกกลายไทยดังกล่าว แต่ละแผ่นมาวางเรียงต่อกัน เป็นแถบยาวหรือจะตัดแปลงเป็นลวดลายสลัปลี้นตามรูปทรงที่ต้องการได้ซึ่งขั้นตอนนี้ต้องอาศัยฝีมือช่างที่ประคิษฐ์สิ่งเหล่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นช่างในกลุ่มเดียวกัน

ช่างแกะกนกกลายไทยในชุมชนโคกยาง ที่มีชื่อเสียงได้แก่ นายรุ่ง ไชยบุญแล้วสืบทอดมายังลูกชาย คือ นายพร้อมและนายแผน ไชยบุญ ต่อมาสืบทอดมายังหลานชาย คือ นายพินิจ ไชยบุญ (ผู้ให้ข้อมูลนายพินิจ ไชยบุญ อายุ 77 ปี 48 ม.4 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

การทำจาด

จาด เป็นภาชนะใส่สิ่งของไปถวายพระในงานบุญวันสารทเดือน 10 จาดเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดกระบี่ ไม่ปรากฏว่ามีการทำจาดในจังหวัดอื่นๆ การทำจาดต้องอาศัยศิลปะงานประคิษฐ์เพราะต้องการความประณีตสวยงามด้วยกนกกลวดลายต่างๆ นั่นเอง

จาดส่วนใหญ่จะทำเป็นรูปนุษย์กคล้ายพนมเรือ แต่ชั้นล่างทำพื้นรองรับสิ่งของได้ส่วนประกอบของจาด ส่วนยอดมักจะทำด้วยไม้ระกำมีรูปทรงตามที่ต้องการ เช่น ลักษณะแบบบัวคว่ำบัวหงาย หรือตัวเรือนทรงปราสาท ทำโครงด้วยไม้ไผ่ปิดกระดาดปูพื้นแล้วทาบทับด้วยกนกกลวดลายลายกระดาดเงินกระดาดทองที่แกะลายไทยสวยงาม

การแกะกนกกลายไทยจะต้องอาศัยช่างฝีมือที่ประณีต ในจังหวัดกระบี่มีช่างทำจาดได้ หลายราย แหล่งที่สำคัญ คือ ตำบลโคกยาง ตำบลห้วยขุม ตำบลกระบี่น้อย ตำบล ตำบลทับปrik เป็นต้น ในท้องที่ดังกล่าวชาวบ้านจะทำจาดไปวัดในเทศกาลสารทเดือน 10 ทุกปี บางแห่งมีการประกวดประชันความสวยงามกันด้วย (กลิ่น คงเหมือนเพชร, 2541 : 153)

การทำยอดพนมเรือ

ในเทศกาลออกพรรษาในภาคใต้จะมีประเพณีชักพระ คือ การอันเชิญพระพุทธรูปใส่บุษบกแล้วชักลากแห่แห่นออกจากวัดไปยังสถานที่กำหนดไว้ มีการร่วมทำบุญกุศลเลี้ยงพระและการเล่นสนุกสนาน เสร็จแล้วก็แห่แห่นพระกลับวัดตามเดิม จังหวัดที่อยู่ใกล้น้ำก็มีการชักพระทางน้ำ

การชักพระไม่ว่าทางบกทางน้ำ จะร้องอาศัยช่างฝีมือในการทำบุษบกหรือยอดพนมเรือบางท้องถิ่นเรียกว่า “เรือนม”

วัสดุที่นำมาจัดทำพนมเรือพระมักใช้ไม้ระกำหรือสาธุ ไม้ไผ่ มาทำเป็นโครงสร้างกรด้วยกระดาดหนังสือพิมพ์ แกะกนกกลายไทยปิดลงอย่างสวยงาม ซึ่งจะต้องอาศัยช่างฝีมือที่ประณีตพอสมควร

ในจังหวัดกระบี่มีช่างฝีมือในการทำพนมเรือหลายคน ส่วนมากจะเป็นช่างที่จัดทำจากตนเอง แหล่งที่เคย “ชักพระทางบก” ของจังหวัดกระบี่แต่เดิม เช่น วัดแก้วโกรวาราม วัดบางผิ้ง วัดโคกยาง วัดกระบี่น้อย วัดโพธิ์เรียง ฯลฯ เป็นที่น่าเสียดายในปัจจุบันเราจะหาช่างฝีมือเหล่านี้ค่อยลงไปทุกที ทั้งนี้เนื่องจากสภาพทางสังคม และเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป วัสดุในการจัดทำราคาแพงขึ้นไม่คุ้มกับการลงทุน (กลิ่น คงเหมือนเพชร, 2541 : 153,154)

การแทงหยวก

การแทงหยวก คือ การฉลุลวดลายลงบนกาบกล้วยแล้วนำไปประดับตกแต่ง เช่น การแต่งโลงศพ การตกแต่งบุษบกเบญจารคน้ำผู้ใหญ่ การตกแต่งเมรุเผาศพ เป็นต้น

การแทงหยวกเป็นงานประณีตที่ต้องอาศัยช่างฝีมือและความชำนาญในการทำเป็นงานที่ต้องใช้สอยในเวลาอันจำกัด การแทงหยวกมีมาแต่เมื่อใดไม่สามารถสืบประวัติได้ แต่มีการสืบต่อๆ มาเท่านั้นเอง

อุปกรณ์ในการแทงหยวก ได้แก่ กล้วยมักใช้กาบกล้วยที่ไม่เปราะง่าย เช่น กล้วยตานี มีด 2 ซม. เล่มเล็กๆ หลายชนิด ไม้ก๊ัด เป็นต้น ลายที่ฉลุจะใช้ลายไทยทั่วไป มุ่งความสวยงามและความเหมาะสมที่จะใช้ลายอะไรประดับส่วนใด ความสวยงามจะปรากฏเมื่อมีการเอาลายต่างๆ มาประดับจนเรียบร้อยแล้ว

ในจังหวัดกระบี่มีการแทงหยวกอยู่บ้างทางตำบลกระบี่น้อย ตำบลโคกยาง อำเภอเหนือคลอง นอกจากนี้มีในท้องที่อำเภอเขาพนม และอำเภอคลองท่อม ช่างแทงหยวกก็มักจะเป็นช่างกลุ่มเดียวกับช่างทำจากตนเอง (กลิ่น คงเหมือนเพชร, 2541 : 154)

การแกะสลักไม้

การแกะสลักไม้เป็นศิลปะหัตถกรรมอีกชนิดหนึ่งที่พบเห็นในชุมชนโคกยาง โดยใช้ไม้และเครื่องมือแกะสลักที่ทำด้วยเหล็กมีคม สำหรับขุดเจาะไม้ มีด้ามจับ มีหลายรูปแบบ ตามประโยชน์ใช้สอย ซึ่งงานแต่ละชิ้นจะต้องอาศัยฝีมือช่างที่ชำนาญ และความประณีตแตกต่างกันงานฝีมือบางอย่างสัมพันธ์กับพิธีกรรมความเชื่อด้วย เช่น การประดิษฐ์ชิ้นส่วนของเทริด มโนห์รา การประดิษฐ์หน้าพราน หน้าแขกแดง อาจจะต้องพิถีพิถันมาก ดังตัวอย่าง

การทำเทริดมโนห์รา

เทริดมโนห์ราเป็นเครื่องประดับศีรษะของตัวนายโรง ปัจจุบันตัวนางรำรำใช้เทริดด้วยลักษณะของเทริดจะเป็นรูปทรงมงกุฏ มีกรอบหน้าเทริดชุดครูจะมีด้ายมงคลประกอบ สาเหตุที่เครื่องแต่งการของมโนห์รากล้ายเครื่องกษัตริย์ สันนิษฐานตามตำนานเล่าว่า มีการ

เล่นในราชสำนักของผู้ครองเมืองในยุคนั้น ตามเรื่องของพระยาสาขฟ้าฟาดและขุนศรีศรัทธา ในตำนานมโนห์รา

ส่วนประกอบของเทริดชุดครุสมัยก่อนจะประกอบด้วยไม้ เช่น ไม้ทองกลางทำเพดาน ไม้สักทำส่วนยอด ไม้ยอทำส่วนหู หากลงคาถาอาคมจะมีด้ายมงคลคาด

ปัจจุบันเทริดจำลองที่ให้นางรำสวมไม่ได้เกี่ยวกับเทริดทางพิธีกรรม ส่วนใหญ่ทำจากไม้ไผ่สาน แล้วนำแผ่นอลูมิเนียมมาทาสี ดัดเครื่องประดับยอดให้สวยงาม (กลิ่น คงเหมือนเพชร, 2541 : 88)

การแกะหน้าพราน

หน้าพรานเป็นหน้ากากที่ตัวตลกในคณะมโนห์ราสวมในขณะที่แสดงเป็นตัวพราน ช่างบางคนจะใช้ไม้ที่มีชื่อเป็นมงคล เพื่อเป็นเคล็ด เช่น ไม้ยอ หรือไม้พุด โดยถือเอานามไม่ว่า “พุดแล้วคนยอ” (ภิญโญ จิตต์ธรรม, 2542 : 8580 - 8585) แต่ช่างที่โลกยางจะใช้ไม้ออกหรือไม้ทองกลาง เพราะเป็นไม้เนื้ออ่อนแกะง่าย โดยถากให้ได้ขนาดเท่าหน้าคนและความหนาเท่าที่ต้องการ ใช้ดินสอดำวาดเค้าโครงใบหน้าแล้วเริ่มใช้เครื่องมือแกะรายละเอียดบนชิ้นไม้ให้บริเวณเปลือกตาไปออกมา และมีรูสำหรับมองส่วนจมูกใหญ่กว้างและมีรูสำหรับหายใจ แก้มโหนก ฟันบนหัก ไม่มีฟันล่าง และคาง ส่วนหัวใช้ผ้าขนหนูแทนผมขนาดกว้างเท่าส่วนบนของหน้าผาก ความยาวพอประมาณเมื่อตัวแสดงสลบ ผ้าจะคลุมหัวส่วนหน้าและปลายทอดไปด้านหลังเกือบถึงท้ายทอย หลังจากนั้นใช้สีแดงลงพื้นแล้วใช้สีดำและสีขาวแต่งส่วนที่ต้องการเน้นให้เด่น เช่น เส้นหน้าผาก ตาขาวและฟัน หน้าพรานที่เสร็จแล้วก่อนจะนำไปใช้แสดง จะต้องผ่านพิธีเบิกตา เบิกหู และเบิกปาก และพิธีโน้ราลงครูก่อน

การแกะสลักหน้าแขกแดง

หน้าแขกแดง เป็นหน้ากากที่แขกแดงตัวเอกของลิเกป่าใช้สวมเพื่อออกแขกและแสดงเรื่องแขกแดง ซึ่งเป็นเรื่องที่มีข้อบังคับให้ต้องเล่นก่อนจะเล่นเรื่องอื่น

วัสดุ อุปกรณ์ และไม้ที่ใช้ในการแกะคล้ายกับการแกะหน้าพราน และรูปแบบต่างกัน หน้าแขกแดง จะมีแต่คิ้ว เชื่อมต่อกับจมูกที่โด่งและยาวทาสีแดงทั้งหมดยกเว้นหนวดที่ติดครึ่งอยู่ใต้จมูกมีลักษณะเป็นเส้นแข็งยาวและมีสีดำ ปลายคิ้วทั้ง 2 ข้าง เจาะรูเล็กๆ เพื่อสอดเชือกหรือหนังสตักไว้สำหรับรัดรอบศีรษะ เมื่อผู้แสดงสวม โดยวางตำแหน่งคิ้วบนคิ้วจริงและวางลงบนจมูกจริง หนวดก็จะอยู่ในตำแหน่งเหนือริมฝีปาก แต่ก่อนจะนำไปใช้ในการแสดงจะต้องผ่านพิธีกรรมเช่นเดียวกับเทริดมโนห์รา และผู้แสดงจะต้องแต่งหน้าให้เข้มทั้งบริเวณ รอบดวงตา แก้มทั้ง 2 ข้าง และริมฝีปาก เพราะเป็นส่วนที่โผล่พ้นออกหน้ากาก ส่วนเครื่องมือเครื่องใช้ใน

ชีวิตประจำวันและเครื่องเล่นเพื่อความบันเทิงบางอย่าง อาจจะไม่ต้องการความประณีตมากนักขึ้นอยู่กับฝีมือและความพอใจของช่างผู้ประดิษฐ์ เช่น ไม้เท้า กรงนก กลอง ด้ามมีด ด้ามพริ้ว ด้ามจอบ ด้ามปิ่น กระจ่าขูดมะพร้าว และแขวนคอสัตว์ และรางหมากขุม ฯลฯ ซึ่งงานเหล่านี้ผู้ชายในชุมชนส่วนใหญ่จะทำเองได้ แต่หากต้องการความประณีตสวยงามด้วย จะต้องอาศัยช่างที่มีฝีมือเป็นผู้ทำ

การแกะสลักไม้เท้า ไม้ที่ใช้ทำไม้เท้าใช้ไม้มะพร้าว เหลาและขูดจนกลมกลิ้งผิวเรียบ ปลายด้านบนสลักเป็นรูปหัวสัตว์นานาชนิด เช่น หัวลิง หัวพญานาค หัวนกยูง หัวเสือ เป็นต้น ปลายด้านล่างซึ่งเรียวและเล็กกว่าด้านบนใช้สำหรับยันพื้น หุ้มด้วยอลูมิเนียม

การตีเหล็ก ใช้วัสดุประเภทเหล็กและเตาถลุงสำหรับหลอมเหล็ก ทั้งและหม้อน สำหรับตีเหล็ก เพื่อทำมีด พริ้ว จอบ เสียม ขวาน ดาบ กระบอกลบด เป็นต้น

การทำทองรูปพรรณ เป็นงานฝีมือที่ละเอียดและพิถีพิถันมากกว่าช่างเหล็ก วัสดุ และเครื่องมือที่ใช้แตกต่างกัน ส่วนใหญ่เป็นประเภทเครื่องประดับ เช่น สร้อยคอ และเครื่องประดับของผู้หญิง

การทอผ้า ในช่วงหลังเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น ทางราชการเข้าไปส่งเสริมอาชีพ ก็มีช่างทอผ้าในชุมชนหลายครอบครัว ส่วนใหญ่จะทอผ้าขาวม้า ผ้าโสร่ง โดยสั่งซื้อวัตถุดิบประเภทด้าย และสีย้อมผ้าจากกรุงเทพฯ แต่ปัจจุบันหยุดทอผ้าไปแล้ว เพราะร้านดังกล่าวเลิกจำหน่ายแล้ว และหากต้องเดินทางไปหาซื้อวัตถุดิบเองจะต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ต้นทุนสูง ไม่สามารถขายได้

การสืบทอดวิชาของศิลปินพื้นบ้าน

การสืบทอดวิชาของศิลปินพื้นบ้าน มีทั้งที่การสืบทอดจากบรรพบุรุษหรือจากสายตระกูล ได้แก่ พ่อแม่ ญาติพี่น้อง ปู่ย่า ตายาย ไปจนถึงทวด และการสืบทอดจากศิลปินอาวุโส ที่มีความรู้ความสามารถ มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของผู้คน ซึ่งอาจจะเป็นศิลปินในชุมชนหรือศิลปินที่อาศัยในชุมชนอื่น โดยการปวารณาตัวเป็นลูกศิษย์ สืบทอดต่อๆ กันมา ดังเช่น

อาจารย์วินิจ ไชยบุญเป็นตัวอย่างลักษณะการสืบทอดงานศิลปะจากบรรพบุรุษ หรือจากสายตระกูล เนื่องจาก อาจารย์วินิจ เดิมโตมาในตระกูลศิลปินบ้านโคกยาง ต้นตระกูลคือปู่รุ่ง ไชยบุญเป็นช่างแกะสลักลายกนก เพื่อใช้ตกแต่งจาด (ภาชนะบรรจุอาหารถวายพระ ในเทศกาลวันสารทเดือนสิบ) ตกแต่งโลงศพ และตกแต่งพนมเรือ ฯลฯ ต่อมาลุงแพน และอาพร้อม พี่ชายและน้องชายของพ่อได้สืบทอดวิชาลายกนกต่อจากปู่ ต่อมาอาจารย์วินิจได้สืบทอดวิชาแกะสลักลายกนก จากลุงแพน และอาพร้อมอีกทอดหนึ่ง

ส่วน มโนห์ราตัว เป็นคนพรตถ่ายทอดวิชาการรามโนห์ราให้มโนห์ราศรีนาค มโนห์ราศรีขวัญ และมโนห์ราติด มโนห์ราตาม แล้วมโนห์ราศรีนาคถ่ายทอด ต่อมายังนายตริก ปลอดฤทธิ และลูกศิษย์คนอื่นๆ ในชุมชนโคกยางอีกหลายคน ต่อมานายตริก ปลอดฤทธิ และลูกศิษย์มโนห์ราศรีนาค คนอื่นๆ ก็ถ่ายทอดต่อไปยังลูกศิษย์ในชุมชนโคกยางอีกหลายรุ่น

ในทำนองเดียวกันครูจูดได้เรียนศิลปการแสดงลิเกป่าจากชาวมุสลิมกลางทะเล (ไม่ได้ระบุว่าที่ไหนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเกาะลังกา) แล้วมาถ่ายทอดให้ครูลอย (บ้านอยู่คลองแห้ง) ครูลอย นำมาสอนให้ครูสวาท ต่อมาครูสวาท ถ่ายทอดต่อให้นายตริก ปลอดฤทธิ แล้วนายตริก ปลอดฤทธิ ได้ฝึกสอนลูกศิษย์ให้เล่นลิเกป่า อีกหลายรุ่น เช่น นายวัง แก้วโลก นายรวย แก้วทิพย์ นายดำ แก้วทิพย์ ฯลฯ ขณะนี้เป็นศิลปินรุ่นอาวุโส ได้ฝึกสอนลิเกป่าให้กับกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มนักเรียน โรงเรียนเหนือคลองประชาบำรุง โรงเรียนบ้านพรตเขียว โรงเรียนบ้านนานอก โรงเรียนบ้านควนเกาะจันทร์ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 1 โรงเรียนบ้านท่าปูน โรงเรียนบ้านห้วยมัด โรงเรียนบ้านห้วยไทร โรงเรียนบ้านทุ่งนุ้ย โรงเรียนบ้านโคกยาง และนักศึกษาโปรแกรมธุรกิจท่องเที่ยวและการโรงแรม วิชาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดกระบี่ เป็นต้น นอกจากนั้นยังฝึกสอนมโนห์ราแม่บทให้กับกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านอีกหลายรุ่น (ผู้ให้ข้อมูลนายตริก ปลอดฤทธิ อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

ค่านิยมเกี่ยวกับศิลปินพื้นบ้าน

1. ชุมชนโคกยางในอดีต มีค่านิยมในการยกย่องศิลปิน ควบคู่กับโจรเช่นเดียวกับชุมชนชนบทอื่นๆ ดังคำกล่าวที่ว่า “ ครอบครวไค พ่อแม่ไม่เข้าไหน(ไม่ได้เรื่อง) ไม่เป็นโจรไม่เป็นไม่เป็นลิเกป่า ไม่เป็นโนราพาสมบัติไม่รอด

2. ศิลปินพื้นบ้านจะเป็นที่นับหน้าถือตาของเพื่อนบ้าน

3. ศิลปินด้วยกันแม้ไม่รู้จักกันเมื่อเจอกับรักกันเหมือนได้ญาติเพราะนักเลงกับนักเลงจะมีหัวใจเดียวกัน

คติความเชื่อและการใช้คาถาอาคมของศิลปินพื้นบ้าน

ความเชื่อเรื่องครูหมอ

ครูหมอ เป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งในการสืบสานศิลปะพื้นบ้านแขนงต่างๆ ให้มีการสืบทอดต่อไปไม่ขาดสาย ครูหมอในที่นี้หมายถึง “ ฆิบรรพบุรุษ ผู้เป็นเชื้อสายศิลปินแขนงนั้นๆ ” เช่น ครูหมอนโนรา ครูหมอหนังตะลุง ครูหมอลิเกป่า ครูหมอเหล็ก ครูหมอลายกนก เป็นต้น

คำว่า “ครู” หมายถึง ผู้รู้ (หมายถึง ผี ก็ได้) ส่วน “หมอ” หมายถึง “ผู้รักษาโรค” คนที่มีทั้งความรู้ด้วยและให้การรักษาโรคได้ด้วย จึงเรียกว่า “ครูหมอ” ครูหมอส่วนใหญ่จะใช้กันวง ศิลปินหรือศิลปินอาชีพที่บ้าน ฉะนั้น จึงเห็นว่าบรรดาเหล่าศิลปินหรือผู้ประกอบอาชีพศิลปะทั้งหลาย จะต้องมีการไหว้ครู/ครอบครู อยู่เสมอ และที่บ้านของตนก็จะตั้งที่บูชาครู เรียกในภาษาได้ว่า “หิ้งครู หมอ/หิ้งตาชาย” (วัฒนธรรมภาคใต้จะนับถือเชื้อสายทางมารดามากกว่าบิดา) ถ้าประกอบศิลปะหลายแขนงก็จะมีหลายหิ้งศิลปินในกระเป๋ารายหนึ่ง คือ นายกราย พัทฒจันทร์ ชาวบ้านเรียกว่า “กราย สองหิ้ง” เพราะแสดงทั้งหนังตะลุง และมโนห์รา เป็นต้น

ความเชื่อเรื่องผีครูหมอนี้ค่อนข้างจะเคร่งครัด เพราะเชื่อกันว่าสามารถจะให้คุณโทษได้ เช่น บันดาลให้ลูกหลานมีความสุขความเจริญ หรือลงโทษให้เจ็บไข้ได้ป่วย โดยมีสาเหตุปรากฏอยู่บ่อยๆ ว่ามีผู้ป่วยซึ่งทางแพทย์แผนปัจจุบันบอกว่าไม่ได้ป่วยเป็นอะไร แต่สามารถรักษาหายได้โดยครูหมอ เป็นต้น

อุดม หนูทอง (2529 : 3926-3940) อธิบายถึงความเชื่อเรื่องหนังตะลุงว่ามีการบูชาครู และมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ เช่น เรื่องเมตตามนิม การทำคุณไสยต่างๆ และการแก้มีพิธีครอบมือให้ลูกศิษย์ที่จะออกโรงได้แล้ว มีการดูฤกษ์ยาม ถือเคล็ดเพื่อเป็นสิริมงคล ตลอดจนคาถาต่างๆ จากความเชื่อนี้ นอกจากนายหนังจะศึกษาไสยศาสตร์ไว้ประจำคณะ เรียกว่า “หมอกบโรง” ทั้งนี้ทุกขั้นตอนชีวิตของหนังเองและธรรมเนียมการแสดง เริ่มจากเมื่อมีผู้ไปรับหนัง จะนำหมากพลู 9 คำ ใส่ขันอื่นให้นายหนังของวันเวลาสถานที่ที่จะไปแสดง ถ้านายหนังรับขันหมากเป็นอันว่าตกลง เมื่อครั้งแต่ออกจากบ้าน เพื่อไปแสดงหนัง ผ่านสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ไปจนกระทั่งถึงโรงหนังก็มีพิธีกรรมหลายขั้นตอน ก่อนการแสดง หรือก่อนมีการประชันกับคณะอื่นๆ

ส่วนอุบลศรี ธรรมพันธุ์ (2542 : 386 - 391) ได้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องครูหมอกาหลอไว้ว่า กาหลอเป็นเครื่องดนตรีที่มีครู และมีความเชื่อไสยศาสตร์ เช่นเดียวกับศิลปการแสดงพื้นบ้านอื่นๆ ก่อนที่ศิลปินกาหลอจะตั้งวงใหม่ได้จะต้องผ่านพิธี “ครอบมือ” และจะต้องมีความรอบรู้หมดทั้งเป่าปี่ ตีกลองทนให้จังหวะ ฉิ่ง รวมทั้งพิธีกรรมต่างๆ ทางด้านไสยศาสตร์ด้วย และจะต้องยึดหลักปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เช่น เมื่อถึงเวลานัดหมายที่ต้องไปแสดง กาหลอต้องหิบบเครื่องดนตรีลงเรือนไปทันทีพร้อมกับต้องว่าคาถาป้องกันผีสงนางไม้ เรียกว่า คาถา “กันเรือน” และหากมีคนเจ็บป่วยที่บ้านจะกลับไปจับต้องดูแลไม่ได้ ภรรยาต้องประพาศิตี จะอาบน้ำ หรือทาแป้งแต่งด้วยเครื่องหอมไม่ได้ เพราะเชื่อว่า จะเป็นอันตรายต่อการเล่นกาหลอ

นอกจากนั้น นายเลอพงษ์ เองฉ้วน (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 69 ปี 82 ม.4 โลกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่) อดีตข้าราชการครูที่เคยคลุกคลีกับวงกาหลอชุมชนโลกยางเล่าถึง ความเชื่อเรื่อง

ข้อห้ามเกี่ยวกับการกินอาหารของกาหลอว่า ห้ามกินอาหารที่คนอื่นกินแล้ว จะต้องกินข้าวปากหม้อที่เจ้าภาพจัดให้ และการส่งสำหรับอาหารห้ามส่งลอดช่องฝา ต้องส่งผ่านทางประตู เป็นการเปิดเผยและไม่รับอาหารจากมือผู้หญิง ขณะเล่นกาหลอห้ามทั้กหรือชวนใครเข้าโรง และเมื่อรับงานแล้วจะต้องเล่นจนงานศพเล็ก จึงจะกลับบ้านได้ แต่จะต้องดูทิศตามตำรา “เหล็กหลาว” ซึ่งจะเปลี่ยนไปทุกวัน หากตรงกับวันที่เป็นทิศตรงกับฝาโรงพิธี ก็จะต้องรื้อฝาออกและเดินออกทางทิศนั้น แต่ปัจจุบันไปเล่น 2-3 เพลง กลับบ้าน ได้เลยไม่ต้องแห่ศพ งานศพบางงานก็ไม่รับกาหลอไปเล่น

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับครุหม้อที่ค่อนข้างใหญ่โตและมีพิธีรีตรองมาก ได้แก่ “ครุหม้อโนรา” ในพิธีกรรม ซึ่งเรียกว่า “โนราโรงครู/ลงครู” ซึ่งจะจัดได้ใน 3 ข้อ โอกาสด้วยกัน คือ การไหว้ครูประจำปี การครอบครูในกรณีมีศิลปินใหม่ และโรงโนราแก่นบ (แก่เหมมฺรย,เหลย) ในกรณีบนบานศาลกล่าวไว้แล้วประสบผลตามนั้น เป็นต้น

จุดมุ่งหมายสำคัญของการกำหนดให้เหล่าศิลปินต้องไหว้ครุหม้อ คือ

1. เพื่อแสดงความกตัญญูทศเวทิต่อผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ตน
2. เพื่อสืบสานศิลปะแขนงนั้นๆ ให้คงอยู่ และมีการสืบทอดต่อไป

ตราบไคที่ยังมีครุหม้อ มรดกทางวัฒนธรรมจะไม่สูญหาย ครุหม้อจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในภูมิ ปัญญาของศิลปินชาวบ้าน (กลิ่น คงเหมือเพชร, 2541:136)

นอกจากนั้น กลิ่น คงเหมือเพชร ได้อธิบายเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของครุหม้อว่า ครุหม้อ คือ ศิบรรพบุรุษ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเชื่อในกลุ่มศิลปินพื้นบ้าน ช่างพื้นบ้าน ครุหม้อเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาที่ล่วงลับไปแล้ว ผู้สืบทอดครุหม้อจะมีพิธีกรรมค่อนข้างมาก ที่เคร่งครัดอย่างยิ่ง คือ ครุหม้อในสายมโนห์รา เช่น มักจะต้องมีไหว้ประจำปี ต้องทำพิธีเมื่อครอบครูให้ศิษย์ใหม่ หรือทำพิธีแก่นบ (แก่เหมมฺรย/เหลย) เป็นต้น

การแก่นบหรือแก่เหมมฺรยนั้นเกิดจากกรณีการบนบานศาลกล่าวของผู้เชื่อถือ คือ

1. บนบานศาลกล่าวให้ประสบโชคลาภหรือให้กระทำการสิ่งใดสำเร็จตามปรารถนา
2. ถูกครุหม้อกระทำ อาจเกิดจากบนบานศาลกล่าว และประสบความสำเร็จแล้วไม่

แก่นบอาจด้วยละเลยหรือลืมเลือนไป อาการที่ถูกครุหม้อกระทำที่เห็นทั่วไป คือ เกิดเจ็บป่วยโดยหม้อไม่ทราบสาเหตุ รักษาโดยแพทย์ธรรมดาไม่หาย ต้องใช้ครุหม้อรักษา

การรักษาโดยครุหม้อนั้น แท้จริงเป็นการรักษาด้วยคนตรินั่นเอง (การรักษาโรคด้วยคนตรินั้นชาติอื่นๆ ก็มี) ซึ่งในทางแพทย์ปัจจุบันก็ยอมรับอยู่เหมือนกันว่าคนตรีสสามารถรักษาโรคได้หรืออย่างน้อยสามารถคลายเครียดได้

ในพิธีกรรมที่รักษาโรคด้วยครุหมอ ส่วนมากจะเป็นพวกหนังตะลุง มโนห์รา ลิเกป่า ล้วนใช้บทเพลงในการขับร้องประกอบดนตรีทั้งสิ้น เนื่องจากโรคนี้เกิดจากหลายปัจจัย เป็นโรคที่เกิดจากองค์รวม (วัฒนธรรม) หรืออาจเรียกว่าเป็น Culture illness จึงมีสาเหตุซับซ้อนที่หมอปัจจุบันหาสาเหตุไม่พบ ต้องรักษาด้วยกระบวนการทางวัฒนธรรมความเชื่อ นับว่าเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของชาวบ้านในการรักษาโรคโดยไม่ต้องใช้ยา แต่เป็นการรักษาทางจิตใจนั่นเอง

จากบทกลอน “นิราศเสือบ” แต่งโดย นายกราย พัฒจันทร์ (2537) อดีตนายหนังตะลุงสายเลือดชาวมุขชน โศกยางซึ่งมีชื่อเสียงโด่งดังคนหนึ่ง จะสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชาวมุขชน โศกยางในสมัยก่อนซึ่งยังคงเป็นบ้านป่ามีสิ่งสารพัดอ้ายปะปนกับคน วันดีคืนดีก็มีเสือบหนึ่ง ออกมาวิ่งไล่กัดกินสัตว์เลี้ยงและผู้คนต้องพากันหนีตายกันกระเจิดกระเจิง ระวังที่วิ่งหนีต่างก็บนบานศาลกล่าวให้ครุหมอสิลปิน ทุกประเภทอันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในความเชื่อของผู้คนในชุมชนได้แก่ ตายาย ครูลายกนก ครูหมอดำแย ครูกาหลอ และ เทวดา ช่วยให้พวกเขารอดพ้นจากอันตรายแล้ว จะบวชแก้บน บทกลอนบางตอนที่ยกมาแม้ผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายที่จะล้อเลียนสังคมเพื่อความบันเทิงมากกว่าเน้นข้อเท็จจริง แต่ก็สะท้อนความคิดความเชื่อของผู้คนในชุมชน โศกยางในยุคสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในความเชื่อของชาวมุขชน โศกยางที่กล่าวถึงในบทกลอนนี้

“วิ่งข้ามนาฝ้าเกาะเหาะข้ามห้วย	พร้อมขอช่วยเพื่อนกันไม่หันเห
ลงในคลองหนองลึกนี้กว่าเล	ต้องโซเซขวิดตุงว่าอยู่พลุงพลั่ง
น้ำสั๊กเทียมหัวเข่าว่ายเอาจ้าน	บนหัวล้านเทือกหนองได้สั๊กสองถัง
วิ่งข้ามนาป่าไสบอไม้จ้ง	ร้องกาดทั้งตายายจะไหว้ครุ
ทั้งครุหนกครุลายข้างฝ้ายพ้อ	หมอดำเหยแม่ลายให้กินหมู
ทั้งครุบกาหลอของพ้อปู	ไอ้ศักรูยิกไล่อย่าให้ทัน
ขอเคระเทวฤทธิ์มาปิดปกเกล้า	ไปเดือนเก้าโกนหัวจะบวชตัวฉัน
เดือนสิบเอ็ดจะบูชาลาภกับพอง	เดือนสิบสองโลกชายหมายจะสวดฐิติ
ไม่ว่าบวชกายหมายจะกิน	เพื่อนอย่านิทาพระเหลยว่าอยากลา
พ้อพันเขตฐินสิ้นความหมาย	ไปเดือนอ้ายโลกนี้ก็จะลาศึกษา
พ้อพันเดือนสิบสองหมดพองกับลา	คราปีหน้าเดือนเก้าค่อยเข้าบวชเอน
ครุกาหลอดลใจไวกว่ารด	วิ่งพันหมดเขตแดนขุนแผนเฝิน
วิ่งจนพันบ้านภูไปบ้านผู้เอน	แล้วรีบเดินกลับหลังมายังเรือน

ในบทกลอนบางตอนของนิราศเสือบ ได้สะท้อนถึงความคิดของผู้คนในชุมชน โศกยางสมัยนั้นว่า ผู้ที่มีวิชาติดตัวแม้เป็นหมอดอนหมู หรือ ทำหมันหมู มีแค่เข็ม ค้าย และมิดพับ คนก็นับหน้าถือตา สามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้โดยสุจริตไม่ผิดกฎหมาย อีก

ทั้งยังบรรยายถึงเทคนิควิธีการทำหมันหมูแต่ละเพศและขนาดว่า แตกต่างกันทั้งเทคนิค วิธีการและราคาค่าจ้าง และถ้อยเถียงเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องครุหมอในชุมชน โลกขางว่าแม้แต่ การ“ลดหมู”หรือการทำหมันหมูก็ต้องไหว้ครุหมอ ดังเช่นบทกลอนที่ว่า

“ขกขุนแผนหัวล้านบ้านชายทุ่ง	บุตรนายรุ่งพี่ชายของนายบองหลา
ทั้งอาชีพรักษาพยาบาล	เข้มลูกด้ายมิดพิบคนกะนับถือ
ตัวผู้ผ่าท้ายเสียบหมียผ่าคือ	มีเครื่องมือเชือกป่านในการผูกมัด
ทั้งมันพร้าวเหม็งพร้าไว้ทาแผล	เขาลือแซ่ปรากฏว่าช่างลดสัตว์
ถ้าตัวน้อยรับรองไม่ต้องมัด	ฉวยทางหมัดถีบหลังผ่ารังเบน
หัวเพื่อนล้านผานเผ็ดแรกเกิดมา	มีวิชาลดหมูได้เป็นกลุ่มมือ
เป็นวิชาหาตางค์ข้างฝ้ายลด	หัวออกลดเป็นกงเหมือนวงแขน
ตัวหมียี่สิบห้าผ่าซัดเงิน	ตัวโผ้เกณฑ์ผลิตเม็ดเอาตัวเจ็ดตางค์
เที่ยวเล่าซื้อลือจ้านไปทุกฐานถิ่น	เที่ยวหากินกับผ่าท้ายไม่ใช่ติดหาง
รับประกันถ้าตายไม่เอาตางค์	เที่ยวรับจ้างผ่าท้ายกะต้องไหว้ครุ
ท่านขุนแผนคนนี้มีวิชา	ได้รักษาโลกเมียบกับเบี่ยงท้ายหมู”

ความเชื่อเรื่องคาถาอาคม

การใช้คาถาเสกแป้ง เสกน้ำมัน

ก่อนที่ศิลปินจะแสดงนายโรงหรือหัวหน้าจะทำพิธี เสกแป้ง เสกน้ำมัน เพื่อ ทาหน้าให้กับศิลปินทุกคนโดยเฉพาะพระเอกและนางเอก ที่จะออกแสดงตามที่เชื่อว่าจะเป็นคาถา เมตตามหานิยม ทาแล้วจะมีเสน่ห์ ทำให้คนดูจะหลงรัก (ผู้ให้ชื่อ มุลนายตริก ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โลกขาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

การใช้คาถาเอาชนะคู่แข่ง

หากการเดินทางไปแสดงที่ใด ที่เจ้าภาพจัดการแสดงพื้นบ้านชนิดเดียวกัน ไปแสดงในงานเดียวกันมากกว่า 1 คณะ หรือจัดให้มีการประชันขันแข่งกับคณะอื่น เพื่อดึงดูดใจ ผู้ชมให้ชวนกันเข้าไปดู หรือไปให้กำลังใจแก่คณะการแสดงที่ตนเองนิยมชมชอบ (เพราะการประชัน ดัดสินแพ้ชนะกันที่จำนวนผู้ชมหน้าเวทีการแสดงตอนการแสดงเลิก) อันเป็นเทคนิควิธีในการเรียก เงินค่าผ่านประตูงาน หรือต้องการให้มีคนดูไปร่วมงานมากๆ สำหรับคณะการแสดงนอกจากจะใช้ ความสามารถในการแสดงเรียกร้องให้คนดูแห่กันมาชมคณะของตนแล้ว ในสมัยก่อนยังมีการใช้ คาถาอาคมเพื่อสะกดคนดูคิดใจการแสดง ใช้คาถาอาคมข่มขวัญคู่แข่ง หรือใช้คาถาอาคมเสกทำให้ คู่แข่งที่เป็นตัวหลักสำคัญต้องมีอันเป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ไม่มีเรี่ยวแรง เสี่ยงแหบ หลงลืม

บท หรือมีอันเป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ไม่สามารถจะแสดงแข่งกับคณะตนได้ (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

สำนวนภาษา ของศิลปินพื้นบ้าน

ศิลปะพื้นบ้านแต่ละประเภทจะมีสำนวนภาษาและศัพท์ที่ใช้เรียกอุปกรณ์ และพิธีกรรมแต่ละชนิด เช่นศัพท์ที่เกี่ยวกับหนังตะลุง ได้แก่ นายหนัง เล่นหนัง เครื่อง ลูกคู่ (ผู้ทำหน้าที่ตีเครื่องดนตรี) หมอกบโรง ยกเครื่อง ขันหมาก ราว ขันโรง ตั้งเครื่อง แก้วแขง เบิกโรง ลงโรง เทงหยวก เบิกปาก รูป ชักฤทธิ ลูกจอ ชักเสียง ฉะรูป ชักรูป ชักกาก กิณรูป ขันบท ถอนบท เลยบท สะโรง ลำลาบ เสียงเข้าโมง ชื่นรูปและครอบมือ เป็นต้น (อุดม หนูทอง; 2529 : 3926-3940) ส่วนมโนห์ราก็มีศัพท์สำนวนภาษาที่แตกต่างกันออกไป เช่นศัพท์ที่ใช้ในการแสดง ได้แก่ ตั้งเครื่อง โหมโรง กาศครู เกี่ยวม่าน นั่งพนัก ว่ากลอน ราวอดมือ ออกพราน ออกตัวนายโรง นอกจากนี้ยังมีศัพท์ที่เรียกท่ารำ ศัพท์เรียกเครื่องแต่งตัวแต่ละชิ้น เป็นต้น ในทำนองเดียวกันการแสดงลิเกป่าและการแสดงอื่นๆ ตลอดจนงานศิลปะแต่ละชนิดจะมีคำศัพท์แตกต่างกันออกไป

อาณาเขตและ เส้นทางของศิลปินพื้นบ้าน

สมัยก่อนไม่มีถนนไม่มีรถยนต์ เส้นทางที่ศิลปินพื้นบ้านประเภทการแสดง ได้แก่คณะมโนห์รา ลิเกป่า หนังตะลุง จะต้องเดินเท้าผ่านป่าเขาไปยังที่ต่างๆตามที่มีคนมาขอให้ไปแสดงซึ่งต้องใช้เส้นทางเดียวกับเส้นทางโจร เช่นเดินทางไปแสดงที่ป่าสัก ห้วยยูง พรุเคย พรุเตียว นาหลวง พรุดินนา ลำทับ ทับไทร บางฝั่ง เพหลา คลองเสียด ควนนกหว้าเหนือคลองเขาพนม และยังข้ามเขตไปแสดงที่ ทู่งสง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และพัทลุง เป็นต้น ขณะที่เดินทางไปแสดงบางครั้งจึงถูกพวกโจรต่างถิ่นดักปล้นดักจุดผู้หญิงในขณะแสดง ศิลปินบางกลุ่มจึงจำเป็นต้องตั้งตัวเป็นโจรเพื่อความปลอดภัยในการเดินทางไปแสดงในที่ต่างๆ ด้วยการขโมยทรัพย์สิน หรือดักปล้นผู้คนตามรายทางขณะเดินทางไปแสดง หรือระหว่างการเดินทางกลับจากการแสดง

ความสัมพันธ์ทางสังคมของศิลปินพื้นบ้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินด้วยกัน

ศิลปินแต่ละคนนอกจากจะมีความสามารถเฉพาะอย่างที่ตนถนัดแล้ว ส่วนใหญ่จะเรียนรู้และสามารถทำอย่างอื่นได้อีกหลายอย่าง เช่นศิลปินประเภทช่างฝีมือนอกจากจะเป็นช่างแกะลายกนกแล้วยังสามารถทำเทริดมโนห์รา ทำจาด ทำหน้าากพรานได้อีก บางคนเป็นทั้งช่างแกะสลักไม้ช่างปูนปั้น ช่างตีเหล็ก ช่างทำจาด และยังเป็นหมอไสยศาสตร์ หมอยาสมุนไพรได้อีก บางคนเป็นศิลปินประเภทการแสดงพื้นบ้านจะสามารถแสดงได้ทั้ง ลิเกป่า มโนห์รา หนังตะลุง ร่องเง็ง เป็นต้น ดังนั้นความสัมพันธ์ของศิลปินในชุมชนจะนอกจากจะสัมพันธ์กันในฐานะที่เป็นญาติพี่น้องกัน

แล้วยังสนิทสนมกันในฐานะศิลปินที่ร่วมงานกันด้วย ซึ่งแต่ละคนก็จะเป็นสมาชิกของกลุ่มศิลปินหลายกลุ่มตามความถนัดและความสนใจ ทั้งในฐานะเพื่อนร่วมงาน และ ครูกับศิษย์

ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินโคกยางกับศิลปินกลุ่มอื่น

จากการพูดคุยกับสมาชิกในชุมชนโคกยางมักจะมีความเห็นตรงกันว่า ศิลปินด้วยกันแม้ไม่รู้จักกันเมื่อพบกันครั้งแรกก็สนิทสนมกันเหมือนเพื่อนเหมือนญาติพี่น้อง เพราะนักเลงกับนักเลงย่อมมีหัวใจเดียวกัน ทั้งนี้ศิลปินหลายคนได้ให้เหตุผลว่าการเลือกที่จะเป็นศิลปินนอกจากด้วยใจรักด้วยการสืบทอดกันตามสายเลือดและด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจแล้ว อีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ตัดสินใจจะเป็นศิลปิน โดยเฉพาะศิลปินประเภทการแสดงเพราะจะได้มีโอกาสเดินทางไปยังต่างถิ่น ได้รู้จัก ได้ผูกมิตรกับผู้คนแปลกหน้ามากมาย โดยเฉพาะศิลปินด้วยกันบางคนรู้จักสนิทสนมกันจนกระทั่งไปมาหาสู่กัน ให้ช่วยเหลือกัน และพึ่งพาอาศัยกันเหมือนญาติสนิท

ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินในกลุ่มเดียวกัน

นายกอบ มณีอ่อน (ผู้ให้ข้อมูล อายุ 64 ปี 92 ม. 7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่) ศิลปินพื้นบ้านคนหนึ่งได้กล่าวถึงทัศนคติของตนเองจากประสบการณ์ที่ผ่านมาว่า มโนห์รา ลิเกป่าและการแสดงทุกอย่าง ศิลปินจะทำด้วยความรัก ทำด้วยใจ นักเลง(หมายถึงศิลปิน) มีใจเดียวกัน มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน และไว้วางใจกัน มีหัวหน้าคนเดียว ลูกน้องทุกคนจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามแตกต่างจากการเป็นโจรซึ่งจะต้องมีเหลี่ยมมีเชิงกัน ส่วนศิลปินประเภทอื่นก็จะมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สมาชิกในชุมชนต่างรู้กันว่าใครมีความสามารถหรือมีฝีมือในการทำอะไรมือใครต้องการสิ่งนั้นก็ไป“ออกปาก”ขอความช่วยเหลือ และอาจจะตอบแทนด้วยเงินทองหรือ นำพืช ผัก ผลไม้ สิ่งของเล็กๆ น้อยๆ ดิดตัวไปฝากเป็นสินน้ำใจ เช่นเมื่อมีคนตายก็ไปติดต๋อง กากหลอ มังงานบุญ งานบวช งานแก้บน ไปติดต๋องหนึ่งตะลุงมโนห์รา ต้องการมิด พร้า จอบเสียมก็ไปหาช่างเหล็ก ต้องการทำจาดก็ไปปรึกษา ช่างแกะกนกลายไทยช่างทำจาด ต้องการเทริดมโนห์ราก็ไปหาช่างแกะสลักไม้ ต้องการแก้บนหรือรักษาไข้ก็ไปหาครุหมอบ หรือหมอบพื้นบ้านตามที่ต้องการ หรือต้องการฝากลูกฝากหลานเพื่อฝึกฝนวิชากับศิลปินประเภทใดก็พาไปฝากตัวกับศิลปินที่ตนเองชื่นชอบและศรัทธา เป็นต้น

ศิลปินกับชุมชน

สถานะภาพของศิลปินในชุมชนโคกยางไม่แตกต่างจากสมาชิกทั่วไปนัก เพราะแต่ละคนจะมีความสามารถเฉพาะตัวหรืออัตลักษณ์ที่สร้างความภูมิใจให้กับตนเองทุกคน และเป็นที่ยู่งานว่าใครมีความสามารถด้านใดหากต้องการสิ่งใดควรจะไปหาใครดังกล่าวนั้นแล้ว แต่ศิลปินบางประเภทที่ให้ความสุขความบันเทิงแก่ผู้คนอาจจะได้รับการยกย่องชื่นชมเป็นพิเศษ เช่นศิลปินด้านการแสดงมโนห์รา หากมโนห์ราคณะใดมีตัวเอก หรือพระเอกนางเอกมโนห์รา ที่สามารถขับกลอนมโนห์รา

ได้ไพเราะและร้ายราได้สวยงามจะได้รับความรักความเมตตาจากผู้ชมเป็นพิเศษ ส่งผลให้ศิลปินคณะดังกล่าวมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่นิยมของสังคมสามารถทำรายได้ดี ยิ่งไปกว่านั้นศิลปินบางคนสามารถทำให้ผู้ชมไม่ว่าผู้หญิงผู้ชายถึงกับคลั่งไคล้ไหลหลง จนกระทั่งกินไม่ได้นอนไม่หลับ ถึงขนาดต้องติดตามไปเฝ้าชมและคอยให้กำลังใจ เกือบทุกแห่งหนตำบลที่คณะนั้นเดินทางไปแสดง และจะเฝ้าดูแลปรนนิบัติศิลปินดังกล่าวด้วยความรักใคร่ชื่นชม บางคนทุ่มทรัพย์สินเงินทอง ลักษณะเช่นนี้ สำหรับผู้หญิงเรียกกันว่า “แม่ยก” (แม่บุญธรรม) ส่วนผู้ชายที่มีอายุคอยติดตามดูแลโน้มน้าเรียกว่า “ดาเสีย” ดังเช่น ทีมโน้รา ศรีนาคเล่าว่า ในสมัยเด็กเป็น “หัวจุกโนรา” (มโน้ราเด็กที่ยังไม่ได้โกนจุก) ที่ได้รับความนิยมนมาก จนกระทั่งทำไม่ถึงพื้น เนื่องจากมีดาเสียหรือผู้ใหญ่ที่ชื่นชอบหรือ “บ้าหัวจุกโนรา” คอยแบกหามให้ขี่คอ ขี่หลัง เวลาเดินทางไปแสดงหรืออยากจะไปไหน

อัตลักษณ์ของศิลปินพื้นบ้าน

ศิลปินพื้นบ้านที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงถึงความหลากหลายของศิลปินพื้นบ้านในชุมชนโคกยาง จนได้ชื่อว่าหมู่บ้านศิลปินแต่ศิลปินประเภทที่มีความสัมพันธ์กับวิถีโงมมากที่สุดผู้วิจัยซึ่งต้องการเน้นที่จะศึกษาวิเคราะห์หาควคู่ไปกับวิถี ได้แก่ศิลปินประเภทการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งต่างก็มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว ดังจะเห็นได้จากสำนวนเปรียบเทียบที่ชาวชุมชนโคกยางจดจำกันได้ว่า “คนโง่หัดโนรา คนปัญญาหัดหนัง คนซังกั้งหัดลิเกป่า” ได้บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของศิลปินทั้ง 3 ประเภทไว้อย่างชัดเจน เพราะแท้ที่จริงแล้วหมายถึง การฝึกหัดมโน้ราที่มีรูปแบบที่ตายตัว สามารถฝึกกันได้โดยไม่ต้องคิดเอง ขณะที่ศิลปการแสดงประเภทหนังตะลุงจะต้องใช้ปฏิภาณในการแต่งกลอนที่เรียกว่า “ปฏิภาณกรี” คนที่ต้องการเรียนรู้จะต้องมีความสามารถเฉพาะตัวจึงยากกว่ามโน้รา ส่วนลิเกป่าเปรียบได้กับคนที่คือคั้งหรือกระทำในสิ่งที่ไม่เหมือนผู้อื่นเพราะบทบาทของลิเกป่าเมื่อตัวแสดงจับจบช่วงตอนสั้นๆ ลูกคู่จะร้องรับด้วยถ้อยคำที่แตกต่างไปคนละทิศคนละทางกับบทที่ตัวแสดงจับ แต่ครุหมอมโน้รา และหนังตะลุง มีพิธีกรรม และความเชื่อที่เข้มงวดกว่าลิเกป่า คนทั่วไปจึงสนใจฝึกหัดลิเกป่ามากกว่าจนมีคำกล่าวกันว่า “ลิเกป่าในโคกยางมีมากกว่าหมา” (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดภัย อายุ 71 ปี 42 ม. 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

บทที่ 5

บทวิเคราะห์

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และวิถีชีวิตของชุมชนโคกยางและชุมชนข้างเคียง พบว่าในช่วงแรกๆ ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานยังคงเป็นบ้านป่าเมืองเถื่อนทुरกันดาร การทำมาหากินฝืดเคือง อำนาจรัฐเข้ามาไม่ถึง ผู้คนต้องสร้างเกราะป้องกันตัวเองและครอบครัววงศาณาญาติ เพื่อความปลอดภัยในสังคม อีกทั้งต้องหากินเลี้ยงปากเลี้ยงท้องเพื่อความอยู่รอดของชีวิตตนเองและครอบครัว จึงจำเป็นต้องแสวงหาพลังอำนาจด้วยการประพาศตัวเยี่ยงโจรสืบทอดต่อๆ กันมา ในช่วงระยะเวลายาวนานพอที่จะสั่งสมจนกลายเป็นค่านิยมและวัฒนธรรมที่ผู้คนในสังคมปรารถนาที่จะเป็นและยกย่องนับถือโจร ทั้งนี้ในสังคมโจรด้วยกันมีการสร้างสรรค์ หีบขี้ม และสืบทอดจรรยาโจรเพื่อเป็นเครื่องมือควบคุมสังคมโดยเฉพาะในช่วงสงครามและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดภาวะวิกฤตข้าวยากหามากแพงผู้คนไร้อาชีพ ความอดอยากเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมโจรแพร่กระจายไปในชุมชนชนบททั่วทุกหัวระแหง ในช่วงเวลานั้นชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียงได้กลายเป็นแหล่งซ่องสุมและเป็นทางผ่านของโจร ทางราชการต้องใช้เวลาปราบปรามหลายยุคหลายสมัย เมื่อเวลาล่วงเลยไปบ้านเมืองค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไป ค่านิยม และวัฒนธรรมโจรก็เปลี่ยนตามไปด้วย ประกอบกับบ้านเมืองเจริญขึ้น ผู้คนเปลี่ยนไปประกอบอาชีพที่สุจริต ขณะเดียวกันผู้คนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียงระยะแรกๆ ส่วนใหญ่จะมาจากเมืองนครศรีธรรมราช และพัทลุงซึ่งเป็นเมืองที่พร้อมด้วยปราชญ์ชาวบ้าน และศิลปินหลากหลายสาขา ทั้งศิลปินประเภทการแสดงพื้นบ้าน หมอพื้นบ้าน ศิลปหัตถกรรม และหมอไสยศาสตร์ ฯลฯ เมื่อเข้ามาสร้างสังคมใหม่ สร้างชีวิตใหม่ได้นำวิชาความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งประเพณี ความเชื่อ ติดตัวเข้ามาประสมประสานกับวิถีชีวิตในดินแดนใหม่ ควบคู่ไปกับวิถีโจรอย่างผสมกลมกลืน และบางส่วนยังคงหลงเหลือสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แม้บางสิ่งบางอย่างได้เสื่อมสลายลงไปแล้วด้วยกาลเวลาที่เปลี่ยนผ่านก็ตาม

งานวิจัยชิ้นนี้จึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ โดยแยกแยะเนื้อหาตามประเด็น ดังต่อไปนี้ คือ เหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นโจร และเหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นศิลปินพื้นบ้าน โดยเน้นเจาะจงกล่าวเฉพาะในภาพรวมของศิลปินประเภทการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีโจรมากที่สุด เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงเหตุปัจจัยที่เชื่อมโยงถึงอัตลักษณ์ของความเป็นโจรและศิลปินพื้นบ้าน เหตุปัจจัยที่มีผลต่อพลวัตวัฒนธรรมโจรและศิลปินพื้นบ้าน กับอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนโคกยาง ในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต เพื่อนำไปสู่คำตอบในประเด็นปัญหาที่ว่า “ในชุมชนเดียวกัน ในคนๆ

เดียวกัน เป็นทั้งโจรผู้ร้ายที่สร้างความทุกข์ให้กับผู้คนด้วย เป็นศิลปินที่ให้ความสุขความบันเทิงแก่ผู้คนด้วยเป็น ได้อย่างไร มีวิถีและพลังอะไรที่อยู่เบื้องหลังการขับเคลื่อนของชุมชนให้เป็นไปเช่นนั้น มีค่านิยม ความเชื่อทัศนคติและวิถีชีวิตที่สอดคล้องและขัดแย้งกันหรือไม่ อย่างไร และด้วยกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงผ่าน ชุมชนดังกล่าวมีพลวัตวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตไปในทิศทางใด”

เหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นโจร

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจากคำบอกเล่า ตลอดจนวิถีชีวิตในอดีตของชุมชนโคกยาง และชุมชนใกล้เคียง หากพิจารณาตามพฤติกรรมของโจรแล้ว สามารถแยกแยะลักษณะของโจรได้ดังนี้คือ โจรจน โจรจำเป็น โจรจองเวร โจรจกจำ โจรใจคะนอง โจรสัญจร โจรรับจ้าง และโจรเจ้าพ่อ ซึ่งลักษณะของโจรดังกล่าวนี้ จะสะท้อนถึงเหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นโจรได้อย่างชัดเจน ดังเช่น

โจรจน เป็นโจรด้วยเหตุปัจจัยของความจน ข้อกำหนดของโจรประเภทนี้ เกิดจากปัญหาภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว ผลักดันให้ต้องลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น เนื่องจากไม่มีจะกิน ไม่มีเงิน ไม่มีทุนทรัพย์ ไม่มีอาชีพที่สุจริตทำ แต่มีความต้องการปัจจัยพื้นฐานเพื่อความอยู่รอด เช่น เสื้อผ้า อาหารมาเลี้ยงตนเองและครอบครัว โจรประเภทนี้ออกคิดว่า “ขโมยแต่เพียงพอกิน และขโมยในสิ่งที่เจ้าของสามารถหาทดแทนได้”

โจรจำเป็น เป็นโจรด้วยเหตุปัจจัยของความจำเป็น ข้อกำหนดของโจรประเภทนี้เกิดจากความจำเป็นที่จะต้องสร้างเกราะคุ้มกันตนเอง ครอบครัวและญาติมิตร จึงจำเป็นต้องปล้นฆ่าคนเพื่อแสดงศักยภาพให้ปรากฏแก่สายตาของเหล่าโจรผู้ร้าย อันเป็นอุบายวิธีที่จะคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง และพรรคพวกให้พ้นภัย ทั้งในถิ่นของตนเองและโจรต่างถิ่นที่เดินทางเข้ามาในชุมชนหรือโจรที่ต้องไปเผชิญในต่างถิ่น ระหว่างการเดินทางไปแสดง โจรประเภทนี้จะถือคิดว่า “ถ้าเราไม่ขโมยของเขา เขาก็จะขโมยของเรา”

โจรจองเวร เป็นโจรด้วยเหตุปัจจัยที่ต้องการแก้แค้น ข้อกำหนดของโจรประเภทนี้เกิดแรงผลักดันจากความต้องการทวงคืนเกียรติยศและศักดิ์ศรี เนื่องจากสมาชิกในครอบครัว เครือญาติหรือพรรคพวกที่สนิทสนมกัน ถูกโจรผู้ร้ายมากระทำร้ายมาก่อน เช่น ปล้นฆ่า ฆูดผู้หญิง ขโมยวัวควาย สัตว์เลี้ยงไป เกิดการหักเหลี่ยมลูบคมกัน เป็นเหตุให้เกิดความเจ็บแค้น ที่เรียกว่า “มักมุล” หรือเป็นคู่อริกัน แล้วหาโอกาสจองเวรด้วยการไปขโมยคืน กระทำการตอบโต้เพื่อแก้แค้น โจรประเภทนี้จึงไม่ได้ลักขโมย หรือกระทำการเพื่อประสงค์จะหารายได้เลี้ยงชีพเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากสังคมในยุคนั้นนั้น เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้าไปไม่ถึง หรือเมื่อแจ้งความแล้วไม่มีหลักฐานไม่สามารถเอาผิดได้

ต้องแก้ปัญหากันเอง โดยถือคติว่า “ถ้าเขาไม่ทำเราก่อน เราจะไม่ทำเขา” โจรประเภทนี้ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีใครถือโทษ ปัจจุบันในชุมชนโคกยางยังมีชีวิตอยู่หลายคน

โจรจดจำ เป็นโจรด้วยเหตุปัจจัยที่ต้องคลุกคลีอยู่ในชุมชนโจรและจดจำ นำไปปฏิบัติข้อกำหนดของโจรประเภทนี้ขึ้นอยู่กับภาวะแวดล้อมเป็นแรงผลักดัน เช่น บางคนเกิดมาในครอบครัวโจร หรือที่เรียกว่า “เป็นโจรโดยสายเลือด” ซึ่งบางคนเชื่อว่าหากเป็นโจรโดยสายเลือดแล้วลูกหลานไม่เป็นโจรเพื่อสืบทอดต่อไป ฝิบรรพบุรุษหรือตาชายจะลงโทษ บางคนอาศัยอยู่ท่ามกลางภาวะแวดล้อมของชุมชนโจร ได้รู้ได้เห็นแบบอย่างพฤติกรรมของญาติพี่น้องในครอบครัว หรือเพื่อนบ้านใกล้เคียงที่มีพฤติกรรม หรือการกระทำลักษณะโจร ตลอดจนการได้เรียนรู้ถึงค่านิยมของการเป็นโจรในแง่มุมที่ดี จนกระทั่งรู้สึกคล้อยตาม ซึมซับ จดจำ และนำไปปฏิบัติ

ดังตัวอย่าง การเล่น “ตำรวจจับโจร” ของเด็กในชุมชนโคกยาง โจรจะชนะ ตำรวจเกือบทุกครั้งในการเล่น (ผู้ให้ข้อมูล นายศุภชัย สังข์คำ อายุ 32 ปี 27 ม.4 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่) ต่างจากการเล่นของเด็กในชุมชนเมือง ซึ่งส่วนใหญ่ตำรวจจะชนะแล้วจับโจรไปขังคุก การที่เด็กเลือกที่จะเล่นเช่นนี้ตรงกับลักษณะการเล่นที่ วรณี วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับการเล่นของเด็ก (2526 : 8 - 9) ไว้ว่าเป็นพฤติกรรมการเล่นที่สอดคล้องกับภาวะแวดล้อม (context) และสัมพันธ์โดยตรงกับองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคม แสดงให้เห็นว่าเขาได้รับการปลูกฝังทางสังคม (Socialization) ทั้งภายในครอบครัว ในสังคมแวดล้อม และวัฒนธรรมเด็ก (Children culture) ให้เห็นว่าการขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นไม่ใช่เรื่องที่ผิดบาปแต่อย่างใด ยังสามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้โดยไม่ต้องทำงานหนัก อีกทั้งการสามารถเอาชนะตำรวจได้ ยังได้รับการยกย่องและเป็นที่นับหน้าถือตาของเพื่อนบ้านอีกด้วย โตขึ้นจึงถ่ายทอดวิชาโจร มีการฝึกฝนและติดตามผู้ใหญ่ไปร่วมปล้น ร่วมขโมยเพื่อฝึกประสบการณ์ จนกระทั่งสามารถปฏิบัติภารกิจได้เอง

ค่านิยมเกี่ยวกับการยกย่องโจร ในยุคสมัยนั้น ได้กลายเป็นวัฒนธรรมที่มีการส่งผ่าน มีการเรียนรู้ มีการสั่งสม และมีการสืบทอดต่อๆ มา อย่างกว้างขวางตามชนบทที่ห่างไกลความเจริญทั่วประเทศ โดยเฉพาะชนบททางภาคใต้ของไทย ดังจะเห็นว่าในช่วงระยะเวลาหนึ่ง มีบทเพลงกล่อมเด็กของชาวสะเทิงพระและชาวสงขลา บทหนึ่งซึ่งสะท้อนการปลูกฝังทางสังคมในยุคนั้นได้เป็นอย่างดี ซึ่งอุดม หนูทอง (2542 : 8220-8222) ได้บันทึกไว้ว่า

“ ดันกล้วยเหอ	ดันกล้วยทั้งห้าหวีเหี้ยว
โลกแม่คนเดียว	ตั้งชื่อว่าเจ้าแสงสุริยฉาย
นุ้ย นุ้ย แม่สอนให้ลักไก่	ใหญ่แม่สอนให้ลักควาย
เจ้าแสงสุริยฉาย	โลกชายแม่คนเดียว

โจรใจคนอง เป็นโจรด้วยเหตุปัจจัยที่คึกคะนองเป็นประการสำคัญ ข้อกำหนดของโจรประเภทนี้ ส่วนใหญ่มักจะเป็นวัยรุ่นที่ต้องการผจญภัย อยากทดลองทำในสิ่งที่ท้าทาย ต้องการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อให้เห็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อน อีกทั้งการได้ร่วมขบวนการออกไปขโมยทรัพย์สินแต่ละครั้งนับเป็นการสะสมประสบการณ์ที่ท้าทายของลูกผู้ชาย ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะถูกต้องหรือไม่ก็ตาม

โจรสัญจร เป็นโจรด้วยเหตุปัจจัยที่ต้องการท่องเที่ยวสัญจร ข้อกำหนดของโจรประเภทนี้ เกิดจากใจรักที่จะเดินทางท่องเที่ยวไปยังต่างถิ่น โดยอาศัยความเป็น “ลี้กเลง” หรือความเป็นโจรเพื่อเป็นสะพานเชื่อมเครือข่ายมิตรภาพกับโจรต่างถิ่น ที่เห็นว่าเป็นบุคคลที่มีอำนาจอิทธิพลมากที่สุดในถิ่นนั้นๆ อันเป็นเทคนิควิธีหนึ่งที่จะสร้างพื้นที่และพลังอำนาจให้กับตนเองและพรรคพวกมากกว่ามุ่งหวังทรัพย์สินเงินทองที่ได้จากการขโมย ทั้งนี้เนื่องจากการเดินทางไปในที่ต่างๆ ทำให้ได้พบปะรู้จักผู้คนแปลกใหม่ มีเพื่อนฝูงมากมาย เป็นคนกว้างขวาง เป็นที่เกรงใจของผู้คน อีกทั้งการคบเพื่อนมากหรือมี “คอ” มาก เมื่อเดินทางไปขโมยในเขตพื้นที่ใดเพื่อนหรือคอกก็จะเป็นสายบอกแหล่งที่มีทรัพย์สินไว้ คว้า หรือให้ความร่วมมือในการขโมย รวมทั้งบริการอาหาร และที่พักด้วย เพราะในสมัยก่อนไม่มีโรงแรม หรือที่เข้าพักสำหรับคนต่างถิ่น

โจรรับจ้าง เป็นโจรด้วยเหตุปัจจัยที่ต้องการทรัพย์สินเงินทองเป็นค่าตอบแทน ข้อกำหนดของโจรประเภทนี้เกิดขึ้นจากความต้องการผลประโยชน์ของบุคคลสองฝ่าย คือฝ่ายนายจ้าง ซึ่งเป็นผู้ที่มีฐานะการเงินดี ต้องการเลี้ยงโจรไว้ปกป้องทรัพย์สินและดูแลความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว และฝ่ายโจรทำหน้าที่ ปล้น ใจ ฆ่า ตามคำสั่งของนายจ้างเพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินทองสินจ้างรางวัล เป็นค่าตอบแทนเช่นเดียวกับการทำงานอาชีพอื่นๆ แม้ผู้นั้นจะไม่รู้จักรู้จักหรือมีข้อบาดหมาง “มักมุล” กับโจรที่ถูกว่าจ้างมาก่อน

โจรเจ้าพ่อ เป็นโจรด้วยเหตุปัจจัยที่ต้องการเป็นผู้มีอิทธิพล ข้อกำหนดของโจรประเภทนี้ เกิดจากความต้องการที่จะสร้างพื้นที่ พลังและอำนาจ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อตนเอง และพรรคพวก ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวพันกับธุรกิจที่ผิดกฎหมาย โจรเจ้าพ่อจะมีลูกน้อง หรือบริวาร ที่เป็นโจรรับจ้าง หรือโจรในเครื่องแบบคอยรับใช้ จึงไม่จำเป็นต้องลงมือปฏิบัติการด้วยตัวเอง

เหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นโจรตามแนวคิด และปรากฏการณ์ที่พบเห็นในชุมชนโคกยางดังกล่าว ใกล้เคียงกับเหตุปัจจัยของการเป็นโจรที่ สมเจตนา มุณีโมไนย (2537 : 15-29) กล่าวไว้ในบทความเรื่อง วัฒนธรรมโจรที่ปรากฏในท้องถิ่นภาคใต้

1. เป็นโจรเพราะความโลภ มักแสดงออกโดยมุ่งประทุษร้ายต่อทรัพย์สินและไม่เสียดายที่จะประทุษร้ายต่อเจ้าทรัพย์

2. เป็นโจรเพราะการจองเวร เกิดเพราะถูกโจรประเภทแรกกระทำเอาจึงกระทำตอบ เป็นการแก้แค้นจองเวรและก่อเวรกันไปไม่รู้สิ้นสุด

3. เป็นโจรเพราะจุดร่วมแห่งความรู้สึกได้แก่

3.1 ภาวะแห่งความรู้สึกที่ว่า ชาวบ้านมักจะถูกข่มเหงรังแก และถูกเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าพนักงานหรือกลไกอำนาจรัฐอยู่เสมอ

3.2 เรื่องราวที่สะท้อนจิตใจที่น่าศึกษาอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นวิธีคิดของคนได้ที่เป็นคนที่มีวัฒนธรรมแบบรักษาหน้า เนื่องจากเป็นนักเลงแบบ “หน้าใหญ่ใจโต”

อย่างไรก็ตามเหตุปัจจัยต่อการเป็นโจรที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ค่านิยม หากพิจารณาจากความหมายของค่านิยม ซึ่งหมายถึง พฤติกรรม ความคิด ความเชื่อ ซึ่งคนในสังคมนั้นยอมรับว่ามีคุณค่า เป็นที่นิยมชมชอบและนำมาเป็นแบบอย่างในการคิด การปฏิบัติ (อาภรณ์ อุกฤษณ์, 2546 :176) หรือที่ โทมัส ฟอร์ดฮัลท์ (Tomas Ford Hault, : 1969 อ้างใน สุพัตรา สุภาพ, 2520 : 5) ให้ความหมายไว้ว่า ค่านิยม คือสิ่งที่สังคมหนึ่งเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การกระทำ น่ากระทำ น่ายกย่อง หรือเห็นว่าถูกต้องแล้ว จะเห็นได้ว่าเหตุปัจจัยที่ผลักดันให้ผู้คนในชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียงในยุคสมัยนั้นตัดสินใจเป็นโจร เนื่องจากยอมรับและมีทัศนคติที่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมใน ยุคสมัยนั้นว่าการเป็นโจรเป็นสิ่งที่มีความควรแก่การกระทำ น่ากระทำ น่ายกย่อง หรือเห็นว่าถูกต้อง และนำมาเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติ (ดูรายละเอียด ค่านิยมในชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียง ในบทที่ 4)

ค่านิยมที่เป็นเหตุปัจจัยสนับสนุนการเป็นโจรอีกประการหนึ่ง คือค่านิยมในการหลบเลี่ยงกฎหมาย ดังที่นายตริก ปลอดฤทธิ์ (ผู้ให้ข้อมูล อายุ 71 ปี 42 ม.2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่) ปรารถนาให้ฟังว่า “ สมัยก่อนคนที่ชาวบ้านยอมรับนับถือว่าเป็นคนเก่ง จะต้องเป็นคนที่มีความสามารถในการหลบเลี่ยงกฎหมายได้ โจรในสมัยนั้นจึงมีมาก”

ค่านิยมในการยกย่องโจร ซึ่งควบคู่กับการเป็นศิลปิน ดังคำกล่าวที่ว่า “ ครอบครัวยุค พ่อแม่ไม่เข้าไหน ไม่เป็นโจรไม่เป็นศิลปินพาสสมบัติไม่รอด” อันจะส่งผลไปถึงการขอสาวแต่งงาน ฝ่ายชายจะต้องถูกป้อนคำถามว่า “ เคยเป็นโจรไหม เคยเป็นศิลปินบ้างไหม” หรือหากผู้ชายไม่เป็นโจรเอง ก็จะต้องเกิดในตระกูลโจรหรือมีพรรคพวกเป็น “นักเลง” จึงจะได้รับการพิจารณาขอกสาวให้ เพราะ “ ถูกใครหลานใครเป็นโจร เป็นศิลปินพาสสมบัติรอด” และจากการที่ คนสมัยก่อนมีค่านิยมในการนับถือโจรและศิลปินนี้เอง คนจึงนิยมเป็นทั้งศิลปินและโจร

ผู้ที่เป็โจรในยุคสมัยก่อนมักจะกล่าวอ้างทัศนคติในเชิงบวกเกี่ยวกับอาชีพโจรว่า การเป็โจรไม่ผิดเพราะเป็นการหาเลี้ยงชีพ เฉากเช่นพระสงฆ์ต้องฉันเนื้อสัตว์เป็นอาหารเพื่อยังชีพ แม้การฆ่าสัตว์จะผิดศีลข้อหนึ่งถือว่าเป็นบาปก็ตาม อีกทั้งมนุษย์โลกเกิดมาเป็นโจรเป็นเรื่องของบุญกรรมที่เกิดร่วมยุคสมัยกับพระพุทธองค์ ซึ่งขโมยดอกบัวของพระศรีอารีย์เพื่ต้องการมาเกิดในโลกมนุษย์ก่อนจึงไม่คิดว่าเป็นเรื่องการทำผิดร้ายแรง

ค่านิยมของชาวมุขชนโคกยาง ที่กล่าวถึงในข้อนี้สอดคล้องกับที่ เจตนา มุณีโมไนย (2537 : 22) ได้กล่าวถึงตำนานในพุทธศาสนา ที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมโจร ที่ว่า

ความในอนุเจตที่กล่าวนี้เป็นฉันใดวัฒนธรรมโจรก็ฉันนั้นจะกล่าวไปไขมิ พระพุทธศาสนาฉบับประชาชนยังมีผู้เฒ่าผู้แก่อธิบายว่า พระพุทธเจ้าลัทธิชดะแอบขโมยดอกบัวประจำองค์พระศรีอารีย์ในสวรรค์ชั้นดุสิตโพ้น เพราะเล็งเห็นว่าดอกบัวประจำองค์พระศรีอารีย์ จะบานก่อน พระศรีอารีย์ก็จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าก่อน เมื่อดอกบัวนั้นถูกขโมยไป พระศรีอารีย์ก็ต้องคอยต่อไปอีกจนกว่าจะสิ้นภัทรกัลป์นี้ ให้พระพุทธเจ้าลัทธิชดะได้มาเป็นพระพุทธเจ้าก่อน และเพราะสาเหตุฉะนั้นศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์นี้ จึงมีการลักขโมยกันไม่รู้สิ้นสุด

ในพระไตรปิฎกสูตรที่มกนิยายว่าด้วยความเป็เลิศ “อัครัญญสูตร” กล่าวถึงพระพุทธานุชาว่า มนุษย์ในยุคแรก ๆ ลักขโมยข้าวสาทิที่เป็นสัดส่วนของผู้อื่นเพราะขี้เกียจและเพราะความโลภ ทำให้เกิดไกลจิตคิดสะสม ละเมิดสิทธิส่วนของผู้อื่น นับเป็น “โจร” ยุคศึกคำบรรพ์ จนมนุษย์ในสมัยนั้นตกลงใจพร้อมกัน (สมมติ) เลือคนผู้ “สวยงามกว่า น่าดูชมกว่า น่าเลื่อมใสกว่า และน่าเกรงขามกว่า” ขึ้นมาทำหน้าที่จัดสรรปันส่วนข้าวสาทิให้เป็นธรรม และคอยลงโทษ “โจร” แล้วผู้คนทั้งนั้นก็แบ่งส่วนแบ่งข้าวสาทิให้แก่ผู้เป็นหัวหน้านั้น จึงเกิดบุคคลในวรรณะกษัตริย์ขึ้นมาปกครองดูแล

อย่างไรก็ตาม ชาวมุขชนโคกยางก็ยังตระหนักถึงบาปบุญคุณโทษของความเป็โจร และ มีค่านิยมในการยกย่องผู้ที่รักษาสัจจะ แม้จะมีตำนานที่ใช้กันในหมู่โจรว่า “ไม่มีสัจจะในหมู่โจร” ก็ตาม ดังเช่นตำนานในพุทธศาสนาที่นิยมเล่ากันในมุขชนโคกยางในอดีตเรื่องสามเณรกับโจร มีเนื้อความว่า ในเมืองสารถิมิสามเณรองค์หนึ่ง เป็นกุมารบุตรพราหมณ์มาบวชในสำนักพระสารีบุตร ตั้งแต่อายุ 7 ขวบครั้งหนึ่งท่านถูกโจรจับไปฆ่า แต่ท่านไม่แสดงอาการโศกเศร้าปรากฏให้เห็น แต่กลับทำใจสงบสำรวม รักษาศีลอย่างเคร่งครัด ครั้นนายโจรจับดาบฟันสามเณร 2 ครั้ง ดาบก็อ่อนยับ พวกโจรต่างมีศรัทธาเลื่อมใสต่างเล็เป็นโจรแล้วบวช ต่อมาสามเณรเดินทางผ่านป่าเพื่อไปเยี่ยมบิดามารดา ก็ถูกโจรกลุ่มใหม่จับไว้อีก สามเณรกล่าวว่า “ถ้าท่านฆ่าเรา คนทั้งหลายจะไม่มีใครกล้าผ่านมาทางนี้ โจรจึงปล่อยสามเณรไปโดยขอสัญญาว่าจะไม่บอกใครแม้แต่บิดามารดาว่าทางนี้มีโจร ตอนขากลับ พ่อแม่ของสามเณรตามมาส่งด้วยความศรัทธาจึงถูกโจรจับ ทั้งหมดต่างร้องไห้และต่อว่าที่สามเณรไม่บอก

ทางนี้มีโจร เมื่อโจรเห็นว่าสามเณรรักษาสังขจะวาจาที่ให้ไว้ จึงปล่อยคนทั้งหมด และพากันกลับใจเล็ก เป็นโจร ต่างพากันไถนาทำไร่หากินกันอย่างสุจริต (ผู้ให้ข้อมูล นายตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 71 ปี 42 ม. 2 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่ , นายบุญมา ไชยพงษ์ ผู้บันทึก)

ทั้งนี้อัตลักษณ์ของความเป็นโจรในความหมาย ในความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ของชาวชุมชนโคกยางในอดีตแตกต่างไปจากความหมายของโจรในปัจจุบันอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะในด้านการปฏิบัติ โจรโคกยางในอดีตจะมีรรยาโจรและมีคติความเชื่อทางสังคม เป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคมโจร ให้ตั้งมั่นอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมที่ควร

เหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นศิลปินพื้นบ้านในชุมชนโคกยาง

ชุมชนโคกยางนับเป็นหมู่บ้านศิลปิน ที่มีการสร้างสรรค์งานศิลปะหลากหลายประเภทโดยแท้จริง ดังรายละเอียดที่กล่าวไว้ในบทที่ 4. ซึ่งศิลปินแต่ละคนจะมีความสามารถเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไป และในคนๆเดียวกันอาจจะมีความสามารถในการสร้างสรรค์งานศิลปะได้หลายประเภท

สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มุ่งเน้นวิเคราะห์เปรียบเทียบเฉพาะศิลปินพื้นบ้านประเภทที่โดดเด่นที่สุดในโคกยาง และมีความสัมพันธ์โยงใยอย่างเป็นรูปธรรมกับวัฒนธรรมโจรได้แก่ ศิลปินพื้นบ้านประเภทการแสดง ดังได้กล่าวมาแล้ว

ดังนั้นศิลปินพื้นบ้านที่กล่าวถึงในบทวิเคราะห์ต่อไปนี้ หมายถึงศิลปินพื้นบ้านประเภทการแสดง และในทำนองเดียวกันศิลปะที่จะกล่าวถึงในบทวิเคราะห์ต่อไปนี้ จึงหมายถึงศิลปะพื้นบ้านประเภทการแสดงด้วย

จากการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อแยกแยะถึงเหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นศิลปินพื้นบ้าน ในชุมชนโคกยาง พบว่ามีเหตุปัจจัยที่แตกต่างกัน ดังเช่น

เป็นศิลปินเพราะใจรัก ศิลปินประเภทนี้มีเหตุปัจจัยจากใจรักที่จะเป็นศิลปิน ข้อกำหนดของศิลปินประเภทนี้ เกิดจากแรงบันดาลใจที่ได้ดูได้เห็นแบบอย่างแล้วมีความประทับใจ พยายามที่จะเรียนรู้ด้วยใจรักใจชอบ และต้องการสร้างความสุขความบันเทิงให้กับตนเองและผู้อื่น

เป็นศิลปินเพราะครูหมอย่าง ศิลปินประเภทนี้ มีเหตุปัจจัยจากการถูกครูหมอศิลปินประเภทใดประเภทหนึ่ง ลงโทษ ข้อกำหนดของศิลปินประเภทนี้ จะเป็นศิลปินโดยสายเลือดหรือไม่ก็ตามแต่ได้ทำความผิดบางอย่าง จนมีเหตุจำเป็นต้องยอมเป็นศิลปินเพื่อให้ได้รับการอภัยโทษจากครูหมอ ตามความเชื่อเรื่องครูหมอ ซึ่งเป็นวิญญูณของครูหรือบรรพบุรุษของศิลปินที่สืบทอดต่อกันมา ควบคู่กับศิลปะแต่ละประเภท เช่น ครูหมอหรือตายาย มโนห์รา หนังตะลุง ลิเกป่า และครูหมอเหล็ก เป็นต้น ทั้งนี้ เชื่อกันว่าหากครูหมอ หรือ ตายาย เจาจะจงให้ลูกหลานที่สืบทอดทางสายเลือดคนใด เป็นผู้รับ

สืบทอดศิลปะพื้นบ้านนั้นๆ แล้วถูกหลานคนนั้นปฏิเสธไม่ยินยอมพร้อมใจจะรับเป็นผู้สืบทอด หรือสมาชิกในชุมชนคนใดที่ไม่ได้มีบรรพบุรุษเป็นศิลปินแต่ได้ทำความผิดทางกาย วาจา ใจ หรือกระทำการอันแสดงถึงการลบหลู่ดูหมิ่นต่อครุหม่อศิลปินประเภทใดประเภทหนึ่ง จนถูกลงโทษให้เกิดอาเพศ มีอาการผิดปกติทางกายหรือใจแตกต่างกันไป เรียกว่า “ถูกครุหม่ออย่าง” จนกว่าจะยอมรับและเข้าพิธีครอบครุเพื่อเป็นผู้รับสืบทอดเป็นศิลปินประเภทนั้นๆ อาการดังกล่าวจึงหายไป ความเชื่อดังกล่าวจะเป็นจริงหรือไม่ก็ตาม แต่นับเป็นอุบายวิธีที่สามารถทำให้ถูกหลานได้เรียนรู้ และสืบทอดงานศิลปะที่บรรพบุรุษได้สั่งสมไว้ให้ยั่งยืนต่อไป

เป็นศิลปินเพราะสภาพแวดล้อม ศิลปินประเภทนี้มีเหตุปัจจัยจากสภาพแวดล้อม ข้อกำหนดของศิลปินประเภทนี้ เป็นศิลปินที่อาศัยความคุ้นชินที่เติบโตมาท่ามกลางสภาพแวดล้อมของศิลปินไม่ว่าจะเป็นสมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง หรือเพื่อนบ้านเรือนเคียง และไม่ได้เริ่มต้นจากใจรักใจชอบมาก่อน แต่เป็นความต้องการของพ่อแม่ หรือเห็นเพื่อนๆ หรือสมาชิกในชุมชนฝึกฝนก็เข้าไปลองฝึกบ้าง เมื่อเพื่อนๆ หรือครุฝึกเห็นแวວความสามารถ จึงชักชวนให้เข้าไปเรียนรู้ และฝึกฝนจนกระทั่งมีความชำนาญสามารถแสดงเป็นอาชีพ หรือร่วมแสดงกันในหมู่เพื่อนบ้านได้

เป็นศิลปินเพราะต้องการสร้างบารมี ศิลปินประเภทนี้ มีเหตุปัจจัยจากความต้องการสร้างบารมีให้กับตนเอง ข้อกำหนดของศิลปินประเภทนี้ สืบเนื่องจากค่านิยมในยุคสมัยนั้น ซึ่งผู้คนยกย่องนับถือศิลปิน ทำให้ศิลปินมีสถานะภาพที่สูงกว่าบุคคลทั่วไป มีบารมี และมีบริวารมากมายเพราะใครๆ ก็ต้องการผูกมิตรสนิทสนมด้วย เนื่องจากความบันเทิงที่จะหาได้ในยุคนั้นมีเฉพาะการแสดงพื้นบ้านเท่านั้น เมื่อมีความจำเป็น เช่น มีงานบุญ งานบวช หรืองานศพ จำเป็นต้องอาศัยไหว้วานขอความช่วยเหลือจากศิลปินที่รู้จักมักคุ้น ให้ไปช่วยแสดงเพื่อความบันเทิงแก่แขกที่มาในงาน ยิ่งไปกว่านั้นศิลปินในอดีตยังได้รับการยอมรับและไว้วางใจเป็นพิเศษ เช่นเดียวกับโจร ในการที่จะขกถูกสาวให้เป็นคู่ครอง หรือหากไปในถิ่นที่เคยไปแสดง ผู้คนพบเห็นจำได้ ก็จะทำให้การต้อนรับเป็นอย่างดี

เป็นศิลปินเพราะต้องสืบทอดวิชาความรู้ ศิลปินประเภทนี้ มีเหตุปัจจัยจากการที่จะต้องเป็นผู้สืบทอดงานศิลปะแขนงนั้นๆ ต่อจากบรรพบุรุษ ข้อกำหนดของศิลปินประเภทนี้ บางคนอาจจะตระหนักถึงคุณค่าและต้องการสืบทอดวิชาด้วยตนเอง บางคนได้รับการเลือกสรรและเจาะจงตัวให้เป็นผู้สืบทอดวิชาโดยครุหม่อ ตายาย ไม่ว่าเจ้าตัวจะสมัครใจหรือไม่ แต่บุคคลผู้นั้นจะต้องปฏิบัติตามด้วยความเชื่อเรื่องครุหม่อดังกล่าวแล้ว

เป็นศิลปินเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ ศิลปินประเภทนี้มีเหตุปัจจัยจากความต้องการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว ข้อกำหนดของศิลปินประเภทนี้ แม้ว่ามีจุดเริ่มต้นในการเข้าสู่วงการศิลปินด้วยเหตุปัจจัยที่แตกต่างกัน ตามที่กล่าวมาแล้ว แต่ท้ายที่สุดแล้วสิ่งที่ผูกพันใจให้เป็นศิลปิน

สืบต่อไป ส่วนหนึ่งก็คือการสร้างความบันเทิงให้ผู้อื่น เพื่อแลกกับค่าตอบแทนที่เป็นทรัพย์สินเงินทอง สำหรับยังชีพของตนเองและครอบครัวเป็นหลัก

เป็นศิลปินเพราะต้องการท่องเที่ยวและสร้างเครือข่ายมิตรภาพ ศิลปินประเภทนี้มีเหตุปัจจัยจากความต้องการท่องเที่ยวไปยังต่างถิ่นต่างเมืองและต้องการผูกมิตรกับผู้คนต่างถิ่น ข้อกำหนดของศิลปินประเภทนี้ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับรายได้มากไปกว่าอาหารประทังชีวิตระหว่างการเดินทาง และการได้สร้างเครือข่ายมิตรภาพกับผู้คนต่างถิ่นโดยอาศัยความเป็นศิลปินเดินทางเร่ร่อนไปแสดงยังที่ต่างๆ แล้วใช้ความเป็นศิลปิน หรือ “นักเลง” เป็นสะพานเชื่อมโยงมิตรภาพระหว่างกันในกลุ่มศิลปินซึ่งถือว่ามีความใจอันเดียวกันเช่นเดียวกับวิธีการของโจร ผลพลอยได้ที่ตามมาจะได้มิตรภาพจากผู้คนต่างถิ่นที่เรียกว่า “เพื่อนเกลอ” หรือ “คอ” ศิลปินเหล่านี้ นอกจากให้การต้อนรับเป็นอย่างดีแล้วยังเป็นกระบอกเสียงประชาสัมพันธ์ หรือรับงานแสดงให้ด้วย

เหตุปัจจัยที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์ของความเป็นโจรและศิลปินพื้นบ้าน

จากการศึกษาวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นโจรและเป็นศิลปิน พบว่าทั้งโจรและศิลปินต่างมีเหตุปัจจัยที่แตกต่างกันและเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันดังตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้

เหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นโจร	เหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นศิลปิน
<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นโจรเพราะ ใจคะนอง 2. เป็นโจรเพราะต้องการแก้แค้น (โจรจองเวร) 3. เป็นโจรเพราะ สภาพแวดล้อม (โจรจดจำ) 4. เป็นโจรเพราะ ต้องการสร้างบารมี(โจรเจ้าพ่อ) 5. เป็นโจรเพราะต้องการปกป้องทรัพย์สิน(โจรจำเป็น) 6. เป็นโจรเพราะต้องการหารายได้เลี้ยงชีพ(โจรจน, โจรรับจ้าง) 7. เป็นโจรเพราะต้องการท่องเที่ยวและสร้างเครือข่ายมิตรภาพ (โจรสัญจร) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นศิลปินเพราะใจรัก 2. เป็นศิลปินเพราะครุหมอย่าง 3. เป็นศิลปินเพราะสภาพแวดล้อม 4. เป็นศิลปินเพราะ เพื่อสร้างบารมี 5. เป็นศิลปินเพราะเพื่อสืบทอดวิชาความรู้ 6. เป็นศิลปินเพราะต้องการหารายได้เลี้ยงชีพ 7. เป็นศิลปินเพราะต้องการท่องเที่ยวและสร้างเครือข่ายมิตรภาพ

ตารางเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นโจรและศิลปินของชาวมุขชนโคกยาง

จากตารางเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นโจรและศิลปินของชาวมุขชน โคกยางจะเห็นว่า มีทั้งปัจจัยที่แตกต่างกัน และคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกันดังเช่น

ทั้งโจรและศิลปินต่างมีเหตุปัจจัยทางด้านจิตใจ แตกต่างกันว่าโจรเป็นด้วยใจตนเอง แต่ศิลปินเป็นด้วยใจรัก

โจรมีเหตุปัจจัยที่ต้องเป็นโจรเพราะเป็นผู้ถูกระทำข้ำขี้ก่อนแล้วต้องการแก้แค้น ส่วนศิลปินมีเหตุปัจจัยที่ต้องเป็นศิลปินเพราะหากไม่เป็นอย่างนั้นจะถูกครุหมอบอย่าง หรือถูกครุหมอลงโทษให้มีอันเป็นไป

โจรมีเหตุปัจจัยที่จำเป็นต้องเป็นโจรเพราะต้องการปกป้องทรัพย์สินของตนเองและครอบครัว ส่วนศิลปินมีเหตุปัจจัยที่จำเป็นต้องเป็นศิลปินเพราะต้องการสืบทอดวิชาความรู้

นอกจากนั้นโจรและศิลปินบางประเภท มีเหตุปัจจัยที่ใกล้เคียงกัน ได้แก่เหตุปัจจัยที่มาจากสภาพแวดล้อมบ้าง ต้องการสร้างบารมีบ้าง ต้องการท่องเที่ยว และสร้างเครือข่ายมิตรภาพบ้าง

ทั้งนี้แม้ว่าโจรและศิลปินที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน หรือโจรที่เป็นศิลปินด้วย บางคนจะมีความรู้สึกที่ขัดแย้งภายในใจอยู่บ้าง ดังที่ศิลปินคนหนึ่งซึ่งเคยเป็นโจรด้วยบอกกับผู้วิจัยว่าสำหรับตัวเอง “เป็นศิลปิน เป็นด้วยใจรัก แต่เป็นโจร เป็นด้วยใจแค้น”

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยร่วมที่สำคัญที่สุดคือ ทั้งการเป็นโจรและศิลปิน ต่างก็เป็นอาชีพที่สามารถหารายได้มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวให้มีชีวิตอยู่รอดได้ เหตุผลข้อนี้จึงเป็นคำตอบสำหรับคำถามที่ว่า “ในชุมชนเดียวกัน ในคนๆ เดียวกัน เป็นทั้งโจรผู้ร้ายที่สร้างความทุกข์ให้กับผู้คนด้วย และเป็นศิลปินที่ให้ความสุขความบันเทิงแก่ผู้คนด้วย เป็นได้อย่างไร”

ผู้วิจัยยังพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นโจรกับการเป็นศิลปินแต่ละประเภท จะมีระดับที่แตกต่างกัน ดังเช่น ศิลปินประเภทมโนห์ราไม่ค่อยกล้าขโมย เพราะขณะทำการแสดงต้องปรากฏตัวบนเวที คนดูจำได้ ประกอบกับมโนห์ราเป็นศิลปการแสดงที่ต้องใช้ตัวแสดงมาก จำเป็นต้องมีระบบแบบแผน มีระเบียบวินัย นายโรงส่วนใหญ่ ต้องเป็นคนดี เป็นที่เกรงขามของลูกน้อง จึงจะควบคุมคณะได้ อັตลักษณ์ดังกล่าวจะเชื่อมโยงไปถึงครุหมอบมโนห์ราด้วย กล่าวกันว่ามโนห์รานั้นหากทำผิดร้ายแรง ครุหมอลงโทษถึงตายได้ ฉะนั้นศิลปินมโนห์ร่าค่อนข้างเคร่งครัดและระวังตัวมากกว่าศิลปินประเภทอื่น แต่ไม่ได้หมายความว่าศิลปินมโนห์ร่าจะไม่ใช่โจร อีกทั้งในโรงบางคณะเป็นโจรเสียเองก็มี ส่วนนายหนังตะลุงหากมาจากต่างถิ่นจะไม่เป็นที่รู้จักเพราะนั่งอยู่ภายในโรงหนัง มีจอหนังบังไว้ผู้ชมจะไม่เห็นตัว จึงเอื้ออำนวยต่อการเป็นโจรมากกว่ามโนห์รา นายหนังตะลุงบางคณะตอนหัวค่ำปล่อยให้ลูกน้องเริ่มเล่นไปก่อน ส่วนตนเองจะออกเดินสายขโมยทรัพย์สินของชาวบ้าน โดยมี “คอ” หรือพรรคพวกที่เป็นเครือข่ายมิตรภาพเป็นสาย คอยสืบให้ว่าบ้านหลังไหนมีวัว ควาย หรือทรัพย์สินของมีค่ามากพอที่จะทำการปล้น เมื่อปฏิบัติการสำเร็จแล้วจะมีสมุนรับช่วงต่อไป แล้วนายหนังจึงกลับไปนั่งเล่นหนัง บางคณะใช้ช่วงเวลาปฏิบัติการตอนกลางคืน หลังจากเล่นหนังหลอกล่อให้ผู้ชม ซึ่งมีทั้งเจ้าของ

บ้านเป้าหมายที่วางแผนกับ“คอ”ไว้ และเพื่อนบ้านคูหนึ่งจนวงจัดประมาณว่าเมื่อกลับไปถึงบ้านทุกคนจะนอนหลับสนิท หลังจากเลิกแสดงแล้วนายหนังและพรรคพวกจะเก็บอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อถ่วงเวลาสักกระยะหนึ่งจึงเข้าไปขโมยหรือย่องเบาบ้านเจ้าทรัพย์ขณะเดินทางกลับ สำหรับศิลปะการแสดงประเภทลิเกป่า ศิลปินจะรวมตัวกันเฉพาะกิจหลังจากแสดงแล้วต่างก็แยกย้ายกันไป ศิลปินส่วนใหญ่เป็นคนจร ในอดีตคณะลิเกป่าจะไม่มีผู้หญิง ตัวนางเอก หรือยายี่ใช้ผู้ชายแสดงแทน ไม่เคร่งครัดในระเบียบแบบแผนข้อบังคับอะไรมากมาย ใครก็เล่นได้ โจรก็สามารถเข้ามาร่วมวงด้วยได้ โอกาสที่จะทำผิดศีลธรรมเรื่องการลักขโมยจึงเป็นไปได้ง่ายกว่าศิลปินประเภทอื่น ผู้คนจึงนิยมฝึกเล่นลิเกป่าเพื่อความบันเทิงและหารายได้เลี้ยงครอบครัวมากกว่า มโนห์ราและ หนังตะลุง โดยเฉพาะในชุมชนโคกยาง มีศิลปินประเภทลิเกป่ามากจนกระทั่งมีสำนวนเปรียบเทียบว่า “ลิเกป่ามีมากกว่าหมา”ดังกล่าวแล้วข้างต้น

ปัจจัยที่มีผลต่อพลวัตวัฒนธรรมโจรและศิลปินพื้นบ้าน

กับอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนโคกยาง ในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต

ในอดีตชาวชุมชนโคกยางไม่มีอาชีพอื่น นอกจากทำนาเพื่อปลูกข้าวเลี้ยงครอบครัวอย่างเดียว เพราะดินไม่ดีไม่สามารถปลูกพืชอย่างอื่นได้แม้จะมีที่ดินเหลือเพื่อ ในช่วงเวลาที่กำลังทำนาจะฝึกซ้อมขับบทลิเกป่า มโนห์รา หรือหนังตะลุงไปด้วย ยามว่างจากการทำนา กลางวัน ชาวบ้านจะจับกลุ่มกันซ้อมการแสดงลิเกป่า มโนห์รา และหนังตะลุง หรือสร้างสรรค์งานศิลปะอื่นๆ กลางคืนหากมีงานศพ งานบวช งานแก้บน และงานบุญต่างๆ เข้าภาพ หรือเพื่อนฝูงก็จะรับไปแสดง บรรยายกาภายในหมู่บ้านในอดีต การได้ยินเสียงโหม่งเสียงฉิ่ง เสียงกลองและเสียงขับหนังตะลุง มโนห์รา และลิเกป่ากันทั้งวันทั้งคืนจึงเป็นเรื่องปกติวิสัย เช่นเดียวกับบรรยากาศของการประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ความเชื่อ การรักษาผู้ป่วยด้วยวิธีการของหมอพื้นบ้าน การดูฤกษ์ยาม การทำนายโชคชะตาราศี ขณะเดียวกัน ยังมีเวลาเหลือเพื่อสำหรับเด็กวัยรุ่นผู้ชาย และชายฉกรรจ์ ที่จะร่วมกันวางแผนนัดแนะออกไปปล้นจี้ ลักขโมยทรัพย์สิน วัวควายของชาวบ้านได้อีก วิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มชนที่เป็นทั้งศิลปินพื้นบ้านและเป็นโจรเช่นนี้ คล้ายคลึงกับกลุ่มชนหนึ่ง เรียกกันว่าพวก “ยิปซี” ซึ่งใช้ชีวิตเร่ร่อนอยู่ในแถบยุโรปทางตอนเหนือ เป็นกลุ่มชนที่รักอิสระ มีอารมณ์ศิลปินอยู่ในหัวใจ มีชีวิตผูกพันอยู่กับเสียงเพลงเสียงดนตรีไสยศาสตร์ มนต์ดำ และการทำนายโชคชะตา อีกทั้งยังมีพฤติกรรมชอบลักขโมยหยิบฉวยทรัพย์สินผลหมากรากไม้ในสวนของชาวบ้าน การดำเนินชีวิตเช่นนี้เป็นไปอย่างผสมกลมกลืน สามารถเทียบเคียงได้กับวิถีชีวิตของชุมชนโคกยางในอดีตแม้จะต่างกันในระยะเยียด

เมื่อเวลาผ่านไปสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนโคกยาง ค่อยๆ เปลี่ยนไป อย่างเป็นพลวัตทั้งด้วยเหตุปัจจัยจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสังคมภายนอกชุมชน เหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเอง และจากการเข้ามาของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังเช่น

ปัจจัยด้านที่ดิน

ในอดีตภายในชุมชน โคกยางจะมีทุ่งเลี้ยงสัตว์สาธารณะ ซึ่งชาวชุมชนโคกยางจะดอนวัว ดอนควายไปเลี้ยงรวมกันในตอนเช้า และด่อนกลับมาในตอนเย็น แต่หลังจากที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านกลุ่มหนึ่งได้ลงนามในหนังสือฉบับหนึ่ง เพื่อมอบที่ดินซึ่งเป็นทุ่งเลี้ยงสัตว์ดังกล่าว ให้กับสวนป่าคลองท่อม ซึ่งมีเขตแดนติดต่อกันตามความต้องการของหัวหน้าสวนป่าในยุคสมัยนั้น ทำให้ชาวบ้านโคกยางจำเป็นต้องด่อนฝูงสัตว์ไปเลี้ยงที่บ้านหน้าฝิ่ง แล้วเกิดปัญหากับชาวบ้านจากเชียรใหญ่ ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณนั้น ประมาณ 30- 40 ครัวเรือน เพราะ วัว ควายเข้าไปรบกวนไร่นาที่พวกเขาปลูกไว้ ดังนั้นเมื่อมีปัญหาจึงจำเป็นต้องขาย วัว ควายบางส่วนออกไป ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาชุมชนโคกยางจึงไม่มีวัวควายมากพอที่จะเป็นจุดสนใจให้โจรต่างถิ่นเข้ามาขโมย จะมีเหลืออยู่บ้างสำหรับช่วยไถนาเท่านั้น

ปัจจัยด้านการตัดถนนเข้าไปในชุมชน

ชาวชุมชนโคกยางเคยใช้เส้นทางเท้าในการคมนาคมติดต่อกับชุมชนรอบข้าง รวมทั้งเส้นทางสำหรับเดินทางไปขโมย วัว ควาย และทรัพย์สินของชาวบ้านต่างถิ่น ต่อมาเมื่อทางราชการตัดถนนหนทางเข้ามาในชุมชนตามแผนพัฒนาชุมชน ส่งผลให้การเดินเท้าไปขโมยไม่สะดวกเหมือนอย่างในอดีต เพราะไม่สามารถหลบหนีเข้าหน้าที่บ้านเมือง ซึ่งขับซึ่งรถจักรยานยนต์ หรือรถยนต์ได้ทัน และเมื่อมีการตัดถนนความเจริญจากภายนอกเข้าไปอย่างรวดเร็วผู้คนเข้ามาตั้งบ้านเรือนมากขึ้น มีญาติพี่น้องที่สามารถเป็นหูเป็นตา ในการเฝ้าระวังทรัพย์สินซึ่งกันและกันได้มากขึ้น และมีญาติพี่น้องของตนเองมากขึ้นด้วย ทำให้การขโมยมีอุปสรรคมากยิ่งขึ้น ในช่วงหนึ่งจำเป็นต้องเปลี่ยนจากขโมยวัว ควาย ไปคอยดักปล้นจี้ รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ และรถยนต์ที่พลัดหลงเข้ามาในชุมชนบ้าง ออกไปปฏิบัติการข้างนอกบ้าง เป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้าไปตรวจจับมากขึ้น แต่ยังคงมีการขโมยอยู่

ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน

ในอดีตแม้ในชุมชนโคกยางจะมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำที่ได้รับเลือกอย่างเป็นทางการ เพื่อเป็นตัวแทนที่จะดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน และดูแลทุกข์สุขของสมาชิกในชุมชน ตลอดจนประสานงานระหว่างชุมชนกับทางราชการ แต่ในความเป็นจริงแล้วแทบจะไม่มีผู้นำคนใดสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้บรรลุผลตามที่กล่าวไว้เลย อีกทั้งผู้นำบางคนยังเป็นสายให้โจร หรือเป็นหัวหน้าโจรเสียเอง จนกระทั่งในช่วงที่ผู้ใหญ่ศิริ คงนิล เป็นผู้ใหญ่บ้าน โจรในชุมชนโคกยางลดน้อยลงมาก เนื่องจากผู้ใหญ่ศิริเป็นผู้นำชุมชนที่นอกจากแม่นปืนแล้ว ยังเป็นคนจริง คนเด็ดขาด และเป็นคนดีด้วย ชาวบ้านชุมชนโคกยางจึงเกรงใจไม่ค่อยกล้าลักขโมย ต่อมาเมื่อผู้ใหญ่สำรอง ใจบุญ ซึ่งเป็นหลานของผู้ใหญ่ ศิริ คงนิล ได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน (ประมาณปี พ.ศ. 2522-2526) มีวิธีการปกครองลูกบ้านด้วยกฎระเบียบที่เคร่งครัด มีบทลงโทษที่เด็ดขาด เป็นต้นว่า หากจับได้ว่าลูกบ้านคนใดขโมยเป็ด ไก่ ต้องจ่ายค่าปรับตัวละ 500 บาท ขโมยวัว ควาย จ่ายค่าปรับตัวละ 1,000 บาท โจรใน

ชุมชนโลกบางจึงไม่สามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้อย่างพอเพียงอีกต่อไป จำเป็นต้องเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น

ปัจจัยด้านการนำเข้าเทคโนโลยีสมัยใหม่

เมื่อถนนหนทางสะดวกมีการนำรถไถมารับจ้างไถนา ควบคู่ที่เหลือกก็ทยอยขายออกไปอีก ประเพณีการไหว้เจ้าที่ควบจึงล้มเลิกไปด้วย ประกอบกับในช่วงนั้นทางรัฐบาลได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปให้ความรู้ เพื่อส่งเสริมอาชีพด้านต่างๆ แก่ชาวบ้านตามความสนใจ เช่น การทอผ้า การเลี้ยงสัตว์ การปลูกพืชผักผลไม้เพื่อนำออกไปจำหน่ายในตลาด โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ปลูกยางพาราโดยนำรถแทรกเตอร์เข้าไปใช้ในการปรับเตรียมพื้นที่สำหรับปลูกยางพาราแทนการใช้จอบและพร้าอย่างในอดีต และที่สำคัญการนำปุ๋ยเคมีเข้าไปใช้ในการปรับสภาพดินให้สามารถปลูกพืชได้ และนำยาปราบวัชพืชไปฉีดพ่นทำลายหญ้าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ การนำนวัตกรรมดังกล่าวเข้าไป แม้บางอย่างในเวลาต่อมาพบว่ามีโทษมหันต์ แต่ ณ เวลานั้น นับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญและมีคุณอนันต์ต่อชุมชนโลกบางเช่นกัน ในระยะแรกที่เริ่มทำสวนยางพารา ยังคงมีการขโมยทรัพย์สินอยู่บ้าง โดยใช้เวลาในช่วงที่ว่างเว้นจากการตัดยางและช่วงเวลาที่ปลอดจากการเฝ้าระวังของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง แต่เมื่อมีการขยายพื้นที่ปลูกยางพารามากขึ้นและต้นยางพาราเติบโตได้ผลเต็มที่ เจ้าของสวนจะต้องใช้เวลาและกำลังคนในการตัดยางมากขึ้น และเวลาที่จะต้องออกตัดยางเป็นเวลากลางคืน ซึ่งเป็นเวลาเดียวกับช่วงที่จะต้องออกไปปฏิบัติภารกิจขโมย ส่วนเวลากลางวันและหัวค่ำเป็นเวลาที่เขาสวนยางจะต้องนอนพักผ่อน เพื่อออมแรงงานไว้ตัดยางในตอนกลางคืนมากกว่าที่จะพบปะเพื่อนฝูงเพื่อปฏิบัติภารกิจอันใด อีกทั้งช่วงที่หยุดตัดยางเป็นช่วงฤดูฝนไม่สะดวกต่อการออกไปปฏิบัติภารกิจขโมย การทำงานสองอย่างซึ่งจะต้องช่วงชิงเวลากันเช่นนี้ ประกอบกับหลายเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้วัฒนธรรมโจรค่อยๆ สูญสลายไป โดยเฉพาะปัจจุบันเมื่อธุรกิจสวนยางพาราสามารถทำรายได้ให้กับชาวสวนยางอย่างสูงสุด เมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมา อีกทั้งบางครัวเรือนยังทำสวนปาล์มด้วย จึงนับเป็นจุดพลิกผันอีกช่วงหนึ่งของชุมชนโลกบาง ที่ได้เปลี่ยนวิถีชีวิตจากการแข่งขันกันสร้างอิทธิพล เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและเพื่อชิงชีพ มาแข่งขันกันแสวงหาพื้นที่เพื่อทำสวนยางพารา และสวนปาล์ม โดยเฉพาะการทำสวนยางพาราซึ่งเป็นอาชีพที่สุจริต และใช้ช่วงเวลาทำงานในตอนกลางคืน แทนการออกไปขโมยวัว ควบคู่ตลอดจนทรัพย์สินผู้อื่น อย่างเช่นในอดีต

ปัจจัยด้านการศึกษา

เหตุปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่มีส่วนทำให้สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนโลกบางเปลี่ยนไป ก็คือการที่รัฐบาลส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับในระดับประถมศึกษา และต่อมาได้ขยายโอกาสให้เยาวชนได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น โดยสร้างโรงเรียนมัธยมขึ้นในชุมชนใกล้เคียง และเปิดหลักสูตรต่อเนื่องในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นโรงเรียนขยายโอกาสเพื่อให้เด็ก

ที่ด้อยโอกาสเพราะขาดทุนทรัพย์และความพร้อมที่จะเดินทางไปศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาได้มีโอกาสศึกษาในโรงเรียนเดิมจนจบชั้นมัธยมต้น หรือมัธยมปลายตามศักยภาพ และความพร้อมของแต่ละโรงเรียน ด้วยเหตุนี้ในเวลาต่อมามีหนุ่มสาวชาวชุมชนโคกยางเป็นจำนวนมากที่จบการศึกษา ทั้งสายอาชีพ สายสามัญและจบปริญญาตรี ปัจจุบันบางคนได้รับการศึกษาถึงขั้นปริญญาโท และปริญญาเอกก็มี เมื่อลูกหลาน ได้รับการศึกษาสูงๆ มีสังคมมีเพื่อนฝูงมากมาย พ่อแม่ญาติพี่น้องในชุมชนเกรงว่าลูกหลานจะอายุเพื่อน เพราะระบบการศึกษาและสังคมสมัยใหม่ ได้มีส่วนชี้้นำให้เปลี่ยนทัศนคติจากการยกย่องนับถือผู้กระทำผิดกฎหมายและการยกย่องนับถือโจร ไปเป็นทัศนคติในเชิงลบ และหากใครเป็นโจรจะถูกเพ่งเล็งจากเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ประกอบกับบรรดาโจรในชุมชนโคกยางต่างก็มีอายุมากขึ้นไม่สะดวกในการออกไปปฏิบัติการ อีกทั้งไม่มีผู้สืบทอดเนื่องจากลูกหลานต้องไปโรงเรียน “วัฒนธรรมโจร” หรืออาชีพโจรจึงค่อยๆ สลายไปในที่สุด

ทั้งนี้ตามทัศนคติของโจรเอง ปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นอาจจะเป็นเพียงปัจจัยจากภายนอกซึ่งมีส่วนกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติภายในใจของพวกเขา และผู้คนรอบข้าง อันส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ดังกล่าวประสบความสำเร็จ ดังเช่นที่ศิลปินซึ่งในอดีตเคยเป็นโจรคนหนึ่งกล่าวว่า “ไม่มีใครสามารถปราบโจรได้หรอก เพราะที่ผ่านโจรบางคนถูกตำรวจจับไปขังหลายครั้งหลายหน แต่เมื่อปล่อยออกมาแล้วก็กลับไปเป็นโจรอีก การเลิกเป็นโจรได้จะต้องเลิกด้วยใจของตนเอง ด้วยใจของคนใกล้ชิดอันเป็นที่รัก คือด้วยวิธีการที่ถูกปราบพ่อ ภรรยาปราบสามี และโจรเองต้องปราบตัวเองไม่ให้ออกไปลักขโมย (ผู้ให้ข้อมูล นายกอบ มณีอ่อน อายุ 64 ปี 92 ม. 7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่)

อย่างไรก็ตาม จากสาเหตุดังกล่าว อัตลักษณ์ของความเป็นโจรในชุมชนโคกยางจึงค่อยๆ เปลี่ยนไปพร้อมๆ กับการเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับความเชื่อ และค่านิยมในการยกย่องนับถือโจรและยกย่องผู้กระทำผิดกฎหมาย ดังจะเห็นได้จากการสอบถามทัศนคติของชาวชุมชนโคกยางจากกลุ่มตัวอย่างประมาณ 70 คน จากตัวแทนจำนวน 17 สายตระกูล ถึงความรู้สึกต่อการเป็นโจรหรือต่อการที่มีญาติพี่น้องเป็นโจร ประชากรกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยเปอร์เซ็นต์ ตอบว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีไม่ควรปฏิบัติ และจะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลด้วย

ปัจจุบันแม้ยังคงมีการลักเล็กขโมยน้อยในชุมชนกันเองบ้าง โดยกลุ่มวัยรุ่นที่ติดยาเสพติดต้องการหาเงินไปซื้อยา แต่หลังจากที่รัฐบาลมีนโยบายปราบปรามผู้ค้ายาเสพติดครั้งใหญ่ ผู้มีส่วนร่วมในการค้ายาเสพติดในชุมชนถูกฆ่าตัดตอนไปบ้าง การลักเล็กขโมยน้อยในชุมชนก็เบาบางลง เหลือแต่โจรสมัครเล่นไม่ใช่โจรมืออาชีพอย่างในอดีต ดังที่ชาวบ้านบางคนกล่าวเปรียบเปรยว่าโจรในชุมชนโคกยางสมัยนี้ “เป็นโจรเพราะต้องการหาเงินไปซื้อประทัดจุดเล่น” เท่านั้น

จากคำบอกเล่าของชาวชุมชนโคกยางทราบว่าเมื่ออยู่ข้าง ปี่ละครั้งหรือสองครั้ง ที่เคยมีโจรจากชุมชนภายนอกขั้บรยนต์เข้ามาขโมยวัว ควาย ในชุมชนโคกยางในคืนที่ผู้คนพากันหลับไหล เพราะไม่ได้ตัดขางโดยมีสมาชิกชุมชนโคกยางบางคนเป็นสายให้ แล้วบรรทุกรถไปขายให้กับโรงฆ่าสัตว์แต่ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะจับได้ หรือถูกเจ้าของยิงตาย

ด้วยเหตุปัจจัยที่ขางพาราราคาดีนี้เอง ทำให้ชุมชนโคกยางมีการขโมยขี้นาง หรือเศษขางพาราที่ค้างอยู่ตามถั่ว หรือ “จอกขาง” ที่วางไว้สำหรับรองน้ำขางได้โคนต้นขางพารา ไปขายกันด้วยวิธีการหยิบติดมือไปขณะเดินผ่านสวน หรือลูกร้างจากต่างถิ่น ที่เข้ามารับจ้างตัดขางแอบขโมยน้ำขางของเจ้าของสวนที่ตนเองไปรับจ้างตัด ด้วยวิธีการขุดหลุมในบริเวณสวนแล้วนำน้ำขางมาเทฝังกลบทิ้งไว้ น้ำขางจะจับตัวกันเป็นก้อนแข็งเรียกว่า “ขี้นาง” หลังจากนั้นค่อยหาโอกาสแอบขุดไปขาย แต่ส่วนใหญ่เจ้าของสวนจะมีสายสืบเมื่อจับได้ก็ให้ออกไป ส่วนขบวนการขโมยขางแผ่นแก้งใหญ่ ที่ตระเวนขั้บรยนต์เข้าไปขานขางพาราแผ่นตามสวนชาวบ้านในเขตจังหวัดกระบี่ และจังหวัดใกล้เคียงไม่เคยเข้าไปขโมยขางพาราในชุมชนโคกยางเลย ชาวบ้านโคกยางบางคนสันนิษฐานว่า โจรพวกนั้นคงไม่กล้าเข้าไปขโมย เพราะยังคงจดจำอัตลักษณ์ของโจรในชุมชนโคกยางได้ดี ดังนั้น “โจรคงไม่กล้าเข้าไปขโมยของโจร”

นอกจากอัตลักษณ์ด้านการเป็นโจรของชาวชุมชนโคกยางจะเปลี่ยนไปแล้ว ในทำนองเดียวกัน อัตลักษณ์ด้านการแสดงพื้นบ้านของศิลปินชาวชุมชนโคกยางก็ค่อยๆ เสื่อมความนิยมลงไปด้วย ทั้งๆ ที่จากการสอบถามเพื่อสำรวจทัศนคติจากกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว พบว่า ชาวชุมชนโคกยางส่วนใหญ่เป็นศิลปินพื้นบ้าน หรือมีญาติพี่น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นศิลปินและยังคงภูมิใจ และมีใจรักในความเป็นศิลปินอยู่ตลอดมา ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากเหตุปัจจัยหลายประการ เช่น มีสิ่งบันเทิงอย่างอื่นเข้ามาแทนที่ดังจะเห็นได้ว่า ในยุคสมัยหนึ่งจังหวัดกระบี่และจังหวัดใกล้เคียง มีคณะร้องเงี้ยวอาชีพหลายคณะที่มีชื่อเสียงได้รับความนิยมมาก เมื่อมีงานบันเทิงต่างๆ เจ้าภาพจะว่าจ้างให้เดินสายไปให้ความบันเทิงกับชาวบ้านที่ไปร่วมงานแทนศิลปการแสดงพื้นบ้านที่มีอยู่เดิม ต่อมาเมื่อคณะรำวงแพร่กระจายเข้ามา ความสนใจของคนรุ่นใหม่เปลี่ยนไปอีก ศิลปะการแสดงพื้นบ้านแบบดั้งเดิมได้รับการว่าจ้างน้อยลงไปอีก บรรดาสมาชิกในชุมชนเองต่างก็หันไปสนใจรูปแบบการบันเทิงสมัยใหม่ที่ทยอยเข้ามา มากกว่าที่จะใช้เวลาในการเรียนรู้และฝึกฝนศิลปการแสดงแบบเก่า เช่นออกไปร่วมรำวงเงี้ยว รำวง หรือ ออกไปดูหนังในตัวจังหวัด ต่อมาเมื่อมีไฟฟ้าเข้ามาในชุมชนก็นิยมดูหนัง ละครโทรทัศน์ และดูมวยคู่เป็นต้น เมื่อการฝึกซ้อมน้อยลงการแสดงไม่ดี ก็ไม่มีผู้คนสนใจชมไม่มีใครว่าจ้างให้ไปแสดงทำให้ขาดรายได้ ประกอบกับในอดีตศิลปินรับงานแสดงอย่างเดียวไม่พอกิน จะต้องทำงานอย่างอื่นด้วย เช่นทำไร่ ทำนา ทำสวน หรือเป็นโจร ซึ่งสามารถจัดช่วงจังหวะเวลาให้สอดคล้องกันได้ แต่ปัจจุบันเมื่อชาวบ้านเปลี่ยนวิถีชีวิตมาทำสวนขางพาราเป็นอาชีพหลัก ซึ่งมีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงตนเองและ

ครอบครัว หรือแม้จะไม่มีสวนยางพาราเป็นของตนเองก็สามารถไปรับจ้างตัดยางในสวนเพื่อนบ้าน โดยได้รับค่าตอบแทนเป็นส่วนแบ่งถึงร้อยละ 45-50 จากจำนวนยางแผ่น หรือน้ำยางที่ตัดได้ทั้งหมด จึงไม่จำเป็นต้องไปหาอาชีพอื่นเสริม

ทั้งนี้ในช่วงแรกๆ ที่รัฐบาลส่งเสริมให้ชาวบ้านทำสวนยางพารา ยังคงมีเวลาปลีกตัวไปรับงานแสดงในที่ต่างๆ บ้าง ด้วยใจรัก แม้รายได้จะไม่มากนัก แต่ในระยะหลังการจัดสรรช่วงจังหวะเวลาไม่ค่อยลงตัวเช่นเดียวกับการเป็นโจร เพราะการแสดงจะต้องใช้เวลากลางคืนซึ่งเป็นเวลาเดียวกับช่วงที่จะต้องออกไปตัดยาง ส่วนเวลากลางวันเป็นเวลาที่ต้องฝึกซ้อม แต่จะเป็นเวลาซึ่งคนตัดยางกลางคืนจะต้องนอนพักผ่อน เมื่อมีการนัดรวมตัวกันเพื่อฝึกซ้อมจึงไม่พร้อมเพรียงกันเหมือนในอดีต อีกทั้งในช่วงที่หยุดตัดยางซึ่งเป็นช่วงฤดูฝนก็ไม่สามารถเดินทางไปแสดงที่ไหนได้ ประการสำคัญคือ หากต้องไปแสดงนอกสถานที่ในเวลากลางคืนซึ่งจะได้ค่าตอบแทนคืนละประมาณ 2,000-3,000 บาท คนละหนึ่งประมาณ 10 คน ขึ้นไป เฉลี่ยประมาณคนละ 100 - 200 บาท แทบจะไม่คุ้มค่าเหนื่อย หากเทียบกับการใช้เวลาดังกล่าวตัดยาง เพราะรายได้ที่จะได้จากการตัดยางคืนละ 500- 2,000 บาท ต่อคน ปัจจุบันส่วนใหญ่จึงจำเป็นต้องปฏิเสธไม่รับงานแสดงนอกสถานที่ นอกจากเกรงใจเจ้าภาพ หรือได้รับเชิญไปร่วมแสดงในงานที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน จึงจะไปร่วมแสดงด้วยโดยขอมูลสูงเสียดรายได้จากการตัดยางไป

ปัจจัยด้านทุนทางสังคม

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึง อัตลักษณ์ของชุมชนโคกยาง โดยอาศัยมุมมองทั้งสองด้าน คือด้านหนึ่งมองจาก อัตลักษณ์ที่ชาวชุมชนโคกยางให้ค่าของตนเอง อีกด้านหนึ่งมองจากอัตลักษณ์ หรือภาพลักษณ์ที่สังคมภายนอกประเมินค่า พบว่ามุมมองทั้งสองด้านดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตวัฒนธรรมโจรและศิลปินพื้นบ้าน กับอัตลักษณ์ของชุมชนโคกยางในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ด้วยเหตุปัจจัยที่เกิดจากผลกระทบของพลวัตสังคมและวัฒนธรรมภายนอกชุมชน เหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นจากพลวัตภายในชุมชนโคกยางเอง และเหตุปัจจัยจากการนำเข้า หรือการแพร่กระจายเข้ามาของวัฒนธรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ดังกล่าวแล้วข้างต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยยังพบว่าหากต้องการมองภาพพลวัตในชุมชนโคกยางให้ชัดเจนยิ่งขึ้นแล้ว ปัจจัยหลักที่ไม่ควรมองข้ามก็คือ ปัจจัยด้านทุนทางสังคมที่ดำเนินไปควบคู่กับวิถีและพลังของชุมชน และเป็นพลังสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการขับเคลื่อน ให้เกิดพลวัตวัฒนธรรมโจรและศิลปินพื้นบ้านกับอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชุมชนโคกยาง ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต อีกประการหนึ่ง ดังจะกล่าวต่อไป

จากการสนทนากับบุคคลภายนอกที่สัมพันธ์กับชุมชนโคกยาง และจากชาวชุมชนโคกยางเอง ได้แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางสังคมของชาวชุมชนโคกยาง ดังนี้

สังคมชาวชุมชนโคกยางเป็นสังคมเครือญาติ ซึ่งหากนับย่านสาวโยคหรือสี่บสายตระกูลแล้ว ทุกคนในสังคมเป็นกลุ่มเครือญาติเดียวกันแทบทั้งสิ้น ซึ่งในอดีตมีทั้งญาติที่สัมพันธ์กันทางสายเลือด และญาติที่เกิดจากการแต่งงานระหว่างสายตระกูลในชุมชนเดียวกัน วนเวียนสืบทอดกันชั่วลูก หลาน และเหลน ปัจจุบันจึงมีความเกี่ยวพันเป็นญาติกันเกือบทั้งหมู่บ้าน

สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ เป็นศิลปินพื้นบ้านหลากหลายสาขา เป็นกลุ่มคนที่รักสนุก มีอารมณ์ขัน รักพวกพ้อง มีความสามัคคีกลมเกลียวและมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกัน ทุกคนในชุมชนโคกยาง และชุมชนใกล้เคียงจะรู้จักกันหมด

บรรยง แก้วใหญ่ (ผู้ให้ข้อมูล อายุ 52 ปี 105/2 ถ.ศรีตรัง ต.กระบี่ใหญ่ อ.เมืองจ.กระบี่) ได้เสนอมุมมองในฐานะ “คนนอก” ที่มองเข้าไปในชุมชนโคกยางว่า สังคมในชุมชนโคกยาง นับเป็นชุมชนชายขอบที่จำเป็นต้องพึ่งตนเองมากกว่าอำนาจรัฐ จึงต้องสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน ดังนั้นเมื่อมีกิจกรรมใด สมาชิกในชุมชนจะต้องให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากสภาพความเป็นจริงของชุมชนโคกยางในอดีต ซึ่งคนภายนอกเรียกว่า “หมู่บ้านโจร” แม้สมาชิกในชุมชนทุกคนไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่จะรู้ว่าใครเป็นโจรแต่เมื่อมีใครเข้าไปถามก็จะไม่พูด ไม่บอก หรือแม้ผู้ใดรู้ว่าใครเพิ่งออกปฏิบัติภารกิจขโมยที่ไหน เมื่อเจ้าหน้าที่เข้าไปสอบถามทุกคนจะปฏิเสธไม่รู้ไม่เห็น แต่เมื่อโจรเข้าไปในชุมชนก็จะรู้จักทักทายและให้การต้อนรับเป็นอย่างดี อีกทั้งเมื่อได้รับการร้องขอให้ช่วยเหลือก็จะให้ความร่วมมือ เช่น ขอบที่หลบซ่อนตัว ขอบทรัพย์สินเงินทอง หรือขอลูกปืนก็จะเต็มใจให้ เพราะพวกเขาหวังจะได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งตอบแทน หรือหวังที่จะผูกมิตรไว้เพื่อที่จะพึ่งพาอาศัยกันในวันข้างหน้า นับเป็นการสร้างระบบความสัมพันธ์เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงของชีวิตซึ่งรัฐ (ในสมัยนั้น) ไม่สามารถให้ได้ จึงจำเป็นต้องสร้างระบบพรรคพวกโดยการเป็นโจร หรือ ผูกมิตรกับโจร

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนโคกยาง ตลอดจนคำบอกเล่าของบุคคล ภายนอก และชาวชุมชนโคกยางเองพบว่า สภาพสังคมภายในชุมชน ทั้งครอบครัวโจร ครอบครัวศิลปิน และครอบครัวชาวบ้านธรรมดาจะอยู่ร่วมกันฉันท์ญาติมิตร ไม่มีการแบ่งแยกตามอาชีพ หรือตามพฤติกรรม ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อโจรขโมยทรัพย์สินมาได้มาก เช่น วัว ควาย หรือโอ่ง ฯลฯ ก็จะแบ่งปันกันทั้งหมู่บ้าน หรือเมื่อจะมีงานเลี้ยงกันในหมู่บ้านก็จะออกไปขโมย วัว ควายมาฆ่าแกงเพื่อเลี้ยงฉลองกัน เป็นต้น และเมื่อมีกิจกรรมใดก็ให้ความร่วมมือกันด้วยความสามัคคี ดังนั้นกิจกรรมเพื่อส่วนรวม เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การสร้างถนน โดยเฉพาะการสร้างวัดจึงสำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือของทั้งศิลปินและโจร เพราะโจรและศิลปิน มีพรรคพวกเพื่อนฝูงมากมาย สามารถอาศัยไหว้วานขอแรงงาน ขอความช่วยเหลือกันได้ โดยเฉพาะโจรบางคนคลุกคลีอยู่กับวัดเพราะเป็นเครือญาติสนิทสนมกับพระในวัด หรือเจ้าอาวาสบ้าง เคยเป็นลูกศิษย์วัดแล้วได้วิชาคาถาอาคมจากพระในวัดนำไปใช้ในวิถีโจรบ้าง เมื่อ

ทางวัดจัดงานประเพณี ก็จะเป็นหัวเรียวหัวแรงระดมพรรคพวกโจรไปช่วยงานจนสำเร็จถูกลงไปด้วยดี ทั้งนี้ถึงแม้ว่าการเป็นโจรจะขัดต่อหลักศีลธรรม หลักจริยธรรม แต่ด้วยสำนึกของความเป็นมนุษย์ ปุถุชนซึ่งข่อมมีจิตสำนึกในด้านคืออยู่ด้วย บางครั้งการขโมยจึงเป็นไปในรูปของการเสียดสละเพื่อส่วนรวม หรือเพื่อมนุษยธรรม เช่น การรวมสมัครพรรคพวกไปปล้นที่ดินของชาวบ้านเพื่อทำถนนสาธารณะซึ่งเป็นเส้นทางไปมาหาสู่ระหว่างหมู่บ้าน หรือบางครั้งชวนกันเดินทางไปขโมยทำนา หรือเก็บเกี่ยวข้าวในนาให้ชาวบ้านจนเสร็จ โดยใช้เวลาในตอนกลางคืนและไม่บอกให้เจ้าของนา รู้ และเมื่อเจ้าของนาตื่นขึ้นมาเห็นก็จะตอบแทนน้ำใจไมตรี ด้วยการลงมือหุงข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงดูเป็นอย่างดี

หากพิจารณาในแง่ของสัญลักษณ์ ความสัมพันธ์ของโจรและศิลปินในลักษณะของกลุ่มตรงข้าม คือในชุมชนเดียวกัน หรือ ในคนๆ เดียวกัน เป็นทั้งโจรและศิลปิน โดยมีวัดหรือศาสนาเป็นสื่อกลาง เชื่อมต่อระหว่างกัน มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับแนวคิดทฤษฎีของ Levi-struss (1969 อ้างใน อากรณ อุกฤษณ์, 2532 : 197-198) เกี่ยวกับโครงสร้างในรูปแบบสัญลักษณ์คู่ตรงข้าม (Binary opposition) ที่มีอีกสิ่งหนึ่งเป็นตัวประสานอยู่ตรงกลาง (Mediator) โดยให้ของดิบเป็นสัญลักษณ์ของธรรมชาติ และของสุก เป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมที่ปรุงแต่งแล้ว และอาศัยไฟเป็นสื่อกลางสำหรับปรุงอาหารดิบให้สุก หรือแปลงธรรมชาติให้เป็นวัฒนธรรมภายใต้การควบคุมของมนุษย์ ลักษณะสัญลักษณ์ของความสุกดิบนี้ยังปรากฏในนิทานของกลุ่มชน Aztecs และอินเดียแดงอื่นๆ ที่เชื่อว่ามนุษย์มีความใกล้ชิดกับสัตว์ และพระเจ้าของเขาถูกส่งมาในร่างของสัตว์ ดังนั้นตัวเอกในนิทานเรื่องหนึ่งจึงมี 2 ลักษณะ คือเป็นทั้งคนและสัตว์ที่มีทั้งความคิดและความคร่ำครึ หรือ มีทั้งความสุกและดิบในตัวคนๆ เดียวกัน (Taggart James m. : 1982 อ้างใน อากรณ อุกฤษณ์, 2532 : 197-198)

ปัจจัยด้านวิถีและพลัง

วิถีและพลัง ในที่นี้หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับพลังอำนาจที่มีอยู่ในชุมชน เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สมาชิกในชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันสร้างขึ้นด้วยภูมิปัญญา เพื่อเป็นพลังอำนาจของชุมชนในการต่อรองทางสังคม ดังที่ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2547 : 24-25) ได้กล่าวถึงแนวคิดในประเด็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า การรู้จักและเข้าใจ “สังจะ วิถี และพลัง ของภูมิปัญญา” ....จะต้องแลเห็นกระบวนการเกิด การดำรงอยู่ บทบาทและประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ละพื้นที่ และแต่ละเวที ซึ่งภูมิปัญญาชาวบ้านมีหลายฐานหลายระดับและหลายจุดหมาย อาจจำแนกภูมิปัญญาชาวบ้านตามเหตุปัจจัยได้ 3 กลุ่มหลักได้แก่

1. ภูมิปัญญาเพื่อความอยู่ได้ เป็นภูมิปัญญาขั้นปฐมฐานของแต่ละชุมชน หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากขบวนการใช้สติปัญญา เพื่อช่วยประคับประคองให้ชีวิตอยู่รอด ให้มีกินมีอยู่มีความปลอดภัยจากอุปสรรคที่ต้องเผชิญหน้า ซึ่งต้องสัมผัสกับความหลากหลายทางชีวภาพ และสถานการณ์

เฉพาะพื้นที่ ซึ่งเหมาะสมเฉพาะชุมชนและห้วงเวลานั้น เช่น ภูมิปัญญาการปรับใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยสี่ เป็นต้น

2. **ภูมิปัญญาเพื่อความอยู่ดี** หมายถึง สิ่งที่เกิดจากการสร้างแบบแผนชีวิตเพื่อปรับตัวปรับชีวิตให้สะดวก สบาย และสุขสงบยิ่งขึ้น เช่น การสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องทำมาหากิน ที่สัมพันธ์สัมพันธ์กับทรัพยากร และวิถีทางทำกินของแต่ละท้องถิ่น รวมถึงภูมิปัญญาด้านจริยธรรม คุณธรรม และสามัคคีธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกัน บนพื้นฐานของความเชื่อ ความพึงพอใจ และคตินิยม อันเดียวกัน

3. **ภูมิปัญญาเพื่อความอยู่เด่น** หมายถึง สิ่งที่เกิดจากการแสวงหาเพื่อยกระดับฐานะระดับชีวิตความเป็นอยู่ให้ได้รับความชื่นชมสรรเสริญ หรือได้รับประโยชน์ได้อำนาจ และได้โอกาสเหนือกว่าสภาพปกติสามัญ บางกรณีอาจเป็นภูมิปัญญาที่แฝงด้วยอุบายทริฐ และอึดตา อาจเป็นภูมิปัญญา ส่วนเกิน

ภูมิปัญญาอย่างเดียวกันอาจมีคุณค่าและเป็นที่ชื่นชอบของชุมชนหนึ่ง ณ กาลเวลาหนึ่ง แต่อาจเป็นที่รังเกียจของอีกชุมชนหนึ่ง หรือ เมื่อต่างยุคต่างสมัยกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบทบาทหน้าที่ของภูมิปัญญาหมดไปจากชุมชนใหม่

สำหรับกรณีศึกษาชุมชนโคกยาง “วิถีโจร” ที่ชาวชุมชนโคกยางในอดีตต่างร่วมกัน หล่อหลอมและสานสายใยขึ้นมาจนกลายเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน แม้สังคมภายนอกจะมองว่าเป็นการสร้างอัตลักษณ์ในเชิงลบ มากกว่าเชิงบวกก็ตาม แต่สำหรับผู้คนในชุมชนแล้ววิถีโจรเป็นภูมิปัญญาในการสร้างพลังและอำนาจ เพื่อให้เป็นเกราะคุ้มกันภัยให้กับครอบครัวเครือญาติ และสังคม “เพื่อความอยู่รอดได้” อีกทั้งยังสามารถ หาเลี้ยงครอบครัว สร้างความอบอุ่น ความเชื่อมั่น และความไว้วางใจ ตลอดจนสามารถสร้างหลักพิทักษ์ให้กับสมาชิกในสังคม “เพื่อความอยู่ดี” ได้อีกด้วย โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์ที่ต้องตั้งถิ่นฐานอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อม ที่เป็นบ้านป่าเมืองเถื่อนหนทางทुरกันดารผู้คนที่ย้ายอยู่ในชุมชนต้องระแวดระวังภัยอันตรายรอบด้านอย่างโคตรเดียว อำนาจรัฐไม่สามารถเข้าไปปกป้องดูแลได้ ผู้คนในชุมชนจึงจำเป็นต้องร่วมแรงร่วมใจกันสร้างวิถีและพลังดังกล่าวขึ้น เพื่อทดแทนอำนาจที่รัฐให้ไม่ได้ ดังจะเห็นได้ว่า หากใครมีพลังพอที่จะตั้งตัวเป็นหัวหน้าโจรได้เพื่อนบ้านก็จะนิยมยกย่องต้องการคบหาสมาคมด้วย เพราะสามารถพึ่งพาอาศัยได้ เช่น ช่วยคุ้มครองไม่ให้โจรต่างถิ่นเข้ามาขโมยทรัพย์สิน วัวควายของตน หรือหากทรัพย์สิน วัว ควายของตน โคนขโมยก็จะขอความช่วยเหลือให้ตามคืนได้ และด้วยเหตุที่ส่วนใหญ่แล้วโจรด้วยกันจะรู้ทางโจรและอ่านเกมกันขาดว่าควรชะโมขโมยของใครหรือไม่ โดยพิจารณาว่าหากขโมยมาแล้วใครจะเป็นผู้ไปตามทวงคืน โจรในสมัยก่อนจึงมีสถานะภาพทางสังคมดีกว่าคนทั่วไป ดังจะเห็นได้ว่าด้วยค่านิยมในการยกย่องโจร และการเป็นโจรเป็นการยกระดับสถานะภาพของตนเองให้สูงขึ้น อันเป็นภูมิปัญญา

“เพื่อความอยู่เด่น” นี้เอง ปรากฏว่ามีศิลปินผู้กล้าหาญหลายคนได้สร้างอัตลักษณ์ของความเป็นโจรให้กับตนเองควบคู่ไปกับการเป็นศิลปิน กำนันผู้ใหญ่บ้านบางคนได้รับเลือกเข้ามาเพราะชาวบ้านเห็นพ้องกันว่าโจรเท่านั้นที่จะปกครองโจรด้วยกันได้ ยิ่งไปกว่านั้นในอดีตยังมีครูใหญ่โรงเรียนแห่งหนึ่งในชุมชนโคกยางถึงกับยอมสละตำแหน่งครูใหญ่ลาออกจากราชการ เพื่อเข้ามาร่วมขบวนการโจรอย่างเต็มตัว

ทำนองเดียวกัน ในอดีต วิถีแห่งศิลปินการแสดงพื้นบ้าน ในชุมชนโคกยาง ก็มีกระบวนการเกิด การดำรงอยู่ และบทบาทหน้าที่ที่สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาที่ชาวชุมชนโคกยางคิดขึ้นสร้างขึ้น ด้วยเหตุปัจจัยทั้ง 3 หลัก คือเป็นทั้งภูมิปัญญาเพื่อความอยู่ได้ ภูมิปัญญาเพื่อความอยู่ดี และภูมิปัญญาเพื่อความอยู่เด่น ตามแนวคิดของ สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์ (2547 : 24-25) เช่นเดียวกับวิถีโจร แต่ต่างกันที่วิถีโจรเป็นวิถีในเชิงลบ ขณะที่วิถีแห่งศิลปินเป็นวิถีในเชิงบวก เพราะเหนือสิ่งอื่นใด ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นศิลปินการแสดงพื้นบ้าน เป็นอาชีพหนึ่งที่ใช้ภูมิปัญญาเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว อีกทั้งบางคนต้องการให้รอดพ้นจากการลงโทษของครุหมอ หรือ “ครุหมออย่าง” ซึ่งเชื่อว่าอาจจะถึงตายได้ จึงนับเป็นภูมิปัญญาเพื่อความอยู่ได้ในสภาพสังคมเช่นในอดีต ส่วนเหตุปัจจัยที่เป็นศิลปินเพราะใจรัก เพราะสภาพแวดล้อม และ ต้องการท่องเที่ยวเพื่อสร้างเครือข่ายมิตรภาพ เป็น ภูมิปัญญาเพื่อความอยู่ดี และปัจจัยที่เป็นศิลปินเพราะต้องการสร้างบารมี จัดเป็นภูมิปัญญาเพื่อความอยู่เด่น เพราะเป็นภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นด้วยเหตุปัจจัยที่ต้องการให้เป็นวิถีที่ก่อให้เกิดพลังอำนาจในการต่อรองทางสังคม ที่กล่าวเช่นนี้เนื่องจากการเป็นศิลปินในชุมชนเป็นการยกระดับสถานะภาพ หรือสร้างพลังของตนเองให้สูงกว่าคนทั่วไปก็ว่าได้ แม้การดำเนินชีวิตประจำวันจะไม่แตกต่างไปจากผู้อื่นก็ตาม ทั้งนี้การเป็นศิลปินเป็นผู้ให้ความสุขความบันเทิงแก่สังคม โดยเฉพาะสังคมบ้านป่าในอดีต ศิลปการแสดงพื้นบ้านดูเหมือนว่าจะจะเป็นความบันเทิงอย่างเดียวที่พอจะแสวงหาหาประโลมใจให้คลายทุกข์ได้ และยังเป็นพลังดึงดูดใจให้ผู้คนในชุมชนมารวมตัวกัน โดยเฉพาะในงานเทศกาลประเพณี ตลอดจนงานมงคลและงานอวมงคลต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ซึ่งเป็นช่วงที่ต้องการให้ผู้คนมารวมตัวกันเพื่อแสดงถึงพลังอำนาจของกลุ่มชน แสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวหรือความเป็นเอกภาพของสังคม ดังนั้นศิลปินการแสดงพื้นบ้านจึงได้รับเชิญเป็นกรณีพิเศษ เช่น ศิลปินกาหลอ หนังตะลุง และมโนห์รา สมัยก่อนเจ้าภาพจะต้องนำสารับหมากพลูไปเชิญถึงบ้าน และตลอดเวลาที่ทำการแสดงจะได้รับการปรนนิบัติเลี้ยงดูจากเจ้าภาพเป็นอย่างดี

ยิ่งไปกว่านั้นศิลปินการแสดงพื้นบ้านยังแตกต่างจากบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะศิลปินประเภทการแสดงพื้นบ้านที่ต้องเข้าพิธีครอบครุ ถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากครุซึ่งเป็นวิญญาณบรรพบุรุษที่เคยเป็นครุศิลปินมาก่อน เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติที่ไม่มีตัวตนแต่เชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ สามารถให้คุ้มและให้โทษแก่สมาชิกในชุมชนได้ โดยเฉพาะหากศิลปินคนใดสามารถเป็นผู้นำในการทำพิธี

ไหว้ครุหมอบได้ จะได้รับการยกย่องนับถือและปฏิบัติต่อผู้นั้นเป็นพิเศษทั้งในฐานะที่เป็นทั้ง “ครูและหมอ” ผู้มีวิชาความรู้ และยังเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเป็นสื่อกลางเพื่อติดต่อระหว่างสมาชิกในชุมชนกับสิ่งเหนือธรรมชาติได้

ดังนั้น ภูมิปัญญาในการสร้างวิถีและพลังแห่งความเป็นโจรและศิลปิน ของชุมชน โลกภายในยุคสมัยนั้น จึงเป็นภูมิปัญญาที่เกิดด้วยเหตุปัจจัยทั้ง 3 หลัก คือทั้งภูมิปัญญาเพื่อความอยู่ได้ ภูมิปัญญาเพื่อความอยู่ดี และ ภูมิปัญญาเพื่อความอยู่เด่น ตามแนวคิดดังกล่าว

ทั้งนี้หากพิจารณาลึกลงไปถึงปัจจัยความต้องการพื้นฐานของมนุษย์แล้ว ภูมิปัญญาเพื่อความอยู่ได้ ภูมิปัญญาเพื่อความอยู่ดี และ ภูมิปัญญาเพื่อความอยู่เด่นดังกล่าว จะสัมพันธ์กับปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ ปัจจัยด้านการกิน ปัจจัยด้านกามรมณ์ และปัจจัยด้านความต้องการเกียรติยศ (ดูแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์และพลังของโจรและศิลปินหน้า 137)

ประการแรก ปัจจัยเกี่ยวกับ ความต้องการด้านการกิน ทั้งโจรและศิลปินต่างต้องการอาหารซึ่งเป็นปัจจัยหลักในหล่อเลี้ยงชีวิต เพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องตนเองและครอบครัว อันเป็นที่มาของ ภูมิปัญญาเพื่อความอยู่ได้ แต่วิธีการได้มาซึ่งอาหาร หรือทรัพย์สิน เงินทอง ที่จะนำไปแลกเปลี่ยนกับอาหาร ของโจรและศิลปินแตกต่างกัน โจรจะเลือกวิธีการใช้กำลังอำนาจ แข่งชิง ลักขโมย ปล้น จี้ หรือข่มขู่ ขณะที่ศิลปินใช้วิธีการให้ความสุขความบันเทิงแก่เจ้าของทรัพย์สินเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน

ประการที่สอง ปัจจัยเกี่ยวกับความต้องการด้านกามรมณ์ หรือความต้องการทางเพศ ซึ่งเป็นความต้องการทางชีวภาพที่ธรรมชาติสร้างสรรค้ขึ้นมา เพื่อให้มนุษย์ได้สืบทอดเผ่าพันธุ์ให้ดำรงอยู่ต่อไป หลังจากที่มนุษย์สามารถประคับประคองชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัยได้ในระดับหนึ่งแล้ว และอาจจะหมายรวมถึง ความอยากมี อยากได้ ความต้องการปรับชีวิตให้สะดวก สบาย และสุขสงบยิ่งขึ้น นอกเหนือจากความต้องการเพื่อความอยู่ได้ เพื่อความอยู่รอด อันเป็นระดับภูมิปัญญาเพื่อความอยู่ดี นั่นเอง โจรและศิลปินต่างมีความต้องการทางเพศในฐานะที่เป็นมนุษย์ปุถุชน ทั้งนี้แม้โจรและศิลปินจะได้รับการพิจารณาเป็นกรณีพิเศษในการเลือกคู่ เพราะสังคมต้องการผู้ที่สามารถหาเลี้ยงครอบครัวและปกป้องทรัพย์สิน ตามค่านิยมในยุคสมัยนั้นได้ แต่หากผู้หญิงที่ตนเองต้องการไม่เต็มใจ หรือมีครอบครัวแล้ว โจรก็จะใช้วิธีการที่จะได้มาด้วยการใช้กำลังอำนาจฉูดฉาด ช่วงชิงผู้หญิงเหล่านั้นมาเป็นของตนตามอำเภอใจ ขณะที่ศิลปินจะใช้เสน่ห์จากลีลาการแสดง และการเรียกร้อยคำพูด เพื่อหว่านล้อมและโน้มน้าวใจให้หลงใหลใคร่ติดตามมาเป็นคู่ครอง

ประการที่สาม ความต้องการด้านเกียรติยศหรือศักดิ์ศรี ของความเป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกคนรวมทั้งโจรและศิลปินต่างต้องการพื้นที่และอำนาจ เพื่อการดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีเกียรติยศและศักดิ์ศรี ทั้งทางด้านกายภาพและสถานะภาพ จึงต้องสร้างภูมิปัญญาเพื่อความอยู่เด่น ดังเช่น

ทางด้านกายภาพ โจร์ใช้ภูมิปัญญาในการได้มาซึ่งพื้นที่และอำนาจ เพื่อการดำรงอยู่และทำกินอย่างมีเกียรติยศและศักดิ์ศรี ด้วยวิธีการข่มขู่ทำให้คนกลัว แล้วใช้อำนาจเข้าไปยึดครองพื้นที่ของผู้อื่น ส่วนศิลปินใช้วิธีการเร่ร่อนไปพบปะ ไปแสดงในที่ต่างๆ เพื่อให้มีความสุขกับผู้คน ทำให้คนรัก ทุกหนทุกแห่งที่ศิลปินเหยียบย่างไปแสดง จึงเป็นการเข้าไปสร้างพื้นที่และอำนาจ ซึ่งนอกจากจุดมุ่งหมายเพื่อการดำรงอยู่และทำกินแล้ว ยังเป็นการแผ่เกียรติยศและศักดิ์ศรีให้กว้างไกลออกไปด้วย

ด้านสถานะภาพ ทั้งโจร์และศิลปินต่างต้องการสร้างสถานะภาพของตนเอง ให้เป็นที่ยอมรับแก่สังคม แต่โจร์ได้มาซึ่งสถานะภาพและเกียรติยศ ด้วยวิธีการยึดครองจากภายนอก โดยการใช้กำลังอำนาจตั้งตัวเป็นเจ้าพ่อ จนกระทั่งมีอิทธิพล มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับและเกรงกลัว จึงมีผู้เข้าไปคอยรับใช้ เพื่อหวังผลประโยชน์ตอบแทนมากกว่ายึดครองจากภายในใจของผู้คน ส่วนศิลปินจะใช้ความประทับใจหรือเสน่ห์แห่งการเป็นศิลปิน เพื่อเข้าไปยึดครองภายในหัวใจของผู้คน เป็นการรุกจากข้างในออกมาภายนอก

ปัจจุบันเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไป บ้านเมืองเจริญขึ้นมีถนนหนทาง รัฐบาลเข้าไปดูแลเอาใจใส่ได้ทั่วถึง สมาชิกในชุมชนมีอาชีพที่มั่นคงสุจริต มีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงดูครอบครัวและให้การศึกษาแก่บุตรหลานได้สูงขึ้น ไม่จำเป็นต้องดำเนินชีวิตตามเส้นทางเดิม และที่สำคัญ คือค่านิยมทางสังคมในการยกย่องนับถือโจร์ และยกย่องผู้กระทำผิดกฎหมายเปลี่ยนไป วิถีและพลังแห่งโจร์ที่เคยเรียนรู้ สั่งสม และสืบทอดต่อกันมาในชุมชนดั้งเดิม รวมทั้งวงจรการขโมยทรัพย์สิน วัว ควาย ก็ค่อยๆ หดความหมายและบทบาทหน้าที่ไป

ส่วนศิลปการแสดงพื้นบ้านแม้จะไม่ได้ได้รับความนิยมเช่นในอดีต และดูเหมือนว่าจะเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ไป เพราะปัจจุบันการได้รับเชิญไปแสดงแต่ละครั้งจะเป็นลักษณะของการแสดงเพื่อการอนุรักษ์ มากกว่าที่จะแสดงเป็นอาชีพอย่างจริงจังเช่นในอดีต แต่ศิลปการแสดงพื้นบ้านจะยังคงมีการสืบทอดแก่เยาวชนตลอดมา และมีการประกอบพิธีไหว้ครุหมอประจำปีทุกปี เพราะเคยปรากฏว่าลูกหลานมโนห์ราคนหนึ่งบนบานไว้เพื่อขอให้สอบเข้าตำรวจได้แล้วไม่มาแก้บน จึงถูกครุหมอลงโทษจนเสียชีวิต ต้องกลับมาทำพิธีไหว้เพื่อขอขมาครุหมอจึงหาย ความเชื่อเรื่องครุหมอจึงยังคงมีบทบาทหน้าที่ต่อไปในสังคม

อีกทั้งปัจจุบันชาวบ้านชุมชน โคกยางและชุมชนใกล้เคียง ได้ตระหนักรู้ เข้าใจและเห็นถึงคุณค่าของศิลปการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นสายรากของตนเองในอดีต จึงได้ร่วมมือกันอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปการแสดงพื้นบ้านดังกล่าวขึ้นมามีอีกครั้งหนึ่ง โดยศิลปินอาวุโสและคณะ ได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดวิชาและฝึกฝนให้กับเยาวชนในท้องถิ่นและนักเรียน นักศึกษา ที่ต้องการเรียนรู้ จนกระทั่งสามารถผลิต

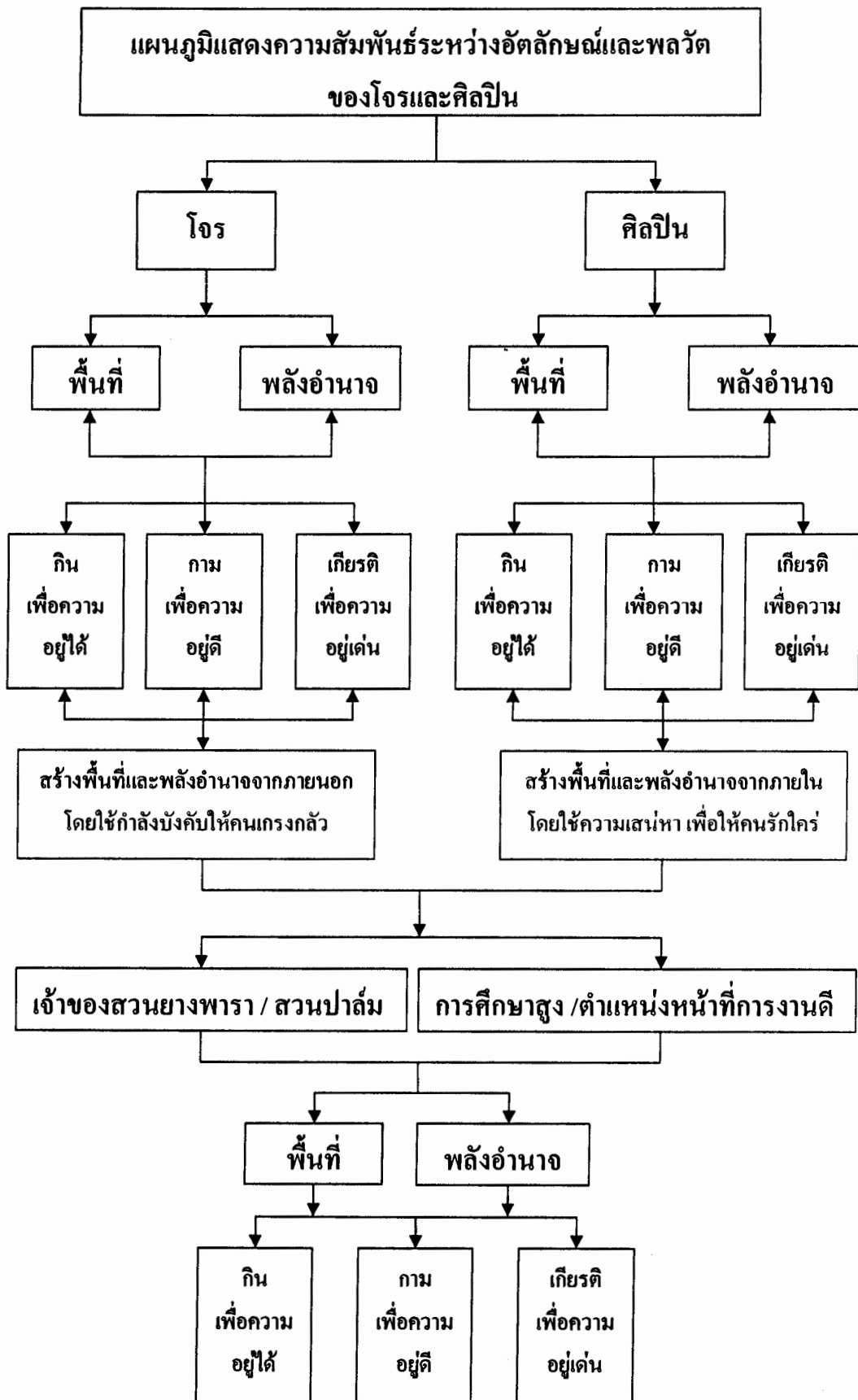
ศิลปินไปแล้วหลายรุ่นและได้นำลูกศิษย์เหล่านั้นไปแสดงตามเวทีต่างๆ ตามที่ได้รับเชิญเป็นที่รู้จักแพร่หลายทั้งในจังหวัดกระบี่และจังหวัดใกล้เคียง ยิ่งไปกว่านั้นคือครอบครัว นายตริก ปลอดภัย ได้ส่งลูกสาวซึ่งมีใจรักในด้านการแสดงไปเรียนนาฏศิลป์จนกระทั่งจบระดับปริญญาตรี แล้วกลับมาสืบทอดงานด้านการแสดงที่บ้าน ด้วยการเป็นแกนนำในการจัดตั้งคณะกรรมการแสดงพื้นบ้านในรูปแบบของธุรกิจ และชักชวนเยาวชนในชุมชนมาทำการฝึกซ้อม เพื่อรับงานแสดงตามสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดกระบี่และจังหวัดใกล้เคียง ในปัจจุบันวิถีและพลังของศิลปินในชุมชน โศกยางจึงยังคงอยู่กับอัตลักษณ์ของความเป็นศิลปินแม้รูปแบบ วิธีการนำเสนอ และวัตถุประสงค์จะเปลี่ยนไปจากอดีต ขณะที่อัตลักษณ์ของความเป็นโจรเป็นเพียงเรื่องราวในอดีต ที่เล่าขานกันอยู่ในปัจจุบัน และจะกลายเป็นตำนานไปในอนาคต

อย่างไรก็ตามวิถีและพลังของชุมชน โศกยางในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งยังคงมีศูนย์กลางอยู่ที่วัด เช่นงานเทศกาล วันสำคัญทางศาสนา งานศพ งานประเพณี และยังคงมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ดังที่สังเกตเห็นว่า ในแต่ละวันจะมีชาวบ้านมาเชิญผู้อาวุโสที่เป็นหมอหรือผู้รู้ทางไสยศาสตร์ ไปทำพิธีเกี่ยวกับเจ้าที่ เจ้าทาง และรักษาโรคที่เชื่อว่าเป็นอาการที่เกิดจากการ “ถูกเพท” หรือ “ถูกของ” แทบทุกวัน หรือหากลูกหลานบ้านใดมีอาการป่วย ซึ่งแพทย์แผนปัจจุบันรักษาไม่หายก็จะนำกลับมาหาหมอไสยศาสตร์ หมอดู โขกชะดาราสิ และทำขวัญเด็กก็ยังพอลากินอยู่ได้บ้าง ขณะที่สมาชิกอีกกลุ่มหนึ่ง คือกลุ่มวัยรุ่นปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเปลี่ยนไปให้ความสนใจกับการรวมตัวกันเพื่อจัดแข่งขันกีฬาหมู่บ้าน อันเป็นการแสดงถึงวิถี พลังอำนาจและความเป็นเอกภาพของคนรุ่นใหม่ในชุมชน โศกยาง มากกว่าที่จะสนใจเรื่องราวในอดีต

สำหรับอัตลักษณ์ หรือภาพลักษณ์ของชาวชุมชน โศกยาง จากทัศนคติของบุคคลภายนอก ส่วนหนึ่งยังคงจดจำเรื่องราวของโจรในชุมชน โศกยางและชุมชนใกล้เคียงในอดีตได้ แต่แยกแยะได้ว่าเป็นเรื่องของอดีต ขณะที่อัตลักษณ์ หรือภาพลักษณ์ ความเป็นศิลปินของชุมชน โศกยาง ยังคงเป็นที่รู้จักสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชน โศกยาง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถบ่งชี้ถึงแนวโน้มในอนาคตได้ว่า สำหรับชาวชุมชน โศกยางแล้ว ศิลปการแสดงพื้นบ้าน โดยเฉพาะมโนห์รา และลิเกป่า จะยังคงสืบเนื่องต่อไปอีกระยะหนึ่ง ครอบงำที่ยังคงมีการเรียนรู้ สืบทอด และส่งผ่านไปยังเยาวชนรุ่นต่อๆ ไป เช่นที่ยังคงปรากฏให้เห็นและเป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมไปถึงความเชื่อเรื่องครุหมอลีลปินและความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ก็ยังคงสืบเนื่องต่อไปอีกระยะหนึ่งเช่นกัน จนกว่าครุหมอ ผู้เฒ่าผู้แก่ในรุ่นปัจจุบันล้มหายตายจากไป และไม่มีผู้สืบทอดวิชาที่สามารถประกอบพิธีกรรมได้อีกต่อไป

ส่วนอัตลักษณ์ของความเป็นโจร รวมทั้งวิถีและพลังแห่งความเป็นโจรจะสูญสลายไป พร้อมกับความเชื่อและค่านิยมในการยกย่องนับถือโจร แม้จะยังคงมีการขโมยอยู่บ้าง แต่เป็นลักษณะปัจเจกชนมากกว่าอัตลักษณ์ของชุมชนเช่นในอดีต ทั้งนี้จากการสอบถามทัศนคติของชาวชุมชนโคกยางในปัจจุบัน เกี่ยวกับความภูมิใจในความเป็นตัวตนของตนเองและชุมชน สามารถบ่งชี้ถึงแนวโน้มในอนาคตได้ว่า อัตลักษณ์ที่ชาวชุมชนโคกยางอยากจะมี อยากจะได้ อยากจะเป็นนั้น นอกจากจะยังต้องการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของความเป็นหมู่บ้านศิลปินโดยภาพรวม และยังคงมีความสมานฉันท์กันภายในชุมชนแล้ว อัตลักษณ์ของชุมชนโคกยางในอนาคตจะมีลักษณะที่เป็นปัจเจกชนมากขึ้น โดยมุ่งแสดงตัวตนของแต่ละครอบครัว ด้วยปริมาณที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์เข้าครอบครองเพื่อทำสวนยางพาราและสวนปาล์ม ซึ่งปัจจุบันภายในชุมชนไม่มีที่ดินว่างเปล่าให้ใครเข้าไปครอบครองได้อีกแล้ว ต้องไปซื้อที่ดินในชุมชนอื่นเพื่อขยายพื้นที่สวนออกไป ทั้งนี้การได้เป็นเจ้าของสวนยางพาราหรือสวนปาล์มจำนวนมากขึ้น หมายถึงการมี “ลูกน้อง” ช่วยตัดยาง หรือดูแลสวนปาล์มมากขึ้นด้วย “ลูกน้อง” จึงเป็นหนทางที่จะเสริมให้สถานะภาพของตนเองสูงขึ้น เป็น “ลูกพี่” หรือ “เฒ่าแก่” (เป็นคำขี้มจากภาษาจีน หมายถึงเจ้าของกิจการ หรือนายทุน) การได้เป็นเจ้าของสวนยางพาราจึงเป็นการสร้างพลังอำนาจ “เพื่อความอยู่ได้ เพื่อความอยู่ดี และเพื่อความอยู่เด่น” ทำนองเดียวกับการสร้างอัตลักษณ์ของการเป็นโจรและศิลปินแต่รูปแบบเปลี่ยนไปด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ส่วนตัวตนอีกด้านหนึ่งของแต่ละครอบครัว ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาและตำแหน่งหน้าที่การงานของลูกหลานและญาติพี่น้องที่ใกล้ชิด เพราะหมายถึงความมีหน้ามีตาของวงศ์ตระกูล มีเงินเดือนประจำที่จะเลี้ยงดูครอบครัวได้ดี ความมีอำนาจบารมีสามารถฝากลูกหลานและคนใกล้ชิดเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง หรือฝากเข้าทำงานในตำแหน่งหน้าที่ที่ดีๆ สืบทอดต่อกันไป อันเป็นโอกาสที่จะแสดงถึงพลังอำนาจของตนเอง ของครอบครัวและของวงศ์ตระกูลต่อสังคม และยังเป็นการสร้างเครือข่ายพลังอำนาจอีกด้วย ระดับการศึกษาและตำแหน่งหน้าที่การงาน จึงหมายถึง อัตลักษณ์ใหม่ที่สร้างขึ้นเพื่อนำพาครอบครัวให้ “อยู่ได้ อยู่ดี และอยู่เด่น” ในสังคมปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตอีกระยะหนึ่ง จนกว่าจะหมดบทบาทหน้าที่ไปและมีอัตลักษณ์ใหม่เข้ามาแทนที่

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ชุมชนโคกยางในอดีต เป็นถิ่นทุรกันดารที่ผู้คนต่างถิ่นเข้าไปบุกเบิกป่าหาที่ทำกิน เป็นทางผ่าน และเป็นแหล่งชงชุมโจรผู้ร้ายจนเป็นที่เลื่องลือ ขณะเดียวกันชุมชนโคกยางยังได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้านศิลปินที่มีศิลปินหลากหลายประเภท โดยเฉพาะศิลปินพื้นบ้านประเภทการแสดง อาทิ ลิเกป่า มโนห์รา หนังตะลุง ศิลปินบางคนเป็นโจรด้วย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “พลวัตวัฒนธรรมโจรในหมู่บ้านศิลปินกับอัตลักษณ์และวิถีชีวิต ของชุมชนโคกยาง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่” ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะหาคำตอบว่า ในชุมชนเดียวกันในคนๆ เดียวกัน เป็นโจรผู้ร้ายที่สร้างความทุกข์ให้กับผู้คนด้วย เป็นศิลปินที่ให้ความสุข ความบันเทิงแก่ผู้คนด้วยเป็นได้อย่างไร มีวิถีและพลังอะไรที่อยู่เบื้องหลังการขับเคลื่อนของชุมชนให้เป็นไปเช่นนั้น มีค่านิยม ทศนคติ และวิถีชีวิตที่สอดคล้องและขัดแย้งกันหรือไม่ อย่างไร และด้วยกาลเวลาที่เปลี่ยนผ่าน ชุมชนดังกล่าวมีพลวัตวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตไปในทิศทางใด โดยศึกษาผ่านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโคกยาง ประวัติและที่มาของวัฒนธรรมโจรและศิลปิน อัตลักษณ์ของชุมชนโคกยางในสถานะภาพชุมชนโจร อัตลักษณ์ของชุมชนโคกยางในสถานะภาพหมู่บ้านศิลปิน วิถีและพลังที่อยู่เบื้องหลัง และปัจจัยที่เชื่อมโยงความเป็นโจรและศิลปิน และพลวัตการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชุมชนโคกยาง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงมานุษยวิทยา โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก ศึกษาข้อมูลบางส่วนที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ ส่วนที่สอง เป็นการศึกษาภาคสนามโดยวิธีการสังเกตขณะมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ (Participant Observation) วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) และสัมภาษณ์ทัศนคติที่มีต่อวัฒนธรรมโจร และศิลปิน และที่สำคัญคือความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ชื่อ และนามสกุลจริง ในการเขียนรายงานการวิจัยในครั้งนี้

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ในอดีตก่อนที่จะมีการตั้งชุมชนพื้นที่บริเวณชุมชนโคกยางและสภาพแวดล้อมโดยรอบ ซึ่งเป็นเขตรอยต่อจังหวัดนครศรีธรรมราช กระบี่ และตรัง ยังเป็นป่ารกทึบเต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิดไม่มีถนนหนทางมีเพียงทางเดินเท้าของผู้คน ต่อมาผู้คนจากเขตพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงได้อพยพโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานบุกเบิกป่าทำมาหากิน เริ่มจากชาวนครศรีธรรมราชทยอยกันเข้ามาทางสินปุน บางฝั่ง พรุเดียว พรุเตย โคกยาง คลองเสียดเส้นทางหนึ่ง อีกเส้นทางหนึ่ง ผ่านลำทับ พรุคินนา คลองท่อม บางฝั่ง โดยมีจุดหมายปลายทางที่บริเวณชุมชนปกาสัย ซึ่ง

เป็นบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ มีเส้นทางออกทะเลได้ โลกยางจึงเป็นทางผ่านไปมาของผู้คน ต่อมาเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชได้เกณฑ์ผู้คนให้เข้ามาตั้งเพนียดคล้องช้างที่ปกาสัย และทำนารวมในบริเวณที่เรียกว่านาหลวง เมื่อผู้คนมากขึ้นชุมชนใหญ่ขึ้น จึงได้รับการยกฐานะเป็นแขวงเมืองปกาสัย ขึ้นตรงต่อจังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อมาเมื่อบริเวณชุมชนปกาสัยมีผู้คนหนาแน่น พื้นที่ถูกจับจองทำไร่ ทำนา ทำสวน จนไม่มีพื้นที่ว่างให้กับพวกที่เข้ามาใหม่ ชุมชนจึงเริ่มขยายออกไปบริเวณรอบนอก บริเวณชุมชนบ้านท่าหนู่น พรุเตียว พรุเตย คลองเสียด บางฝั่ง จนกระทั่งถึงเขตชุมชนโลกยาง ผู้คนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน นอกจากต้องการที่ดินทำกินแล้ว ยังอพยพเข้ามาด้วยเหตุปัจจัยที่แตกต่างกันไป

ผู้คนที่อพยพเข้ามาอาศัยในชุมชนโลกยางยุคแรกๆ จึงมีความหลากหลาย มีทั้งโจรและศิลปินประเภทต่างๆ รวมทั้ง หมอพื้นบ้าน หมอไสยศาสตร์ ฯลฯ ดังที่ได้นำเสนอไว้ในเบื้องต้น ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า ในความหลากหลายดังกล่าวไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาต่อการดำรงอยู่ร่วมกันแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้าม ทุกสายตระกูลที่เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนโลกยางได้นำเอาความหลากหลายเหล่านั้นมาประสานประโยชน์ร่วมกัน โดยอาศัยทุนทางสังคมที่มีความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทรต่อกัน การพึ่งพาอาศัยกันซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานของความเป็นเครือญาติทั้งโดยสายเลือดและการแต่งงานเวียนกันไปในชุมชนเดียวกัน จนกระทั่งสามารถสร้างวิถีและพลังของชุมชนขึ้นมาตอบสนองความต้องการพื้นฐานซึ่งมีอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี

วิถีโจรและศิลปินการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่ชาวชุมชนโลกยางเลือกสรรมาเป็นวิถีและพลังเพื่อใช้ในการต่อสู้กับสภาพแวดล้อมและสังคมในยุคสมัยนั้น นับเป็นภูมิปัญญาที่ชาวชุมชนโลกยางสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อความอยู่รอด อยู่ดี และอยู่เด่นอย่างแท้จริง และหากวิเคราะห์ตามปัจจัยความต้องการพื้นฐานของมนุษย์แล้ว จะสัมพันธ์กับปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ ปัจจัยด้านการกิน ด้านการมรณัม และความต้องการเกียรติยศ

เมื่อกาลเวลาผ่านไปสภาพแวดล้อมทางสังคมก็เปลี่ยนไปด้วยอย่างเป็นพลวัต ทั้งด้วยเหตุปัจจัยจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสังคมภายนอกชุมชน เหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเอง และจากการเข้ามาของเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้แก่ ปัจจัยด้านที่ดิน การตัดถนนเข้าไปในชุมชน ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ปัจจัยด้านการนำเข้ารถแทรกเตอร์และเทคโนโลยีอื่นๆ ปัจจัยด้านการศึกษา ตลอดจนปัจจัยด้านการนำไฟฟ้าและโทรทัศน์เข้าไป

ปัจจุบันแม้ร่องรอยของวัฒนธรรมโจรในอดีต ยังคงหลงเหลือให้พบเห็น หรือเล่าขานเป็นตำนานกันอยู่บ้าง แต่ในความเป็นจริงแล้ว ค่านิยมความเชื่อและทัศนคติของผู้คนเปลี่ยนไป สภาพสังคมในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยให้ผู้คนระดับชาวบ้านดังเช่นชาวชุมชนโลกยาง หรือชาวบ้านทุกหนแห่ง ซึ่งมีเพียงภูมิปัญญา ความกล้า และความทำทหายอย่างในอดีต รอคพันจากเงื้อมมือของกฎหมาย หรือ

เติบโตขึ้นมาอิทธิพลในสังคมเทียบเท่ากับโจรในเครื่องแบบ ที่เรียกว่า “โจรมีสึ” หรือโจรที่มีฐานอำนาจทางการเมืองรองรับได้ จะมีก็เพียงการลักเล็กขโมยน้อยเพื่อปากท้องหรือความค่นองของวัยรุ่น ซึ่งเป็นลักษณะของปัจเจกชน ไม่ใช่โจรที่มีพื้นที่ มีค่านิยม ความเชื่อมาเกื้อหนุนวิถีและพลัง ไม่ใช่โจรที่เชื่อฟังหัวหน้า ถือสัจจะ และมีจรรยาโจรเป็นกลไกควบคุมอีกต่อไป

ขณะเดียวกันหน่วยงานทางวัฒนธรรม ตลอดจนศิลปินอาวุโสในชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียง ได้พยายามส่งเสริมศิลปการแสดงพื้นบ้านด้วยวิธีการถ่ายทอดให้กับเยาวชนรุ่นลูก รุ่นหลาน เพื่อหวังจะอนุรักษ์มรดกด้านการแสดงพื้นบ้านที่ตกทอดมาจนถึงทุกวันนี้ไว้ ให้ยังยืนสืบต่อไปในภายภาคหน้า แม้ว่าสภาพสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจะถูกครอบงำด้วยกระแสวัฒนธรรมทางวัฒนธรรมกระแสที่แหบไม่มีที่ว่างภายในใจ สำหรับรองรับวัฒนธรรมทางด้านจิตใจเลย แต่น่าจะเป็นตัวบ่งชี้ได้ว่า ในอนาคตแม้วัฒนธรรมโจรจะสูญสลายไป และสังคมภายนอกจะไม่มีพื้นที่และพลังอำนาจให้ศิลปินพื้นบ้านดำรงอยู่อย่างในอดีต แต่ศิลปการแสดงพื้นบ้านจะยังคงอยู่ต่อไปอีกระยะหนึ่ง トラบเท่าที่ชุมชนยังคงตระหนักรู้ ให้คุณค่า และมีผู้สืบทอด

ข้อเสนอแนะ

ประการแรก จากการศึกษาวิจัยได้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนโคกยางตลอดระยะเวลาอันตั้งแต่ก่อนทำการวิจัยและขณะทำการศึกษาก็เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเขียนรายงานผลการวิจัย ทำให้ได้ข้อคิดและข้อเสนอแนะว่า แม้ชุมชนโคกยางในอดีตจะมีอัตลักษณ์ของความเป็นโจร ซึ่งปัจจุบันเป็นทัศนคติในเชิงลบ แต่ลูกหลานชาวชุมชนโคกยางควรภูมิใจว่า ด้วยการเสียดสละของบรรพบุรุษ ด้วยภูมิปัญญาในการปรับตัวเพื่อปกป้องทรัพย์สินและชีวิตให้อยู่รอด ในสภาพแวดล้อมทางสังคมและสถานการณ์เช่นนั้น ในยุคสมัยนั้น ส่งผลให้สามารถดำรงสถานะภาพของชุมชนไว้ได้จนถึงปัจจุบัน และควรภูมิใจว่า ในที่สุดแล้วบรรพบุรุษของพวกเขาเลือกที่จะเลิกวิถีแห่งโจรเพื่ออนาคตของลูกหลาน และสามารถใช้ภูมิปัญญาและแรงกายแรงใจในการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ใหม่ของชุมชน ให้กลายเป็นชาวสวนยางและสวนปาล์มได้สำเร็จ ขณะเดียวกันบรรพบุรุษพวกเขาก็ได้ใช้ภูมิปัญญาอันชาญฉลาดในการเลือกที่จะสืบทอดวิถีแห่งศิลปินพื้นบ้าน จนกระทั่งสามารถส่งผ่านมาถึงลูกหลานในปัจจุบัน และด้วยเหตุนี้ลูกหลานชาวชุมชนโคกยางจึงควรภูมิใจ และพร้อมใจกัน เรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบทอดศิลปการแสดงพื้นบ้านอันเป็นมรดกที่มีค่ายิ่ง เพื่อส่งผ่านไปยังลูกหลานในอนาคตต่อไป

ประการที่สอง ศิลปินพื้นบ้านในชุมชนโคกยางและชุมชนใกล้เคียงควรจะได้รับ การสนับสนุนอย่างจริงจังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในการอนุรักษ์ เผยแพร่ และสืบทอดศิลปะพื้นบ้านอันเป็นวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ในทุกสาขา ทุกชุมชน ให้คงไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ ของชุมชนทั่วทุกภาคของไทย ซึ่งนอกจากจะเป็นมรดกตกทอดไปยังลูกหลานชาวไทยในอนาคตแล้ว ยังจะส่งผลให้ชุมชนและประเทศชาติสามารถทำรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกด้วย

บรรณานุกรม

กราย พัฒนจันทร์ (กลีน คงเหมือนเพชร รวบรวม)

2537 นิราศเสียด. กระบี่ : โรงพิมพ์ไชยวัฒน์ . 22 หน้า

กลีน คงเหมือนเพชร

2534 ข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดกระบี่. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกระบี่, เอกสาร โรเนียว

กลีน คงเหมือนเพชร

2540 หนังกาย พัฒนจันทร์ กับการสร้างสรรค์วรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดกระบี่. กระบี่ : กระบี่ก็อปปีเซ็นเตอร์ 205 หน้า

กลีน คงเหมือนเพชร

2541 สังคมและวัฒนธรรมจังหวัดกระบี่. กระบี่ : รุ่งโรจน์การพิมพ์ 182 หน้า

กลีน คงเหมือนเพชร

2542 มหกรรมวัฒนธรรมแห่งชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 14. กระบี่ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติร่วมกับจังหวัดกระบี่ . 280 หน้า

กลีน คงเหมือนเพชร

2543 รองเจ้าพิงทะเลอันดามัน : เนื้อหา รูปแบบและการสืบสานทางวัฒนธรรม.

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

กลีน คงเหมือนเพชร

2547 “โจรลักควาย ค่านิยมนักเลงลูกทุ่งภาคใต้” วารสารแลใต้. ฉ.109 พ.ค.-มิ.ย. หน้า 13-20

งามพิศ สัตย์สรวง

2534 หลักมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.

ฉลาดชาย ระมิตานนท์

2527 ผีเจ้านาย. เชียงใหม่ : พายัพออฟเซตปริ้นท์. หน้า 34-35

จำเริญ แสงดวงแข

2542 สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 5 ,กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทยธนาคารไทยพาณิชย์ หน้า 2166

ทองใบ กาญจนดิลก

มปพ. เอกสารอัดสำเนา

นียบพรรณ วรรณศิริ

2540 มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บุญธวัช บุญเจือ

2545 เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง “คนเก็บของเก่า : กลไกการนำขยะเข้าสู่ระบบการผลิตใหม่และการหมุนเวียนใช้ใหม่” -ณ. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
หน้า 26

ประมวล มณีรัตน์

2537 “โจรพิทลุง : กรณีตำนานโจรแห่งตำบลคอนทราย ความแรงของลมฝนย่อยเกี่ยวกับเมฆหมอก แห่งฤดูกาล” วารสารทักษิณคดี 4 (1) มิถุนายน-กันยายน , หน้า 55-98

พิศิษฐ์ คุณวโรตม์

2545 เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง “อัตลักษณ์ และกระบวนการต่อสู้เพื่อชีวิตของผู้ติด HIV.” ณ. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ภิญโญ จิตธรรม

2542 สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้. เล่ม 17 ,กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย
ธนาคารไทยพานิช

มูลนิธิทักษิณคดีศึกษา

2544 รายงานราชการมณฑลนครศรีธรรมราช. (10 มิถุนายน รศ. 113- 5 ตุลาคม รศ. 129) 163 หน้า

ยศ สันตสมบัติ

2545 เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง “สิทธิชุมชน” ณ. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

เขาวนุช เวศร์ภาค

2545 เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง “วาทะกรรมความรู้ในการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น” ณ. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ราชบัณฑิตสถาน

- 2545 พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ.2542 กรุงเทพฯ : นามมีบุคส์พับลิเคชั่น
1,488 หน้า

ล้อม เพ็งแก้ว

- 2537 “ชุมชนบ้านคอนทราย : รุ่งคอนทราย และคำหัวแพร” วารสารทักษิณคดี. ปีที่ 4 ฉ.
มิ.ย.- ก.ย. หน้า 40

วีระ แสงเพชร

- ม.ป.ป. ภูมิปัญญาการปราบปรามของ พล.ต.ต. ชุนพันธ์รักษาราชเดชและพลวัตวัฒนธรรม
ภาคใต้กับการพัฒนา งานวิจัยโครงการเมธีอาวโส

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกระบี่

- 2534 ข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดกระบี่. เล่มที่ 1. เอกสารโรเนียว.

ส. สีใหม่

- 2546 อภินิหาร บัวเครา. เอกสารโรเนียว 41 หน้า

สมเจตนา มณีโมไนย

- 2532 “ความเสื่อมศีลธรรมและวัฒนธรรมชุมชน : ตัวเร่งการขาดดุลภาวะทางธรรมชาติ
อันนำไปสู่ความล่มสลายของระบบนิเวศน์ กับแนวทางพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้
(กรณีจังหวัดตรัง) เอกสารเสนอในที่ประชุมสัมมนาปัญหานิเวศน์วิทยากับแนวทาง
พัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้ ณ. โรงแรมธรรมรินทร์ จังหวัดตรัง

สมเจตนา มณีโมไนย

- 2537 “วัฒนธรรมโจรที่ปรากฏในท้องถิ่นภาคใต้” วารสารทักษิณคดี. ปีที่ 4 ฉ. 1 มิ.ย. -ก.ย.
หน้า15-29

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข

- 2536 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม : แนวทางการศึกษาวิเคราะห์และ
วางแผน. ขอนแก่น: หจก. โรงพิมพ์คลังน่านาวิทยา

สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง

- 2548 เอกสารอัดสำเนา

- สุจิตต์ วงษ์เทศ
2535 “กิน จี๊ ปี่ นอน ก็เป็นวัฒนธรรม” ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 1 ฉบับที่ 8 มิถุนายน
หน้า 20 – 21.
- สุพัตรา สุภาพ
2531 สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 10 , กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพัตรา สุภาพ
2520 สังคมและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 , กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช
- สุวิวงศ์ พงไพบูลย์
2529 สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้. เล่ม 4 สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา
หน้า 1728-1729
- สุวิวงศ์ พงไพบูลย์
2547 ทางสายวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ 240 หน้า
- สุวณี สุวรรณวิจน์.
2535 สังคมศึกษา 1. กรุงเทพฯ : แม็ค.
- วรรณิ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน
2526 การเล่นเกมของเด็กบ้านกลาง. เอกสารทางวิชาการหมายเลข 2 / 017 กรุงเทพฯ : มูลนิธิ
โครงการ ดำรงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
- อาภรณ์ อุกฤษณ์
2532 พิธีลอยเรือ : ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชาวเล กรณีศึกษาชุมชนบ้าน
หัวแหลม เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร
- อาภรณ์ อุกฤษณ์
2546 เอกสารประกอบการสอนวิชาพื้นฐานวัฒนธรรมไทย. หน่วยการเรียนรู้ 5 เอกสาร
อัดสำเนา.
- อำเภอเน็อคลอง
2547 ข้อมูลอำเภอเน็อคลอง. เอกสารอัดสำเนา.

อุคม หนูทอง

- 2529 **สาทรกรรมวัฒนธรรมภาคใต้**. เล่ม 10 สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา
หน้า 3926-3940

อุคม หนูทอง

- 2542 **สาทรกรรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้**. เล่ม 8 ,กรุงเทพฯ : มูลนิธิสาทรกรรมวัฒนธรรมไทย
ธนาคารไทยพานิช หน้า 3871-3904

อุคม หนูทอง

- 2542 **สาทรกรรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้**. เล่ม 17 ,กรุงเทพฯ : มูลนิธิสาทรกรรมวัฒนธรรมไทย
ธนาคารไทยพานิช หน้า 8220-8222

อุบลศรี อรรถพันธ์

- 2542 **สาทรกรรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้**. เล่ม 1 ,กรุงเทพฯ : มูลนิธิสาทรกรรมวัฒนธรรมไทย
ธนาคารไทยพานิช หน้า 386-391

Hault, Thomas Ford

- 1969 **Dictionary of Modern Socioloty**. New Jesey : Littlefild, Adams & co.

Levi-Strauss, Claude

- 1963 **Structural Anthopology**. New york : Basic book

Taggart, James M.

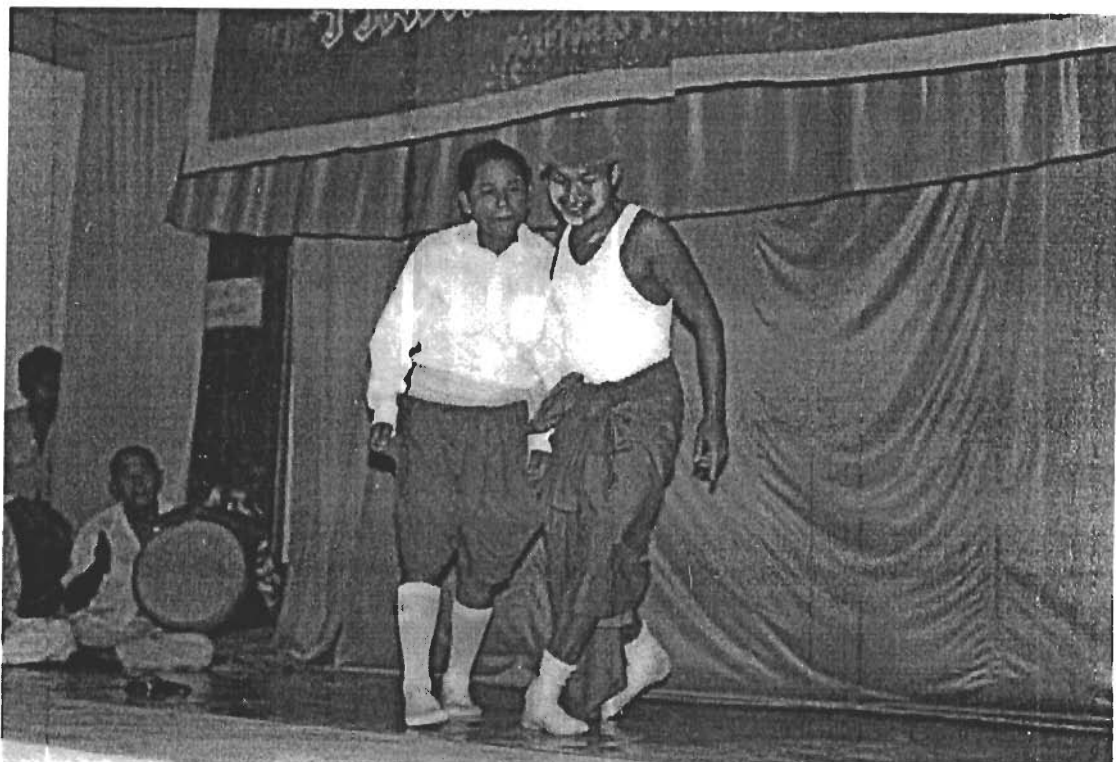
- 1982 "Animal Metaphors in Spanish and Mexican Oral Tradition," **Journal of American Folklore**. PP. 280-303

บุคลากรกรม

นายตรีภ	พลอดฤทธิ์	อายุ 71 ปี	42 ม. 2	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นางจาบ	พลอดฤทธิ์	อายุ 71 ปี	42 ม. 2	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นายกอบ	มณีอ่อน	อายุ 64 ปี	92 ม. 7	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นายสมพร	ช่วยรอด	อายุ 58 ปี	173 ม. 6	ต. ปกาสัย	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นางเรืองยศ	ทองทิพย์	อายุ 43 ปี	18 ม. 7	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นางมณี	ธรรมทักษ์	อายุ 58 ปี	18 ม. 7	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นายบุญ	ทองทิพย์	อายุ 90 ปี	18 ม. 7	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นายไว	ทองทิพย์	อายุ 60 ปี	36 ม. 4	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นายวิสุทธิ	ศรีงาม	อายุ 48 ปี	60 ม. 4	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นายเพชร	นบนอบ	อายุ 76 ปี	92 ม. 2	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นางฉลวย	โรจนเมธากุล	อายุ 65 ปี	66 ม. 6	ต. ปกาสัย	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นายขรรยง	แก้วใหญ่	อายุ 52 ปี	105/2	ถ.ศรีตรัง	ต. กระบี่ใหญ่	อ.เมือง
นายรวบ	แก้วทิพย์	อายุ 61 ปี	47 ม. 2	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นายศุภชัย	สังข์คำ	อายุ 32 ปี	27 ม. 4	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นายจรัส	ทองทิพย์	อายุ 52 ปี	18 ม. 7	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นายเลอพงษ์	เอ่งฉ้วน	อายุ 69 ปี	82 ม. 4	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นายวินิจ	ไชยบุญ	อายุ 77 ปี	48 ม. 4	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นายเอียด	สิงห์ชู	อายุ 70 ปี	39 ม. 4	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นายวินัย	ทองทิพย์	อายุ 52 ปี	212 ม. 6	ต.เหนือคลอง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่
นายวัง	แก้วโลก	อายุ 57 ปี	14 ม. 2	ต.โคกยาง	อ.เหนือคลอง	จ.กระบี่

๑๓๑

(หมายเหตุ ผู้ให้สัมภาษณ์ทัศนคติอีกประมาณ 70 คน)

การแสดงลิเกป่า คณะรวมมิตรบ้านเทิงศิลป์
ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ของชุมชนโคกยาง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

การเล่นดนตรีประกอบการแสดงมโนห์ราและลิเกป่า
ของชุมชนโคกยาง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

ส่วนหนึ่งของเยาวชนผู้สืบทอดศิลปะการแสดงมโนห์รา ชุมชนโคกยาง

การฝึกรำโนห์ราให้กับเยาวชนในชุมชนโคกยาง

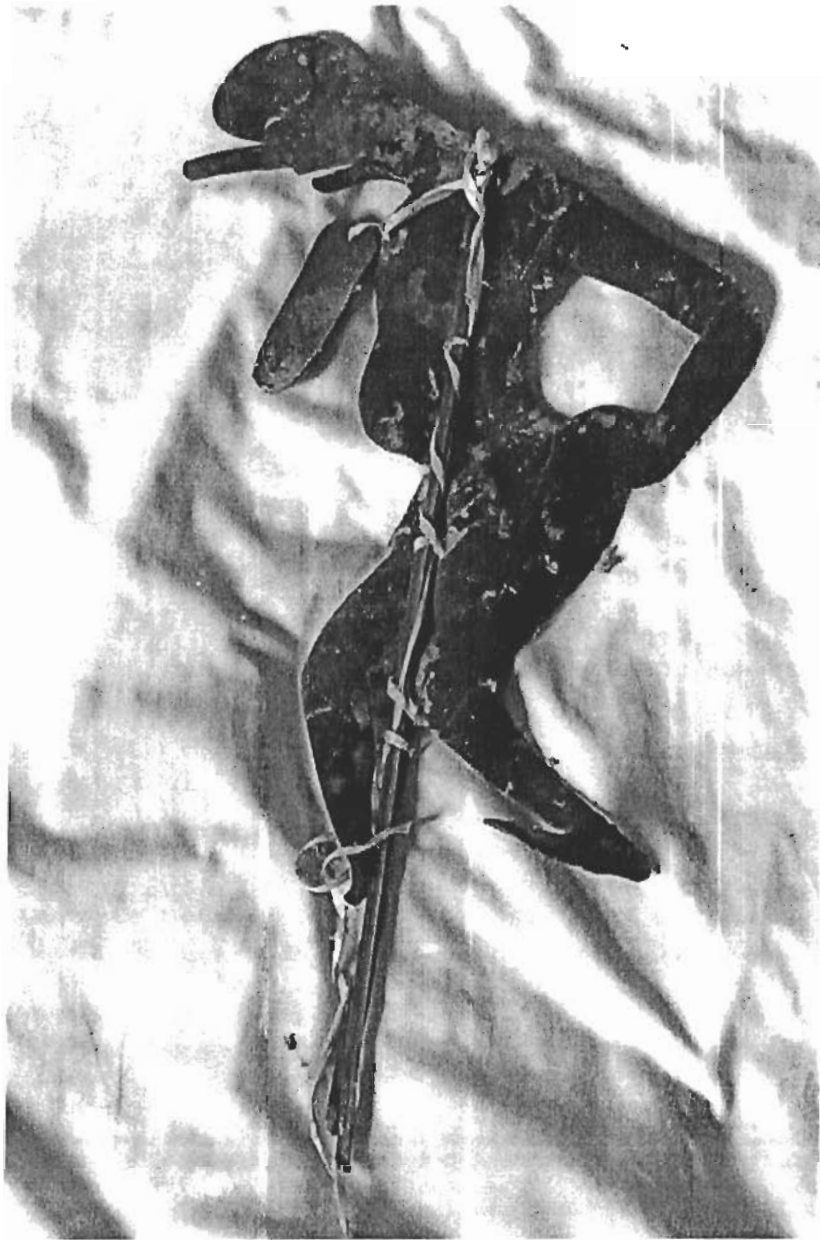
นายตริก ปลอดฤทธิ์ และนายวัง แก้วโลก เป็นวิทยากรฝึกการแสดงติเกป่าให้กับ
 นักศึกษาสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตกระบี่ ณ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกระบี่

นายตริก ปลอดฤทธิ์ เป็นวิทยากรฝึกการแสดงลิเกป่าให้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านควนเกาะจัน ตำบลโคกยาง จังหวัดกระบี่ เพื่อสืบทอดการแสดงพื้นบ้าน

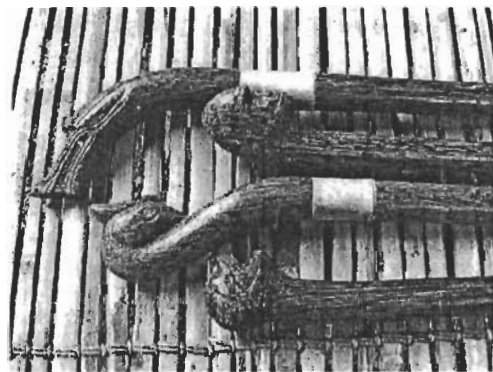
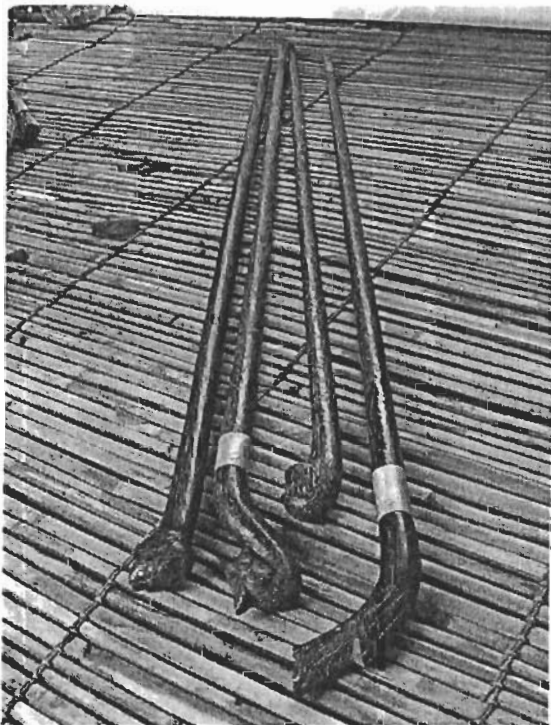
คณะลิเกป่ารวมมิตรบ้านเทิงศิลป์ ชุมชนโคกยาง
เดินทางไปแสดงต่างถิ่น

“ไอ้หอย”

ตัวหนังตะลุงที่เคยโด่งดังในอดีต

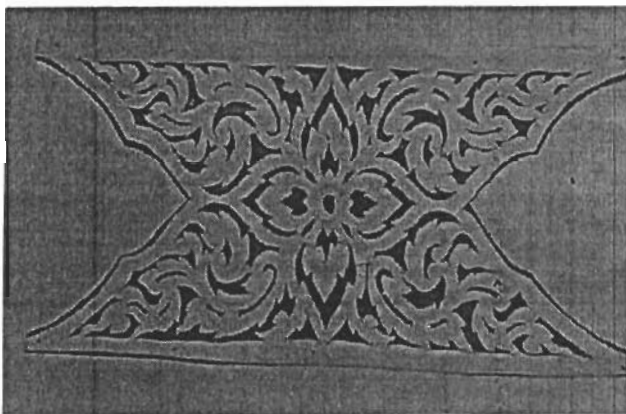
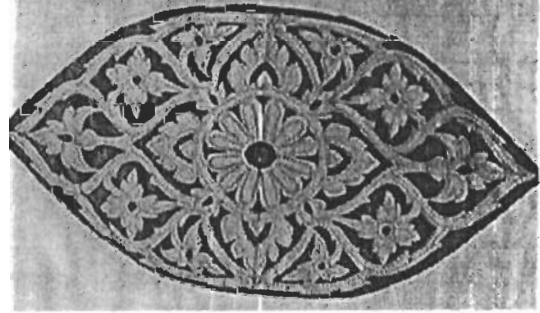
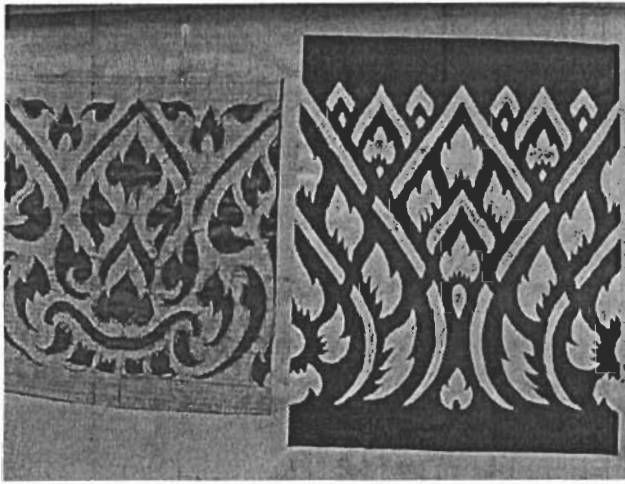
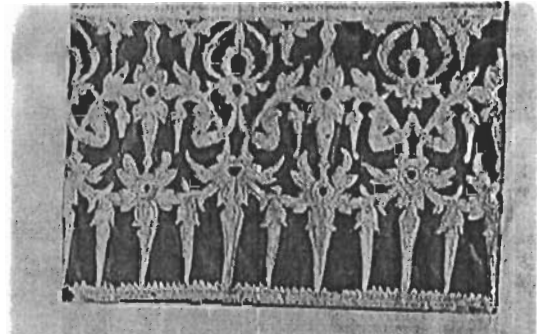
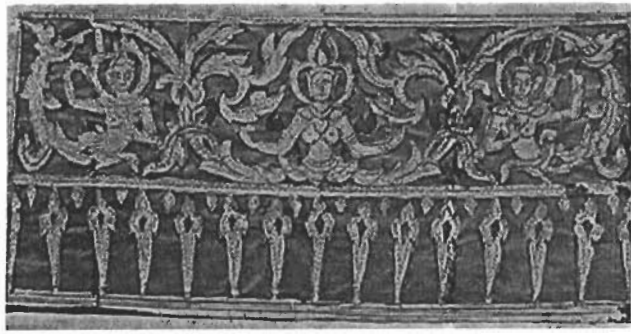
เป็นมรดกตกทอดและกลายเป็นรูปเคารพของชาวชุมชนโคกยางในปัจจุบัน

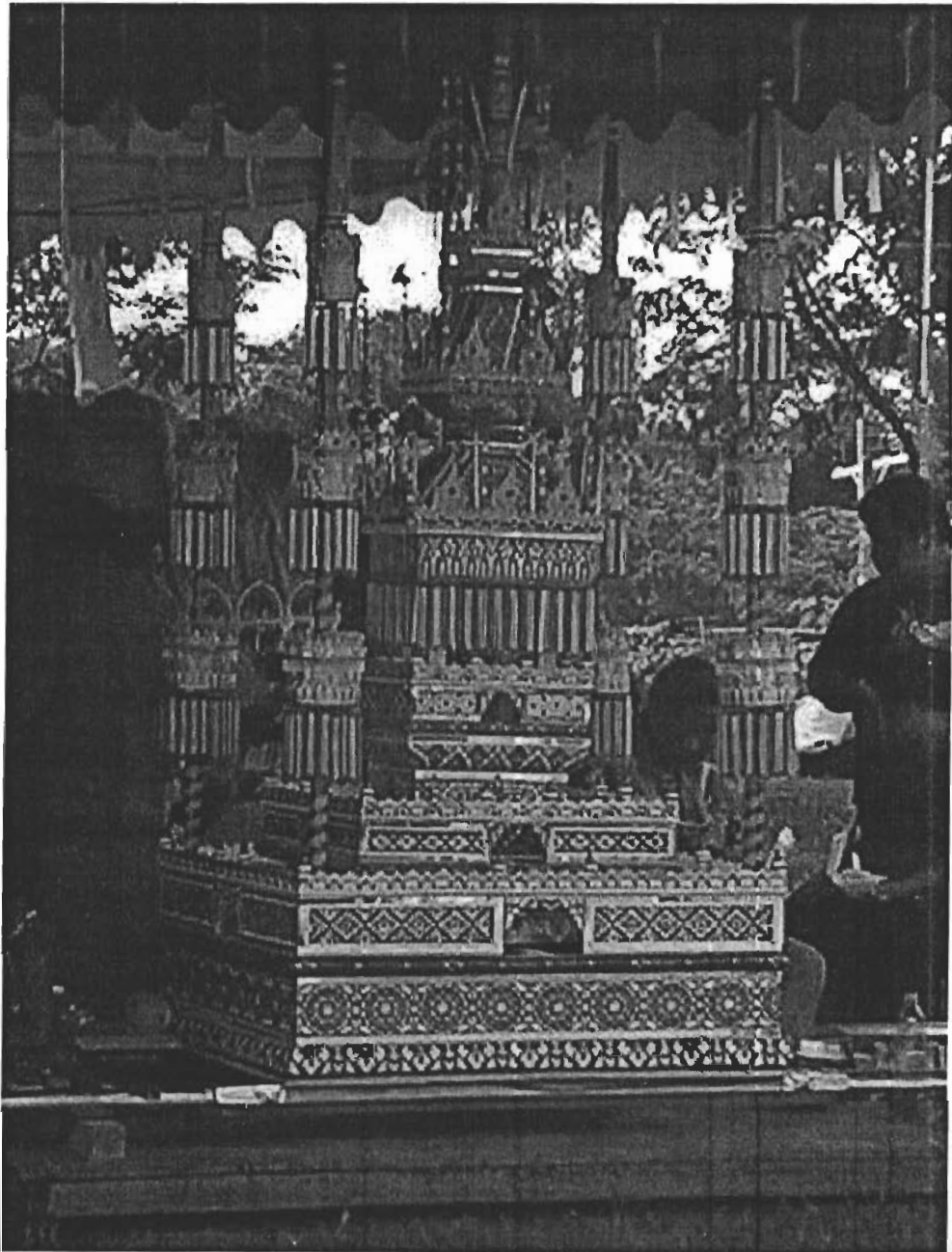
นายบุญ ทงทิพย์ ศิลปินประเภทหัตถกรรมและหมอพื้นบ้าน
ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวชุมชนโคกยาง

การทอผ้า เคยเป็นอาชีพหนึ่งของชาวมุขชนโคกยางในอดีต
ปัจจุบันล้มเลิกไปเพราะขาดแหล่งวัตถุดิบ

“กนกกลายไทย” ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ของชาวมุขชนโคกยาง
โดยนาย วินิจ ไชยบุญ

“จาด” ศิลปะหัตถกรรมที่ ชาวชุมชนโคกยาง ประดิษฐ์ขึ้น
เพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาเนื่องในวันสารทเดือนสิบ

อาชีพหลักของชาวบ้านโคกยางในปัจจุบัน คือ
การทำสวนยางพาราและสวนปาล์ม

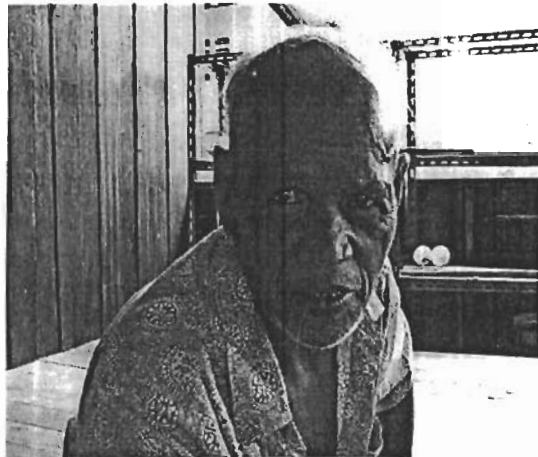
วัดโคกยาง สร้างด้วยแรงศรัทธาของชาวมชนโคกยาง

ไม้ใหญ่บริเวณโดยรอบ บ่งบอกถึงความเก่าแก่ของสถานที่ตั้งของวัดโคกยาง

วัดเป็นศูนย์รวมพลังความศรัทธา ความสามัคคี
และเป็นแหล่งรวมญาติ ของชาวชุมชนโคกยาง
ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

วัดเป็นศูนย์รวมของปราชญ์ชาวบ้าน
ของชาวมชนโคกยาง